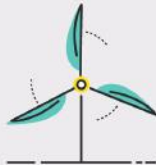

ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุน

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ดร.ศิริวรรณ หัสสรังสี

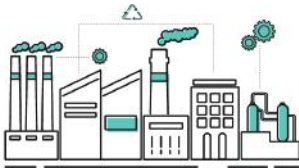
วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุน

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ดร.ศิริวรรณ หัสสรังสี

สถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ดร.ศิริวรรณ หัสสร้างสี

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data.

ศิริวรรณ หัสสร้างสี.

ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น.--กรุงเทพฯ :
สถาบันพระปกเกล้า, 2564.

189 หน้า.

1. การพัฒนาชุมชน. 2. สารสนเทศท้องถิ่น. I. ชื่อเรื่อง.

307.14

ISBN : 978-616-476-198-8

รหัสสิ่งพิมพ์สถาบัน : วปท.64-31-500.50

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2564 จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล

อติพร แก้วเปีย

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารบี ชั้น 5

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-1419563-77 โทรสาร 02-1438175

เว็บไซต์ www.kpi.ac.th

พิมพ์ที่

บริษัท เอ.พี. กราฟิก ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด

1/8 หมู่ 4 ตำบลบางขุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130

โทรศัพท์ 0-2497-6840-3 โทรสาร 0-2497-6844

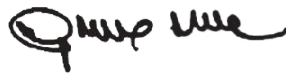
คำนำสถาบันพระปกเกล้า

หนังสือ “ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น” จัดทำโดย ดร.ศิริวรรณ หัสสรังสี ภายใต้โครงการผลิตบทความและเอกสารทางวิชาการ เป็นการผลิตผลงานทางวิชาการเป็นหนังสือเผยแพร่ความรู้ในรูปของกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติงาน (HOW TO) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของข้อมูลสารสนเทศต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรและพีระมิดประชากร ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านและข้อมูลจำเป็นพื้นฐาน และดัชนีความก้าวหน้าของคน ซึ่งประกอบด้วย เครื่องมือ ข้อมูล ตาราง แผนภาพ และแผนภูมิต่าง ๆ รวมทั้งแทรกกรณีตัวอย่างไว้มากมายและครบถ้วน

หนังสือเล่มนี้ จึงมีการนำเสนอเนื้อหาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้ประกอบการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของข้อมูลและสารสนเทศต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นระบบข้อมูลกลางและข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) สำหรับใช้ประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงบูรณาการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งระบบข้อมูลสำคัญที่สำคัญนี้ประกอบด้วยข้อมูลสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรและพีระมิดประชากร ข้อมูลความจำเป็น

พื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Development Index: HDI) และระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)

สถาบันพระปกเกล้า ขอขอบคุณ ดร.ศิริวรรณ หัสสรังสี ที่ได้กรุณาจัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงาน และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนนำไปสู่การปฏิบัติ และพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

(ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย)

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

กันยายน 2564

คำนำผู้เชี่ยวชาญ

หนังสือ “ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น” นี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการใช้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยเน้นให้เห็นความสำคัญของข้อมูลและสารสนเทศต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นระบบข้อมูลกลางและข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) สำหรับใช้ประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงบูรณาการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากระบบข้อมูลเดียวกัน ซึ่งระบบข้อมูลสำคัญที่จะนำเสนอในหนังสือนี้ประกอบด้วยข้อมูลสถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรและพินัยกรรมประชากร ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Development Index: HDI) และระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) โดยนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของใช้ภาษาพูดในการเล่าเรื่องเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้บริหาร และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า และรองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล รองเลขาธิการและรักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ที่กรุณาได้วางใจมอบโอกาสให้ดิฉันเขียนหนังสือเล่มนี้ และขอขอบพระคุณคณะเจ้าหน้าที่วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น ที่กรุณาอนุเคราะห์ประสานงาน อำนวยความสะดวก และให้กำลังใจมาโดยตลอด

หวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงบูรณาการเพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการพัฒนาบรรลุผลสัมฤทธิ์ร่วมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับส่วนกลางต่อไป

(ดร.ศิริวรรณ หัสสรังสี)

กรกฎาคม 2564

สารบัญ

หน้า

คำนำสถาบันพระปกเกล้า	III
----------------------	-----

คำนำผู้เขียน	V
--------------	---

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความรู้พื้นฐานเรื่องข้อมูลและสารสนเทศ	3
1.2 ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น	6

บทที่ 2 สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรและพีระมิตประชากร	9
2.1 สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรคืออะไร	10
2.2 พีระมิตประชากรคืออะไร	12
2.3 หลักการวิเคราะห์พีระมิตประชากร	14
2.4 การใช้สถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรในการสร้างพีระมิตประชากร	28
2.5 แนวทางการนำสถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรและข้อมูลพีระมิตประชากรไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้ข้อมูล	36

บทที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน	39
3.1 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานคืออะไร	40
3.2 หลักการทำงานของข้อมูล จปฐ. และข้อมูล กชช. 2ค	44
3.2.1 ข้อมูล จปฐ.	45
3.2.2 ข้อมูล กชช. 2ค	51
3.3 การใช้งานข้อมูล จปฐ. และข้อมูล กชช. 2ค	60
3.3.1 ข้อมูล จปฐ.	63

สารบัญ

หน้า

3.3.2	ข้อมูล กขช. 2ค	76
3.4	แนวทางการนำข้อมูล จปฐ. และ กขช. 2ค ไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้	87

บทที่ 4	ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) 89	89
4.1	ดัชนีความก้าวหน้าของคนคืออะไร	90
4.2	หลักการคำนวณดัชนี HAI	93
4.3	การใช้งานข้อมูล HAI	104
4.4	แนวทางการนำข้อมูล HAI ไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้ข้อมูล HAI	117

บทที่ 5	ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า 119	119
5.1	ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้าคืออะไร	120
5.2	หลักการทำงานของ TPMAP	123
5.3	การใช้งานระบบ TPMAP	134
5.3.1	เครื่องมือ Storytelling	140
5.3.2	เครื่องมือ Analytics	155
5.3.3	เครื่องมือ Fragile	159
5.3.4	เครื่องมือ Pivot	162
5.3.5	เครื่องมือ TPMAP Logbook	167
5.4	แนวทางการนำข้อมูลจาก TPMAP ไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้ข้อมูล TPMAP	168

บรรณานุกรม	171
เกี่ยวกับผู้เขียน	176

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	ข้อมูลประชากรรายหมวดอายุและเพศ	33
ตารางที่ 3.1	เครื่องชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ช่วงปี พ.ศ. 2560-2564	46
ตารางที่ 3.2	ตัวชี้วัดข้อมูล กชช. 2ค ปี 2560-2564	52
ตารางที่ 3.3	ตัวอย่างการให้คะแนนตัวชี้วัด กชช. 2ค	59
ตารางที่ 3.4	รายชื่อรายงานข้อมูล จปฐ. จำแนกตามระดับพื้นที่	64
ตารางที่ 3.5	รายงานสรุปผลข้อมูล จปฐ. ปี 2562 องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสลี	67
ตารางที่ 3.6	สรุปข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน จากรายงาน “ร้อยละของตัวชี้วัดที่ตกเกณฑ์เรียงลำดับจากมากไปน้อย”	71
ตารางที่ 3.7	รายงานรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ปี 2562 องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสลี	75
ตารางที่ 3.8	รายชื่อรายงานข้อมูล กชช. 2ค จำแนกตามระดับพื้นที่	77
ตารางที่ 3.9	รายงานสภาพปัญหาจำแนกตามตัวชี้วัด ตำบลบ่อสลี ปี 2562	80
ตารางที่ 3.10	ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ปี 2562 ตำบลบ่อสลี	86
ตารางที่ 4.1	รายละเอียดข้อมูลตัวชี้วัดที่ใช้ในการคำนวณดัชนี HAI	95
ตารางที่ 4.2	ข้อมูลตัวชี้วัดรายมิติของจังหวัดเชียงใหม่	114
ตารางที่ 5.1	คุณสมบัติของเครื่องมือวิเคราะห์และแสดงผลของระบบ TPMPAP	130

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	กระบวนการประมวลผลข้อมูล	3
ภาพที่ 2.1	พีระมิดประชากรประเทศไทย ณ เดือนมิถุนายน 2564	13
ภาพที่ 2.2	สัดส่วนของประชากรไทยรายกลุ่มอายุ ณ เดือนมิถุนายน 2564	15
ภาพที่ 2.3	พีระมิดประชากรของโลก ปี ค.ศ. 1950-2100	18
ภาพที่ 2.4	การเปลี่ยนแปลงของประชากรโลก	19
ภาพที่ 2.5	ภาพพีระมิดประชากรที่สะท้อนลักษณะโครงสร้างประชากรเฉพาะพื้นที่	22
ภาพที่ 2.6	พีระมิดประชากรของประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1900-2045	24
ภาพที่ 2.7	พีระมิดประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2493-2643	26
ภาพที่ 2.8	การเลือกเมนู “บริการสถิติ” จากหน้าเว็บไซต์หลักของกรมการปกครอง	29
ภาพที่ 2.9	การเลือกเมนู “สถิติการบริการด้านการทะเบียนราษฎร”	29
ภาพที่ 2.10	การเลือกรายการข้อมูลสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร	30
ภาพที่ 2.11	การเลือกรายการข้อมูล “จำนวนประชากรรายอายุ”	30
ภาพที่ 2.12	การระบุเงื่อนไขการสืบค้นข้อมูลสถิติประชากรรายอายุของเทศบาล	31
ภาพที่ 2.13	การระบุเงื่อนไขการสืบค้นข้อมูลสถิติประชากรรายอายุของ อบต.	31
ภาพที่ 2.14	หน้าจอแสดงข้อมูลสถิติประชากรรายอายุและเพศ	32
ภาพที่ 2.15	ตัวอย่างพีระมิดประชากรที่สร้างโดยใช้ข้อมูลจากสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร	34
ภาพที่ 3.1	การวิเคราะห์ข้อมูล กชช. 2ค	58
ภาพที่ 3.2	หน้าหลักของโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค	61
ภาพที่ 3.3	หน้าลงทะเบียนผู้ใช้โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค	62

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 3.4	หน้าจอเพื่อเข้าสู่ระบบข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค	62
ภาพที่ 3.5	รายการตัวเลือกของระบบข้อมูล จปฐ.	63
ภาพที่ 3.6	การระบุเงื่อนไขเพื่อเรียกดูข้อมูล จปฐ.	63
ภาพที่ 3.7	รายการตัวเลือกของระบบข้อมูล กชช. 2ค	76
ภาพที่ 3.8	การกำหนดเงื่อนไขเพื่อเรียกดูรายงานข้อมูล กชช. 2ค	77
ภาพที่ 4.1	กรอบแนวคิดการพัฒนา จากมุมมองที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง	91
ภาพที่ 4.2	องค์ประกอบ 8 ด้านของดัชนี HAI	92
ภาพที่ 4.3	ดัชนีย่อยและตัวชี้วัดของดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562	94
ภาพที่ 4.4	การคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562	103
ภาพที่ 4.5	ภาพรวมการพัฒนาคนทั่วราชอาณาจักร ภาคเหนือ และจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2558-2562	106
ภาพที่ 4.6	ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติทั่วราชอาณาจักร ภาคเหนือ และจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2558-2562	108
ภาพที่ 4.7	ดัชนีความก้าวหน้าของคนและดัชนีย่อยรายด้าน รายจังหวัด ปี 2558-2562	110
ภาพที่ 5.1	โครงสร้างการทำงานของระบบ TPMAP	124
ภาพที่ 5.2	มิติความยากจนและตัวชี้วัดตามดัชนี MPI	126
ภาพที่ 5.3	“คนจนเป้าหมาย” ตามดัชนี MPI	127
ภาพที่ 5.4	หน้าแรกของเว็บไซต์ TPMAP	135
ภาพที่ 5.5	ตัวเลือกเพื่อแสดงข้อมูลความยากจนในระบบ TPMAP	136
ภาพที่ 5.6	ตัวเลือกในส่วนที่ 3	137
ภาพที่ 5.7	การเลือกพื้นที่ที่ต้องการแสดงผลการวิเคราะห์ความยากจน โดยใช้เครื่องมือ Storytelling	138
ภาพที่ 5.8	ภาพรวมคนจนปี พ.ศ. 2562 ในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่	139
ภาพที่ 5.9	ภาพรวมคนจนในประเทศไทย ปี 2562	140

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 5.10	ข้อมูลจำนวนคนจนปี 2562 ของจังหวัดเชียงใหม่	141
ภาพที่ 5.11	ภาพรวมคนจนปี 2562 รายจังหวัดของประเทศไทย เรียงตามสัดส่วนคนจน	143
ภาพที่ 5.12	“คนจนเป้าหมาย” และ “สัดส่วนคนจนเป้าหมาย” ตามดัชนี MPI	144
ภาพที่ 5.13	มิติความยากจน 5 มิติ	146
ภาพที่ 5.14	พื้นที่ดาวรุ่ง	147
ภาพที่ 5.15	พัฒนาการของคนจนในประเทศไทยปี 2562 เปรียบเทียบกับ ปี 2561 แยกรายมิติ	149
ภาพที่ 5.16	การกระจายตัวของคนจนแยกเป็นรายพื้นที่	150
ภาพที่ 5.17	พัฒนาการของคนจนในประเทศไทยตามความจำเป็นพื้นฐาน ที่ยังขาดแคลน ปี 2562 เปรียบเทียบกับปี 2561	151
ภาพที่ 5.18	จำนวนคนจนในครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนตกเกณฑ์ ปี 2562	153
ภาพที่ 5.19	จำนวนคนจนในครัวเรือนที่มีคนอายุ 15 ปีขึ้นไปตกเกณฑ์ ปี 2562	153
ภาพที่ 5.20	จำนวนคนจนในกลุ่มอื่น ๆ ปี 2562	154
ภาพที่ 5.21	เครื่องมือ Analytics	156
ภาพที่ 5.22	แผนภูมิ Sunburst แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเงื่อนไข ที่ผู้ใช้กำหนด	158
ภาพที่ 5.23	หน้าเว็บหลักของเครื่องมือ Fragile	159
ภาพที่ 5.24	ตัวเลือกและการแสดงผลของเครื่องมือ Fragile	161
ภาพที่ 5.25	ตัวเลือกเงื่อนไขการคัดกรองครัวเรือนเปราะบางและ การเจาะจงภาระ	161
ภาพที่ 5.26	ชุดข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ Pivot	162
ภาพที่ 5.27	การแสดงผลของ Pivot หลังจากเลือกชุดข้อมูล	163
ภาพที่ 5.28	การเลือกข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ Pivot	165
ภาพที่ 5.29	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของเครื่องมือ Pivot	166

ຫນ້າ

1

ຫນ້າ

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นมีองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ ข้อมูลประกอบการวางแผน ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทราบถึงความสำคัญของข้อมูลและสารสนเทศต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงบูรณาการ โดยจะนำเสนอระบบข้อมูลที่สำคัญและเป็นระบบข้อมูลกลางสำหรับสนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาของหนังสือจะแบ่งออกเป็น 5 บทได้แก่ บทที่ 1 บทนำ จะนำเสนอความรู้พื้นฐานเรื่องข้อมูล สารสนเทศ และระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาที่สำคัญสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ และปูพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งแนะนำระบบข้อมูลกลางเพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นจำนวน 5 ระบบ บทที่ 2 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสถิติประชากรทางทะเบียนราษฎรและพิธีสมรสประชากร บทที่ 3 จะกล่าวถึงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ส่วนเนื้อหาของบทที่ 4 จะเป็นเรื่องของดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Development Index: HDI) และบทที่ 5 จะพูดถึงระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) ตามลำดับค่ะ

ในบทนี้ จะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ความรู้พื้นฐานเรื่องข้อมูลและสารสนเทศ ซึ่งจะอธิบายความหมายของคำว่าข้อมูล สารสนเทศ กระบวนการประมวลผล ประเภทของข้อมูล ข้อมูลขนาดใหญ่ และลักษณะของข้อมูลที่มีคุณภาพ สำหรับส่วนที่ 2 จะเป็นการนำเสนอเนื้อหาโดยสังเขปเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น และระบบข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นทั้ง 5 ระบบ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความรู้พื้นฐานเรื่องข้อมูลและสารสนเทศ

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศ ได้แก่ นิยามศัพท์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูล สารสนเทศ กระบวนการประมวลผล ประเภทของข้อมูล ข้อมูลขนาดใหญ่ และลักษณะของข้อมูลที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานสำหรับท่านที่อาจจะไม่เคยมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหรือสารสนเทศมาก่อน และเป็นการทบทวนสำหรับท่านที่อาจจะเคยผ่านหูผ่านตามาแล้วนะค่ะ ทั้งนี้เพื่อให้เรามีความเข้าใจที่ตรงกัน เมื่อดิฉันพูดถึงเรื่องเหล่านี้ในบทต่อ ๆ ไปค่ะ

ข้อมูล (Data) หรือข้อมูลดิบ หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ยังไม่สื่อความหมาย ไม่พร้อมสำหรับนำไปใช้ประโยชน์โดยตรง ส่วนคำว่า **สารสนเทศ (Information)** นั้น หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านกระบวนการ **ประมวลผล (Process)** ให้อยู่ในรูปแบบที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจหรือวางแผนได้ ซึ่งกระบวนการประมวลผลข้อมูลสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเรียงลำดับ การจัดกลุ่ม การเปรียบเทียบ การสรุป การคำนวณ เป็นต้นค่ะ

กรณีตัวอย่างของข้อมูล การประมวลผล และสารสนเทศ เช่น เรามีข้อมูลคือ รายได้ของประชากรแต่ละคนที่อยู่ใน อบต. แต่ถ้าเราอยากรู้ว่าประชากรใน อบต. นี้มีรายได้สูงสุดเท่าใด รายได้ต่ำสุดเท่าใด และรายได้เฉลี่ยเท่าใด ก็จะต้องนำข้อมูลรายได้มาผ่านกระบวนการ โดยการหาค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยเพื่อให้ได้สารสนเทศ คือ รายได้สูงสุด รายได้ต่ำสุด และรายได้เฉลี่ยของประชากร ตามภาพที่ 1.1 ค่ะ

ภาพที่ 1.1 กระบวนการประมวลผลข้อมูล

ข้อมูลที่เราจะนำมาใช้งานนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามการได้มาซึ่งข้อมูล ข้อมูลประเภทแรกได้แก่ **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** คือ ข้อมูลที่เราจัดเก็บเอง อาจได้จากการสังเกตการณ์ การสำรวจ การสัมภาษณ์ การทดสอบแบบสอบถาม หรือการทำประชาคม ซึ่งมีข้อดีคือ ได้มาจากแหล่งข้อมูลโดยตรง เราสามารถกำหนดเงื่อนไขการจัดเก็บข้อมูลได้เอง แต่ก็มีข้อเสียตรงที่ใช้เวลาและต้องใช้ต้นทุนทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรในการจัดเก็บข้อมูล ดังนั้น จึงควรพิจารณาถึงความคุ้มค่าในการลงทุนด้วยนะคะ

ข้อมูลประเภทที่สองคือ **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** เป็นข้อมูลที่มีผู้อื่น หรือหน่วยงานอื่นจัดเก็บไว้เรียบร้อยแล้ว เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เลย ประหยัดทั้งเวลาและต้นทุนในการจัดเก็บค่ะ แต่จะต้องตรวจสอบว่าเงื่อนไขการเก็บข้อมูล และรูปแบบของข้อมูลที่จัดเก็บมา ตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งานของเราหรือไม่นะคะ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาเปลี่ยน เทคโนโลยีก็เปลี่ยน พฤติกรรมการสร้างและใช้ข้อมูลของคนก็เปลี่ยน จึงได้เกิดข้อมูลประเภทที่เรียกว่า **ข้อมูลขนาดใหญ่** หรือ **Big Data** ที่นอกจากความ “ใหญ่” แล้วเนี่ยเค้ายังมีความแตกต่างจาก Data ธรรมดาอยู่หลายประการเลยทีเดียว ซึ่งลักษณะที่เด่น ๆ ของ Big Data นั้นสามารถสรุปได้ 4 ประการหรือ 4V คือ Volume (ปริมาณของข้อมูล), Velocity (ความเร็วในการสร้างและประมวลผลข้อมูล), Variety (รูปแบบที่หลากหลาย) แล้วก็ Veracity (ความไม่แน่นอน) ค่ะ¹

ในด้านของปริมาณ (Volume) นั้น Big Data เค้าก็ “ใหญ่” ตามชื่อเค้าเลยคะ แต่ว่าจะใหญ่แค่ไหนนั้น ไม่สามารถระบุได้ รู้แค่ความโหด มหาศาลมาก ๆ คือนับเป็นหลักพันล้านล้านตัวอักษร (Petabyte: PB) หรือล้านล้านล้านตัวอักษร (Exabyte: EB) นู่นเลย และเค้าก็ยังสามารถโตขึ้นไปได้อีกด้วยล่ะคะ²

¹ อสมา กุลวานิชไชยนันท์, *Big Data Series I: Introduction to a Big Data Project* (กรุงเทพฯ: บริษัท คอร์ไลน์ จำกัด, 2562). หน้า 22-24

² วราภรณ์ พรหมวิอินทร์, *Big Data Analytics* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ คอร์ฟังก์ชั่น, 2562). หน้า 43

สำหรับความเร็ว (Velocity) นั้นจะหมายถึงความเร็วทั้งในแง่ของการสร้างประมวลผล และจัดเก็บข้อมูลค่ะ ยกตัวอย่างเช่น การซื้อขายหุ้นในตลาดหุ้น ที่ต้องอาศัยความเร็ว วัน ๆ หนึ่งคนซื้อขายหุ้นกันไม่รู้กี่ร้อยก็ล้านรายการ ตัวเลขก็วิ่งกันที่บีบๆ จะต้องรับคำสั่งซื้อ ขาย และจะต้องประมวลผลให้ทันค่ะ

ในส่วนของความหลากหลาย (Variety) นั้น ในยุคดิจิทัลเช่นนี้ ทุกอย่างสามารถเป็นข้อมูลได้หมดค่ะ ไม่ใช่แค่ตัวเลขเท่านั้น ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว เสียง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือแม้กระทั่งลักษณะทางชีวภาพของมนุษย์ เช่น ลายนิ้วมือ หรือลักษณะของม่านตา ก็ยังใช้เครื่องสแกนเก็บเป็นข้อมูลดิจิทัลได้เลยค่ะ พี่น้อง

ในกรณีของความไม่แน่นอน (Veracity) นั้น เป็นลักษณะที่เป็นผลพวงจาก 3V ก่อนหน้านี้ เพราะต้องจัดเก็บข้อมูลหลากหลายประเภทในปริมาณมากจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล แถมยังต้องจัดเก็บและประมวลผลอย่างรวดเร็วอีก ย่อมต้องมีความผิดพลาดหรือความไม่ตรงกันของข้อมูลเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดา นอกจากนี้รูปแบบของข้อมูลที่แตกต่างกันจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล แม้จะมีความถูกต้องในตัวของตัวเอง แต่หากรูปแบบของข้อมูลไม่ตรงกันก็อาจทำให้การประมวลผลผิดพลาดได้ เช่น คำว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” บางแหล่งข้อมูลอาจเขียนเป็นคำเต็ม ๆ มา แต่บางแหล่งข้อมูลอาจเขียนเป็น “อปท.” เวลาประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ หากไม่มีการกำหนดเงื่อนไขในการประมวลผลไว้ ก็อาจจะถือว่าเป็นหน่วยงานคนละประเภทกันได้ค่ะ

ดังนั้น การที่นำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลแบบใดก็ตาม จะต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้อมูลด้วย ซึ่งข้อมูลที่ดีจะมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 ลักษณะ³ ได้แก่ (1) **ครบถ้วน** ไม่ตกหล่น ทั้งในเรื่องของรายละเอียดและปริมาณ (2) **ถูกต้อง** ตามความเป็นจริง (3) **ตรงประเด็น** คือ ตรงกับวัตถุประสงค์การใช้งาน (4) **เชื่อถือได้** มาจากแหล่งข้อมูลโดยตรง หรือจัดเก็บโดยหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ (5) **ทันสมัย**

³ ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, สัมภาษณ์โดย ศิริวรรณ หัสสรังสี, 25 มกราคม พ.ศ. 2564.

เป็นปัจจุบันที่สุด (6) **ปลอดภัย** มีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ข้อมูลไม่สูญหายหรือถูกทำลายโดยง่าย ไม่แฉมไวรัส รวมทั้งจะต้องมีการป้องกันการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต และ (7) **พร้อมใช้งาน** คือ สามารถเข้าถึงได้จากทุกที่ ทุกเวลา และทุกอุปกรณ์ค่ะ

1.2 ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ข้อมูล มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ การวางแผนโดยปราศจากข้อมูล หรือใช้ข้อมูลที่ไม่มีคุณภาพก็ไม่อาจจะเรียกว่าเป็นการวางแผน แต่เป็นเพียงการ “มโน” อันจะนำมาซึ่งการดำเนินงานที่ “เป็นไปตามยถากรรม”⁴ ไม่สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างแท้จริงนะค่ะ ดังนั้น ในขั้นตอนนี้ดิฉันจะได้นำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น และแนะนำเกี่ยวกับระบบข้อมูลพื้นฐานจำนวน 5 ระบบโดยสังเขป ซึ่งระบบข้อมูลดังกล่าวเป็นระบบข้อมูลกลางที่ท่านจะสามารถนำมาใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงบูรณาการได้ค่ะ

ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง ข้อมูลที่บ่งบอกถึงสถานการณ์ ณ ปัจจุบันของท้องถิ่นเรา ประกอบด้วย ปัญหาที่จะต้องดำเนินการแก้ไข สิ่งที่จะทำให้ดีขึ้นได้กว่าที่เป็นอยู่ และความร่วมมือที่จะต้องดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อจะได้นำมาใช้ประกอบการวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ท้องถิ่นของเรามีสถานการณ์ที่ดีขึ้น⁵ โดยข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) ของกระทรวงมหาดไทย⁶ นอกจากจะมีข้อมูลสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นเอง

⁴ ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ, *ข้อมูลกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น*, ed. ชีรพรรณ ใจมัน (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2550). หน้า 15

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 14.

⁶ หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0810.3/ว 7467 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2563 เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570)

อันประกอบด้วย ข้อมูลด้านกายภาพ ข้อมูลด้านการเมือง/การปกครอง ข้อมูลประชากร ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลเกี่ยวกับระบบบริการพื้นฐาน วิทยาศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ แล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงข้อมูลยุทธศาสตร์ของหน่วยงานอื่น หรือยุทธศาสตร์ระดับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัด ยุทธศาสตร์จังหวัด ยุทธศาสตร์จังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนา กลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาภาค แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) นอกจากนี้ก็ยังมีข้อมูลที่เป็นนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งในส่วนนี้จะมีความแตกต่างกันไปในบริบทของแต่ละท้องถิ่น ที่แต่ละท้องถิ่นจะต้องไปเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลภายในของท้องถิ่นเอง จึงไม่สามารถนำมาเสนอในที่นี้ได้ ดังนั้น ขอบเขตของหนังสือนี้จึงจะเน้นในส่วนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการวางแผนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิซึ่งจะนำเสนอในรูปแบบของสารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายและวางแผน ตลอดจนการกำหนดกลยุทธ์และโครงการที่ตอบสนองต่อปัญหาเชิงบูรณาการ

ข้อมูลพื้นฐานที่จะนำเสนอในหนังสือนี้ประกอบด้วยระบบข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 5 ระบบ ได้แก่ (1) ข้อมูลสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรและพิธีสมรสประชากร (2) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) (3) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) (4) ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Development Index: HDI) และ (5) ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) ซึ่งสามารถนำไปใช้สนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อมูลสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรและพิธีสมรสประชากรเป็นข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านอายุและเพศของประชากร เพื่อให้เราสามารถกำหนดนโยบายหรือแนวทางเชิงรับและเชิงรุกคือ การจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน

ทุกเพศทุกวัยได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง ด้านประชากรและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ใช้ในการประเมินคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่ว่าเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่พึงประสงค์แล้วหรือไม่ ถ้ายังไม่เป็นไปตามเกณฑ์จะได้วางแนวทางดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานต่อไป ส่วนข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) เป็นข้อมูลที่แสดงถึงสภาพทั่วไปและปัญหาของหมู่บ้าน ที่มีการจัด ระดับความรุนแรงของปัญหาและระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน เพื่อจะได้จัดลำดับ ในการแก้ปัญหาของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

สำหรับข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน เป็นดัชนีที่ใช้ประเมิน ความก้าวหน้าของการพัฒนาคนตามแนวทางของสหประชาชาติ โดยเปรียบเทียบ ผลการพัฒนาระหว่างจังหวัด และระดับภาค เพื่อให้ทราบลำดับตำแหน่ง ความก้าวหน้าของคนในแต่ละช่วงเวลา และยังสามารถใช้เปรียบเทียบ ความก้าวหน้าระหว่างช่วงเวลาของแต่ละจังหวัด ภาค และของประเทศได้อีกด้วย

ในส่วนของระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า นั้น เป็นระบบข้อมูลขนาดใหญ่ที่ใช้ในการตอบคำถามว่า ใครคือคนจน คนจนเหล่านั้น อยู่ที่ไหนบ้าง เคมีมีปัญหาอะไร และจะแก้ไขปัญหาคอนจนอย่างไรได้อย่างไร โดยข้อมูลทั้ง 5 ระบบนี้ จะนำเสนอถึงความเป็นมา หลักการทำงานของข้อมูล วิธีการใช้งาน และแนวทางการนำระบบข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนา ท้องถิ่น รวมถึงข้อพึงระวังในการใช้ข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งดิฉันจะได้กล่าวโดยละเอียด ในบทต่อ ๆ ไปค่ะ

บทที่

2

สถิติประชากร ทางการทะเบียนราษฎร และพีระมิดประชากร

2.1 สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรคืออะไร

ข้อมูลประชากรเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวางแผนพัฒนาเลยนะค่ะ เพราะว่าในการกำหนดนโยบายหรือการวางแผนพัฒนาไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด หรือระดับท้องถิ่น แม้กระทั่งระดับชุมชนก็ตาม ต่างก็มีวัตถุประสงค์เหมือนกันก็คือ ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือที่เรียกว่า “ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” นั่นละค่ะ แต่ว่าคนแต่ละเพศแต่ละวัยต่างก็มีปัญหาและความต้องการการพัฒนาที่แตกต่างกันไป ดังนั้น เราจึงมีความจำเป็นต้องรู้จักประชากรในระดับพื้นที่ที่เรารับผิดชอบว่าประกอบด้วยผู้ชาย ผู้หญิง และคนในแต่ละกลุ่มวัยกี่คนหรือเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อที่จะได้กำหนดนโยบายหรือประเด็นในการพัฒนาหรือให้บริการได้อย่างเหมาะสมกับเพศและวัยของประชาชนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดไ้ละค่ะ พี่น้อง⁷

แล้วข้อมูลประชากรที่จะเอามาวิเคราะห์ล่ะ จะเอามาจากไหนได้บ้าง ถ้าจะให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงที่สุดก็ต้องจัดเก็บเองละค่ะ แต่ก็อาจจะต้องใช้เวลาและกำลังแรงงานเจ้าหน้าที่ที่อยู่พอสมควรในการจัดเก็บ รวบรวม และประมวลผล อย่างไรก็ตาม สำหรับท่านที่อาจจะมิใช่ผู้จัดทำในการจัดเก็บข้อมูลเอง ก็จะสามารถสืบค้นสถิติข้อมูลที่มีผู้จัดเก็บไว้ให้เรียบร้อยแล้วมาใช้งานได้ เช่น อาจจะหาจากข้อมูลสำมะโนประชากรที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ข้อมูลทะเบียนราษฎรที่จัดเก็บโดยกรมการปกครอง หรือจากการสำรวจเฉพาะเรื่องโดยหน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้⁸ แต่ว่าข้อมูลทะเบียนราษฎร

⁷ ไพบูลย์ โปธิ์สุวรรณ, *ข้อมูลกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น*. หน้า 20-21

⁸ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ, *ระเบียบวิธีทางประชากรศาสตร์* (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539). หน้า 7-14

เป็นข้อมูลที่มีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง จึงถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมากกว่าข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ และที่สำคัญคือ เดิมนั้นกรมการปกครองเค้าเผยแพร่ข้อมูลแบบออนไลน์ ให้บริการแก่บุคคลทั่วไปโดยไม่ต้องลงทะเบียนและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอีกต่างหาก แถมยังมีข้อมูลย้อนหลังให้เรียกดูได้ด้วย ดังนั้น ดิฉันจึงขอแนะนำข้อมูลประชากรจากทะเบียนราษฎร เนื่องจากมีความทันสมัยพร้อมใช้งานค่ะ แต่หากท่านจะใช้ข้อมูลจากแหล่งอื่นที่ครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัย และพร้อมใช้กว่า ก็ไม่ว่ากันนะคะ อธิ

ก่อนที่จะพาท่านไปดูการใช้ข้อมูล ดิฉันจะขอเล่าถึงที่มาของข้อมูลทะเบียนราษฎรให้ท่านทราบซักนิดนึงก่อนนะคะ ข้อมูลทะเบียนราษฎรเนี่ย ได้จากการบันทึกคุณลักษณะของบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หนึ่ง ๆ เช่น วันเดือนปีเกิด เพศ สถานที่เกิด เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา นอกจากนี้ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ การแต่งงาน การหย่า ไปจนถึงการตาย โดยมีการกำหนดเลขประจำตัวประชาชน ให้เป็นการเฉพาะสำหรับประชาชนแต่ละคนเพื่อใช้ในการอ้างอิงว่าข้อมูลไหนเป็นของใคร⁹ แต่เนื่องจากข้อมูลนี้ได้จากการ “แจ้ง” ดังนั้น ถ้าเจ้าตัวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลก็จะทำให้ข้อมูลในระบบทะเบียนไม่ตรงตามข้อเท็จจริง เช่น คนที่ย้ายไปทำงานประจำในพื้นที่นอกภูมิลำเนาโดยไม่ไปได้แจ้งย้ายที่อยู่กับสำนักทะเบียน คนนั้นจะยังคงมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เป็นประชากรอยู่ที่ภูมิลำเนาเดิม แต่ที่จริงแล้วเจ้าตัวไปเป็นประชากรแฝงอยู่ต่างจังหวัดโน้น เพราะฉะนั้น หากท่านจะนำข้อมูลสถิติทะเบียนราษฎรไปใช้ จะต้องตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้องของข้อมูลก่อนนะคะ

ที่นี้พอรู้แหล่งข้อมูลแล้ว จะทำยังไงถึงจะได้ข้อมูลมา แล้วถ้าได้แล้วจะต้องทำยังไงต่อไปเพื่อให้ “รู้จัก” ประชาชนล่ะ เดี่ยวดิฉันจะเล่าท่านให้ฟังทุกเรื่องเลย แต่ตอนนี้จะขอข้ามข้อต่อไปแนะนำเครื่องมือที่จะเป็น “ตัวช่วย” ให้เรารู้จักประชาชนของเรากันก่อน เครื่องมือนี้มีชื่อว่า “พีระมิดประชากร” ค่ะ

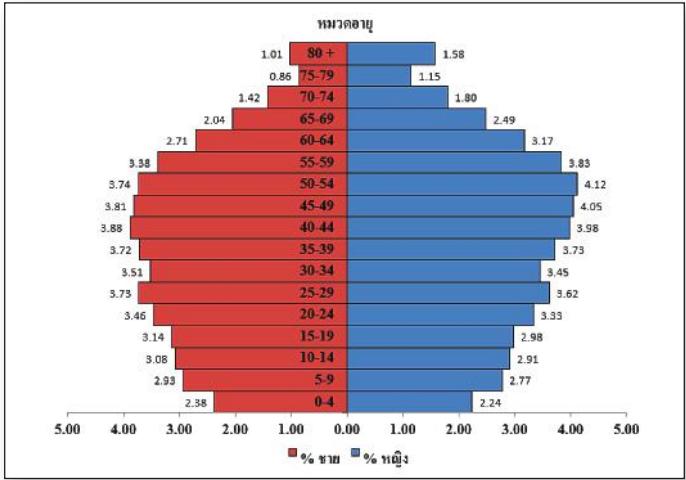
⁹ รศรินทร์ เกรย์, อมรรักษ์ บุนนาค, และ เรวดี สุวรรณพเก้า, “การใช้ประโยชน์จากทะเบียนราษฎรสำหรับการจัดทำสำมะโนประชากรในประเทศไทย,” *วารสารประชากรศาสตร์* 25, ฉ.1 (2552). หน้า 1-13

2.2 พีระมิดประชากรคืออะไร

พีระมิดประชากร (Population Pyramid) เป็นชุดกราฟแท่งแนวนอนที่ใช้ในการแสดงโครงสร้าง หรือลักษณะการกระจายตัวด้านอายุและเพศของประชากรของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ณ เวลาหนึ่ง โดยแกนตั้งของรูปพีระมิดจะแสดงหมวดอายุจากน้อยไปมาก แต่ละแท่งกราฟจะมีความกว้างเท่า ๆ กันใช้แทนหมวดอายุหมวดละ 5 ปี อายุน้อยที่สุดคือ แรกเกิดจนถึง 4 ปี (0-4 ปี) จะอยู่แท่งล่างสุด แท่งถัดไปคือ อายุ 5-9 ปี ก็จะวางซ้อนกันขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึงยอดพีระมิดคือช่วงอายุที่สูงสุดที่ต้องการนำเสนอค่ะ อย่างเช่น พีระมิดตามภาพที่ 2.1 แท่งบนสุดของรูปพีระมิดจะเป็นหมวดอายุ 80 ปีขึ้นไป อันนี้ไม่ตายตัวค่ะ บางหน่วยงานก็อาจจะแจกแจงจนถึงหมวดอายุ 100 ปีขึ้นไปก็ได้ การนำเสนอข้อมูลสถิติประชากรด้วยวิธีนี้ สำหรับพื้นที่ที่มีอัตราการตายสูง ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบมาก โครงสร้างประชากรก็จะมีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมคล้ายรูปพีระมิด คำนี้เลยเรียกรูปแบบนี้ว่า พีระมิดประชากรค่ะ¹⁰

สำหรับแกนนอนของรูปพีระมิดจะใช้แสดงจำนวนหรือร้อยละของประชากรเพศชายและเพศหญิง ถ้าต้องการใช้แสดงข้อมูลเปรียบเทียบจะเป็นร้อยละเทียบกับประชากรทั้งหมดค่ะ ความยาวของแท่งกราฟที่ยื่นออกไปทางด้านซ้ายจากแกนกลางของพีระมิดจะแทนจำนวนหรือร้อยละของประชากรเพศชาย ส่วนด้านขวาจะเป็นข้อมูลของประชากรเพศหญิง โดยแท่งกราฟแสดงข้อมูลประชากรชายและหญิงในหมวดอายุเท่ากันจะวางอยู่ในระนาบเดียวกัน

¹⁰ Max Roser, Hannah Ritchie, and Esteban Ortiz-Ospina, “World Population Growth,” OurWorldInData.org, <https://ourworldindata.org/world-population-growth> (สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2564).

ภาพที่ 2.1 พีระมิตประชากรประเทศไทย ณ เดือนมิถุนายน 2564

ข้อมูลพีระมิตประชากรนี้ นอกจากจะช่วยให้เราารู้โครงสร้างประชากร ณ ปัจจุบันแล้ว ยังสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมในอดีต และช่วยให้เราสามารถคาดการณ์โครงสร้างประชากรในอนาคตได้อย่างคร่าว ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ อัตราการเกิด อัตราการตาย สัดส่วนประชากรกลุ่มวัยต่าง ๆ เช่น วัยศึกษา วัยแรงงาน หรืออัตราส่วนการเป็นภาระทั้งวัยเด็กและวัยผู้สูงอายุ ซึ่งข้อมูลสถานการณ์ประชากรนี้สามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบาย หรือวางแผนด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการศึกษา การส่งเสริมอาชีพ และการจัดสวัสดิการสังคม นอกจากนี้ภาคเอกชนก็อาจนำข้อมูลนี้ไปใช้พื้นฐานในการตัดสินใจผลิตสินค้าหรือวางแผนการตลาด หรือในระดับครอบครัว ก็อาจจะนำข้อมูลสถานการณ์ด้านประชากรไปใช้ประกอบการตัดสินใจมีครอบครัวหรือลูกได้ด้วยค่ะ¹¹

¹¹ ศิริพันธ์ ถาวรทิวังษ์, ประชากรศาสตร์ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543). หน้า 5-6

2.3 หลักการวิเคราะห์พีระมิดประชากร

ตามที่ตีฉันทได้เกริ่นไปแล้วว่าพีระมิตประชากรจะแสดงโครงสร้างด้านอายุ และเพศของประชากรของพื้นที่ กรณีโครงสร้างด้านเพศนี้ก็จะดูสัดส่วนทางเพศของประชากร โดยดูจากจำนวน สัดส่วน หรือความยาวของแท่งกราฟทั้ง 2 ข้างของรูปพีระมิตเปรียบเทียบกัน โดยอาจจะดูประกอบกับหมวดอายุ เช่น จากข้อมูลพีระมิตประชากรในภาพที่ 2.1 แสดงให้เห็นว่า มีประชากรชายวัยแรกเกิดถึงอายุ 4 ปี มากกว่าหญิงในวัยเดียวกัน กล่าวคือ มีเด็กชายในแรกเกิดถึงอายุ 4 ปีคิดเป็นร้อยละ 2.38 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่มีเด็กหญิงวัยเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 2.24 ของประชากรทั้งหมด แต่ในหมวดประชากรที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปกลับพบว่า มีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือมีหญิงอายุ 80 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 1.58 ในขณะที่มีประชากรชายในวัยเดียวกันร้อยละ 1.01 ของประชากรทั้งหมด

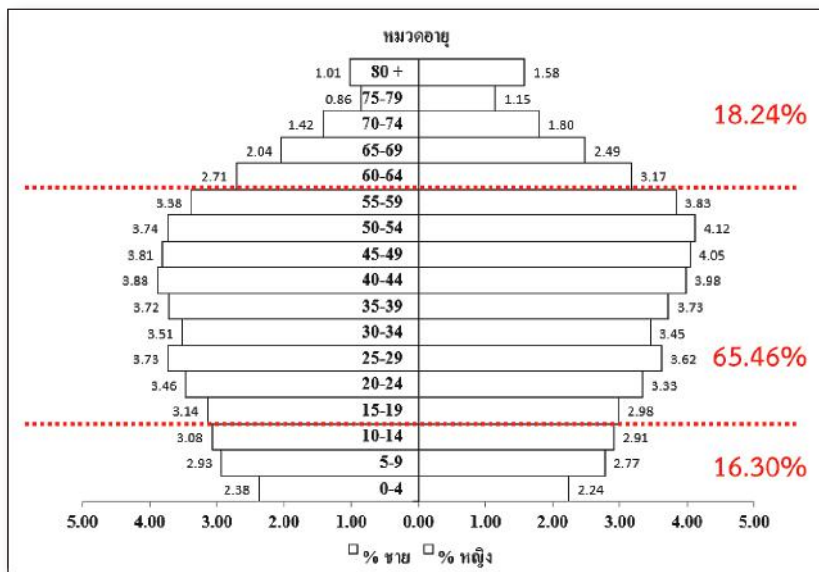
สำหรับโครงสร้างด้านอายุ นอกจากจะแยกเป็นหมวดตามอายุ หมวดละ 5 ปีเช่นที่ได้เล่าไปแล้ว ก็จะมีการจัดเป็นกลุ่มใหญ่ได้อีก 3 กลุ่มคือ กลุ่มวัยเด็ก (แรกเกิดถึงอายุ 14 ปี) วัยทำงาน (อายุ 15 ถึง 59 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ค่ะ กรณีผู้สูงอายุเนี่ยบางประเทศก็จะเริ่มนับตั้งแต่อายุ 65 ปี แต่สหประชาชาติจะใช้เกณฑ์อายุ 60 ปี¹² และของเมืองไทยเรา อ้างอิงตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546¹³ ถ้าอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ ก็ถือว่าเข้าเกณฑ์แล้วละค่ะ อออิ

เราลองมาดูพีระมิตในภาพที่ 2.2 กัน ภาพนี้ที่จริงเป็นข้อมูลชุดเดียวกับภาพที่ 2.1 นั้นแหละค่ะ แต่ตีฉันทแต่งหน้าตาปากให้ใหม่ เพื่อประโยชน์ในการนำเสนอ ท่านจะได้เห็นตัวเลขชัดขึ้นไงคะ แหะ ๆ ในภาพที่ 2.2 นี้จะเห็นว่า ณ เดือน

¹² สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561* (นครปฐม: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562). หน้า 10

¹³ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546, มาตรา 3, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 120 ตอนที่ 130 ก (31 ธันวาคม 2546): 1.

มิถุนายน 2564 เรามีประชากรในวัยเด็กอยู่ 16.30% วัยทำงาน 65.46% และ ผู้สูงอายุ 18.24% ค่ะ

ภาพที่ 2.2 สัดส่วนของประชากรไทยรายกลุ่มอายุ ณ เดือนมิถุนายน 2564

ไหน ๆ พูดถึงเรื่องอายุแล้ว ถ้าไม่พูดถึงเรื่อง “สังคมสูงอายุ (Ageing society)” ก็คงไม่ได้ เดี่ยวใคร ๆ เค้าจะหาว่าตกเทรนด์ เพราะตอนนี้ประเทศไทยกำลังเป็นสังคมสูงอายุแล้ว ไม่ใช่เพิ่งเป็นนะคะ เป็นมาตั้งแต่ปี 2549 ปูนแล้วเน้อ¹⁴ สังคมสูงอายุนี้อ หมายถึง สภาพสังคมที่ประชากรกำลังมีอายุสูงขึ้น โดยดูจาก สัดส่วนของประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับแรกคือ สังคมสูงอายุ (Aged society) คำว่าสังคมสูงอายุนี้อ จะมีความหมายว่าเป็นสังคมที่สูงอายุแล้ว คือ มีประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 10% ของประชากรทั้งหมดคะ สำหรับระดับถัดขึ้นไปอีก 2 ระดับ ก็คือ สังคม

¹⁴ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ, *ประชากรไทย อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต* (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557). หน้า III

สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete-aged society) แล้วก็สังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super-aged society) นั่นก็จะหมายถึงสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% และ 28% ตามลำดับค่ะ¹⁵ ดังนั้น พีระมิตประชากรตามภาพที่ 2.2 ก็เป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ว่า ตอนนี้ประเทศไทยเราได้กลายเป็นสังคมสูงอายุไปแล้วจริง ๆ และก็กำลังจะอัฟเฟิลเวลเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้นี้แล้วด้วยค่ะ พี่น้อง

การจัดกลุ่มประชากรโดยยึดตามกลุ่มอายุนี้ นอกจากจะทำให้เห็นสัดส่วนประชากรตามกลุ่มวัยแล้ว ยังสามารถสะท้อนถึง “อัตราส่วนการเป็นภาระ (Dependency Ratio)” ซึ่งหมายถึงอัตราส่วนของประชากรที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ ต่อประชากรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ 100 คน แต่เนื่องจากความหมายของคำว่า “การทำงานเชิงเศรษฐกิจ” มันไม่ชัดเจน เคื่าก้เลยใช้ข้อมูลอายุแทน โดยการคำนวณว่าประชากรวัยแรงงาน 100 คน จะต้องรับภาระเลี้ยงดูประชากรในวัยพึ่งพิง คือเด็กและผู้สูงอายุกี่คน¹⁶ โดยมีสูตรคำนวณตามที่แสดงไว้ด้านล่างนี้ค่ะ

$$\text{อัตราส่วนการเป็นภาระ} = \frac{(\text{จำนวนประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี} + \text{จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป}) * 100}{\text{จำนวนประชากรอายุ 15 - 59 ปี}}$$

ซึ่งอัตราส่วนการเป็นภาระนี้สามารถแยกคำนวณแยกเฉพาะอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยเด็ก (Child Dependency Ratio) และอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยสูงอายุ (Old-age Dependency Ratio) เพื่อใช้วิเคราะห์เชิงลึกลงไปอีกก็ได้นะคะ¹⁷

¹⁵ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561*. หน้า 11

¹⁶ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, “นานาสาระ ข้อมูลประชากร,” สำนักงานสถิติแห่งชาติ, <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/pop/นานาสาระ.aspx> (สืบค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2563) .

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

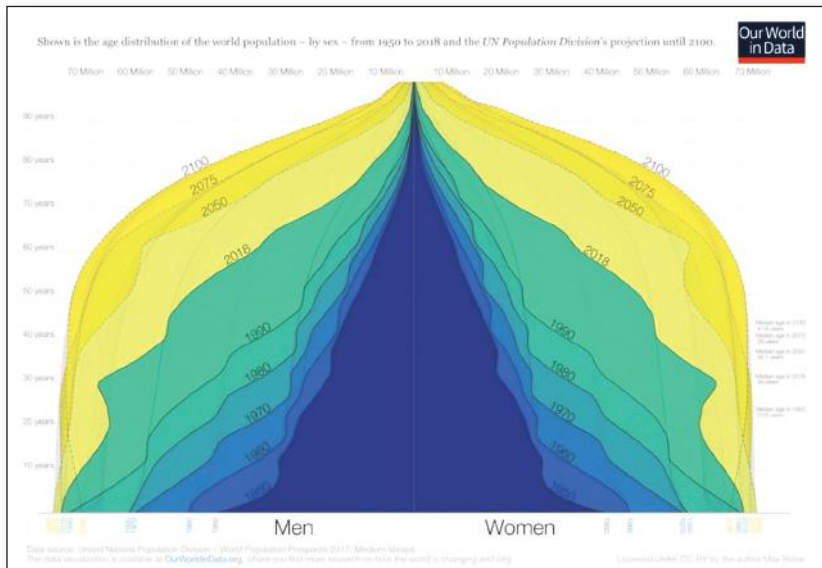
จากภาพที่ 2.2 อีกทีหนึ่ง จะคำนวณได้ว่าเรามีอัตราส่วนการเป็นภาระเท่ากับ 52.77 โดยแบ่งออกเป็นอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยเด็กเท่ากับ 24.90 และอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยสูงอายุเท่ากับ 27.87 หมายความว่า คนวัยทำงาน 100 คนจะต้องทำมาหาเลี้ยงคนในวัยพึ่งพิงประมาณ 53 คน ซึ่งเป็นเด็ก 25 คนและผู้สูงอายุ 28 คนค่ะ เท่ากับว่าตอนนี้คนวัยทำงานจะต้องดูแลผู้สูงอายุมากกว่าเด็กแล้วนะคะ

มาถึงตรงนี้ เราก็คงจะเห็นแล้วว่า พิระมิดประชากรรูปร่างนี้สามารถบอกอะไรเราได้บ้าง แต่มันยังไม่จบแค่นี้ค่ะ พี่น้อง รูปร่างของพิระมิดประชากรเนี่ยเค้าไม่ได้คงที่ตายตัวแบบนี้เสมอไปหรอกนะคะ เค้าสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ยืดได้หดได้ ตามสถานการณ์ค่ะ ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่จะมีผลต่อรูปร่างของพิระมิดประชากรก็ได้แก่ การเกิด การตาย หรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ นอกจากนี้ก็ยังมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การย้ายถิ่น สงคราม โรคระบาด หรือนโยบายด้านประชากรของประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของพิระมิดได้เช่นกันค่ะ¹⁸

เรามาดูประชากรโลกเป็นกรณีตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของพิระมิดประชากรกันนะคะ ดูยาว ๆ 150 ปี ย้อนอดีตไปเมื่อปี ค.ศ. 1950 ไปจนกระทั่งถึงอนาคตในปี ค.ศ. 2100 อ้างอิงตามสถิติประชากรโลก จากการประมาณการและคาดการณ์ของสหประชาชาติ ตามภาพที่ 2.3 เลยนะคะ รูปร่างพิระมิดประชากรเมื่อปี 1950 จะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมฐานกว้างสีน้ำเงินเข้มที่อยู่ตรงใจกลางของรูปค่ะ ในช่วงนั้น อัตราการเกิดของประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันอัตราการตายของประชากรวัยเด็กก็สูงด้วย โดยจะมีเด็กแรกเกิดมากกว่า 1 ใน 5 คนเลยที่เดียวที่ตายไปก่อนที่จะมีอายุถึง 5 ขวบ ดังนั้น โลกของเราจึงมีประชากรกลุ่มวัยเด็กมากกว่าประชากรกลุ่มวัยอื่น พิระมิดก็เลยมีฐานที่กว้างและยอดเรียวแหลม และในระยะต่อมาในช่วงปี 1960 จนถึง ปี 1990 จำนวนประชากรในวัยเด็กเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้ฐานของพิระมิดประชากร

¹⁸ ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงษ์, *ประชากรศาสตร์*. หน้า 30

กว้างออก ๆ และอัตราการรอดชีวิตของเด็กก็สูงขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน ทำให้รูปสามเหลี่ยมพีระมิดอ้วนขึ้น ๆ คือว่ามีประชากรในวัยที่สูงกว่าเพิ่มขึ้น ยอดพีระมิดก็เลยไม่แหลมเรียบเท่ากับเมื่อปี 1950 แล้ว ตามรูปพีระมิดประชากรที่สีออกน้ำเงิน ๆ โลโก้ไปทางสีเขียววนั้นแหละค่ะ จนกระทั่งเมื่อปี 2018 ซึ่งอัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ลดลงเหลือไม่ถึง 1 ต่อ 20 แม้ว่าในภาพรวมจะมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นก็ตาม (จาก 97 ล้านคนเมื่อปี 1950 มาเป็น 143 ล้านคนในปี 2018) แต่อัตราการเพิ่มก็ลดลงเรื่อย ๆ ในขณะที่เดียวกันก็จะมีประชากรในวัยทำงานและประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นพีระมิดก็จะกลายเป็นรูปสามเหลี่ยมที่มีฐานแคบลง และหากสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้ต่อไป ก็จะมีพบว่า ในปี ค.ศ. 2100 พีระมิดประชากรของโลกก็จะกลายเป็นรูปหัวหอม (อันนี้ดิฉันเรียกเอง ค่ะ แฮะ ๆ) คือมียอดป้อม ๆ แต่ฐานแคบตามรูปพีระมิดสีเหลืองเข้มที่อยู่ชั้นนอกสุดค่ะ

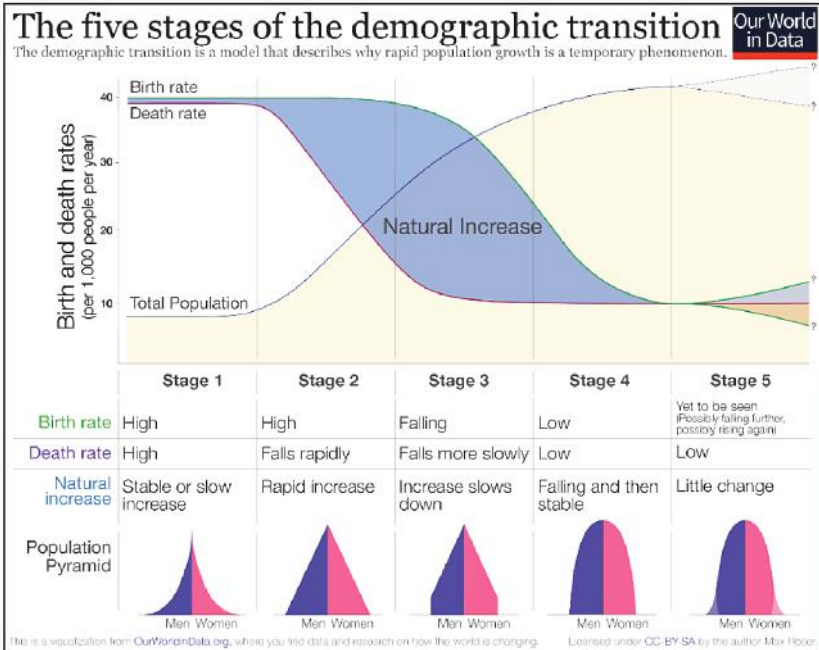

ภาพที่ 2.3 พีระมิดประชากรของโลก ปี ค.ศ. 1950-2100

ที่มา: World Population Growth¹⁹

¹⁹ Roser, Ritchie, and Ortiz-Ospina, “World Population Growth.”

จากภาพที่ 2.3 พอจะสรุปได้ว่าพีระมิตประชากรไม่ได้มีรูปร่างที่คงที่ตายตัว แต่ว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเหตุตามปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยหลัก ๆ ก็ได้แก่ อัตราการเกิด อัตราตาย และอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติของประชากร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของประชากรโดยพิจารณาจากปัจจัยหลักทั้ง 3 ประการดังกล่าวนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ระยะ ตามภาพที่ 2.4 ค่ะ²⁰

ภาพที่ 2.4 การเปลี่ยนแปลงของประชากรโลก

ที่มา: World Population Growth²¹

ระยะที่ 1 เป็นระยะที่มีอัตราการเกิดและอัตราการตายสูง โดยเฉพาะอัตราการตายที่สูงของประชากรในวัยทารก ดังนั้น อัตราการเพิ่มของประชากรจึงค่อนข้างคงที่หรือเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ โครงสร้างของประชากรในระยะนี้จะเป็นรูปพีระมิตทรงสามเหลี่ยมที่มีฐานกว้างและเอวคอด ๆ ค่ะ ท่านผู้ชม

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

²¹ เรื่องเดียวกัน.

ต่อมา ในระยะที่ 2 อัตราการเกิดของประชากรยังคงสูงอยู่ แต่ว่าอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากประชากรมีสุขภาพที่ดีขึ้น และอัตราการอยู่รอดของทารกก็เพิ่มขึ้นด้วย จึงส่งผลให้การเพิ่มของประชากรตามธรรมชาติเป็นไปอย่างรวดเร็ว โครงสร้างของประชากรก็จะมีลักษณะเป็นรูปพีระมิดทรงสามเหลี่ยมคล้าย ๆ สามเหลี่ยมหน้าจั่วค่ะ

ส่วนระยะที่ 3 เป็นระยะที่อัตราการเกิดของประชากรเริ่มลดลง และอัตราการตายต่ำ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงเริ่มมีสิทธิมีเสียงในสังคมมากขึ้น เช่น มีการศึกษาสูงขึ้น และออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ส่งผลให้คนก็มีลูกน้อยลง จากสภาวะเช่นนี้ ทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรตามธรรมชาติเริ่มชลอตัวลง ไม่หวือหวาเหมือนแต่ก่อน ฐานของพีระมิดประชากรในระยะนี้จึงแคบเข้ามาอีก ดูไปดูมาก็คล้าย ๆ กับหัวจรวดค่ะ (อันนี้ดิฉันตั้งชื่อเองอีกเหมือนกันนะคะ ออิ)

ระยะที่ 4 เป็นช่วงที่ทั้งอัตราการเกิดและอัตราการตายต่ำทั้งคู่ จนอาจจะถึงระดับที่อัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตาย ส่งผลให้อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติของประชากรลดลงจนถึงระดับคงที่ รูปทรงของพีระมิดในระยะนี้ก็จะจะมีลักษณะคล้าย ๆ ทรงกระบอกเพราะสัดส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่มวัยเกือบจะใกล้เคียงกัน ยกเว้นในกลุ่มผู้สูงอายุที่สัดส่วนของประชากรจะลดลงค่อนข้างเร็วเมื่อเทียบกับประชากรในกลุ่มวัยอื่น

ระยะที่ 5 ระยะนี้ อัตราการตายของประชากรต่ำ แต่สำหรับอัตราการเกิดนั้น ต้องลุ้นนิดนึงว่าจะเป็นไปในทางไหนเพราะขึ้นอยู่กับอัตราการเจริญพันธุ์ของประชากรค่ะ เนื่องจากในขณะที่สภาพเศรษฐกิจสังคมมีการพัฒนาขึ้น หลาย ๆ ประเทศก็จะมีอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างมากอย่างต่อเนื่องจากระยะที่ 4 ฐานของพีระมิดคอดลงไปเป็นทรงคล้ายบัวตูมค่ะ แต่ก็มีประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศ ที่มีอัตราการเจริญพันธุ์สูงขึ้น ถ้าอัตราการเจริญพันธุ์สูงกว่าระดับทดแทนก็จะทำให้ประชากรเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ฐานของพีระมิดประชากรกว้างออกได้ อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มของประชากรในระยะนี้ ไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็จะไม่สูงมากเท่าไรค่ะ

ดิฉันจะขอขยายความเกี่ยวกับคำว่า “อัตราการเจริญพันธุ์” ที่พูดถึงไปเมื่อตะกี้หนึ่ง อัตราการเจริญพันธุ์หรือว่า อัตราเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate: TFR) นี้ก็หมายถึงจำนวนลูกที่ผู้หญิงคนนึง จะมีได้ตลอดวัยมีบุตรของนางคือ ช่วงอายุ 15 ถึง 49 ปี²² ซึ่งค่า TFR ที่จะรักษาระดับประชากรได้ในระยะยาวจะมีค่าเท่ากับ 2.1²³ หมายความว่า จะต้องมียุติพันธุ์จำนวนเท่าทุนคือ ให้มาแทนพ่อกับแม่ แต่ก็ต้องเผื่อไว้ซักหน่อย กันเหนียวค่ะ อ้อ เพราะบางคนอาจจะตายก่อนถึงวัยเจริญพันธุ์ หรือบางคนอาจจะไม่สามารถมีลูกได้²⁴ ถ้าพื้นที่ไหนที่มีค่า TFR น้อยกว่า 2 แสดงว่าประชากรเริ่มลดลงแล้วล่ะค่ะ ดิฉันว่า หลักการนี้จะเป็นที่มาของประโยคที่ว่า “หญิงก็ได้ ชายก็ดี มีแค่สอง” ที่เรามักจะได้ยินจนคุ้นหูในยุคที่มีการณรงค์การวางแผนครอบครัวในบ้านเราเนาะ

ดังนั้น ในระยะ 5 ของการเปลี่ยนแปลงประชากร ที่เคื่อบอกไว้ปรากฏการณ์ที่ระมัดประชากรจะมีฐานกว้างออก จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ TFR มากกว่า 2 เพราะฉะนั้นถ้าท่านต้องการดำรงประชากรโลกไว้ ก็จะต้องมีลูกซักบ้านละ 3 คนค่ะ แต่เพื่อความปลอดภัยสูงสุด ลูกทั้ง 3 คนนั้นต้องมีกับคนบ้านเดียวเท่านั้น ไม่ต้องหวังดีกับโลกถึงขนาดที่ไปเที่ยวมีลูกกับบ้านเล็กบ้านน้อยหรอกนะค่ะ มิฉะนั้น อาจจะเป็นการเพิ่มอัตราการตายของประชากรแทนก็ได้ค่ะ ท่านผู้ชม

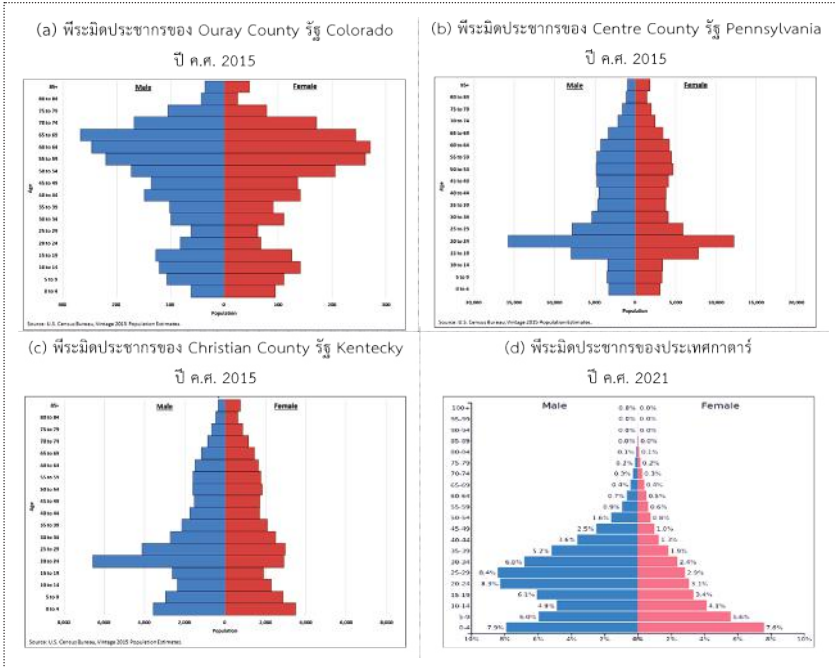
พระมิตประชากรเนี่ย นอกจากที่ไม่จำเป็นจะต้องมีรูปร่างที่เสมอไปแล้ว คำก็ยังไม่จำเป็นที่จะต้องมีรูปร่างตามที่ได้เล่าไปใน 5 ระยะการเปลี่ยนแปลงนั้นเลยก็ได้เนะค่ะ พี่น้อง เพราะว่าโครงสร้างของประชากรเนี่ยเป็นลักษณะเฉพาะของ

²² คณะทำงานนิยามศัพท์การวิจัยทางประชากรและสังคม, “ศัพท์านุกรมการวิจัยทางประชากรและสังคม,” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, <http://www.popterms.mahidol.ac.th/showmean.php?id=t00079&keyword=Total%20fertility%20rate> (สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2564).

²³ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ, *ประชากรไทย อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต*. หน้า 7

²⁴ วัลลภ พรเรืองวงศ์, “สังคมญี่ปุ่นปี 2550 (พ.ศ. 2593) จะเป็นเช่นไร,” OKnation.net, นำข้อมูลขึ้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2550, <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=157109> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2564).

พื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็ย่อมจะมีลักษณะของเหตุและปัจจัยแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น พีระมิตทรงพิศดารตามภาพที่ 2.5 ค่ะ

ภาพที่ 2.5 ภาพพีระมิตประชากรที่สะท้อนลักษณะโครงสร้างประชากรเฉพาะพื้นที่

ที่มา: ภาพ (a)-(c) จาก America’s Age Profile Told through Population Pyramids²⁵
 ภาพ (d) จาก <https://www.populationpyramid.net/>²⁶

²⁵ Luke T. Rogers, “America’s Age Profile Told through Population Pyramids,” <https://www.census.gov/newsroom/blogs/random-samplings/2016/06/americas-age-profile-told-through-population-pyramids.html> (accessed July 20, 2021).

²⁶ PopulationPyramid.net, “Population Pyramids of the World from 1950 to 2100,” PopulationPyramid.net, <https://www.populationpyramid.net/> (accessed July 20, 2021).

ภาพที่ 2.5 (a) แสดงพีระมิตประชากรของ Ouray County รัฐ Colorado ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเมืองที่มีรายได้จากการให้บริการกิจกรรมนันทนาการ หรือการพักผ่อนหย่อนใจ อัตราการเพิ่มของประชากรของพื้นที่เกิดจากการย้ายเข้า จากภายในประเทศ ประชากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50 ถึง 74 ปี²⁷ ดังนั้น พีระมิตก็เลยจะเป็นทรงแบบที่ส่วนยอดกว้างกว่าส่วนฐานอย่างเห็นได้ชัดค่ะ สำหรับภาพที่ 2.5 (b) เป็นพีระมิตประชากรของ Centre County รัฐ Pennsylvania สหรัฐอเมริกา เมืองนี้เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ จึงมีประชากรที่อยู่ในวัยเรียนระดับมหาวิทยาลัยสูงมากกว่าประชากรในกลุ่มวัยอื่น สังเกตได้จากแท่งกราฟแสดงประชากรหมวดอายุ 20-24 ปี ทั้งชายและหญิง ที่ยืนยาวมากกว่าแท่งอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดเจน²⁸

ส่วนภาพที่ 2.5 (c) เป็นพีระมิตของ Christian County รัฐ Kentucky สหรัฐอเมริกา ที่นอกจากจะเป็นที่รู้จักในนามถิ่นกำเนิดของไก่ทอดเจ้าดังแล้ว ก็ยังเป็นที่ตั้งของฐานทัพอากาศอีกด้วย จึงมีส่วนส่วนของประชากรในกลุ่มอายุ 20-24 ปี มากที่สุดเช่นเดียวกับของ Centre County แต่จะแตกต่างกันตรงที่ประชากรของ Christian County เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง สังเกตได้จากแท่งกราฟด้านซ้ายมือที่ยื่นออกมายาวกว่าทางฝั่งขวามาก ๆ เลยค่ะ

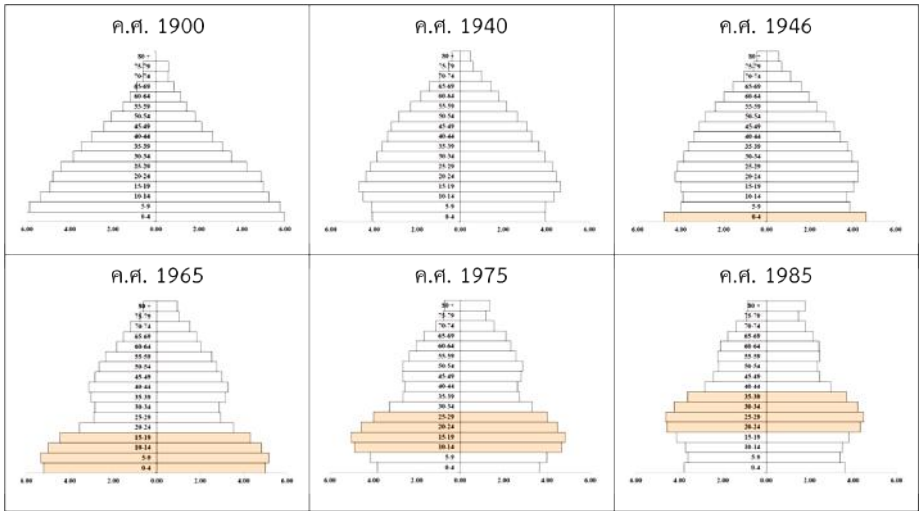
สำหรับพีระมิตประชากรของประเทศกาตาร์ที่แสดงในภาพที่ 2.5 (d) นั้น สะท้อนถึงผลจากการย้ายถิ่นของประชากรชายในวัยแรงงาน เนื่องจากประเทศกาตาร์มีรายได้จากการขุดเจาะน้ำมันและกาซธรรมชาติ จึงมีความต้องการแรงงานชายจำนวนมากเพื่อไปทำงานในอุตสาหกรรมดังกล่าวค่ะ

ที่นี่ เราลองมาดูอีกกรณีศึกษาหนึ่ง เป็นของประเทศสหรัฐอเมริกา นะคะ ย้อนอดีตไปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 แล้วก็คาดการณ์ไปในอนาคตจนถึงปี ค.ศ. 2045 ตามภาพที่ 2.6 ค่ะ

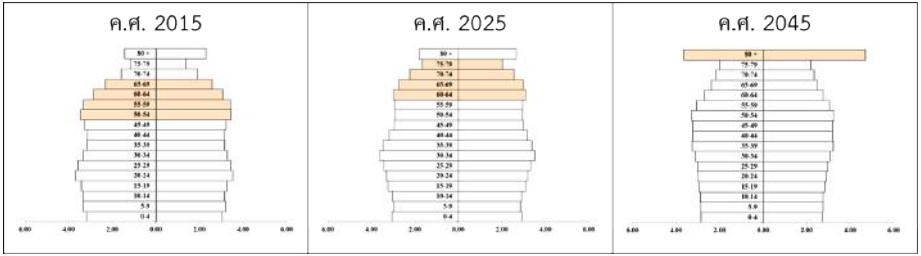
²⁷ Rogers, “America’s Age Profile Told through Population Pyramids.”

²⁸ Ibid.

เมื่อปี ค.ศ. 1900 รูปร่างพีระมิตประชากรของสหรัฐฯ ก็มีจุดเริ่มต้นที่ใกล้เคียงกับรูปร่างพีระมิตระยะที่ 2 ของภาพที่ 2.4 ที่เราได้ดูไปแล้วนะ แต่ในปี ค.ศ. 1940 ซึ่งอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองอัตราการเกิดของประชากรก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1946 หลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมฟื้นตัวแล้วก็กลับมามีอัตราการเกิดของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชากรที่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1946 จนถึงปี 1964 นี้เค้าเรียกว่า เบบี้บูมเมอร์ คือเป็นเด็กที่เกิดในยุคเบบี้บูม (Baby Boom) ซึ่งมีเด็กเกิดใหม่เยอะแบบระเบิดระเบ้อเลยละคะ ท่านผู้ชม สังเกตได้จากแท่งกราฟสีน้ำตาลตาลในพีระมิตประชากร ค.ศ. 1946 และ ค.ศ. 1965 แท่งของรูปร่างพีระมิตซึ่งยาวกว่าแท่งอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดเจน ดูไปก็คล้าย ๆ กับรูปจานบินเลยนะ อ้อ

ภาพที่ 2.6 พีระมิตประชากรของประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1900-2045

ภาพที่ 2.6 พีระมิดประชากรของประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1900-2045 (ต่อ)

ที่มา: ข้อมูลประชากรปี ค.ศ. 1940-1975 จาก United States Census Bureau²⁹
ข้อมูลประชากรปี ค.ศ. 1985-2045 จาก <https://www.populationpyramid.net/>³⁰

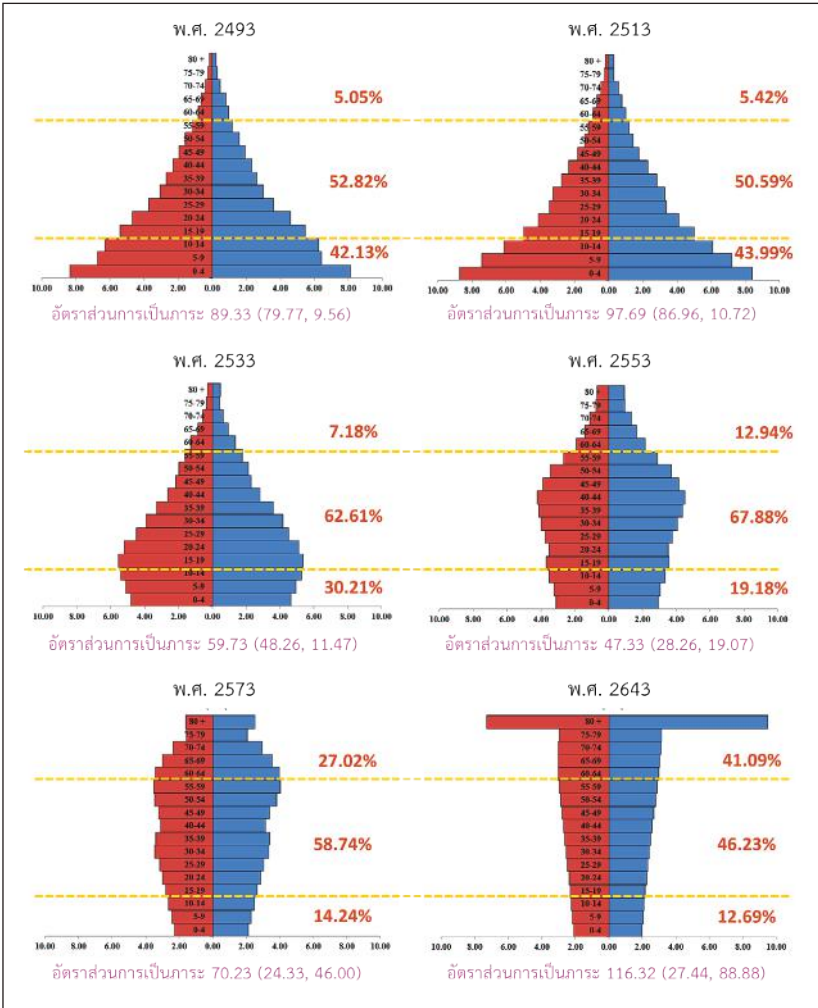
ในช่วงเวลา 10 ปีต่อมา อัตราการเกิดของประชากรก็ลดลง และประชากรวัยสูงอายุก็เพิ่มขึ้นด้วยนะคะ โดยจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องปกติเลยล่ะ เพราะนักประชากรศาสตร์เค้าบอกว่า ปกติแล้วในวัยแรกเกิดจำนวนทารกเพศชายจะมากกว่าหญิง แต่เมื่อโตขึ้นอัตราตายของผู้ชายจะมากกว่าผู้หญิงในทุกหมวดอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุ เราจึงเห็นว่าส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงจะอายุยืนกว่าผู้ชาย³¹ อย่างเช่นพีระมิดประชากรตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นไปค่ะ จากพีระมิดในภาพข้างต้นนี้ จะเห็นว่าแท่งพีระมิดสีน้ำตาลขยับเลื่อนอันดับสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ หมายความว่าเค้ามียุ่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลา และอัตราการเกิดของประชากรก็ลดลงแต่ว่าไม่เยอะมาก อยู่ในระดับที่ทรง ๆ ตัว หากสถานการณ์เป็นแบบนี้ไปเรื่อย ๆ คาดว่าในปี ค.ศ. 2045 ซึ่งเบบี้บูมเมอร์ที่เกิดในปี 1964 เป็นผู้สูงอายุวัยปลายคืออายุ 81 ปี พีระมิดก็จะมีรูปร่างเป็นทรงกระบอก โดยประชากรที่มีสัดส่วนเยอะที่สุดกว่าประชากรในหมวดอายุอื่น ๆ ก็คือ ผู้สูงอายุวัยปลาย และที่สำคัญเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ตามทฤษฎีเป๊ะเลยล่ะ

²⁹ United States Census Bureau, “A Century of Population Change in the Age and Sex Composition of the Nation,” United States Census Bureau, <https://www.census.gov/dataviz/visualizations/055/> (accessed March 17, 2021).

³⁰ PopulationPyramid.net, “Population Pyramids of the World from 1950 to 2100.”

³¹ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ, ประชากรไทย อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต. หน้า 19

ที่นี่เรามาดูอีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นของบ้านเราเองนี่ละค่ะ พี่น้อง ดูโครงสร้างประชากรของใครต่อใครมาเยอะแล้ว จะไม่ดูของประเทศไทยได้อย่างไรกันขี้มี้คะ

ภาพที่ 2.7 พีระมิตประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2493-2643

ที่มา: ข้อมูลประชากรจาก World Population Prospects 2019³²

³² United Nations, Department of Economic and Social Affairs, and Population Division, “World Population Prospects 2019,” <https://population.un.org/wpp/> (access July 17, 2021).

จากภาพที่ 2.7 จะพบว่าเมื่อ พ.ศ. 2493 ประเทศไทยมีอัตราการเกิดของประชากรสูงแต่ในขณะเดียวกันก็มีอัตราการตายของทารกสูงด้วย ประชากรประกอบด้วยประชากรในวัยทำงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.82 รองลงมาคือ ประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 42.13 และ 5.05 ตามลำดับ โดยมีอัตราส่วนการเป็นภาระรวมเท่ากับ 89.33 ประกอบด้วยอัตราการเป็นภาระวัยเด็ก ร้อยละ 79.77 และอัตราการเป็นภาระในวัยสูงอายुर้อยละ 9.56 พีระมิดประชากร จึงเป็นรูปสามเหลี่ยมที่มีฐานกว้างและยอดแหลม

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2513 อัตราการเกิดของประชากรยังคงสูงอยู่ แต่อัตราการตายลดลงเนื่องจากประชากรมีสุขอนามัยที่ดีขึ้น ประชากรส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นวัยแรงงานเช่นเดียวกับเมื่อปี 2493 แต่มีอัตราส่วนการเป็นภาระเพิ่มขึ้นเป็น 97.69 ประกอบด้วยอัตราการเป็นภาระวัยเด็กร้อยละ 86.96 และอัตราการเป็นภาระในวัยสูงอายुर้อยละ 10.72 พีระมิดประชากรยังมีรูปร่างเป็นรูปสามเหลี่ยมฐานกว้าง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอัตราการเพิ่มของประชากรสูงขึ้น นักวิชาการในสมัยนั้นเกรงว่าสถานะเช่นนี้จะเป็อุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร จึงได้เสนอแนะให้รัฐบาลออกนโยบายในการชะลอ หรือลดการเพิ่มของประชากร ดังนั้นในปี 2513 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ ให้รัฐบาลสนับสนุนการวางแผนครอบครัวโดยสมัครใจเพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรด้วยการลดอัตราการเกิด³³ โดยในช่วงนั้นก็จะมีทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ข้อมูลข่าวสาร และให้บริการวางแผนครอบครัวแก่ประชาชนกันอย่างจริงจังเอาจึงกันเลยทีเดียว ประโยคที่ว่า “ลูกมากจะยากจน” ก็เกิดขึ้นในช่วงนี้แหละค่ะ

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา รัฐบาลก็ได้กำหนดเป้าหมายที่จะลดอัตราการเพิ่มของประชากรมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงช่วงสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)³⁴ ดังนั้น พีระมิดประชากรปี 2533 จึงเป็น

³³ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ, *ประชากรไทย อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต*. หน้า 14

³⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *รายงานวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาประเทศ* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551). หน้า 4-6

รูปทรงคล้ายดอกบัวตูมคือ มีฐานที่คอดลง

พอมาถึงช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รัฐบาลปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานด้านประชากรโดยชะลอการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ที่มีอัตราการเจริญพันธุ์ต่ำ และส่งเสริมการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ที่มีอัตราการเกิดสูงเพื่อให้มีการกระจายตัวของประชากรอย่างเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ และในแผนพัฒนา ฉบับต่อ ๆ มา ก็ยังคงมีแนวทางที่จะรักษาระดับอัตราการเจริญพันธุ์ไม่ให้ต่ำกว่าระดับทดแทน แต่อัตราการเจริญพันธุ์ก็มีแนวโน้มที่ลดลงเรื่อย ๆ³⁵ ส่งผลให้อัตราการเกิดลดลง ดังจะเห็นได้จากพีระมิดประชากรที่มีฐานแคบลงจนตอนนี้บ้านเรากลายเป็นสังคมสูงอายุไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งสหประชาชาติเค้าก็ได้ทำการคาดประมาณประชากรของไทยไว้ว่าในปี พ.ศ. 2643 เราจะมีประชากรสูงอายุในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับประชากรวัยทำงานเลยคะ และ ณ ตอนนั้น อัตราส่วนการเป็นภาระก็จะล้นพันตัวคนวัยทำงานเพราะจะพุ่งขึ้นเป็น 116.32 โดยเป็นอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยสูงอายุถึง 88.88 และอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยเด็กที่ 27.44 ค่ะ พี่น้อง

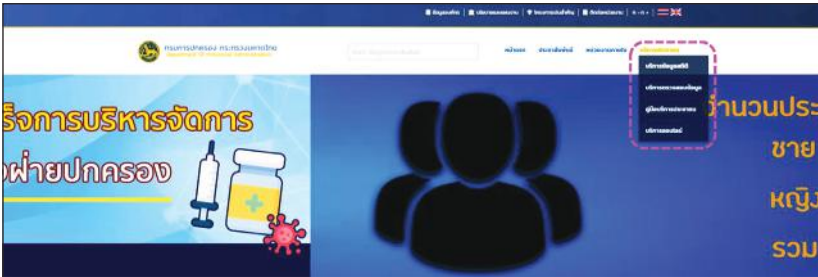
2.4 การใช้สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎรในการสร้างพีระมิดประชากร

หลังจากไปทิวรี่ศึกษาดูงานพีระมิดประชากรของชาวโลกเรียบร้อยแล้ว คราวนี้ ดิฉันก็จะพาท่านกลับมา ณ ที่ตั้งเพื่อตรวจสอบสถานการณ์ประชากรของท่านเองบ้างแล้วละ อย่างที่ได้บอกไปนะคะว่าดิฉันจะใช้สถิติข้อมูลทะเบียนราษฎรในการสร้างพีระมิดประชากรของเรา นั้นตอนนี้เรามาดูกันเลยนะคะว่าจะสืบค้นข้อมูลมาได้ยังไง

ข้อมูลสถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร เป็นข้อมูลที่กรมการปกครองเค้าได้ทำการเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ของกรม ที่ <http://www.dopa.go.th> โดยไม่ต้องลงทะเบียนหรือเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เลยนะคะ จากหน้าเว็บหลัก

³⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 6

ให้กดคลิกที่หัวข้อ “บริการประชาชน” และเลือกเมนูย่อย “บริการข้อมูลสถิติ” จากตามภาพที่ 2.8 ค่ะ

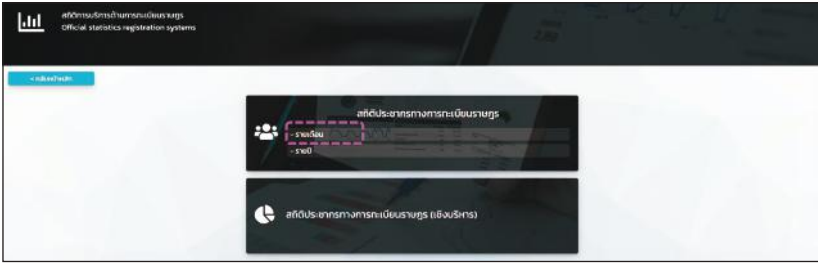
ภาพที่ 2.8 การเลือกเมนู “บริการสถิติ” จากหน้าเว็บไซต์หลักของกรมการปกครอง

เมื่อระบบเปิดหน้าเว็บใหม่ขึ้นมา ให้คลิกเลือกที่รายการ “สถิติการบริการด้านการทะเบียนราษฎร” ตามภาพที่ 2.9

ภาพที่ 2.9 การเลือกเมนู “สถิติการบริการด้านการทะเบียนราษฎร”

หลังจากระบบเปิดหน้าเว็บใหม่ขึ้นมา ตามภาพที่ 2.10 จะมีรายการข้อมูลสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร ให้เลือกอยู่ 2 ชุดคือ รายเดือนและรายปี

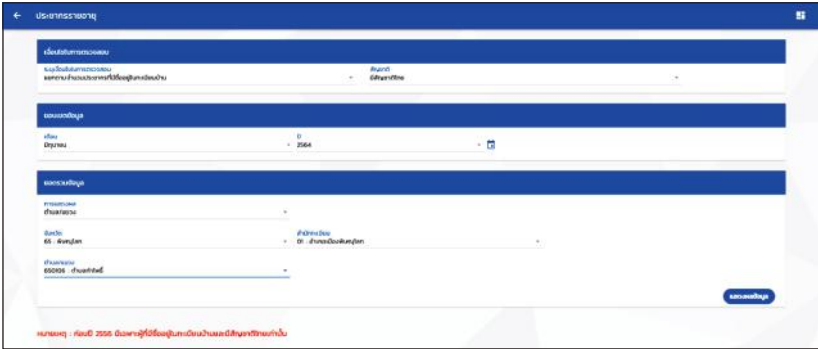
ภาพที่ 2.10 การเลือกรายการข้อมูลสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร

จากภาพที่ 2.10 ถ้าเลือกข้อมูลแบบรายเดือน เราสามารถจะสืบค้นข้อมูล โดยระบุเป็นรายเดือน และปีของข้อมูลที่ต้องการได้ด้วย ซึ่งในระบบจะมีข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2545 จนถึงเดือนก่อนหน้าของเดือนปัจจุบันเลยคะ แต่ถ้าเลือกรายปี ก็จะเป็นข้อมูล ณ เดือนธันวาคมของปีที่เราเลือกคะ ในที่นี้ให้ท่านเลือก “รายเดือน” นะคะ และเมื่อระบบเปิดหน้าเว็บใหม่ขึ้นมาตามภาพที่ 2.11 ให้เลือกรายการ “จำนวนประชากรรายอายุ” คะ

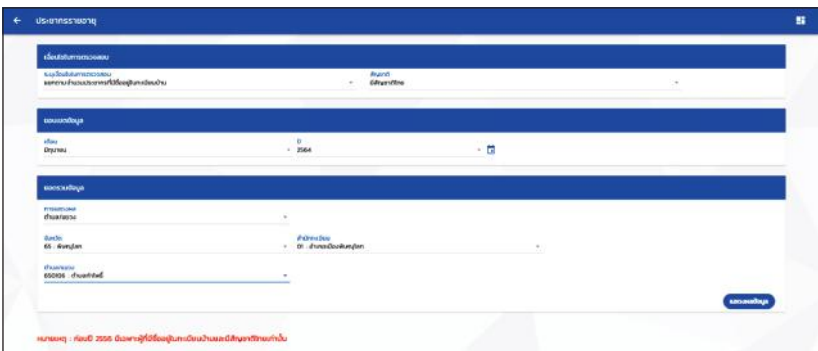
ภาพที่ 2.11 การเลือกรายการข้อมูล “จำนวนประชากรรายอายุ”

หลังจากนั้นให้ระบุเงื่อนไขการตรวจสอบ ขอบเขตข้อมูล และพื้นที่ของข้อมูลที่ต้องการสืบค้น เช่น กรณีที่ต้องการข้อมูลรายอายุของประชากรสัญชาติไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 ของเทศบาลนครเชียงใหม่ ให้ระบุรายละเอียดตามภาพที่ 2.12 เลยนะคะ

ภาพที่ 2.12 การระบุเงื่อนไขการสืบค้นข้อมูลสถิติประชากรรายอายุของเทศบาล

โปรดสังเกตว่า ในกรณีนี้ ในกรอบ “ยอดรวมข้อมูล” จะต้องเลือกการแสดงผลเป็นแบบ “สำนักทะเบียนอำเภอ” และจึงเลือกชื่อเทศบาลจากตัวเลือกในช่องสำนักทะเบียนนะคะ แต่ถ้าหากว่าท่านต้องการข้อมูลของ อบต. เช่น ต้องการข้อมูลรายอายุของประชากรสัญชาติไทยที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ณ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 ของ อบต. ท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จะต้องระบุเงื่อนไขตามภาพที่ 2.13 โดยระบุการแสดงผลเป็นแบบ “ตำบล/แขวง” และเลือกชื่ออำเภอที่ต้องการจากในช่องข้อมูล “สำนักทะเบียน” หลังจากนั้นจึงค่อยเลือกตำบลจากช่อง “ตำบล/แขวง” เสร็จแล้วก็กดปุ่ม “แสดงผลข้อมูล” ค่ะ

ภาพที่ 2.13 การระบุเงื่อนไขการสืบค้นข้อมูลสถิติประชากรรายอายุของ อบต.

สำหรับท่านต้องการข้อมูลระดับประเทศ จังหวัด หรืออำเภอ ก็สามารถระบุข้อมูลในช่องต่าง ๆ ตามตัวเลือกที่ระบบจัดไว้ให้ได้เลยนะคะ

หลังจากนั้นระบบจะแสดงหน้าจอ ที่มีสถิติประชากรตามเงื่อนไขที่เราระบุขึ้นมาให้ โดยจะแจกแจงจำนวนของประชากรตามเพศ และอายุรายปีตั้งแต่แรกเกิด จนถึงอายุ 100 ปีขึ้นไป โดยมีปุ่มให้เราเลือกว่าจะพิมพ์เป็นรายงาน หรือจะดาวน์โหลดข้อมูลเป็นไฟล์ Excel ค่ะ ตรงนี้แล้วแต่ท่านสะดวกเลยนะคะ ท่านที่ถนัดใช้โปรแกรมประเภทตารางคำนวณ ก็อาจจะดาวน์โหลดข้อมูลไปดำเนินการต่อ สำหรับท่านที่ถนัดคำนวณมือก็อาจจะสั่งพิมพ์รายงานไปแล้วคำนวณเองก็ได้ แล้วแต่ที่ท่านสะดวกและถนัดเลยนะคะ

ปี	ชาย	หญิง	รวม
รวมทุกปี	53,096	61,020	114,116
รวมทุกปี 10	248	284	532
ปี 1	314	291	605
ปี 2	323	323	646
ปี 3	363	347	710
ปี 4	377	356	733
ปี 5	377	342	719
ปี 6	410	383	793
ปี 7	437	404	841
ปี 8	479	452	931
ปี 9	432	414	846
ปี 10	479	410	889
ปี 11	427	459	886
ปี 12	457	433	890

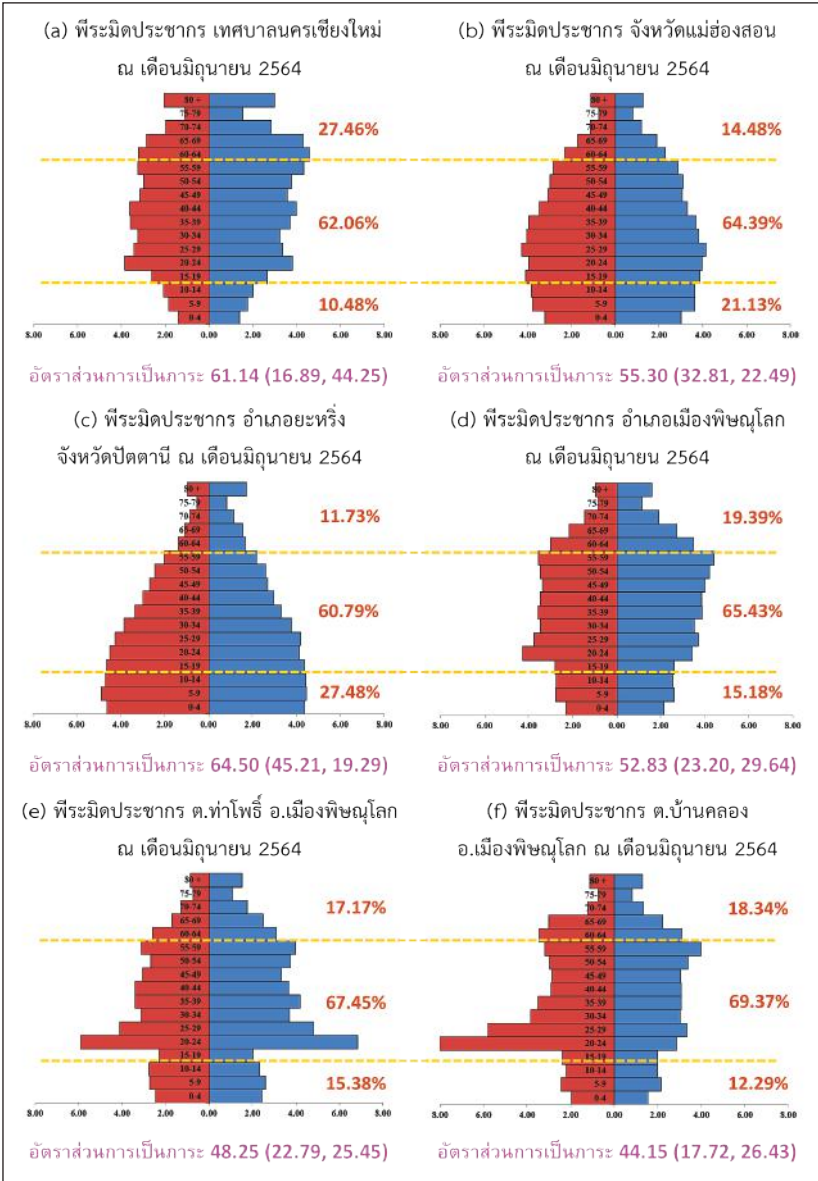
ภาพที่ 2.14 หน้าจอแสดงข้อมูลสถิติประชากรรายอายุและเพศ

เมื่อได้ข้อมูลต้นทางมาแล้ว ก็จัดการคำนวณเลยนะคะ โดยผลลัพธ์ที่เราต้องการคือ ร้อยละของประชากรชาย หญิง แจกแจงตามหมวดอายุ ๆ ละ 5 ปี แบบที่อยู่ในสองคอลัมน์ขวาสุดในตารางที่ 2.1 และขออย่าว่า จะต้องนำจำนวนประชากรที่กรมการปกครองเค้าแจกแจงไว้รายปีมาบวกกันก่อน ตามหมวดอายุนะคะ

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลประชากรรวมต่ออายุและเพศ

หมวดอายุ	ชาย	หญิง	รวม	% ชาย	% หญิง
0-4	1,635	1,581	3,216	1.43	1.38
5-9	2,115	2,005	4,120	1.84	1.75
10-14	2,388	2,303	4,691	2.08	2.01
15-19	3,038	3,034	6,072	2.65	2.64
20-24	4,430	4,363	8,793	3.86	3.80
25-29	3,929	3,850	7,779	3.42	3.36
30-34	3,717	3,701	7,418	3.24	3.23
35-39	4,103	4,239	8,342	3.58	3.69
40-44	4,147	4,556	8,703	3.61	3.97
45-49	3,592	4,101	7,693	3.13	3.57
50-54	3,418	4,310	7,728	2.98	3.76
55-59	3,709	4,962	8,671	3.23	4.32
60-64	3,688	5,267	8,955	3.21	4.59
65-69	3,261	4,922	8,183	2.84	4.29
70-74	2,263	3,239	5,502	1.97	2.82
75-79	1,294	1,771	3,065	1.13	1.54
80 +	2,369	3,431	5,800	2.06	2.99
รวมทั้งสิ้น	53,096	61,635	114,731	46.28	53.72

หลังจากที่คำนวณเสร็จสรรพก็นำค่าข้อมูล %ชาย %หญิง ไปวาดกราฟด้วยวิธีตามความถนัดของท่านได้เลยค่ะ จะวาดด้วยมือ ใช้โปรแกรมตารางคำนวณ หรือใช้โปรแกรมวาดภาพกราฟก็ได้เลยนะคะ สุดท้ายเราก็จะได้รูปพีระมิดออกมา อย่างเช่นที่ตะกี้ดิฉันไปสืบค้นข้อมูลประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่ เมื่อมาวาดเป็นพีระมิดประชากรก็ได้ตามภาพที่ 2.15 (a) ค่ะ และนอกจากไปสืบค้นข้อมูลของเทศบาลนครเชียงใหม่มาทำพีระมิดตัวอย่างให้ท่านดูกันแล้ว ดิฉันก็ยังได้ไปส่องข้อมูลประชากรของพื้นที่อื่น ๆ มาเพิ่มเติม ดังที่แสดงในภาพที่ 2.15 (b)-(f) ด้วยละค่ะ

ภาพที่ 2.15 ตัวอย่างพีระมิตประชากรที่สร้างโดยใช้ข้อมูลจากสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร

จากภาพที่ 2.15 จะพบว่าโครงสร้างประชากรของแต่ละพื้นที่ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป อย่างเช่น ในรูป 2.15 (a) แสดงให้เห็นว่า เทศบาลนครเชียงใหม่มีอัตราการเกิดของประชากรที่ต่ำมาก ๆ จนฐานของพีระมิดคอดแทบจะเป็นทรงลูกข่างเลย นอกจากนั้น ก็เห็นว่าแท่งกราฟประชากรหมวดอายุ 20-24 ปี ยื่นออกมามากกว่าประชากรในหมวดอายุใกล้เคียงกัน ตรงนี้ก็อาจจะเนื่องมาจากมีค่ายทหารและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ ลักษณะอีกประการหนึ่งที่เห็นชัดเจนก็คือ ประชากรกลุ่มสูงอายุมีเยอะมาก ๆ ตั้ง 27.46% แน่ะ อีกนิตเดียวก็จะกลายเป็นสังคมสูงอายุระดับสุดยอดแล้วนะคะเนี่ย แล้วผู้ที่อายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไปก็เยอะมาก แถมอัตราส่วนการเป็นภาวะวัยสูงอายุก็ทะลุเกิน 2 เท่าของวัยเด็กอีกต่างหาก ถ้ายังปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป ในอนาคตอีกซัก 20 ปี จะน่ากลัวมาก เพราะไม่รู้ว่าจะเหลือประชากรในวัยเด็กอยู่อีกหรือเปล่า ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ณ ตอนนั้นพีระมิดอาจจะกลายเป็นรูปเข็มหมุดก็ได้ นะคะพี่น้อง

ส่วนพีระมิดประชากรของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในรูป 2.15 (b) และของอำเภอห้วยทรายในรูป 2.15 (c) แสดงให้เห็นว่าอัตราการเกิดของประชากรเริ่มลดลง โดยที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะลดลงเยอะกว่า และประชากรกลุ่มที่มีสัดส่วนเยอะที่สุดคือกลุ่มวัยทำงาน ส่วนอัตราส่วนการเป็นภาะนั้น แม้ว่าทั้งสองพื้นที่จะมีอัตราส่วนการเป็นภาวะวัยเด็กมากกว่าวัยสูงอายุ แต่ของห้วยทรายจะเยอะกว่าแม่ฮ่องสอนมากเลยคะ

สำหรับพีระมิดประชากรของอำเภอเมืองพิษณุโลกในภาพที่ 12.5 (d) ดูเผิน ๆ อาจจะไม่รู้สึกรู้ว่ามีความผิดปกติใด ๆ ก็แค่มีประชากรในหมวดอายุ 20-29 ปีเยอะนิดหน่อย และก็เป็นอย่างนี้ ๆ สิว ๆ แต่พอเจาะลึกไปดูระดับตำบลคือ ตำบลท่าโพธิ์ และตำบลบ้านคลองในภาพที่ 12.5 (e) และ (f) ตามลำดับ จะเห็นว่าพีระมิดประชากรมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน แม้ว่าจะมีลักษณะร่วมคือ มีประชากรในหมวดอายุ 20-29 ปี เยอะก็ตาม แต่ของตำบลท่าโพธิ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษานั้น มีประชากรหญิงในหมวดอายุนี้นั้นมากกว่าชาย แต่สำหรับตำบลบ้านคลอง ซึ่งมีค่ายทหารตั้งอยู่ในพื้นที่ กลับพบว่ามีประชากรชาย

มากกว่า นอกจากนี้ยังสังเกตเห็นว่ามีประชากรหญิงในวัยใกล้เกษียณ (อายุ 50-59 ปี) เยอะกว่าชายในวัยเดียวกันด้วยนะค่ะ

โดยสรุป แม้ว่าแต่ละพื้นที่ที่เป็นกรณีตัวอย่างในภาพที่ 2.15 จะมีโครงสร้างประชากรที่เป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่เองก็ตาม แต่ก็จะมีลักษณะที่ร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคือ เป็นสังคมสูงอายุไปหมดแล้วทุกพื้นที่ โดยที่มีประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปเยอะมาก แล้วก็เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายด้วยละค่ะ ท่านผู้ชม

2.5 แนวทางการนำสถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร และข้อมูลพีระมิดประชากรไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวัง ในการใช้ข้อมูล

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างเหมาะสม มีความจำเป็นที่จะต้องรู้ลักษณะโครงสร้างด้านเพศและอายุของประชาชนเพื่อที่จะวางแผนทางการจัดบริการสาธารณะให้เหมาะสมกับประชาชนทุกเพศทุกวัยให้มากที่สุด การที่เรารู้แค่ว่ามีประชากรทั้งหมดเท่าไร หญิงกี่คน ชายกี่คนนั้น ไม่มีรายละเอียดเพียงพอที่จะทำให้เราเห็นลักษณะโครงสร้างประชากรสำหรับนำมาประกอบการวางแผน แต่การแจกแจงลักษณะของประชากรโดยใช้พีระมิดประชากร จะทำให้เห็นโครงสร้างทางประชากรของพื้นที่ทั้งในส่วนที่เป็นผลของปรากฏการณ์ทางสังคมในอดีต สภาวะการณ์ในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตได้ชัดเจนขึ้น

ข้อมูลที่สะท้อนผ่านพีระมิดประชากรอันได้แก่ โครงสร้างทางเพศและอายุ สัดส่วนของประชากรแต่ละกลุ่มวัย และอัตราส่วนการเป็นภาระ จะช่วยส่งสัญญาณเตือนให้เราเห็นประเด็นที่จะนำไปสู่การหาสาเหตุและข้อมูลเชิงลึกสำหรับใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับสถานการณ์ด้านประชากรในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างสอดคล้องตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน เช่น การจัดการศึกษา การสร้างงาน การให้บริการทางด้านสาธารณสุข การจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในพื้นที่ หรือการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในกรณีที่มีประชากรวัยเด็กลดลง อาจจะต้องประเมินว่าในขณะที่ประชากรในวัยเจริญพันธุ์ของพื้นที่เราอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสมหรือไม่ เพื่อที่จะได้วางแผนทางในการรณรงค์ ส่งเสริมด้านการวางแผนครอบครัวให้เหมาะสมต่อไป หรือในกรณีมีอัตราส่วนการเป็นภาระในวัยสูงอายุเยอะ ๆ อาจส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้กับประชากรสูงอายุ เพื่อให้ท่านสามารถพึ่งพาตนเองด้านรายได้ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดการพึ่งพิง และทดแทนแรงงานของประชากรวัยทำงานที่มีแนวโน้มว่าจะลดน้อยถอยลงแล้ว ยังเป็นการสร้างคุณค่าทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างอิสระ มั่นคง และมีศักดิ์ศรี³⁶

สำหรับพื้นที่ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ นอกจากจะต้องเตรียมการด้านงบประมาณสำหรับจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุตามสิทธิแล้ว ก็อาจเตรียมความพร้อมโดยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้กับผู้สูงอายุ เช่น ทางลาด ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ และอาจมีการสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในกลุ่มวัยเดียวกัน รวมทั้งอาจให้ท่านได้มีบทบาทในการสนับสนุนด้านการศึกษาของพื้นที่ผ่านโครงการกิจกรรมด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ประชาชนชาวบ้านก็ได้ นอกจากนี้ก็อาจจัดหาและฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่บ้านสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะป่วยติดเตียง รวมไปถึงการสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ยากจน เป็นต้น

ในกรณีที่มีประชากรวัยเด็กและผู้สูงอายุเยอะ ๆ อยู่ในพื้นที่ อาจทำให้มีขยะครัวเรือนประเภทผ้าอ้อมสำเร็จรูปสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ รวมไปถึงแผ่นรองขับในปริมาณมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็อาจจะดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะให้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อจะได้ช่วยลดภาระในการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่งด้วยค่ะ

³⁶ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561*. หน้า 61

สำหรับข้อพึงระวังเกี่ยวกับข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการสร้างพีระมิดประชาระนั้น ถึงแม้ว่าข้อมูลประชารจะสามารถนำมาจากหลายแหล่ง แต่ไม่ว่าจะใช้ข้อมูลจากแหล่งใดก็ตาม นอกจากความครบถ้วน ถูกต้อง ความทันสมัย และความพร้อมใช้งานของข้อมูลแล้ว สิ่งที่จะต้องระมัดระวังอีกประการหนึ่งก็คือ วิธีการจัดเก็บและได้มาซึ่งข้อมูล เพื่อที่จะได้บริหารจัดการให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุด กรณีสถิติประชากรทางทะเบียนราษฎร ซึ่งมีความพร้อมใช้งานเนื่องจากการเผยแพร่แบบออนไลน์ แต่เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวได้จากการแจ้ง ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในการแจ้งข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง เช่น กรณีย้ายที่อยู่ หรือมีการนำเข้าแรงงานจากต่างพื้นที่ จะต้องแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อจัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน ถูกต้องและเป็นปัจจุบันตามความเป็นจริงในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เราได้ข้อมูลด้านประชากรที่มีคุณภาพสำหรับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของเราค่ะ และที่สำคัญ อย่าลืมว่าข้อมูลประชารนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทุกวัน เพราะฉะนั้นจะต้องคอยติดตาม ตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความทันสมัยอยู่เสมอด้วยนะคะ พี่น้อง

บทที่

3

ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

3.1 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานคืออะไร

ในบทนี้ดิฉันจะเล่าให้ท่านฟังถึงข้อมูลจำนวน 2 ชุดด้วยกันคือ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) แล้วก็ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) นะคะ แนวความคิดเกี่ยวกับข้อมูลทั้ง 2 ชุดนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2525 ซึ่งอยู่ในช่วงต้น ๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 อยู่นั่นละ³⁷ เนื่องจากในตอนนั้นรัฐบาลเห็นว่าการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ผ่าน ๆ มา แม้ว่าโดยรวมจะถือได้ว่าประสบผลสำเร็จก็ตาม แต่ปรากฏว่าผลของการพัฒนา กลับกระจายอย่างไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำระหว่างภาค รวมทั้งระหว่างเขตชนบทและเขตเมืองด้วย ดังนั้นรัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาชนบทที่เรียกว่า “การพัฒนาชนบทแนวใหม่” ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับ “คน” คือ ประชาชนยากจนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาที่แล้วมาเท่าที่ควรจะเป็น และให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น โดยได้จัดทำ “แผนการแก้ปัญหาความยากจน” บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ด้วยละ³⁸

³⁷ สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, *การวางแผนพัฒนาประเทศ* (กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, 2554). หน้า 23-24

³⁸ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524). หน้า 347-358

แผนการแก้ปัญหาความยากจนตามที่ได้กล่าวข้างต้น มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะช่วยเหลือให้ประชาชนในชนบทยากจนพ้นจากสภาพปัญหาพื้นฐานที่สำคัญที่พวกเขาเผชิญอยู่ อันได้แก่ ความขาดแคลน ความหิวโหย โรคภัยไข้เจ็บ และการขาดความรู้ หรือที่คุณโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ รองเลขาธิการสภาพัฒน์ ในสมัยนั้นเรียกแบบภาษาทางวิชาการว่า “ยากจน เจ็บไข้ ไม่รู้” ซึ่งสุดท้ายไป ๆ มา ๆ ก็ถูกดัดแปลงให้เป็นคำสั้น ๆ เพื่อใช้สื่อสารเวลาลงพื้นที่เพื่อให้ประชาชนเข้าใจได้ง่าย ๆ ว่า “โง่ จน เจ็บ” นั่นเองค่ะ³⁹ ต้องขอเน้นย้ำกับพี่น้องนะค่ะว่า คำว่า “โง่” ในที่นี้เนี่ย ไม่ได้มีความหมายเชิงด้อยค่าใครแม้แต่นิดเดียวค่ะ แต่หมายถึง การที่ประชาชนไม่ได้รับการศึกษาในระดับที่เพียงพอ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพ แล้วก็ตกเป็นเหยื่อให้คนอื่นหลอกเอาเปรียบต่างหากค่ะ ไม่ทราบมานะ อออิ สำหรับคำว่า “จน” ก็หมายถึง การที่มีรายได้ไม่เพียงพอ การขาดแคลนอาหารและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น น้ำกิน น้ำใช้ และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ รวมถึงระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหนทาง และไฟฟ้า ส่วนคำว่า “เจ็บ” นี่ก็คือการเจ็บไข้ได้ป่วย การเข้าไม่ถึงระบบบริการสาธารณสุข รวมถึงการที่ไม่มีความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง และคนในครอบครัวค่ะ

สำหรับการดำเนินการพัฒนาชนบทแนวใหม่นั้น สภาพัฒน์เค้าก็ได้เสนอแนวทางการขับเคลื่อนเอาไว้อย่างครบวงจร ตั้งแต่การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย การกำหนดกลไกการพัฒนา ไปจนถึงการติดตามประเมินผลเลยนะค่ะ⁴⁰ โดยการกำหนดพื้นที่เป้าหมายนั้น รัฐบาลได้ประกาศ “พื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท” ที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในระยะแรกประกอบด้วย 12,586 หมู่บ้าน ใน 288 อำเภอ/กิ่งอำเภอ ของ 38 จังหวัดในภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้

³⁹ ชุม [นามแฝง], “เมื่อคำว่า “โง่ จน เจ็บ” กลายเป็นคำพูด “หลงยุค”,” *ไทยรัฐออนไลน์*, 21 มีนาคม 2561, <https://www.thairath.co.th/newspaper/columns/1233287> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2564).

⁴⁰ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *6 ทศวรรษสภาพัฒน์* (กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด, 2553). หน้า 122-123

ทั้งนี้ ได้กำหนดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข เป็นกระทรวงหลักรับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณและโครงการพัฒนาลงไปยังพื้นที่เป้าหมายเหล่านี้ให้มากที่สุด

ในส่วนของกลไกการพัฒนานั้น แคว้นได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ โดยให้มีคณะกรรมการหรือองค์กรรับผิดชอบในแต่ละระดับด้วย คือ (1) **ระดับชาติ** มีคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) รับผิดชอบการกำหนดนโยบาย กำกับการดำเนินงานพัฒนาในภาพรวม และประสานการดำเนินงานทั้งในแนวดิ่ง และแนวราบ (2) **ระดับจังหวัด** ให้คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาของประเทศ (3) **ระดับอำเภอ** ให้คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) และคณะกรรมการพัฒนากิ่งอำเภอ (กพอ.กิ่งอำเภอ) รับผิดชอบในการกำหนดพื้นที่ที่มีความยากจนสูง รวมทั้งประสานและวิเคราะห์โครงการที่ระดับตำบลเสนอขอมา และ (4) **ระดับตำบลและหมู่บ้าน** มีสภาตำบลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในพัฒนาชนบทระดับตำบล แล้วก็ให้คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) รับผิดชอบในการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้านค่ะ

สำหรับการติดตามประเมินผล ก็ได้จัดให้มีระบบข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการบริหารการพัฒนา ประกอบด้วยข้อมูล 2 ชุด เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ร่วมกัน จะได้ใช้ในการประสานการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ข้อมูลชุดแรกเป็น**ข้อมูลระดับครัวเรือน** ได้แก่ ข้อมูล จปฐ. ส่วนข้อมูลชุดที่สองเป็น**ข้อมูลระดับหมู่บ้าน** คือ ข้อมูล กชช. 2ค. ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาที่นำข้อมูลจากระดับล่างมาใช้ประกอบในการพิจารณาวางแผนระดับบนเลยละค่ะ ข้อมูล 2 ชุดนี้แหละ จะเป็นประเด็นหลักที่เราจะพูดคุยกันในวันนี้นะคะ พี่น้อง

ข้อมูล จปฐ. ย่อมาจาก “ความจำเป็นพื้นฐาน” เป็นข้อมูลระดับครัวเรือนที่แสดงสภาพความจำเป็นพื้นฐานตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่พึงประสงค์เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของคนไทยว่าอย่างน้อยคนไทยควรมีคุณภาพชีวิตในเรื่องอะไรบ้าง และควรมีระดับไหนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ โดยได้มีการแต่งตั้ง “คณะทำงาน

ปรับปรุงเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชน” เพื่อทำหน้าที่ปรับปรุงและพัฒนา “เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน” ของคนไทยทุก 5 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายใต้แนวคิดที่ว่า “การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย จะต้องผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานทุกตัวชี้วัด” ค่ะ⁴¹

สำหรับข้อมูล กชช. 2ค นั้น มีคนสงสัยกันเยอะเลยล่ะว่า ชื่อนี้ท่านได้แต่ใดมา เพราะเค้าไม่ได้เป็นตัวย่อตรง ๆ แบบ จปฐ. เนาะ ที่จริงคำว่า กชช. ก็ย่อมาจาก “คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ” ที่ดิฉันได้พูดถึงไปก่อนหน้านี้แหละค่ะ แต่ส่วนต่อท้ายนั้นหรือก็คือรหัสของชุดข้อมูลค่ะ ชุดข้อมูลนี้ประกอบด้วยข้อมูลทั้งหมด 3 ระดับด้วยกันไล่มาตั้งแต่ กชช. 2ก เป็นข้อมูลพื้นฐานระดับจังหวัด ต่อมาก็ กชช. 2ข เป็นข้อมูลระดับอำเภอ อันสุดท้ายคือ กชช. 2ค เป็นข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านค่ะ ซึ่งตอนนี้ทั้ง กชช. 2ก และ กชช. 2ข เค้าไม่ได้มีการจัดเก็บแล้วนะค่ะ เหลือแต่ กชช. 2ค เท่านั้นที่ยังคงยืนยันหยัดรับใช้พี่น้องประชาชนมาจนทุกวันนี้ค่ะ ข้อมูล กชช. 2ค นี้เป็นข้อมูลที่แสดงถึงสภาพทั่วไปและปัญหาของหมู่บ้าน โดยมีการจัดระดับความรุนแรงของปัญหาและระดับการพัฒนาของหมู่บ้านเอาไว้ด้วย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและสามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาจัดลำดับในการแก้ปัญหาของพื้นที่ได้ ทั้งนี้ กชช. 2ค ก็จะมีเครื่องชี้วัดสภาพปัญหาของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาหรือปรับปรุงทุก 5 ปี โดยคณะกรรมการปรับปรุงเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเช่นเดียวกับ จปฐ. เลยค่ะ⁴²

ในส่วนของการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค นั้น ปัจจุบัน กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารการจัดเก็บข้อมูล โดยดำเนินการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. เป็นประจำทุกปีจากทั้งเขตชนบทและเขตเมืองในทุกจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ส่วนข้อมูล กชช. 2ค จะมีการจัดเก็บ

⁴¹ กรมการพัฒนาชุมชน, *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2560-2564* (กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน, 2559). หน้า 1-2

⁴² กรมการพัฒนาชุมชน, *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ปี 2560-2564* (กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน), 2559). หน้า 2

ทุก 2 ปีจากทุกหมู่บ้านในเขตชนบท (เขต อบต.) ของทุกจังหวัด ยกเว้น กรุงเทพมหานคร

ข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค ถือได้ว่าเป็นข้อมูลกลางที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน กล่าวคือ ช่วยให้ประชาชนได้รับรู้ถึงสถานการณ์ของตนเอง ทั้งในด้านคุณภาพชีวิต สภาพความเป็นอยู่ และสภาพปัญหาในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ ปัญหาใดที่สามารถปรับปรุงแก้ไขเองได้ ไม่ว่าจะทำได้ด้วยตัวเองหรือจากความร่วมมือกันภายในหมู่บ้าน/ชุมชนก็ดำเนินการได้เลย เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่วนเรื่องใดที่เหลือบ่ากว่าแรงก็ค่อยขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่รับผิดชอบพื้นที่ หรือจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป สำหรับ อปท. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็สามารถใช้ข้อมูลมาใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนในการแก้ไขปัญหา การพัฒนาพื้นที่ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2536 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ “ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท นำข้อมูล กชช. 2ค และข้อมูล จปฐ. ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาชนบททุกระดับ การกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ รวมทั้งการอนุมัติโครงการและการติดตามการพัฒนาชนบทด้วย” นอกจากนี้ ภาคเอกชนก็ยังสามารถนำข้อมูล 2 ชุดนี้ไปใช้ในการวางแผนธุรกิจเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของภาครัฐในการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อีกทางหนึ่งด้วยค่ะ ท่านผู้ชม

3.2 หลักการทำงานของข้อมูล จปฐ. และข้อมูล กชช. 2ค

จากในตอนต้นที่ดิฉันได้เล่าไปว่า เครื่องชี้วัดข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค เคยถูกปรับปรุงทุก 5 ปีตามรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ดังนั้น เรื่องราวที่ดิฉันจะเล่าให้ท่านฟังต่อจากนี้ไป ก็จะอ้างอิงตามข้อมูลชุดล่าสุด คือ ปี 2560-2564 ตามห่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ละกันนะคะ

3.2.1 ข้อมูล จปฐ.

ข้อมูล จปฐ. ที่จัดเก็บในช่วงแผนฯ 12 นี้ ประกอบด้วยตัวชี้วัดในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตคนเราตั้งแต่เกิดจนแก่เลยค่ะ โดยจะแบ่งออกเป็น 5 หมวดรวมทั้งหมด 31 ตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้ (1) หมวดสุขภาพ 7 ตัวชี้วัด (2) หมวดสภาพแวดล้อม 7 ตัวชี้วัด (3) หมวดการศึกษา 5 ตัวชี้วัด (4) การมีงานทำและรายได้ 4 ตัวชี้วัด และ (5) ค่านิยม 8 ตัวชี้วัด โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพร่วม เปื่อเลอะ เปื่อเตื่อ เยอะแยะ ไม่ได้จำกัดเฉพาะ 4 กระทรวงหลักเหมือนในช่วงแผนฯ 5 ที่ดิฉันเล่าไปในตอนต้นแล้วนะคะ รายการละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 3.1 ค่ะ หากท่านใดสนใจจะทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมาย และวัตถุประสงค์ของแต่ละตัวชี้วัดก็สามารถดาวน์โหลดเอกสารคู่มือการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2560-2564 จากเว็บไซต์กรมการพัฒนาชุมชน (<http://www.cdd.go.th>) มาดูเพิ่มเติมได้ค่ะ

ตารางที่ 3.1 เครื่องชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ช่วงปี พ.ศ. 2560-2564⁴³

หมวดตัวชี้วัด	หน่วย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
		หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
หมวดที่ 1 สุขภาพ (7 ตัวชี้วัด)			
1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัม ขึ้นไป	คน	กระทรวงสาธารณสุข	- สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน - หน่วยงานยุทธศาสตร์พัฒนา - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงมหาดไทย
2. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียวน้อย 6 เดือนแรกติดต่อกัน	คน		
3. เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรค ครบตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	คน		
4. ครวีเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และ ดีมาตรฐาน	ครัวเรือน		
5. ครวีเรือนมีการใช้ยาเพื่อบำบัด บรรเทาอาการ เจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม	ครัวเรือน		
6. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพ ประจำปี	คน		
7. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที	คน	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กระทรวงศึกษาธิการ

⁴³ กรมการพัฒนาชุมชน, คู่มือการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2560-2564, หน้า 3-9

หมวด/ตัวชี้วัด	หน่วย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
		หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
หมวดที่ 2 สภาพแวดล้อม (7 ตัวชี้วัด)			
8. คริวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวร	คริวเรือน	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กระทรวงมหาดไทย
9. คริวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 5 ลิตรต่อวัน	คริวเรือน	กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น: สส.)	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
10. คริวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 45 ลิตรต่อวัน	คริวเรือน	กระทรวงมหาดไทย (สส.)	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงคมนาคม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
11. คริวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ	คริวเรือน	กระทรวงสาธารณสุข	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงมหาดไทย
12. คริวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	คริวเรือน	- กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงมหาดไทย

หมวดตัวชี้วัด	หน่วย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
		หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
13. ครุว์เรือมีนํ้าการป้องกันอุบัติเหตุภัยและภัยธรรมชาติและภัยอื่นๆ	ครุว์เรือ	- สำนักนายกรัฐมนตรียุทธศาสตร์ - กระทรวงมหาดไทย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย: ปก.)	- กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงคมนาคม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
14. ครุว์เรือมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	ครุว์เรือ	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	กระทรวงมหาดไทย
หมวดที่ 3 การศึกษา (5 ตัวชี้วัด)			
15. เด็กอายุ 3-5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน	คน	- กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย (สธ.)	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
16. เด็กอายุ 6 - 14 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี	คน	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงมหาดไทย
17. เด็กจบชั้น ม.3 ได้เรียนต่อชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า	คน	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงมหาดไทย
18. คนในครุว์เรือที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีที่ไม่ได้เรียนต่อและยังไม่มีงานทำ ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ	คน	กระทรวงศึกษาธิการ	- กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงแรงงาน
19. คนอายุ 15-59 ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้	คน	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงมหาดไทย

หมวดตัวชี้วัด	หน่วย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
		หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
หมวดที่ 4 การมีงานทำและรายได้ (4 ตัวชี้วัด)			
20. คนอายุ 15-59 ปี มีอาชีพและรายได้	คน	กระทรวงแรงงาน	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - หน่วยงานผู้ชกาทหารพัฒนา
21. คนอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้	คน	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงแรงงาน - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 	
22. รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือนต่อปี	บาท	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงมหาดไทย (พช.) - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงแรงงาน 	หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
23. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	ครัวเรือน	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงมหาดไทย (พช.) - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงศึกษาธิการ

หมวดตัวชี้วัด	หน่วย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
		หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
หมวดที่ 5 ค่านิยม (8 ตัวชี้วัด)			
24. คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา	คน	กระทรวงสาธารณสุข	- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ - กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงมหาดไทย
25. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	คน	กระทรวงสาธารณสุข	- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ - กระทรวงมหาดไทย
26. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	คน	- กระทรวงวัฒนธรรม - สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ	- กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย
27. ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	คน	- กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์	- กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงมหาดไทย
28. ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	คน		
29. ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	คน		
30. ครัวเรือนมีส่วนร่วมที่กิจกรรมสาธารณะเพื่อ ประโยชน์ของชุมชน หรือท้องถิ่น	ครัวเรือน	- กระทรวงมหาดไทย (พช.) - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - หน่วยงานอื่นๆที่เข้าร่วมพัฒนา
31. ครอบครัวมีคุณภาพอบอุ่น	ครัวเรือน	กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์	- กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงวัฒนธรรม

การจัดเก็บข้อมูล จปฐ. นี้เค้าก็จะมีแบบสอบถามให้คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ผู้นำชุมชน หัวหน้าคุ้ม อสม. หรืออาสาสมัครอื่น ๆ ไปสัมภาษณ์ประชาชนทุกครัวเรือนในพื้นที่ โดยจะจัดเก็บเฉพาะครัวเรือนที่มีคนไทยอาศัยอยู่ และต้องอยู่มาไม่น้อยกว่า 6 เดือนในรอบปีที่ผ่านมาค่ะ เสร็จแล้วทั้งผู้เก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลก็จะช่วยกันสรุปผลว่าผ่านเกณฑ์หรือตกเกณฑ์ในเรื่องใด ซึ่งเกณฑ์อ้างอิงนี้ก็จะเป็ค่าที่ระบุไว้ในคู่มือการจัดเก็บข้อมูล เช่น ตัวชี้วัดที่ 1 (เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัมขึ้นไป) ถ้าบ้านไหนมีเด็กแรกเกิดที่น้ำหนักน้อยกว่านี้ ถือว่าตกเกณฑ์ หรือกรณีตัวชี้วัดที่ 4 (ครัวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน) อันนี้มีรายละเอียดปลีกย่อยลงไปอีกคือ จะต้องปฏิบัติครบทั้ง 4 เรื่อง ได้แก่ (1) ถ้ากินอาหารบรรลุสำเร็จ เช่น น้ำปลา อาหารกระป๋อง นม อาหารกล่อง จะต้องมีการหมาย อย. กำกับ (2) ถ้ากินเนื้อสัตว์ ต้องทำให้สุกด้วยความร้อน (3) ถ้ากินผัก ก็ต้องเป็นผักปลอดสารพิษ หรือต้องแช่ด้วยน้ำผสมต่างทับทิม หรือน้ำยาล้างผัก แล้วก็ล้างน้ำสะอาดหลาย ๆ ครั้งด้วย (4) ก่อนกินอาหารจะต้องล้างมือให้สะอาดทุกครั้ง และถ้ากินอาหารร่วมกันจะต้องใช้ช้อนกลางตักอาหารด้วยค่ะ ทั้งนี้ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามข้อ (4) แต่สำหรับข้อ (1) ถึงข้อ (3) ถ้ากินก็ต้องปฏิบัติให้ครบตามที่กำหนด แต่ถ้าไม่ได้กินก็ให้ถือว่าปฏิบัติ แล้วก็ต้องปฏิบัติให้ครบทุกคนในบ้านด้วยจึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ข้อนั้นะคะ พี่น้อง

เมื่อสรุปผลการจัดเก็บข้อมูลของครัวเรือนแล้ว ผู้จัดเก็บข้อมูลจะต้องบันทึกข้อมูลและให้หัวหน้าครัวเรือนรับทราบเพื่อจะได้นำผลนี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาระดับครัวเรือนต่อไป หลังจากนั้นก็จะนำข้อมูลไปตรวจสอบและบันทึกเพื่อประมวลผลข้อมูลในภาพรวม สำหรับใช้ประโยชน์ในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน และ อปท. แล้วก็รวบรวมส่งให้อำเภอ จังหวัด และส่วนกลางต่อไปด้วยค่ะ

3.2.2 ข้อมูล กชช. 2ค

ข้อมูล กชช. 2ค ที่ดำเนินการจัดเก็บในช่วงแผนฯ 12 นี้ ประกอบด้วยตัวชี้วัดข้อมูลพื้นฐานในระดับหมู่บ้านจำนวน 7 ด้าน มีตัวชี้วัดทั้งหมด 33 ตัวชี้วัด

ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 7 ตัวชี้วัด (2) ด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 7 ตัวชี้วัด (3) ด้านสุขภาวะและอนามัย 3 ตัวชี้วัด (4) ด้านความรู้และการศึกษา 3 ตัวชี้วัด (5) ด้านการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน 5 ตัวชี้วัด (6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5 ตัวชี้วัด และ (7) ด้านความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ 3 ตัวชี้วัด โดยมีรายการตัวชี้วัดและหน่วยงานรับผิดชอบตามที่แสดงในตารางที่ 3.2 ค่ะ

ตารางที่ 3.2 ตัวชี้วัดข้อมูล กชช. 2ค ปี 2560-2564⁴⁴

ด้าน/ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
ด้านที่ 1 โครงสร้างพื้นฐาน (7 ตัวชี้วัด)		
1. ถนน	กระทรวงคมนาคม	- กระทรวงมหาดไทย - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
2. น้ำดื่ม	กระทรวงมหาดไทย (สถ.)	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
3. น้ำใช้	กระทรวงมหาดไทย (สถ.)	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงคมนาคม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
4. น้ำเพื่อการเกษตร	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย	- กระทรวงมหาดไทย - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
5. ไฟฟ้า	กระทรวงมหาดไทย	

⁴⁴ กรมการพัฒนาชุมชน, *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ปี 2560-2564*. หน้า 7-12

ด้าน/ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
6 การมีที่ดินทำกิน	- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงมหาดไทย (กรมที่ดิน: ทด.)	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - สำนักนายกรัฐมนตรี
7. การติดต่อสื่อสาร	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)
ด้านที่ 2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (7 ตัวชี้วัด)		
8. การมีงานทำ	กระทรวงแรงงาน	- กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
9. การทำงานในสถานประกอบการ	กระทรวงแรงงาน	- กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงพาณิชย์ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงศึกษาธิการ - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
10. ผลผลิตจากการทำนา	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
11. ผลผลิตจากการทำไร่		
12. ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่น ๆ		

ด้าน/ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
13. การประกอบอุตสาหกรรม ในครัวเรือน	กระทรวงมหาดไทย (พข.)	- กระทรวงอุตสาหกรรม - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
14. การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว	กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา	- กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงมหาดไทย
ด้านที่ 3 สุขภาวะและอนามัย (3 ตัวชี้วัด)		
15. ความปลอดภัยในการทำงาน	- กระทรวงแรงงาน - กระทรวงอุตสาหกรรม	กระทรวงสาธารณสุข
16. การป้องกันโรคติดต่อ	กระทรวงสาธารณสุข	กระทรวงมหาดไทย
17. การกีฬา	กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา	- กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงศึกษาธิการ
ด้านที่ 4 ความรู้และการศึกษา (3 ตัวชี้วัด)		
18. ระดับการศึกษาของประชาชน	กระทรวงศึกษาธิการ	- กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
19. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
20. การได้รับการศึกษา	กระทรวงศึกษาธิการ	- กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
ด้านที่ 5 การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน (5 ตัวชี้วัด)		
21. การมีส่วนร่วมของชุมชน	กระทรวงมหาดไทย (พข.)	- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม - กระทรวงยุติธรรม - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

ด้าน/ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
22. การรวมกลุ่มของชุมชน	กระทรวงมหาดไทย (พช.)	- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
23. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน	- กระทรวงมหาดไทย (พช.) - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กระทรวงการคลัง
24. การเรียนรู้โดยชุมชน	กระทรวงมหาดไทย (พช.)	- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
25. การได้รับความคุ้มครองทางสังคม	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	- กระทรวงมหาดไทย - สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ด้านที่ 6 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5 ตัวชี้วัด)		
26. คุณภาพดิน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
27. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงมหาดไทย (ทต.)	
28. คุณภาพน้ำ	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงมหาดไทย - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
29. การปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- กระทรวงมหาดไทย - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

ด้าน/ตัวชี้วัด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	
	หน่วยงานหลัก	หน่วยงานร่วม
30. การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- กระทรวงอุตสาหกรรม - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงมหาดไทย
ด้านที่ 7 ความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ (3 ตัวชี้วัด)		
31. ความปลอดภัยจากยาเสพติด	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)	- กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา - สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
32. ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ	กระทรวงมหาดไทย (ปก.)	- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงสาธารณสุข - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา - สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
33. ความปลอดภัยจากความเสี่ยงในชุมชน	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	- กระทรวงวัฒนธรรม - กระทรวงศึกษาธิการ - กระทรวงมหาดไทย - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

กระบวนการจัดเก็บข้อมูล กชช. 2ค⁴⁵ จะมีคณะทำงานบริหารการจัดเก็บข้อมูลฯ ระดับตำบล เป็นผู้กรอกข้อมูลของหมู่บ้านตามที่ทราบ แล้วก็สัมภาษณ์เข้าจากคณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนชาวบ้านด้วย เมื่อจัดเก็บและ

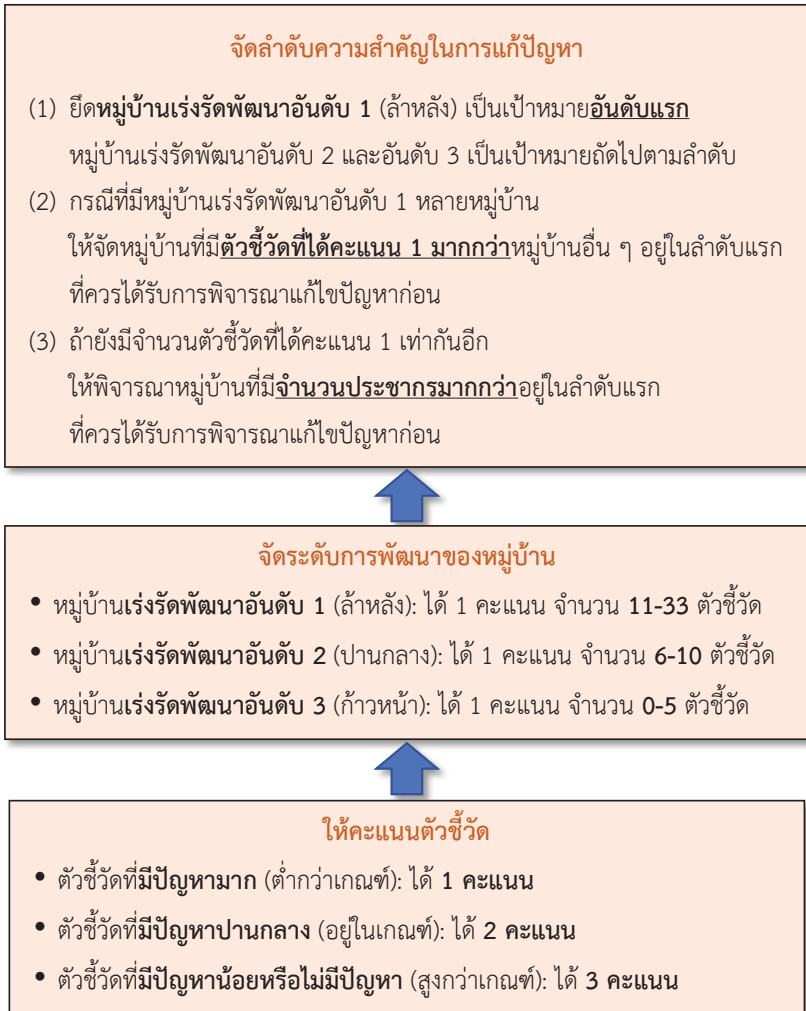
⁴⁵ กรมการพัฒนาชุมชน, แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ปี 2560 (กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน), 2559). หน้า x

ตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูลเสร็จแล้ว ก็รวบรวมส่งให้ผู้บันทึกข้อมูลของตำบลเพื่อทำการบันทึกข้อมูลและประมวลผลของทุกหมู่บ้าน

หลังจากนั้น พัฒนาการผู้ประสานงานตำบล ร่วมกับผู้บันทึกข้อมูลของตำบลจะนำเสนอผลการจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านในเวทีประชาคมหมู่บ้าน และนำเสนอภาพรวมของตำบล รวมทั้งเปรียบเทียบข้อมูลรายหมู่บ้าน ในที่ประชุมระดับตำบลหรือเวทีประชาคมตำบล เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนได้รับทราบ พร้อมทั้งตรวจสอบและยืนยันข้อมูล หากมีการแก้ไข พัฒนาการและผู้บันทึกข้อมูลของตำบลก็นำมาแก้ไขให้ถูกต้องตามมติที่ประชุม

เมื่อแก้ไขเสร็จแล้วก็ทำสำเนาข้อมูลให้กับ อบต./เทศบาลตำบลนำไปใช้ประโยชน์ และสำเนาส่งให้คณะกรรมการจัดเก็บข้อมูลฯ ระดับอำเภอ เพื่อตรวจสอบและประมวลผลเป็นภาพรวมของอำเภอ ก่อนที่จะสำเนาให้หน่วยงานระดับอำเภอนำไปใช้ประโยชน์ และส่งให้คณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบและประมวลผลเป็นภาพรวมของจังหวัด สำเนาไว้ใช้ประโยชน์ในระดับจังหวัด และสำเนาส่งให้กรมการพัฒนาชุมชนต่อไปค่ะ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล กชช. 2ค เพื่อนำไปใช้จัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาของหมู่บ้านนั้น จะแบ่งออกเป็นขั้นตอนหลัก ๆ 3 ขั้นตอน โดยเริ่มต้นที่การให้คะแนนตัวชี้วัดรายตัว หลังจากนั้นก็ทำการจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน แล้วจึงค่อยจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหา ตามภาพที่ 3.1 ค่ะ

ภาพที่ 3.1 การวิเคราะห์ข้อมูล กชช. 2ค

ในขั้นตอนแรก การให้คะแนนตัวชี้วัดจะให้เป็นคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 3 คือ ถ้าได้ 1 คะแนนถือว่าต่ำกว่าเกณฑ์ ได้ 2 คะแนนแปลว่า อยู่ในเกณฑ์ แต่ถ้าได้ 3 คะแนนถือว่าสูงกว่าเกณฑ์⁴⁶ ซึ่งเกณฑ์ที่กำหนดว่าเมื่อไรจะได้ 1 หรือ 2 หรือ 3

⁴⁶ กรมการพัฒนาชุมชน, *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) ปี 2560-2564*. หน้า 13

นั้น สามารถดูได้จากคู่มือการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชข. 2ค) ปี 2560-2564⁴⁷ ซึ่งจัดขึ้นได้ยกตัวอย่างมา 3 ตัวอย่างตามตารางที่ 3.3 หากท่านสนใจศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมก็สามารถดาวน์โหลดไฟล์เอกสารคู่มือจากเว็บไซต์ของกรมการพัฒนาชุมชนมาดูได้นะคะ

ตารางที่ 3.3 ตัวอย่างการให้คะแนนตัวชี้วัด กชข. 2ค

ด้าน/ตัวชี้วัด	เกณฑ์การชี้วัด	คะแนน
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน		
ถนน	ถนนเส้นทางหลักภายในหมู่บ้านใช้การได้ดีตลอดทั้งปี	3
	ถนนเส้นทางหลักภายในหมู่บ้านใช้การได้ดีเฉพาะในฤดูแล้ง หรือ พอใช้เฉพาะในฤดูแล้ง หรือ พอใช้ตลอดทั้งปี	2
	ถนนเส้นทางหลักภายในหมู่บ้านใช้การไม่ดีตลอดทั้งปี	1
น้ำดื่ม	ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภค มากกว่าร้อยละ 95 ของครัวเรือนทั้งหมด	3
	ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภค ระหว่างร้อยละ 63-95 ของครัวเรือนทั้งหมด	2
	ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภค น้อยกว่าร้อยละ 63 ของครัวเรือนทั้งหมด	1
ด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ		
การมีงานทำ	คนอายุ 15-59 ปีเต็มมีการประกอบอาชีพและมีรายได้ มากกว่า ร้อยละ 97 ขึ้นไปของคนอายุ 15-59 ปีเต็ม ไม่นับคนอายุ 15-59 ปีเต็ม ที่กำลังศึกษาอย่างเดียวโดยไม่ได้ประกอบอาชีพ และคนพิการที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้	3
	คนอายุ 15-59 ปีเต็มมีการประกอบอาชีพและมีรายได้ ร้อยละ 80-97 ของคนอายุ 15-59 ปีเต็ม ไม่นับคนอายุ 15-59 ปีเต็ม ที่กำลังศึกษาอย่างเดียวโดยไม่ได้ประกอบอาชีพ และคนพิการที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้	2
	คนอายุ 15-60 ปีเต็มมีการประกอบอาชีพและมีรายได้ น้อยกว่าร้อยละ 80 ของคนอายุ 15-59 ปีเต็ม ไม่นับคนอายุ 15-59 ปีเต็ม ที่กำลังศึกษาอย่างเดียวโดยไม่ได้ประกอบอาชีพ และคนพิการที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้	1

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 30-58

สำหรับขั้นตอนที่สอง การจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน จะจัดเป็น 3 ระดับตามจำนวนตัวชี้วัดที่ได้ 1 คะแนน ดังต่อไปนี้ ระดับแรก เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาในระดับ “ล้าหลัง” หรือหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 (ได้คะแนน 1 จำนวน 11-33 ตัวชี้วัด) ระดับที่สอง เรียกว่าเป็นระดับ “ปานกลาง” หรือหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 (ได้คะแนน 1 จำนวน 6-10 ตัวชี้วัด) และระดับที่สาม คือ ระดับ “ก้าวหน้า” หรือหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 (ได้คะแนน 1 จำนวน 0-5 ตัวชี้วัด) ค่ะ⁴⁸

ข้อมูลการจัดอันดับจากขั้นตอนที่สองจะนำไปใช้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาในขั้นตอนที่สาม จากเกณฑ์การจัดอันดับตามที่ตัดสินแล้วไปขึ้นขั้นตอนที่สอง จะเห็นว่า “อันดับ” ในที่นี้จะตรงกันข้ามกับอันดับในการประกวดนางงามนะคะ พี่น้อง เพราะจะบ่งบอกถึงความเร่งด่วน หมายความว่า อันดับ 1 เนี่ย ถือว่ามีอาการน่าเป็นห่วงกว่าเพื่อน เป็นคิวแรกที่จะต้องเราจะต้องรีบลงไปให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในการแก้ปัญหาของหมู่บ้าน หลังจากนั้นค่อยเป็นคิวของหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 และอันดับ 3 ต่อไปตามลำดับคะ หากพื้นที่ใดที่มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 หลายหมู่บ้านก็ให้จัดคิวให้หมู่บ้านที่มีตัวชี้วัดที่ได้คะแนน 1 เยอะที่สุดก่อน แต่ถ้ามีหมู่บ้านที่มีจำนวนตัวชี้วัดที่ได้คะแนน 1 เท่ากันอีกก็ให้จัดคิวให้หมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรมากกว่าก่อน เพราะมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเยอะกว่านั่นเองคะ ที่เล่ามาทั้งหมดนี้ก็เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาดำเนินการแก้ปัญหาให้กับพี่น้องประชาชนนะคะ เตี่ยเราไปของจริงกันเลยดีกว่าว่าข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค เค้ามินหน้าตาเป็นยังไง แล้วเราจะนำไปใช้งานได้อย่างไรคะ

3.3 การใช้งานข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค

ข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค เป็นข้อมูลที่กรมการพัฒนาชุมชนเค้าเปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปผ่านทางเว็บไซต์ “โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูล จปฐ. และข้อมูล กชช. 2ค” ที่ <http://ebmn.cdd.go.th> เพียงแค่ลงทะเบียนผู้ใช้

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 13

กรอกข้อมูลส่วนตัวพร้อมเลขประจำตัวประชาชน ท่านก็จะสามารถเข้าใช้ระบบ ทั้งจากคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแม้แต่บาทเดียวเลยคะ เรามาดูด้วยกันเลยนะคะว่าจะเรียกข้อมูลได้ยังไง ท่านใดจะเปิดโปรแกรม ดูไปด้วยก็ไม่ว่ากันคะ เริ่มที่หน้าแรกของโปรแกรมเลยนะคะ

ภาพที่ 3.2 หน้าหลักของโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค

สำหรับท่านที่ยังไม่ได้ลงทะเบียน ขอให้ลงทะเบียนก่อนโดยกดที่ปุ่ม “ลงทะเบียนผู้ใช้” ระบบจะเปิดหน้าลงทะเบียนตามที่แสดงในภาพที่ 3.3 ค่ะ ในช่อง “หน้าที่” ให้คลิกเลือก “ผู้ดูแลงาน” ก่อน หลังจากนั้นถึงจะเลือกระดับพื้นที่ที่ต้องการดูข้อมูลได้นะคะ ตรงหัวข้อนี้ ถ้าเลือกระดับจังหวัด ท่านจะสามารถดูข้อมูลของอำเภอและตำบลภายในจังหวัดนั้นได้ด้วย คลิกเลือกระดับพื้นที่แล้วอย่าลืมระบุชื่อพื้นที่ด้วยนะคะ ไม่งั้นโปรแกรมเค้าจะไม่ว่าท่านต้องการดูพื้นที่ไหน เช่น ในตัวอย่างดิฉันคลิกเลือก “จังหวัด” แล้วก็เลือก เชียงใหม่ ค่ะ หลังจากนั้นก็กรอกข้อมูลส่วนตัวให้ครบถ้วนแล้วก็กดที่ “ลงทะเบียน” เป็นอันเสร็จเรียบร้อย ค่ะ

The screenshot shows a registration form with the following sections:

- Section 1:** "เลือกหน้าที่: ผู้รายงาน" (Select role: Reporter). Includes checkboxes for "ผู้ฝึก", "ผู้ทรงคุณวุฒิสูง", "ผู้ทรงคุณวุฒิระดับกลาง", and "ผู้รายงาน" (checked).
- Section 2:** "เลือกกระบวนขั้นที่พร้อมระบุชื่อ" (Select registration level with name). Includes checkboxes for "สมัคร" (checked) and "สมัครพร้อมระบุชื่อ".
- Section 3:** "กรอกข้อมูลส่วนตัวของผู้ลงทะเบียน" (Enter personal information). Includes fields for "คำนำหน้า" (Prefix), "ชื่อ" (Name), "นามสกุล" (Surname), "วันเดือนปี พ.ศ. ที่เกิด" (Date of birth), "เลขประจำตัวประชาชน" (ID number), "สถานที่เกิด" (Place of birth), "เลขที่บ้าน" (Home number), "เบอร์โทรศัพท์" (Phone number), and "อีเมล" (Email).

ภาพที่ 3.3 หน้าลงทะเบียนผู้ใช้โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค

เมื่อลงทะเบียนเสร็จแล้ว ท่านสามารถเข้าใช้โปรแกรมได้ทันทีโดยไม่ต้องรอเลยนะค่ะ แล้วก็ได้ทั้งข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค ของพื้นที่ที่ท่านเลือกเลยละค่ะ แหม! ยิ่งกับโปรแกรมขั้นจัดหนักชื่อ 1 แกรม 1 เนาะ เลิฟเลยคะ โปรแกรมนี้ อออิ จากหน้าหลักของโปรแกรมตามภาพที่ 3.2 ก็กรอกเลขประจำตัวประชาชนและรหัสผ่านที่ท่านได้ระบุไว้ตั้งแต่ตอนที่ลงทะเบียน แล้วกดปุ่ม “เข้าสู่ระบบ” ระบบก็จะแสดงหน้าจอให้เลือกว่าท่านจะดูข้อมูล จปฐ. หรือว่า กชช. 2ค ตามภาพที่ 3.4 ค่ะ เดี่ยวดิฉันจะพาท่านดูทีละระบบ เริ่มที่ จปฐ. ก่อนแล้วค่อยไปดู กชช. 2ค กันนะค่ะ

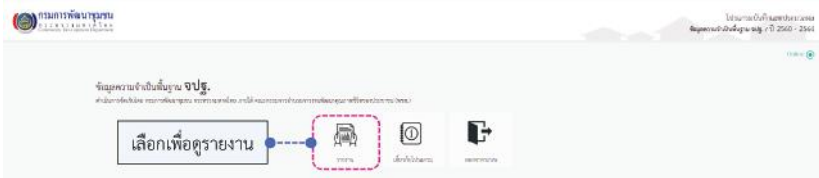
The image shows two buttons for system access:

- Left Button:** "ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ." (Basic Necessity Information JPS) with a pink background and a "เลือก" (Select) button below it.
- Right Button:** "ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช. 2ค" (Basic Information at Village Level KSS 2C) with a blue background and a "เลือก" (Select) button below it.

ภาพที่ 3.4 หน้าจอเพื่อเข้าสู่ระบบข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค

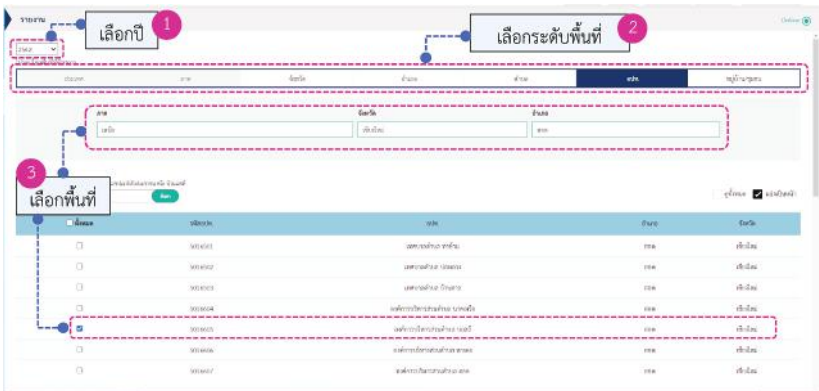
3.3.1 ข้อมูล จปฐ.

จากหน้าจอตามภาพที่ 3.4 ให้ท่านกดปุ่มเลือกข้อมูล จปฐ. ระบบจะเปิดหน้าจอตัวเลือกตามภาพที่ 3.5 หลังจากนั้นกดที่ปุ่ม “รายงาน” เพื่อเรียกดูรายงานข้อมูล จปฐ. ค่ะ

ภาพที่ 3.5 รายการตัวเลือกของระบบข้อมูล จปฐ.

หลังจากที่เข้าสู่หน้าจอ “รายงาน” ให้ท่านระบุปีของข้อมูล จปฐ. ที่ท่านต้องการเรียกดู ซึ่งท่านสามารถเรียกดูข้อมูลย้อนหลังของปี 2560 และปี 2561 และปีล่าสุดที่สามารถเรียกดูได้ในขณะนี้คือ ปี 2562 ค่ะ เมื่อเลือกปีแล้วก็ระบุพื้นที่ที่ท่านสนใจ เช่น ตอนนี้นำข้อมูลที่ต้องการรู้ข้อมูล จปฐ. ปี 2562 ของ อบต.บ่อสลี ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ค่ะ ดังนั้นจะระบุเงื่อนไขในการเลือกตามภาพที่ 3.6 เลยค่ะ โดยเลือกปีของข้อมูลที่เราสนใจก่อน หลังจากนั้นก็เลือกระดับพื้นที่ที่เป็น อบต. แล้วก็ระบุ ภาค จังหวัด และอำเภอที่ อบต.บ่อสลี ตั้งอยู่ เสร็จแล้วก็ติ๊กถูกที่หน้าชื่อ อบต. เลยค่ะ พี่น้อง

ภาพที่ 3.6 การระบุเงื่อนไขเพื่อเรียกดูข้อมูล จปฐ.

พอเลือกพื้นที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ระบบก็จะแสดงรายชื่อของรายงานมาให้เลือก ซึ่งรายงานที่เราสามารถจะเรียกดูได้ก็จะแตกต่างกันออกไปตามระดับพื้นที่ที่เราเลือก บางรายงานก็สามารถเรียกดูได้ไม่ว่าท่านจะเลือกพื้นที่ระดับใดก็ตาม บางรายงานก็มีเฉพาะบางระดับพื้นที่เท่านั้น ดังที่แสดงในตารางที่ 3.4 แต่ว่าวันนี้กรณีตัวอย่างที่ดิฉันเลือกมาเป็น อบต. เพราะฉะนั้น ก็จะเรียกดูได้เฉพาะรายงานสำหรับพื้นที่ระดับ อบต. เท่านั้นนะคะ

ตารางที่ 3.4 รายชื่อรายงานข้อมูล จปฐ. จำแนกตามระดับพื้นที่

ลำดับที่	ชื่อรายงาน	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	อปท.	หมู่บ้าน / ชุมชน
1	สรุปผลข้อมูล จปฐ.	√	√	√	√	√
2	จำนวนครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ในแต่ละตัวชี้วัด	√	√	√	√	√
3	ร้อยละของตัวชี้วัดที่ตกเกณฑ์ เรียงลำดับจากมากไปน้อย	√	√	√	√	√
4	จำนวนประชากรของแต่ละระดับพื้นที่	√	√	√	√	
5	จำนวนประชากรจำแนกตามเขตการปกครอง	√	√	√	√	
6	จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุในข้อมูล จปฐ.	√	√	√	√	√
7	จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุตามวัยแรงงาน	√	√	√	√	√
8	จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุแบบสากล	√	√	√	√	√
9	จำนวนประชากรโดยกำหนดช่วงอายุเองได้	√	√	√	√	√
10	จำนวนประชากรจำแนกตามระดับการศึกษา	√	√	√	√	√
11	จำนวนประชากรจำแนกตามประเภทอาชีพ	√	√	√	√	√
12	จำนวนประชากรจำแนกศาสนา	√	√	√	√	√
13	จำนวนประชากรจำแนกสถานร่างกาย	√	√	√	√	√

ลำดับที่	ชื่อรายงาน	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	อปท.	หมู่บ้าน / ชุมชน
14	สัดส่วนประชากรต่อครัวเรือน	✓	✓	✓	✓	
15	ระดับความสุขเฉลี่ย	✓	✓	✓	✓	
16	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ในแต่ละระดับ	✓	✓	✓	✓	
17	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือน ในแต่ละระดับ	✓	✓	✓	✓	
18	รายงานเปรียบเทียบตัวชี้วัดระหว่างปี	✓	✓	✓	✓	✓
19	อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน (ร้อยละ)	✓	✓	✓	✓	
20	อัตราส่วนของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนการเกษตรต่อผู้ไม่ได้ทำการเกษตร (ร้อยละ)	✓	✓	✓	✓	
21	จำนวนประชากรแยกรายกลุ่มอายุ รายหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ (กชข. 2ค)	✓	✓	✓	✓	
22	จำนวนประชากรแยกรายกลุ่มอายุ รายหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ (จปฐ.)	✓	✓	✓	✓	
23	สัดส่วนหมู่บ้านยากจนในจังหวัด (ร้อยละ)	✓	✓			
24	สัดส่วนครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง (ร้อยละ)	✓	✓	✓	✓	
25	สัดส่วนครอบครัวที่อบอุ่น (ร้อยละ)	✓	✓	✓	✓	
26	จำนวนครัวเรือนแยกตามอาชีพ	✓	✓	✓	✓	
27	จำนวนครัวเรือนที่มีอาชีพรับจ้างอย่างเดียวและมีรายได้ มากกว่า 40,000 บาท/ปี (ครัวเรือน)	✓	✓	✓	✓	✓
28	รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี	✓	✓	✓	✓	
29	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน	✓	✓	✓	✓	
30	รายชื่อบ้านยากจน (รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่าจำนวนเงินที่ระบุ)	✓	✓	✓	✓	

ลำดับที่	ชื่อรายงาน	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	อปท.	หมู่บ้าน / ชุมชน
31	จำนวนครัวเรือนและประชากรของหมู่บ้าน ยากจน (รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่าจำนวนเงินที่ระบุ)	√	√	√	√	
32	จำนวนครัวเรือนและประชากรของหมู่บ้าน ยากจน จำแนกตามสิทธิในที่ดินทำกิน (รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่าจำนวนเงินที่ระบุ)	√	√	√	√	
33	รายได้เฉลี่ยจำแนกตามเขตการปกครองส่วนท้องถิ่น	√	√	√		√
34	จำนวนประชากรที่อยู่ในช่วงอายุที่กำหนด			√	√	
35	รายชื่อหัวหน้าครัวเรือนที่มีรายได้ตามที่กำหนด			√	√	√
36	รายชื่อหัวหน้าครัวเรือนจากฐานข้อมูล จปฐ.					√

ที่มา: สรุปจากโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ปี 2560-2564⁴⁹

จะเห็นว่า รายงานที่ระบบ จปฐ. เค้จัดให้เนะ มีเยอะมาก แต่ว่าวันนี้ ดิฉันขอยกตัวอย่างมากุยกักับท่านซัก 2-3 รายงาน ส่วนที่เหลือก็ขอฝากท่านไปดู รายละเอียดต่อเนาะ มาเริ่มที่รายงานลำดับที่ 1 กันก่อนเลย รายงานนี้เป็นข้อมูลสรุปผลการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ซึ่งเป็นข้อมูลในภาพรวม ดังนั้น เราก็กคลิกเลือก รายงานอันที่ 1 “สรุปผลข้อมูล จปฐ.” ที่แสดงในหน้าจอเลยค๊ะ พอเลือกแล้ว ตัวอักษรชื่อรายงานก็จะเป็นอักษรสีเข้ม หลังจากนั้นเราก็กเลื่อนลงมาตรงส่วนท้ายของหน้าจอจะมีปุ่มให้กดเลือกว่าท่านต้องการจะแสดงรายงานในรูปแบบใด ระหว่างแบบ PDF หรือเป็น Excel ถ้าเลือก PDF ระบบเค้าก็จะแสดงรายงานออกมาเป็นหน้าตาสวยงาม พร้อมให้ท่านสั่งพิมพ์ได้เลย แต่หากท่านต้องการนำไปประมวลผลต่อก็กเลือกเป็นแบบ Excel อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การใช้งานของเราเนาะ ข้อมูลที่แสดงในรายงานก็จะมีรายละเอียดตามตารางที่ 3.5 ค๊ะ

⁴⁹ กรมการพัฒนาชุมชน, “โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ปี 2560-2564,” <http://ebmn.cdd.go.th/#/jpt/report> (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2564).

ตารางที่ 3.5 รายงานสรุปผลข้อมูล จปฐ. ปี 2562 องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสลี

สรุปผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2562 ระดับ อปท.
องค์การบริหารส่วนตำบล บ่อสลี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

ตัวชี้วัด ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน	จำนวน ที่สำรวจ ทั้งหมด	ผ่านเกณฑ์		ไม่ผ่านเกณฑ์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพ มี 7 ตัวชี้วัด					
1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัม ขึ้นไป	1 คน	1 คน	100.00	0 คน	0.00
2. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียวนานอย่างน้อย 6 เดือนแรกติดต่อกัน	1 คน	1 คน	100.00	0 คน	0.00
3. เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	779 คน	779 คน	100.00	0 คน	0.00
4. ครีวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน	1,584 คร.	1,535 คร.	96.91	49 คร.	3.09
5. ครีวเรือนมีการใช้เพื่อบำบัด บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม	1,584 คร.	1,540 คร.	97.22	44 คร.	2.78
6. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	3,159 คน	3,142 คน	99.46	17 คน	0.54
7. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที	5,945 คน	5,912 คน	99.44	33 คน	0.56

ตัวชี้วัด ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน	จำนวนที่สำรวจทั้งหมด	ผ่านเกณฑ์		ไม่ผ่านเกณฑ์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 2 สภาพแวดล้อม มี 7 ตัวชี้วัด					
8. ครรเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพทนถนอมถาวร	1,584 คร.	1,570 คร.	99.12	14 คร.	0.88
9. ครรเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอดลอดปี อย่างน้อยคนละ 5 ลิตรต่อวัน	1,584 คร.	1,553 คร.	98.04	31 คร.	1.96
10. ครรเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 45 ลิตรต่อวัน	1,584 คร.	1,552 คร.	97.98	32 คร.	2.02
11. ครรเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ	1,584 คร.	1,456 คร.	91.92	128 คร.	8.08
12. ครรเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	1,584 คร.	1,582 คร.	99.87	2 คร.	0.13
13. ครรเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุภัยและภัยธรรมชาติ อย่างถูกวิธี	1,584 คร.	1,518 คร.	95.83	66 คร.	4.17
14. ครรเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	1,584 คร.	1,584 คร.	100.00	0 คร.	0.00
หมวดที่ 3 การศึกษา มี 5 ตัวชี้วัด					
15. เด็กอายุ 3-5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน	194 คน	194 คน	100.00	0 คน	0.00
16. เด็กอายุ 6 -14 ปี ได้รับการศึกษาคาบังคับ 9 ปี	730 คน	730 คน	100.00	0 คน	0.00
17. เด็กจบชั้น ม.3 ได้เรียนต่อชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า	5 คน	4 คน	80.00	1 คน	20.00
18. คนในครัวเรือนที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อและยังไม่มีงานทำ ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ	7 คน	7 คน	100.00	0 คน	0.00
19. คนอายุ 15-59 ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลข อย่างง่ายได้	4,197 คน	3,511 คน	83.65	686 คน	16.35

ตัวชี้วัด ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน	จำนวน ที่สำรวจ ทั้งหมด	ผ่านเกณฑ์		ไม่ผ่านเกณฑ์	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 4 การมีงานทำและรายได้ มี 4 ตัวชี้วัด					
20. คนอายุ 15 – 59 ปี มีอาชีพและรายได้	3,589 คน	3,504 คน	97.63	85 คน	2.37
21. คนอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้	1,014 คน	961 คน	94.77	53 คน	5.23
22. รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือนต่อปี	1,584 คร.	1,584 คร.	100.00	0 คร.	0.00
23. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	1,584 คร.	1,584 คร.	100.00	0 คร.	0.00
หมวดที่ 5 ค่านิยม มี 8 ตัวชี้วัด					
24. คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา	6,170 คน	5,283 คน	85.62	887 คน	14.38
25. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	6,170 คน	5,253 คน	85.14	917 คน	14.86
26. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	5,945 คน	5,933 คน	99.80	12 คน	0.20
27. ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	1,018 คน	1,018 คน	100.00	0 คน	0.00
28. ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	42 คน	42 คน	100.00	0 คน	0.00
29. ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	20 คน	20 คน	100.00	0 คน	0.00
30. ครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น	1,584 คร.	1,583 คร.	99.94	1 คร.	0.06
31. ครอบครัวมีความอบอุ่น	1,584 คร.	1,579 คร.	99.68	5 คร.	0.32

รายงานสรุปผลข้อมูล จปฐ. เนี่ย เค้าจะแจกแจงข้อมูลมาให้เราทุกตัวชี้วัด จัดมาให้เป็นหมวด ๆ เรียบร้อยเลยคะ โดยจะบอกว่าในแต่ละตัวชี้วัดนะ มีประชากรกลุ่มเป้าหมายเท่าไร ผ่านเกณฑ์เท่าไร ไม่ผ่านเท่าไร คิดเป็นร้อยละเท่าไร เทียบกับประชากรทั้งหมด อย่างเช่นข้อมูลของ อบต.บ่อสลี ตามตารางข้างบนนี้ จะเห็นว่ายังมีตัวชี้วัดที่ไม่ผ่านเกณฑ์อยู่ถึง 19 ตัว จาก 31 ตัวชี้วัดเนาะคะ โดยเป็นตัวชี้วัดในหมวดที่ 1 (สุขภาพ) จำนวน 4 ตัวชี้วัด จาก 7 ตัว หมวดที่ 2 (สภาพแวดล้อม) จำนวน 6 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 7 ตัว หมวดที่ 3 (การศึกษา) จำนวน 2 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 5 ตัว หมวดที่ 4 (การมีงานทำและรายได้) จำนวน 2 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 4 ตัว และหมวดที่ 5 (ค่านิยม) จำนวน 5 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 8 ตัว สรุปก็คือ มีตัวชี้วัดที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ทุกหมวดเลย โดยอยู่ในหมวดสภาพแวดล้อมมากที่สุดคะ

จากข้อมูลรายงานสรุป เราก็รู้ละว่าพี่น้องประชาชนในพื้นที่ของ อบต.บ่อสลีเนี่ย ยังมีคุณภาพชีวิตที่ยังต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็นในเรื่องใดบ้าง จำนวนกี่คน หรือกี่ครัวเรือน แต่ยังไม่รู้ว่าอยู่ที่หมู่บ้านไหนกันบ้าง เราก็จะเจาะลึกต่อไป โดยใช้รายงานลำดับที่ 3 (ร้อยละของตัวชี้วัดที่ตกเกณฑ์ เรียงลำดับจากมากไปน้อย) มาช่วย โดยคราวนี้จะต้องไปเลือกระดับพื้นที่เป็นหมู่บ้าน แล้วก็ไปดูรายงานที่ละหมู่บ้านเลยคะ ซึ่งดิฉันก็ไปจัดมาให้เรียบร้อย จากทั้งหมด 10 หมู่บ้านใน อบต. นี้ สรุปออกมาเรียงตามลำดับของตัวชี้วัดได้ตามตารางที่ 3.6 นะคะ ฮ่า ๆ ที่นี้เราก็รู้ละว่าคนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดแต่ละตัวเนาะ เค้าอยู่หมู่บ้านไหนบ้าง ก็คนที่ครัวเรือนคะ พี่น้อง

ตารางที่ 3.6 สรุปข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน จากรายงาน “ร้อยละของตัวชี้วัดที่ตกเกณฑ์เรียกว่าล้าต่ำจากมากไปน้อย”

ร้อยละของตัวชี้วัดที่ตกเกณฑ์

ระดับหมู่บ้าน ปี 2562

องค์การบริหารส่วนตำบล บ่อสลี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเหนือ ประเทศไทย

ตัวชี้วัด	หน่วย	จำนวน ที่สำรวจ ทั้งหมด	จำนวนที่ผ่านเกณฑ์													
			ม.1	ม.2	ม.3	ม.4	ม.5	ม.6	ม.7	ม.8	ม.9	ม.10	ทั้งหมด			
4. ครีวเรือนกินอาหาร ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน	คร.	1,584			1	2			39	6					1	49 คร.
5. ครีวเรือนมีการใช้ยาเพื่อบำบัด บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม	คร.	1,584					7			10	17				10	44 คร.
6. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	คน	3,159					2			11	2				2	17 คน
7. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที	คน	5,945			2				8	5	5	13				33 คน
8. ครีวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวร	คร.	1,584					3			1	7				3	14 คร.
9. ครีวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภค เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 5 ลิตรต่อวัน	คร.	1,584							15						4	31 คร.

ตัวชี้วัด	หน่วย	จำนวน ที่สำรวจ ทั้งหมด	จำนวนที่ไม่ผ่านเกณฑ์																	
			ม.1	ม.2	ม.3	ม.4	ม.5	ม.6	ม.7	ม.8	ม.9	ม.10	ทั้งหมด							
10. ครั้วเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อย คนละ 45 ลิตรต่อวัน	คร.	1,584				15						13				4			4	32 คร.
11. ครั้วเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ	คร.	1,584			1							35	85						7	128 คร.
12. ครั้วเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	คร.	1,584				1							1							2 คร.
13. ครั้วเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุภัยและ ภัยธรรมชาติ อย่างถูกวิธี	คร.	1,584			1	12					26	14						1	12	66 คร.
17. เด็กชั้น ม.3 ได้เรียนต่อ ชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า	คน	5				1														1 คน
19. คนอายุ 15-59 ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และ คิดเลข อย่างง่ายได้	คน	4,197	88	75		121	17	125	159									39	62	686 คน
20. คนอายุ 15 – 59 ปี มีอาชีพและรายได้	คน	3,589	10			11						8						4	52	85
21. คนอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้	คน	1,014	6			7						10						3	27	53
24. คนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา	คน	6,170	80	78		225	92	47	184									84	97	887
25. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	คน	6,170	38	80		292	123	51	212									41	80	917

ตัวชี้วัด	หน่วย	จำนวน ที่สำรวจ ทั้งหมด	จำนวนที่ไม่ผ่านเกณฑ์												
			ม.1	ม.2	ม.3	ม.4	ม.5	ม.6	ม.7	ม.8	ม.9	ม.10	ทั้งหมด		
26. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	คน	5,945						10						2	12
30. ครีวี่เเรียนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อ ประโยชน์ของชุมชน หรือท้องถิ่น	คร.	1,584												1	1
31. ครอบครัวมีความอบอุ่น	คร.	1,584								1				4	5

เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นตามรายงานสรุปนี้ เราจะต้องทำการตรวจสอบความครบถ้วนและถูกต้องของข้อมูลในพื้นที่จริงอีกครั้ง อันนี้ไม่มีข้อยกเว้นค่ะ แม้ว่าหมู่บ้านนั้นจะผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดทุกตัวเหมือนหมู่บ้าน 8 ของ อบต.บ่อสลี ที่เป็นกรณีตัวอย่างของเราก็ตาม เพราะข้อมูลในระบบ จปฐ. เป็นข้อมูลที่จัดเก็บตั้งแต่ในอดีตแล้ว ปัจจุบันสถานการณ์อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็ได้นะคะ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันที่สุดมาประกอบการพิจารณาดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในการช่วยเหลือ สนับสนุนประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไปค่ะ ดิฉันขอขำเลยนะคะว่า การตรวจสอบข้อมูลตรงนี้สำคัญมาก โดยเฉพาะความครบถ้วน เพราะในบาง อบท. จำนวนครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจตามที่รายงานยังไม่ถึงครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดก็เคยปรากฏมาแล้วนะคะ หากพบสถานการณ์เช่นนี้ อบท. จะต้องทำการสำรวจเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลมีความครบถ้วน และถูกต้องที่สุดค่ะ

นอกจากรายงานที่ได้เล่าไปแล้ว มีอีกรายงานหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งดิฉันเห็นว่ามันเป็นข้อมูลที่เจาะลึกเพิ่มเติมจากข้อมูลตัวชี้วัดที่ 22 (รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี) เพราะข้อมูลที่นำเสนอในรายงานสรุปนั้น แค่บอกว่าผ่านหรือไม่เท่านั้นเอง แต่ไม่ได้บอกว่าประชาชนเค้ามียาไรได้เท่าไร อันนี้เราไม่สามารถละลาบละล้วงนะคะ เพียงแต่ว่าถ้ารู้ตัวเลขรายได้แล้ว เราจะได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนประชาชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเท่านั้นเองค่ะ พูดปากเปล่าท่านอาจจะนึกภาพไม่ออก มาดูข้อมูลจริงกันเลยดีกว่านะคะ

จากรายงานสรุปข้อมูล จปฐ. ในตารางที่ 3.5 จะเห็นว่าจากการสำรวจประชาชนจำนวน 1,584 ครัวเรือนในพื้นที่ อบต. บ่อสลี พบว่าทุกครัวเรือนผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ 22 (รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี) ซึ่งในช่วงปี 2560-2564 นี้เค้ามกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำอยู่ที่ 38,000 บาทต่อคนต่อปี แต่ถ้าหากเราอยากเจาะลึกลงไปอีกว่า ที่ว่าผ่านเกณฑ์นั้น เค้ามผ่านที่เท่าไรกัน เราก็สามารถเรียกดูรายงานได้โดยเลือกพื้นที่เป็นระดับ อบท. แล้วก็ระบุชื่อ อบต.บ่อสลี หลังจากนั้นก็เลือกรายงานลำดับที่ 28 (รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี) ตามตารางที่ 3.5 ก็จะได้รายงานรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านตามที่แสดงในตารางที่ 3.7 นะคะ

ตารางที่ 3.7 รายงานรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ปี 2562 องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสลี

ที่	พื้นที่	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี
1	หมู่ที่ 01 บ้านแม่โถ	45,383.05
2	หมู่ที่ 02 บ้านแม่อมลอง	38,534.29
3	หมู่ที่ 03 บ้านแม่แวน	138,487.89
4	หมู่ที่ 04 บ้านกองลอย	43,647.00
5	หมู่ที่ 05 บ้านทุ่ง	40,527.73
6	หมู่ที่ 06 บ้านบ่อสลี	55,282.17
7	หมู่ที่ 07 บ้านกองปะ	40,178.92
8	หมู่ที่ 08 บ้านใหม่ทุ่งสน	220,102.79
9	หมู่ที่ 09 บ้านแม่โถหลวง	45,458.97
10	หมู่ที่ 10 บ้านดอกแดง	41,983.35
เฉลี่ยทั้งสิ้น		57,974.85

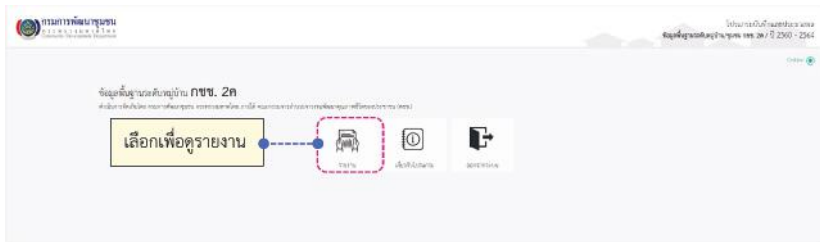
จากข้อมูลรายได้เฉลี่ยรายหมู่บ้านจะพบว่า แม้รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ประชากรในทุกหมู่บ้านจะผ่านเกณฑ์รายได้ที่กำหนดไว้ก็ตาม แต่จะมีบางหมู่บ้าน ที่มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าหมู่บ้านอื่นอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ หมู่ 3 และหมู่ 8 ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเป็นหลักแสน ในขณะที่ประชาชนในหมู่บ้านอื่นอีก 8 หมู่บ้าน มีรายได้ไม่ถึง 56,000 บาท โดยเฉพาะหมู่ 2 บ้านแม่อมลอง มีรายได้เฉลี่ย เกินเกณฑ์มาอย่างเฉียดฉิว คือ 38,534.29 บาทต่อคนต่อปีเท่านั้นเองค่ะ ดังนั้น ข้อมูลนี้ก็สามารถนำไปใช้ประกอบในการพิจารณาดำเนินโครงการเพื่อยกระดับ รายได้ให้กับประชาชนใน 8 หมู่บ้านนี้ได้ค่ะ

จากรายงานที่ดิฉันได้นำมาเป็นตัวอย่างก็คงพอจะทำให้ท่านเห็น แนวทางที่จะนำข้อมูลจากระบบ จปฐ. ไปใช้ในการกำหนดนโยบาย หรือโครงการ และกิจกรรมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้บ้างเนาะ สำหรับรายงานอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้พูดถึง ก็ขอฝากให้ท่านลองไปตรวจสอบ

เพิ่มเติมคณะคะ ตอนนี้นี้เรามีข้อมูลที่น่าสนใจ รอให้เราไปค้นหาอยู่อีกชุดหนึ่ง คือ ข้อมูล กชช. 2ค ค่ะ พี่น้อง

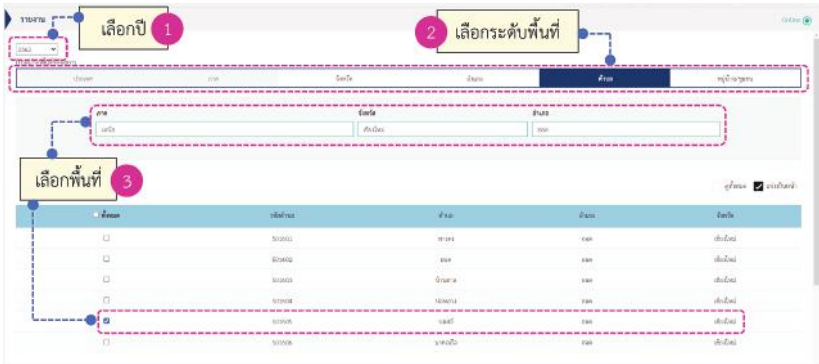
3.3.2 ข้อมูล กชช. 2ค

การเข้าใช้โปรแกรมเพื่อเรียกดูรายงานข้อมูล กชช. 2ค ก็เริ่มต้นจากหน้าเว็บหลักเดียวกับของ จปฐ. ตามที่ดิฉันได้เล่าไปแล้วในภาพที่ 3.2 และภาพที่ 3.4 นะคะ เมื่อระบบแสดงหน้าเมนูตามภาพที่ 3.7 ก็ให้กดที่ปุ่ม “รายงาน” เลยค่ะ

ภาพที่ 3.7 รายการตัวเลือกของระบบข้อมูล กชช. 2ค

หลังจากที่เข้าสู่หน้าจอ “รายงาน” ตามภาพที่ 3.8 เราก็ระบุปีของข้อมูล กชช. 2ค ที่ต้องการดู ซึ่งเราสามารถเรียกดูข้อมูลย้อนหลังของปี 2560 และของปีล่าสุดที่มีอยู่ในระบบคือ ปี 2562 ค่ะ เพราะ กชช. 2ค เค้จัดเก็บปีเว้นปีคะ เมื่อเลือกปีแล้ว ก็ระบุพื้นที่ที่เราสนใจ ขอย้ำอีกทีตามที่ดิฉันได้บอกไปในตอนต้นแล้วนะคะว่า ข้อมูล กชช. 2ค เนี่ย เค้จัดเก็บแค่พื้นที่ชนบท ซึ่งหมายถึง อบต. เท่านั้น สำหรับการเลือกระดับพื้นที่ในหน้าจอของโปรแกรมให้เลือกที่ “ตำบล” นะคะ ยกตัวอย่างเช่น ดิฉันต้องการรู้ข้อมูล กชช. 2ค ปี 2562 ของ อบต.บ่อสลี ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ดิฉันก็จะระบุเงื่อนไขในการเลือกตามภาพที่ 3.8 โดยเลือกปีของข้อมูลที่เรารสนใจก่อน หลังจากนั้นก็เลือกระดับพื้นที่เป็น ตำบล แล้วก็ระบุ ภาค จังหวัด และอำเภอที่ อบต.บ่อสลีตั้งอยู่ เสร็จแล้วก็ดีก็ถูกที่หน้าชื่อตำบลค่ะ

ภาพที่ 3.8 การกำหนดเงื่อนไขเพื่อเรียกดูรายงานข้อมูล กชช. 2ค

เมื่อเลือกพื้นที่เสร็จ ระบบก็จะแสดงรายชื่อของรายงานมาให้เลือก ซึ่งรายงานที่เราสามารถจะเรียกดูได้ก็จะแตกต่างกันออกไปตามระดับพื้นที่ที่เราเลือก บางรายงานก็สามารถเรียกดูได้ไม่ว่าท่านจะเลือกพื้นที่ระดับใดก็ตาม บางรายงานก็มีเฉพาะบางระดับพื้นที่เท่านั้น เช่นเดียวกับของ จปฐ. เยนจะคะ ตามที่แสดงในตารางที่ 3.8 ค่ะ

ตารางที่ 3.8 รายชื่อรายงานข้อมูล กชช. 2ค จำแนกตามระดับพื้นที่

ลำดับที่	ชื่อรายงาน	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
1	ตัวชี้วัดและระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน	√	√	√	
2	รายชื่อหมู่บ้านที่มีปัญหาตามตัวชี้วัด	√	√	√	
3	ลำดับตัวชี้วัดที่มีปัญหา	√	√	√	
4	ร้อยละของหมู่บ้านที่ได้ 1 คะแนน (ปัญหา มาก) ของแต่ละตัวชี้วัด	√	√		
5	ร้อยละของหมู่บ้านในแต่ละระดับปัญหาของ แต่ละตัวชี้วัด	√	√		
6	จำนวนหมู่บ้านในแต่ละระดับปัญหาของแต่ละ ตัวชี้วัด	√	√		
7	สภาพปัญหาจำแนกตามตัวชี้วัด	√	√	√	

ลำดับที่	ชื่อรายงาน	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
8	รายงานภาคผนวก 1 ข้อมูลกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	✓	✓	✓	✓
9	รายงานภาคผนวก 2 ข้อมูลสำหรับฐานข้อมูลกระทรวงมหาดไทย	✓	✓	✓	✓
10	สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้	✓	✓	✓	
11	จำนวนและรายชื่อบ้านและจำนวนครัวเรือนที่ไม่สามารถหาน้ำสะอาดดื่มได้เพียงพอตลอดปี	✓	✓	✓	
12	จำนวนและรายชื่อบ้านและจำนวนครัวเรือนที่ไม่มีน้ำประปาใช้	✓	✓	✓	
13	จำนวนหมู่บ้านตามระดับการศึกษา	✓	✓		
14	รายชื่อบ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1	✓	✓		
15	สรุปผลข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน	✓	✓	✓	
16	รายชื่อบ้านที่ได้คะแนน 1 (ปัญหามาก)			✓	
17	สรุปผลสภาพปัญหาของหมู่บ้าน (ตัวชี้วัดรายหมู่บ้าน)				✓
18	พิมพ์แบบสอบถามพร้อมคำตอบ				✓
19	สรุปผลข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช. 2ค				✓

ที่มา: สรุปจากโปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช. 2ค ปี 2560-2564⁵⁰

วันนี้ดิฉันจะขอยกตัวอย่างรายงานข้อมูล กชช. 2ค มาให้ท่านดู 2 รายงานคือ รายงานสรุปสภาพปัญหารายตัวชี้วัด ระดับ อบต. แล้วก็รายงานคะแนนรายตัวชี้วัดระดับหมู่บ้านค่ะ ส่วนที่เหลือก็ขอฝากท่านไปศึกษาเพิ่มเติม

⁵⁰ กรมการพัฒนาชุมชน, “โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช. 2ค ปี 2560-2564,” <http://ebmn.cdd.go.th/#/kcc/report> (สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2564).

นะคะ สำหรับวิธีการเรียกดูรายงาน กชช. 2ค ก็เหมือนกับของ จปฐ. เป๊ะเลยคือเลือกชื่อรายงาน แล้วก็เลือกว่าจะให้แสดงผลเป็นรูปแบบไฟล์ pdf หรือว่าจะดาวน์โหลดเป็นไฟล์ Excel ค่ะ เรามาดูรายงานแรกกันเลยดีกว่าเนาะ เป็นรายงาน “สภาพปัญหาจำแนกตามตัวชี้วัด” (ลำดับที่ 7 ในตารางที่ 3.8) วิธีการเรียกดูรายงานก็ให้เลือกระดับพื้นที่เป็น “ตำบล” ก่อนนะคะ แล้วระบุชื่อของ อบต. หลังจากนั้นค่อยคลิกเลือกชื่อรายงานค่ะ รายงานนี้จะเรียกว่าเป็นรายงานสรุปผลข้อมูล กชช. 2ค ก็ว่าได้เนาะคะ เพราะเค้าจะแจกแจงผลมาให้เป็นรายด้าน/รายตัวชี้วัด รายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 3.9 เลยค่ะ

ตารางที่ 3.9 รายงานสภาพปัญหาจำแนกตามตัวชี้วัด ตำบลบ่อสลี ปี 2562

สภาพปัญหาจำแนกตามตัวชี้วัด ปี 2562 ระดับ ตำบล

ตำบลบ่อสลี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเหนือ
 จำนวนราษฎร 2,598 คน จำนวนครัวเรือน 1,592 ครัวเรือน ใน 10 หมู่บ้าน
 มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับหนึ่ง = 5 หมู่บ้าน อันดับสอง = 5 หมู่บ้าน อันดับสาม = 0 หมู่บ้าน

ด้าน/ตัวชี้วัด	ปัญหาหนัก		ปัญหาปานกลาง		ปัญหาน้อย/ไม่มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน						
1. ถนน	2	20.00	3	30.00	5	50.00
2. น้ำดื่ม	1	10.00	0	0.00	9	90.00
3. น้ำใช้	0	0.00	2	20.00	8	80.00
4. น้ำเพื่อการเกษตร	7	70.00	3	30.00	0	0.00
5. ไฟฟ้า	2	20.00	0	0.00	8	80.00
6. การมีที่ดินทำกิน	4	40.00	0	0.00	6	60.00
7. การติดต่อสื่อสาร	7	70.00	3	30.00	0	0.00

ด้าน/ตัวชี้วัด	ปัญหาหนัก		ปัญหาปานกลาง		ปัญหาน้อย/ไม่มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ						
8. การมีงานทำ	8	80.00	1	10.00	1	10.00
9. การทำงานในสถานประกอบการ	0	0.00	0	0.00	0	0.00
10. ผลผลิตจากการทำนา	2	20.00	0	0.00	0	0.00
11. ผลผลิตจากการทำไร่	0	0.00	0	0.00	1	10.00
12. ผลผลิตจากการทำกรเกษตรอื่นๆ	5	50.00	0	0.00	0	0.00
13. การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน	1	10.00	0	0.00	0	0.00
14. การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว	0	0.00	0	0.00	2	20.00
ด้านสุขภาพและอนามัย						
15. ความปลอดภัยในการทำงาน	0	0.00	0	0.00	10	100.00
16. การป้องกันโรคติดต่อ	0	0.00	0	0.00	10	100.00
17. การกีฬา	8	80.00	1	10.00	1	10.00

ด้าน/ตัวชี้วัด	ปัญหาหนัก		ปัญหาปานกลาง		ปัญหาน้อย/ไม่มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านความรู้และการศึกษา						
18. ระดับการศึกษาของประชาชน	1	10.00	0	0.00	9	90.00
19. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1	10.00	1	10.00	0	0.00
20. การได้รับการศึกษา	9	90.00	1	10.00	0	0.00
ด้านการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน						
21. การมีส่วนร่วมของชุมชน	9	90.00	0	0.00	1	10.00
22. การรวมกลุ่มของชุมชน	6	60.00	0	0.00	4	40.00
23. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน	8	80.00	0	0.00	2	20.00
24. การเรียนรู้โดยชุมชน	6	60.00	0	0.00	4	40.00
25. การได้รับความคุ้มครองทางสังคม	0	0.00	0	0.00	10	100.00
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม						
26. คุณภาพดิน	2	20.00	0	0.00	8	80.00
27. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	0	0.00	1	10.00	0	0.00

ด้าน/ตัวชี้วัด	ปัญหาหนัก		ปัญหาปานกลาง		ปัญหาน้อย/ไม่มี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
28. คุณภาพน้ำ	2	20.00	2	20.00	0	0.00
29. การปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น	1	10.00	0	0.00	0	0.00
30. การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม	1	10.00	1	10.00	8	80.00
ด้านความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ						
31. ความปลอดภัยจากยาเสพติด	0	0.00	9	90.00	1	10.00
32. ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ	10	100.00	0	0.00	0	0.00
33. ความปลอดภัยจากความเสียหายในชุมชน	2	20.00	0	0.00	8	80.00

ก่อนที่จะไปลงรายละเอียด เรามาดูตรงส่วนหัวของตารางข้อมูลกันก่อนนะค่ะ ตรงจุดนี้เค้าจะบอกว่าตำบล (อบต.) นี้มีประชากรกี่คน กี่ครัวเรือนกี่หมู่บ้าน เราก็ต้องตรวจสอบดูว่าจำนวนนี้ครบถ้วน ถูกต้องหรือไม่นะค่ะ ในบรรทัดถัดมาของหัวรายงานเค้าก็จะสรุปให้เลยนะค่ะ มีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับหนึ่ง อันดับสอง และอันดับสามอยู่ที่หมู่บ้านคะ ส่วนในตัวรายงานเค้าจะสรุปจำนวนหมู่บ้านที่มีปัญหา มาก ปานกลาง และปัญหาน้อยมาให้รายด้าน รายตัวชี้วัดเลยนะค่ะ โดยจะบอกว่าในแต่ละตัวชี้วัด มีหมู่บ้านที่มีปัญหา มาก ปานกลาง และมีปัญหาน้อยกี่หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละเท่าใดเทียบกับจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด อย่างเช่นข้อมูลของ อบต.บ่อสลี ตามตารางข้างบนนี้ ก็จะมีตัวชี้วัดที่มีปัญหา มาก อยู่ในทุกด้าน รวมทั้งสิ้น 24 ตัว จาก 33 ตัวชี้วัดนะค่ะ โดยเป็นตัวชี้วัดในด้านที่ 1 (โครงสร้างพื้นฐาน) จำนวน 6 ตัวชี้วัด จาก 7 ตัว ด้านที่ 2 (สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ) จำนวน 4 ตัว จากทั้งหมด 7 ตัวชี้วัด ด้านที่ 3 (สุขภาพและอนามัย) จำนวน 1 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 3 ตัว ด้านที่ 4 (ความรู้และการศึกษา) มีปัญหา มาก ในทั้ง 3 ตัวชี้วัดเลยนะค่ะ ด้านที่ 5 (การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน) จำนวน 4 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 5 ตัว ด้านที่ 6 (ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) จำนวน 4 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 5 ตัว และด้านที่ 7 (ความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ) จำนวน 2 ตัวชี้วัด จากทั้งหมด 3 ตัว

เมื่อดูข้อมูลรายตัวชี้วัดจะพบว่า เรื่องที่พบว่าเป็นปัญหา มาก (ได้คะแนน 1) ในทุกหมู่บ้านก็คือ “ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ” (ตัวชี้วัดที่ 32) ซึ่งถ้าดูความหมายจากคู่มือการจัดเก็บข้อมูล กชช. 2ค ก็คือ ไม่มีการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติเลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการมีระบบเตือนภัย การดำเนินกิจกรรมด้านการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ การฝึกซ้อมอพยพประชาชน หรือว่าการมีศูนย์อพยพหรือจุดพักพิงคะ

เรื่องที่มีปัญหาลำดับถัดมา ซึ่งพบว่ามีปัญหา มากถึง 9 หมู่บ้านก็มีเรื่องของการได้รับการศึกษา (ตัวชี้วัดที่ 20) และการมีส่วนร่วมของชุมชน (ตัวชี้วัดที่ 21) ส่วนตัวชี้วัดที่พบปัญหา มากใน 8 หมู่บ้านก็ได้แก่ การมีงานทำ (ตัวชี้วัดที่ 8)

การกีฬา (ตัวชี้วัดที่ 17) และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ตัวชี้วัดที่ 23) ค่ะ นอกจากนี้
แล้ว ก็ยังมีตัวชี้วัดอื่น ๆ อีกหลายตัวเลยล่ะคะ คุณ ๆ

ที่นี่ เราจะรู้ได้ยังไงว่าหมู่บ้านที่มีปัญหาหลากหลายเหล่านี้เนี่ย คือหมู่บ้าน
เพราะตอนนี้เราเห็นแค่จำนวนเอง ก็ต้องหาตัวช่วยกันหน่อยล่ะคะ พี่น้อง ตัวช่วย
ที่ว่านี่ก็คือรายงาน “ตัวชี้วัดและระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน” โดยเราต้องเลือก
ระดับพื้นที่เป็น “ตำบล” นะคะ โปรแกรมเค้าก็จะประมวลผลและแสดงรายงาน
หน้าตาตามตารางที่ 3.10 มาให้ค่ะ

จากรายงานนี้เราจะเห็นคะแนนรายตัวชี้วัด พร้อมทั้งระดับการพัฒนา
(ดัชนีการพัฒนา) ของแต่ละหมู่บ้านในคราวเดียวกันเลย เช่นจากตะกั่วที่เราดูข้อมูล
ตรงหัวตาราง 3.9 ที่บอกว่ามีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 และอันดับ 2 อย่างละ
5 หมู่บ้าน เราก็สามารถไล่รายชื่อได้เลยว่า หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 นี้ก็จะมี
หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 7 หมู่ 8 และหมู่ 10 ส่วนอีก 5 หมู่บ้านที่เหลือจัดเป็นหมู่บ้าน
เร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 ทั้งหมด ซึ่งเกณฑ์การพิจารณาจัดอันดับนี้ก็จะใช้ตามภาพ
ที่ 3.1 ที่เราได้ดูกันไปแล้วค่ะ

ตารางที่ 3.10 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ปี 2562 ตำบลบ่อสลี

ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอฮอด ตำบลบ่อสลี

หมู่บ้าน	โครงสร้างพื้นฐาน							สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ							สุขภาวะและอนามัย				ความรู้และการศึกษา				การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน				ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				ความแข็งแรงของชุมชนและศักยภาพ			ดัชนีการพัฒนามหา
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
หมู่ที่ 1 บ้านแม่โต	2	1	2	1	3	1	2	1	0	0	0	1	3	3	3	2	3	0	1	1	1	1	1	3	3	0	0	0	3	2	1	1	1	
หมู่ที่ 2 บ้านแม่ตอง	3	3	3	1	3	3	1	2	0	1	0	1	0	0	3	3	1	2	2	1	1	1	1	3	3	2	1	1	3	2	1	1	1	
หมู่ที่ 3 บ้านแม่แว่น	1	3	3	2	3	3	2	3	0	0	1	0	0	3	3	1	3	0	1	1	1	1	3	3	3	0	0	0	3	2	1	3	2	
หมู่ที่ 4 บ้านออสย	3	3	3	1	3	1	2	1	0	1	3	1	0	0	3	3	3	0	1	1	3	3	3	3	1	0	2	0	3	2	1	3	2	
หมู่ที่ 5 บ้านทุ่ง	2	3	3	2	3	1	1	1	0	0	0	0	0	3	3	1	3	0	1	3	3	1	3	3	3	0	0	0	3	2	1	3	2	
หมู่ที่ 6 บ้านบ่อสลี	3	3	3	1	3	3	1	1	0	0	0	0	0	3	3	1	3	0	1	1	1	1	1	3	3	0	0	0	3	2	1	3	2	
หมู่ที่ 7 บ้านของปะ	2	3	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	3	3	1	3	0	1	1	1	1	1	3	3	0	0	0	3	2	1	3	1	
หมู่ที่ 8 บ้านวังสูง	3	3	3	2	1	3	1	1	0	0	0	0	0	3	3	1	3	1	1	1	1	1	1	3	3	1	0	2	0	3	2	1	3	1
หมู่ที่ 9 บ้านแม่โคตวง	3	3	3	1	3	3	1	1	0	0	1	0	3	3	3	1	3	0	1	1	3	3	3	3	3	0	1	0	2	3	1	3	2	
หมู่ที่ 10 บ้านดอกแดง	1	3	3	1	3	3	1	1	0	0	1	0	0	3	3	1	3	0	1	1	3	1	3	3	3	0	0	0	1	2	1	3	1	
จำนวนหมู่บ้านมีปัญหา มาก (1)	2	1	0	7	2	4	7	8	0	2	0	5	1	0	0	0	8	1	1	9	9	6	8	6	0	2	0	2	1	1	0	10	2	5
จำนวนหมู่บ้านมีปัญห ปานกลาง (2)	3	0	2	3	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	2	0	1	9	0	0	5
จำนวนหมู่บ้านมีปัญห น้อย/ไม่มีปัญหา (3)	5	9	8	0	8	6	0	1	0	0	1	0	0	2	10	10	1	9	0	0	1	4	2	4	10	8	0	0	0	8	1	0	8	0

คราวนี้ ถ้าเราจะจัดลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาละ จะจัดคิวยังไง ก็ต้องมานับว่าในบรรดาหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 เนี่ย มีหมู่บ้านที่ได้คะแนน 1 มากกว่าเพื่อน ในที่นี้ก็ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านอมลอง เพราะได้คะแนน 1 ทั้งหมด 14 ตัว สำหรับคิวถัดไปนี้จะต้องคัดเลือกจาก 4 หมู่บ้านซึ่งได้คะแนน 1 จำนวน 12 ตัวชีวิตเท่ากัน ก็คือ หมู่ 1 หมู่ 7 หมู่ 8 และหมู่ 10 โดยดูจากจำนวนประชากร ก็จะได้หมู่ 1 เป็นคิวที่ 2 เพราะมีประชากรมากที่สุด (970 คน) หลังจากนั้นก็ค่อย เป็นหมู่ 7 (ประชากร 92 คน) หมู่ 10 (ประชากร 73 คน) และหมู่ 8 (ประชากร 42 คน) ตามลำดับค่ะ ทั้งนี้ ท่านสามารถตรวจสอบรายละเอียดเพิ่มเติมจากรายงาน “พิมพ์แบบสอบถามพร้อมคำตอบ” อีกทางหนึ่ง ซึ่งรายงานนี้เป็นข้อมูลระดับหมู่บ้าน และมีรายละเอียดตามแบบสอบถามทุกประการ พุดตรง ๆ ก็คือ ข้อมูลดิบนั้นเองค่ะ ดิฉันลองไปดาวน์โหลดมาแล้ว รายงานหนาประมาณ 90 กว่าหน้า ต่อหมู่บ้านเลยคะ พี่น้อง

ดิฉันขอเน้นย้ำกับทุกท่านอีกครั้งนะคะว่า ข้อมูลที่เราเรียกดูจากระบบตามที่ดิฉันได้เล่าไปทั้งหมดนั้น เป็นข้อมูลที่ถูกจัดเก็บมาตั้งแต่อดีต ดังนั้น ก่อนที่จะนำไปใช้ประโยชน์จริงจะต้องทำการตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้องอีกครั้ง และให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันที่สุด เพื่อจะได้นำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพี่น้องประชาชนในพื้นที่นะคะ

3.4 แนวทางการนำข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค ไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้

ข้อมูล กชช. 2ค และข้อมูล จปฐ. เป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ปัญหาพื้นฐาน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ หากประเด็นใดที่สามารถดำเนินการแก้ไขด้วยตนเอง หรือด้วยการอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ก็สามารถตัดสินใจและเดินหน้าแก้ปัญหาได้เลย ซึ่งจะทำให้ประชาชน และหมู่บ้าน/ชุมชน มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ หรือจากหน่วยงานภายนอก ถ้าเรื่องใดที่เกินกำลังของตนเอง

ก็ค่อยขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชนก็ตาม ก็สามารถจะนำข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค ไปใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายโครงการ และกิจกรรมการพัฒนาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนมากที่สุดค่ะ

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะนำข้อมูลทั้งสองชุดนี้ไปใช้ประโยชน์ จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และความหมายของแต่ละตัวชี้วัด รวมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ในการจัดเก็บข้อมูลให้่องแก่ช้ก่อน เช่น พื้นที่เป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. และ กชช. 2ค คือทุกจังหวัดทั่วประเทศ ยกเว้นกรุงเทพมหานคร แต่ว่าข้อมูล จปฐ. จะจัดเก็บทุกปีจากทุกครัวเรือนที่มีคนไทยอาศัยอยู่ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ส่วน กชช. 2ค จะจัดเก็บทุก 2 ปีเฉพาะพื้นที่เขตชนบท คือ อบต. เท่านั้น นอกจากนี้แล้ว เราจะต้องตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความทันสมัยของข้อมูลก่อนนำไปใช้ทุกครั้ง เพราะข้อมูลจากระบบ เป็นข้อมูลที่ถือว่าเป็นอดีตไปแล้ว สถานการณ์ในปัจจุบันอาจจะไม่เหมือนกับในตอนที่เราจัดเก็บข้อมูลแล้วก็ได้ค่ะ

สำหรับประชาชนหรือหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่เขตเมือง ถึงแม้ว่าจะไม่มีการจัดเก็บข้อมูล กชช. 2ค ก็อาจนำแนวทางการจัดเก็บข้อมูล หรือเกณฑ์ต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ เพราะจะได้ใช้เทียบเคียงกับพื้นที่อื่น รวมทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการประสานงาน หรือบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับจังหวัดหรือระดับประเทศต่อไปได้ด้วยค่ะ ทั้งนี้ หากท่านมีข้อสงสัยหรือข้อสอบถามเพิ่มเติมก็สามารถติดต่อไปที่กลุ่มงานข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาชนบท ศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน โทร. 0 2141 6299-304, 0 2141 6279 หรือ 0 2141 2667 เพื่อปรึกษาหรือขอรับคำแนะนำได้ค่ะ

บทที่

4

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)

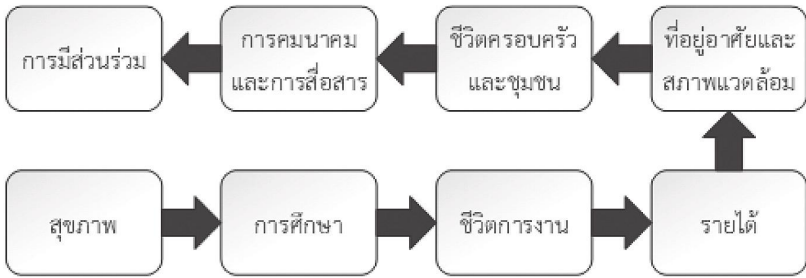
4.1 ดัชนีความก้าวหน้าของคนคืออะไร

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index) หรือ HAI (เอช-เอ-ไอ) เป็นดัชนีรวม (Composite Index) ที่ใช้ในการประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคคนในระดับจังหวัดของประเทศไทย⁵¹ โดยสะท้อนผลของการพัฒนาในมุมมองที่ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ซึ่งมุ่งเป้าให้คนเรามีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข⁵² ดัชนี HAI นี้ถูกพัฒนาขึ้นครั้งแรกโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประเทศไทยเมื่อปี 2546 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินความก้าวหน้าของคนระดับจังหวัดของประเทศไทยเป็นการเฉพาะเลยละค่ะ โดยทาง UNDP ประเทศไทยเค้าได้นำแนวคิดและวิธีการคำนวณ HAI มาจากดัชนีการพัฒนาคคน (Human Development Index: HDI) ที่พัฒนาโดย UNDP สำนักงานใหญ่ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของบ้านเรา เพราะ HDI น่ะ ทาง UNDP เค้าใช้สำหรับการประเมินการพัฒนาในระดับประเทศค่ะ ท่านผู้ชม

⁵¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562* (กรุงเทพฯ: บริษัท พี.ซี.เพรส (บุญชิน) จำกัด, 2562). หน้า 1

⁵² สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, *รายงานการพัฒนาคคนของประเทศไทย ปี 2550* (กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2550). หน้า V

จากมุมมองที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น UNDP ประเทศไทยจึงได้จัดทำดัชนี HAI ขึ้น ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ครอบคลุมวงจรชีวิตของคนตั้งแต่เกิดเลยค่ะ เริ่มตั้งแต่การมีสุขภาพที่ดี การได้รับการศึกษา เรียนจบแล้วก็ได้ทำงานทำการ มีชีวิตการทำงานที่ดี มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี การมีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นและได้อยู่อาศัยในชุมชนที่มีความปลอดภัย การมีระบบการคมนาคมที่สะดวก สามารถเข้าถึงระบบการสื่อสารได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนการได้มีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งทั้งหมดทั้งหมดนี้เองจะส่งผลให้คนเรามีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในที่สุดค่ะ

ภาพที่ 4.1 กรอบแนวคิดการพัฒนา จากมุมมองที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง

เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดข้างต้น UNDP ประเทศไทยจึงได้ออกแบบให้ HAI มีดัชนีย่อย 8 ด้าน ประกอบด้วยตัวชี้วัดทั้งหมด 40 ตัว เพื่อให้ครอบคลุมทุกขั้นตอนตามวงจรชีวิตมนุษย์ที่กล่าวไปแล้ว ได้แก่ ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ (7 ตัวชี้วัด) ด้านการศึกษา (4 ตัวชี้วัด) ด้านชีวิตการทำงาน (4 ตัวชี้วัด) ด้านรายได้ (3 ตัวชี้วัด) ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม (5 ตัวชี้วัด) ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน (6 ตัวชี้วัด) ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร (7 ตัวชี้วัด) และด้านการมีส่วนร่วม (4 ตัวชี้วัด) ค่ะ⁵³

⁵³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 91

ภาพที่ 4.2 องค์ประกอบ 8 ด้านของดัชนี HAI

หลังจากได้พัฒนา HAI ขึ้นเพื่อใช้ประเมินความก้าวหน้าการพัฒนาคณะระดับจังหวัดของไทยและตีพิมพ์รายงานออกเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี 2546 แล้ว UNDP ประเทศไทยก็ได้มีดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ประเมินและจัดทำรายงาน HAI อีก 3 ครั้ง คือในปี 2550 ปี 2552 และปี 2557 ค่ะ หลังจากนั้นก็ได้ส่งไม้ให้กับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) เป็นผู้สืบทอดภารกิจต่อ ซึ่งสภาพัฒน์ก็ได้ดำเนินการจัดทำและเผยแพร่รายงานผลการประเมินความก้าวหน้าของคนตามดัชนี HAI มาตั้งแต่ปี 2558 โดยมีรอบการจัดทำทุก 2 ปี เพราะฉะนั้น ตอนนี้เราก็มีรายงานความก้าวหน้าของคนฉบับที่จัดทำโดยสภาพัฒน์ รวมทั้งสิ้น 3 ฉบับแล้วนะค่ะ คือ ฉบับปี 2558 ปี 2560 และปี 2562 ค่ะ ซึ่งในการประเมินผลแต่ละรอบนั้น แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการคำนวณหรือรายการตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของดัชนี HAI ไปบ้าง แต่สภาพัฒน์เค้าก็ยังคงยึดมั่นในเจตนารมณ์ในการ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา” ที่ครอบคลุมทั้ง 8 มิติของการพัฒนาคณะตามกรอบของ UNDP ประเทศไทย

ข้อมูลและสาระสำคัญเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น

อย่างไม่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งหวังให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ได้นำข้อมูล HAI ไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้ทุกจังหวัดได้ทราบถึง สถานภาพความก้าวหน้าของคน รวมทั้งจุดเด่น จุดด้อยของการพัฒนาคนใน จังหวัดของตน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการพิจารณากำหนดนโยบาย การพัฒนาของจังหวัดต่อไปค่ะ

4.2 หลักการคำนวณดัชนี HAI

ก่อนจะไปดูรายละเอียดการคำนวณดัชนี HAI ดิฉันจะขอขยายความ เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดทำดัชนี HAI ต่ออีกซักนิดนึงนะคะ คือว่า ตามที่สภาพัฒน์ เค้าได้ดำเนินการประเมิน HAI ไปเมื่อปี 2558 และปี 2560 นั้น พบว่าถึงแม้ ผลการประเมิน HAI แต่แต่ละครั้งจะสามารถใช้เปรียบเทียบกันระหว่างจังหวัดได้ ก็ตาม แต่ก็ไม่อาจจะนำมาเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลา ส่งผลให้การประเมิน การเปลี่ยนแปลงหรือแนวโน้มความก้าวหน้าของการพัฒนาไม่สามารถกระทำได้เลย ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญก็คือ รายการตัวชี้วัดและวิธีการที่ใช้คำนวณดัชนี HAI ในแต่ละรอบแตกต่างกัน

ดังนั้น เพื่อที่จะกำจัดจุดอ่อนดังกล่าว ในรอบการจัดทำ HAI ปี 2562 ทางสภาพัฒน์เค้าก็เลยถือโอกาสปรับปรุงข้อมูล HAI ย้อนหลังทั้งของปี 2558 และปี 2560 ไปพร้อม ๆ กันด้วย โดยใช้ตัวชี้วัดชุดเดียวกันและใช้วิธีการคำนวณ เดียวกันทั้งหมด แถมยังได้ทำการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นข้อมูลจริงในปีนั้น อีกต่างหาก เพราะข้อมูลเดิมที่ใช้ในการคำนวณ HAI ของปี 2558 กับของปี 2560 นั้นเป็นข้อมูล ณ เวลาที่จัดทำรายงานแต่ละครั้งค่ะ (แต่ว่าข้อมูลของปี 2562 ก็ยังคงเป็นข้อมูลล่าสุด ณ เวลาที่จัดทำรายงานอยู่นะคะ แหะ ๆ)⁵⁴ ดังนั้น รายละเอียดเกี่ยวกับการคำนวณดัชนี HAI ที่ดิฉันจะเล่าต่อไปนี้ ก็จะขออ้างอิงตาม ที่สภาพัฒน์ดำเนินการครั้งล่าสุด คือ เมื่อปี 2562 ละกันนะคะ

⁵⁴ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562*. หน้า 3

ดัชนี HAI ปี 2562 นี้เค้าแบ่งออกเป็นด้านย่อย ๆ ทั้งหมด 8 ด้านตามที่ได้
 เลาไปแล้วในตอนต้น โดยดัชนีย่อยแต่ละด้านจะประกอบด้วยตัวชี้วัด 4 ตัว
 เพราะฉะนั้น ค่าดัชนี HAI ก็จะได้จากการประมวลผลข้อมูลตัวชี้วัดทั้งหมด
 32 ตัว⁵⁵ ตามที่แสดงในภาพที่ 4.3 ค่ะ

ด้านสุขภาพ	ด้านการศึกษา	ด้านชีวิตการงาน	ด้านรายได้
1. ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ต่อการเกิดมีชีวิต (%) 2. ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (%) 3. ร้อยละของประชากรที่พิการ (%) 4. ร้อยละของคะแนนสุขภาพจิต (%)	5. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี) 6. อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (%) 7. ค่าเฉลี่ยเซวามปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (คะแนน) 8. คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-Net ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (%)	9. อัตราการว่างงาน (%) 10. อัตราการทำงานต่ำระดับ (%) 11. ร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคม (%) 12. อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานต่อลูกจ้าง 1,000 คน	13. รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน (บาท) 14. สัดส่วนประชากรยากจน (%) 15. ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สิ้นเพื่อการอุปโภคบริโภค (%) 16. ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้หรือค่าสัมประสิทธิ์จินี (%)
ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	ด้านการมีส่วนร่วม
17. ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง (%) 18. สัดส่วนเฉลี่ยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้านพลังงาน (ตันก๊าซเรือนกระจกต่อคน) 19. ร้อยละของประชากรที่ประสบอุทกภัย (%) 20. ร้อยละของประชากรที่ประสบภัยแล้ง (%)	21. ร้อยละของเด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน (%) 22. ร้อยละของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดี่ยว (%) 23. ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (%) 24. การเข้าถึงความดี ชีวิตร่างกาย เพศ และคติประเพณีรายต่อทรัพย์สิน (ต่อประชากรแสนคน)	25. ร้อยละของหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี (%) 26. จำนวนอุบัติเหตุบนท้องถนน (ต่อประชากรแสนคน) 27. ร้อยละของประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ (%) 28. ร้อยละของประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต (%)	29. ร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติจากรัฐธรรมนูญปี 2559 (%) 30. จำนวนองค์กรชุมชน (ต่อประชากรแสนคน) 31. ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น (%) 32. ร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน (%)

ภาพที่ 4.3 ดัชนีย่อยและตัวชี้วัดของดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562

สำหรับข้อมูลตัวชี้วัดแต่ละตัวนั้น สภาพัฒนาฯ เค้าก็จะรวบรวมมาจากหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามภารกิจปกติของหน่วยงานอยู่แล้ว โดยมีรายละเอียดตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.1 นะคะ แล้วยัง...อย่างที่ได้ฉันได้เคยแจ้งไปเมื่อตอนต้นว่า ในการจัดทำข้อมูลดัชนี HAI ปี 2562 เนี่ย ทางสภาพัฒนาฯเค้าได้ประมวลผลข้อมูล HAI ของปี 2558 และปี 2560 ใหม่ไปพร้อม ๆ กันด้วย โดยใช้ฐานคำนวณเดียวกัน ทั้งรายการตัวชี้วัดแล้วก็ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดค่ะ ซึ่งค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดนี้เป็นข้อมูลจริงระดับจังหวัดในช่วงปี 2554 ถึงปี 2561 และจะนำไปใช้เป็นค่าอ้างอิงในการคำนวณดัชนี HAI ตามขั้นตอนที่ฉันจะนำเสนอให้ท่านได้รับทราบในลำดับถัดไปค่ะ

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 5-6

ตารางที่ 4.1 รายละเอียดข้อมูลตัวชี้วัดที่ใช้ในการคำนวณดัชนี HAI

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีที่น่าข้อมูลมาใช้คำนวณ HAI		ค่าต่ำสุด – สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2562		
1. ด้านสุขภาพ					
1) ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ต่อการเกิดมีชีพ (%)	ทุกปี	2558	2560	2560	สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
2) ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (%)	ทุกปี	2558	2560	2560	7.29-24.46 (17.17) 4.94-16.87 (11.93)
3) ร้อยละของประชากรที่พิการ (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์
4) ร้อยละของคะแนนสุขภาพจิต (%)	สำรวจ ไม่ประจำ	2558	2558	2558	กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ สังคม

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีที่น่าข้อมูลมาใช้คำนวณ HAI		ค่าต่ำสุด – สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2562		
2. ด้านการศึกษา					
5) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป (ปี)	ทุกปี	2558	2560	2561	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
6) อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (%)	ทุกปี	2558	2560	2560	ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
7) ค่าเฉลี่ยเซวานปัญญา (Intelligent Quotient: IQ) ของเด็กนักเรียนไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (คะแนน)	5 ปี/ครั้ง	2554	2559	2559	การสำรวจสถานการณ์ระดับสติปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ในเด็กไทยระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับ สถาบันราชานุกูล
8) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-Net ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน)
ด้านชีวิตการงาน					
9) อัตราการว่างงาน (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	การสำรวจภาวะการจ้างงานของประชากร เฉลี่ย 4 ไตรมาส สำนักงานสถิติแห่งชาติ
10) อัตราการจ้างงานต่ำระดับ (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีที่น่าข้อมูลมาใช้คำนวณ HAI			ค่าต่ำสุด - สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2560	2562		
11) ร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคม (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	5.01-103.87 (98.86)	จำนวนผู้ลงทะเบียนประกันตน กองวิจัยและพัฒนา สำนักงานประกันสังคม การสำรวจภาวะการทำงานของ ประชากร เฉลี่ย 4 ไตรมาส สำนักงานสถิติแห่งชาติ
12) อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย เนื่องจากการทำงานต่อลูกจ้าง 1,000 คน	ทุกปี	2558	2560	2560	0.40-31.89 (31.49)	สำนักงานกองทุนเงินทดแทน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน
4. ด้านรายได้						
13) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน (บาท)	2 ปี/ครั้ง	2558	2560	2560	8,821-49,191 (40,370)	ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน (SES) สำนักงานสถิติแห่งชาติ
14) สัดส่วนประชากรยกงาน (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	0.0-65.16 (65.16)	ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูล และตัวชี้วัดสังคม
15) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภค (%)	2 ปี/ครั้ง	2558	2560	2560	0.97-67.90 (66.93)	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.)
16) ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ หรือค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) (%)	2 ปี/ครั้ง	2558	2560	2560	25.82-65.50 (39.7)	

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีที่น่าข้อมูลมาใช้คำนวณ HAI		ค่าต่ำสุด-สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2560 2562		
5. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม					
17) ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง (%)	ทุกปี	2558	2560 2561	21.38-98.86 (77.48)	ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.
18) สัดส่วนเฉลี่ยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้านพลังงาน (ต้นก๊าซเรือนกระจกต่อคน)	ทุกปี	2558	2560	0.22-10.61 (10.39)	ข้อมูลปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของสำนักงานปลัดกระทรวงพลังงาน โดยที่ปรึกษาศูนย์วิจัยเทคโนโลยีพลังงานเพื่อสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวนประชากรรายจังหวัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีที่น่าข้อมูลมาใช้คำนวณ HAI			ค่าต่ำสุด - สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2560	2562		
19) ร้อยละของประชากรที่ประสบภัย (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	0.00-77.27 (77.27)	สถิติสถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ข้อมูลจำนวนประชากรสิ้นปี กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
20) ร้อยละของประชากรที่ประสบภัยแล้ง (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	0.00-96.55 (96.55)	สถิติสถานการณ์ภัยแล้งของประเทศไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ข้อมูลจำนวนประชากรสิ้นปี กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
6. ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน						
21) ร้อยละของเด็กอายุ 15-17 ปีที่ทำงาน (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	1.11-40.40 (39.29)	การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร เฉลี่ย 4 ไตรมาส สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีนำเข้าข้อมูลมาใช้จำนวน HAI			ค่าต่ำสุด - สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2560	2562		
22) ร้อยละของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเดียว (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	8.87-38.37 (29.51)	การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.
23) ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (%)	ทุกปี	2558	2560	2561	0.62-16.28 (15.66)	จำนวนการรับแจ้งความคดีฯ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวนประชากรสิ้นปี สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.
24) การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (ต่อประชากรแสนคน)	ทุกปี	2558	2560	2561	21.55-283.44 (261.89)	จำนวนการรับแจ้งความคดีฯ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวนประชากรสิ้นปี สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.
7. ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร						
25) ร้อยละของหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี (%)	ปีเว้นปี	2558	2560	2560	29.56-98.35 (68.80)	ข้อมูล กชช. 2ค กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
26) จำนวนอุบัติเหตุบนท้องถนน (ต่อประชากรแสนคน)	ทุกปี	2558	2560	2561	6.46-586.75 (580.30)	จำนวนอุบัติเหตุบนท้องถนน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวนประชากร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.

ดัชนีย่อย HAI/ตัวชี้วัด	ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูล	ปีที่น่าข้อมูลมาใช้งานรวม HAI		ค่าต่ำสุด - สูงสุด (ช่วงข้อมูล)	แหล่งที่มาของข้อมูล
		2558	2560		
27) ร้อยละของประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ (%)	ทุกปี	2558	2560	37.60-95.78 (58.18)	การสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน
28) ร้อยละของประชากรที่ใช้อินเทอร์เน็ต (%)	ทุกปี	2558	2560	12.00-79.27 (67.27)	สำนักงานสถิติแห่งชาติ
8. ด้านการมีส่วนร่วม					
29) ร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติ รัฐธรรมนูญปี 2559 (%) (ใช้แทนตัวชี้วัด ร้อยละของประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง สส.)	พิเศษเพียงครั้งเดียว	2554	2559	52.02-88.61 (36.59)	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
30) จำนวนองค์กรชุมชน (ต่อประชากรแสนคน)	ทุกปี	2558	2560	4.14-471.68 (467.54)	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ข้อมูลประชาชนจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมพลัดโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สศช.
31) ร้อยละของครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น (%)	ปีเว้นปี	2558	2560	21.88-98.06 (76.18)	ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ดัชชี
32) ร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมที่กิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน (%)	ทุกปี	2558	2560	91.82-100.00 (8.18)	ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ที่มา: ประมวลและดัดแปลงจาก ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562

จากตารางข้างต้นนี้ มีข้อสังเกตที่สำคัญ ๆ อยู่ 4 ประการที่ดิฉันอยากจะนำเรียนให้ท่านทราบ เพื่อว่าท่านจะนำข้อมูลนี้ไปใช้ต่อยอดจะได้ระมัดระวังกันเนาะ ข้อสังเกตประการแรกก็คือรอบการจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันของตัวชี้วัดคือว่า ข้อมูลตัวชี้วัดเหล่านี้มีทั้งแบบที่จัดเก็บประจำและแบบไม่ประจำ ข้อสังเกตประการที่สองก็คือ ข้อมูลแบบที่จัดเก็บประจํา นั้น ความถี่ในการจัดเก็บข้อมูลของแต่ละตัวชี้วัดก็จะแตกต่างกันออกไปด้วยนะคะ ส่งผลให้ปีที่น่าข้อมูลมาใช้ในการคำนวณ HAI มีการเหลื่อมกันไปบ้างกับปีของ HAI เช่น ดัชนี HAI ปี 2558 จะต้องใช้ข้อมูลค่าเฉลี่ย IQ ของเด็กชั้น ป.1 (ตัวชี้วัดที่ 7) ที่สำรวจไว้เมื่อปี 2554 เนื่องจากข้อมูลนี้มีรอบการสำรวจ 5 ปีและข้อมูลปี 2554 ก็เป็นข้อมูลล่าสุดที่มี ณ ขณะนั้นคะ พอมายปีที่ทำ HAI ปี 2560 และ 2562 ถึงจะได้ใช้ข้อมูลที่สำรวจในปี 2559 ซึ่งเป็นรอบการสำรวจถัดมา ทำให้ต้องใช้ข้อมูลตัวชี้วัดที่จัดเก็บ ณ เวลาเดียวกันมาคำนวณดัชนี HAI ที่ต่างปีกัน

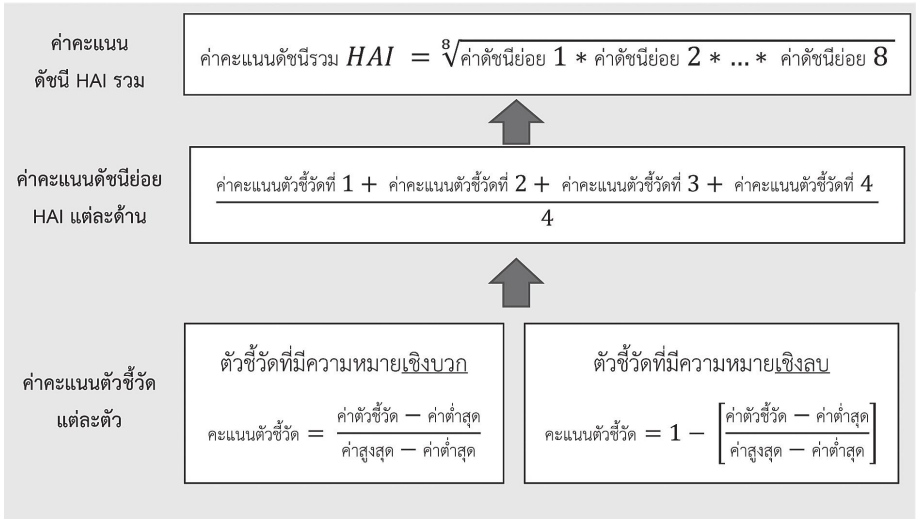
ข้อสังเกตประการที่สามก็คือ ข้อมูลตัวชี้วัดที่ใช้คำนวณ HAI ปี 2562 จะไม่ใช่ข้อมูลจริงของปี 2562 แม้ว่าข้อมูลนั้นจะมีรอบการจัดเก็บทุกปีก็ตาม แต่ว่าจะใช้ข้อมูลล่าสุดที่มี ณ เวลาที่จัดทำรายงาน ตามที่สภาพัฒน์ เค้บออกมาคะ สำหรับข้อสังเกตประการสุดท้าย ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 6 (อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา) และตัวที่ 11 (ร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคม) ซึ่งมีหน่วยวัดเป็นร้อยละทั้งคู่ แต่ปรากฏว่าค่าสูงสุดของตัวชี้วัดกลับมีค่ามากกว่า 100 ทั้งนี้ มีสาเหตุจากการนำข้อมูลจากหลายแหล่งมาประมวลผลร่วมกันคะ^{56,57} กรณีตัวชี้วัดที่ 6 ข้อมูลจำนวนนักเรียนเป็นข้อมูลที่รายงานโดยหน่วยงาน แต่ข้อมูลจำนวนประชากรที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณอัตราการเข้าเรียนเป็นข้อมูลตามทะเบียนบ้าน ดังนั้น จังหวัดที่มีนักเรียนมาจากจังหวัดอื่น เมื่อคำนวณอัตราการเข้าเรียนโดยเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนบ้าน

⁵⁶ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, *รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550*. หน้า 97

⁵⁷ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ดัชนีความก้าวหน้าของคนประจำปี 2562*. หน้า 7

ก็จะทำให้ค่าตัวชี้วัดที่คำนวณได้สูงกว่าความเป็นจริงจนเกิน 100% ได้ค่ะ ส่วนตัวชี้วัดที่ 11 นั้น นำข้อมูลจำนวนผู้ลงทะเบียนประกันตนจากสำนักงานประกันสังคม มาคำนวณค่าร้อยละเทียบกับจำนวนผู้มีงานทำซึ่งได้จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งก็จะทำให้ผลลัพธ์มีค่าที่เกิน 100 % ได้เช่นกันค่ะ ... จบเรื่องที่มาของข้อมูลตัวชี้วัดแล้ว เดี๋ยวเราไปดูวิธีการคำนวณค่าดัชนีกันต่อเลยดีกว่าเนาะ

การคำนวณค่าดัชนี HAI จะแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ๆ ได้แก่ การคำนวณค่าคะแนนของตัวชี้วัดแต่ละตัว การคำนวณค่าคะแนนดัชนีย่อย HAI รายด้าน และการคำนวณค่าคะแนนดัชนี HAI รวม ตามสูตรการคำนวณในภาพที่ 4.4 ซึ่งค่าคะแนนที่เป็นผลลัพธ์ก็จะเป็นได้ตั้งแต่ 0 ไปจนถึงคะแนนเต็ม 1 โดยคะแนนดัชนีย่อยและดัชนีรวม HAI ที่ทางสภาพัฒน์ เค้ารายงานก็จะแสดงเป็นเลขทศนิยม 4 หลักค่ะ พี่น้อง

ภาพที่ 4.4 การคำนวณดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562

ที่มา: ประมวลและดัดแปลงจาก ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562⁵⁸

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 4-5

ในการคำนวณขั้นตอนแรกซึ่งเป็นการหาค่าคะแนนตัวชี้วัดรายตัวนั้น มีข้อสังเกตนิดนึงนะคะว่าเค้าจะแยกออกเป็น 2 กรณีคือกรณีตัวชี้วัดที่มีความหมายเชิงบวก แล้วก็ตัวที่มีความหมายเชิงลบ เชิงบวกก็หมายความว่าค่ายิ่งเยอะยิ่งดี เช่น ตัวชี้วัดที่ 13 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน ยิ่งเรามีรายได้เยอะก็ยิ่งดี ไขมันยะ ฟีน้อง แต่ในทางกลับกัน ตัวชี้วัดเชิงลบนั่น ถ้าค่ายิ่งเยอะก็ยิ่งแย่ เช่น ตัวชี้วัดที่ 1 ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ถ้ายังมีเด็กน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เยอะ ๆ ก็แสดงว่ายังมีปัญหาเยอะนั่นเอง ดังนั้นการคำนวณคะแนนสำหรับตัวชี้วัดเชิงลบจึงต้องคิดเป็นค่าที่กลับกัน คือ จะต้องเอาไปลบออกจาก 1 ด้วยค่ะ

สำหรับขั้นตอนที่ 2 การคำนวณคะแนนของดัชนีย่อย ก็จะเป็นการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวชี้วัดที่เป็นองค์ประกอบของดัชนีย่อยด้านนั้น ๆ เช่น คะแนนดัชนีย่อยด้านสุขภาพ ก็จะได้จากการนำคะแนนของตัวชี้วัดที่ 1 ถึงตัวชี้วัดที่ 4 มาบวกกัน แล้วก็หารด้วย 4 เท่านั้นเองคะ ส่วนการคำนวณคะแนนในขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นค่าดัชนี HAI รวม ก็จะเป็นการคำนวณค่าเฉลี่ยเรขาคณิตของค่าคะแนนดัชนีย่อยทั้ง 8 ด้าน โดยการนำค่าคะแนนของดัชนีย่อยทั้ง 8 ด้านมาคูณกัน แล้วก็ถอดรากที่ 8 ค่ะ ปาดโทะ! แต่ท่านอย่าได้ตกใจไปนะคะ ขั้นตอนทั้งหลายทั้งปวงที่ดิฉันได้เล่าไปเนี่ย ท่านไม่ต้องลงมือทำเองแม้แต่แอะเดียว เพราะทางสภาพัฒน์เค้าคำนวณคะแนนสำเร็จรูปไว้ให้เรียบร้อยแล้วแล้วละคะ ท่านสามารถหยิบไปใช้ได้เลย แต่ที่ดิฉันนำขั้นตอนการคำนวณดัชนีมาสาธยายให้ฟังก็ด้วยความหวังดี (จริง ๆ นะคะ อออิ) อยากให้ท่านรู้ที่มาของตัวเลขต่าง ๆ เผื่อว่าท่านสนใจจะนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์ต่อ ยอด จะได้นำไปใช้ได้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การใช้งานเท่านั้นเองคะ

4.3 การใช้งานข้อมูล HAI

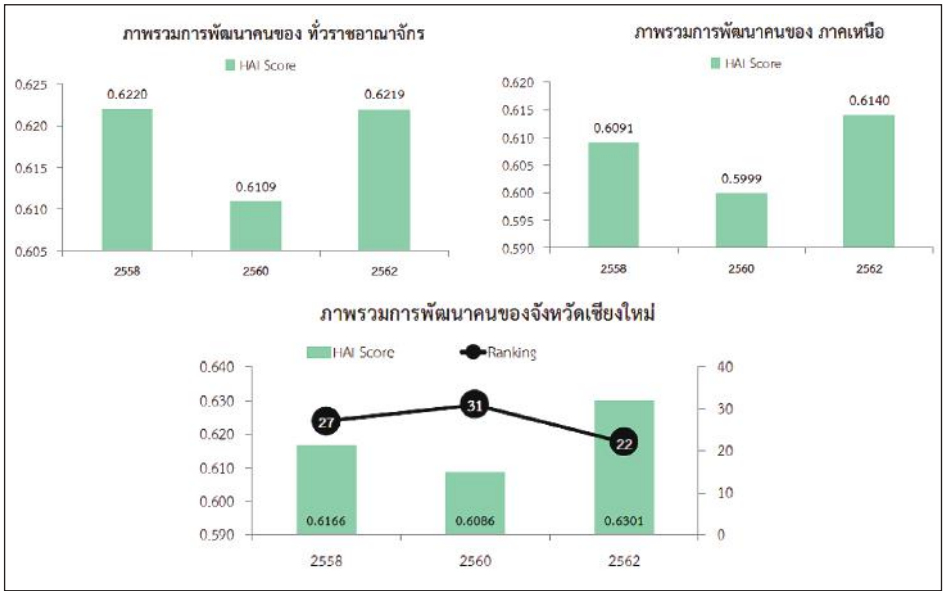
ที่นี่ เราลองมาดูข้อมูล HAI ที่ทางสภาพัฒน์เค้าคำนวณไว้ให้กันต่อดีกว่า นะคะว่าหน้าตาจะเป็นยังไง ข้อมูลนี้จะเป็นข้อมูลในรูปแบบที่ดิฉันเรียกว่า “แบบแห้ง” คือ เป็นข้อมูลที่จัดทำในรูปแบบเล่มรายงาน ซึ่งทางสภาพัฒน์เค้าเผยแพร่

เป็นไฟล์ pdf ให้เราดาวน์โหลดได้ฟรี ไม่ต้องลงทะเบียนด้วยค่ะ ท่านสามารถสืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ตโดยพิมพ์คำว่า “ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562” ค่ะ ขอแนะนำค่ะว่า ในที่นี้ เราจะคุยกันโดยอ้างอิงตามรายงานปี 2562 เพราะของปี 2558 กับปี 2560 นั้น สภาพัฒนเคา์ปรับปรุ่ตัวเลขและรายงานอยู่ด้วยกันกับข้อมูลปี 2562 เล่มนี้เลยคะ หน้าตาเล่มรายงานก็จะเป็นหน้าปกสีเขียว ๆ มีรูปแผนที่ประเทศไทยอยู่ตรงกลาง ถ้านับจำนวนหน้าตามไฟล์ pdf ก็จะมีทั้งหมด 252 หน้าคะ ในที่นี้ ดิฉันจะพาท่านดูวิธีการอ่านและแปลผลค่าคะแนนต่าง ๆ ที่แสดงในภาคผนวก 1 ซึ่งเป็นข้อมูลความก้าวหน้าของคน ส่วนข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดนี้จะมีทั้งของระดับประเทศ ภาค และจังหวัด ที่ท่านสามารถนำไปใช้ประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องได้ สำหรับเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ของรายงาน เช่น บทวิเคราะห์ และบทสรุปนั้น หากท่านสนใจก็สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากเอกสารฉบับเต็มคะ สภาพัฒนเคา์เขียนไว้ค่อนข้างละเอียดทีเดียวละคะ

ในภาคผนวก 1 ของรายงานดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562 นี้ ทางสภาพัฒนเคา์จัดทำข้อมูลแยกไว้อย่างละหน้า ไล่ไปตั้งแต่ข้อมูล HAI ทั่วราชอาณาจักร 1 หน้า ข้อมูลรายภาค ๆ ละ 1 หน้า แล้วก็ข้อมูลรายจังหวัด เรียงตามตัวอักษรตั้งแต่กระบี่ ไปจนถึงอุบลราชธานี ก็จังหวัดละหน้าเช่นเดียวกันคะ ซึ่งในแต่ละหน้าก็จะประกอบด้วยข้อมูล HAI ภาพรวม ตารางดัชนี HAI แล้วก็ตารางข้อมูลตัวชี้วัดรายมิติของแต่ละพื้นที่คะ เรามาดูกันทีละส่วนเลยดีกว่าเนาะ

ส่วนแรก ภาพรวมการพัฒนาคน ก็จะเป็นกราฟแท่งแสดงคะแนน HAI รวมของพื้นที่นั้น ๆ เปรียบเทียบกันระหว่างปี 2558 ปี 2560 และปี 2562 ค่ะ ในภาพที่ 4.5 เป็นตัวอย่างข้อมูลที่นำมาให้ท่านดู จัดมาให้เป็นชุด ตั้งแต่ระดับประเทศ (ทั่วราชอาณาจักร) ระดับภาค แล้วก็ระดับจังหวัด เรียงจากซ้ายมาขวาตามลำดับเลยคะ สำหรับข้อมูลระดับภาคและจังหวัด ดิฉันขอใช้บ้านเกิดดิฉัน คือภาคเหนือ และจังหวัดเชียงใหม่เป็นกรณีศึกษาละกันคะ ... หุหุ ... จากภาพเราจะได้ชัดเจนเลยคะว่า ค่าดัชนี HAI ปี 2560 จะมีค่าลดลงจากเมื่อปี 2558 แต่ก็กลับมาเพิ่มขึ้นในปี 2562 เป็นเช่นนี้ทั้งในระดับประเทศ ของภาคเหนือ และ

ของจังหวัดเชียงใหม่ค่ะ กรณี HAI ภาพรวมของจังหวัดจะมีความแตกต่างกับของระดับประเทศ และของระดับภาคินิดหนึ่งตรงที่เค้ามมีการจัดอันดับ (Ranking) ให้ด้วย อันที่เป็นวงกลมสีต่างๆ บนแท่งกราฟนั้นล่ะค่ะ จากข้อมูลของเชียงใหม่ก็แปลออกมาได้ว่า ภาพรวมการพัฒนาคนเมื่อปี 2558 ของจังหวัดเชียงใหม่มีค่าคะแนนเท่ากับ 0.6166 จัดเป็นอันดับที่ 27 เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ แต่ในปี 2560 ค่าดัชนีก็ลดลงเป็น 0.6086 ร่วงลงไปอยู่อันดับที่ 31 หลังจากนั้น คะแนน HAI รวมของปี 2562 กลับดีดขึ้นขึ้นมาจนสูงกว่าเมื่อปี 2558 ด้วยซ้ำ และอันดับก็ดีขึ้นด้วย โดยขยับขึ้นมาเป็นอันดับที่ 22 ของประเทศค่ะ

ภาพที่ 4.5 ภาพรวมการพัฒนาคนทั่วราชอาณาจักร ภาคเหนือ และจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2558-2562 ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562⁵⁹

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า ผ.1 2 ผ.1 4 และ ผ.1 22

สำหรับส่วนที่สองของดัชนีความก้าวหน้าของคน เป็นข้อมูลดัชนี HAI จำแนกรายมิติเปรียบเทียบ 3 ปีเช่นเดิม ก็จะนำเสนอในรูปของตารางข้อมูล และกราฟใยแมงมุมตามตัวอย่างที่แสดงในภาพที่ 4.6 ค่ะ ตรงนี้มีข้อสังเกตนิดนึง ในช่องข้อมูลปี 2562 ของตารางข้อมูล ค่าจะเขียนหัวว่า “ปี 2562p” อันนี้ผู้จัดทำรายงานเค้าไม่ได้พิมพ์ตัว p เกินมาหรอกนะคะ แต่ว่าตัว p ตัวนี้ หมายถึง “preliminary” คือ เป็นข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งคำนวณจากข้อมูลล่าสุดของตัวชี้วัดที่จัดเก็บได้ ณ เวลาที่จัดทำรายงาน ตามที่ดิฉันได้เล่าไปแล้วเมื่อตอนต้นนั่นเองค่ะ ท่านผู้ชม

เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562 รายมิติของประเทศ ตามตารางข้อมูลในภาพที่ 4.6 (1) จะเห็นว่ามิติค่าคะแนนเพิ่มขึ้นจากปี 2560 เกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านสุขภาพ และด้านรายได้ค่ะ และเมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนแต่ละด้านพบว่า ดัชนีย่อยที่มีค่าสูงที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีคะแนนสูงกว่าด้านอื่น ๆ ทุกปี โดยคะแนนก็จะอยู่ที่ 0.8 กว่า ๆ และเมื่อดูเปรียบเทียบคะแนนรายด้านเฉพาะในปี 2562 ก็เห็นว่าดัชนีย่อยด้านที่มีคะแนนมากเป็นอันดับที่สองคือ ด้านชีวิตการงาน

ส่วนดัชนีย่อยที่ได้คะแนนรองลงมาก็ได้แก่ ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ตามมาด้วยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านสุขภาพ ด้านรายได้ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการศึกษาตามลำดับ จะเห็นว่าคะแนนดัชนีย่อยด้านการศึกษาของเมืองไทยเรานี้ มีคะแนนต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทุกปีเลย ที่น่าตกใจมากก็คือ คะแนนต่ำกว่าครึ่งเขียนนะคะ ฟันธง ถึงแม้ว่าปี 2562 ค่าคะแนนจะสูงขึ้นมากกว่าเมื่อปี 2558 และปี 2560 แล้วก็ตาม แต่ก็ได้แค่ 0.4 กว่า ๆ จากคะแนนเต็ม 1 คะแนนอยู่ดีค่ะ โอ๊ย! พอเจ้าประคุณรุ่นชอง อาการน่าเป็นห่วงจริง ๆ นะคะเนี่ย

ทีนี้ เราลองมาดูของภาคเหนือกันมั้งซิคะว่าสถานการณ์จะเป็นยังไงบ้าง จากข้อมูลที่แสดงในภาพที่ 4.6 (2) โดยรวมแล้วสถานการณ์ก็เป็นเหมือนของระดับประเทศ คือ คะแนนดัชนีย่อยรายมิติปี 2562 มีค่าเพิ่มขึ้นจากเมื่อปี 2560 ทุกตัว ยกเว้นด้านสุขภาพและด้านรายได้ค่ะ และถ้าเปรียบเทียบดัชนีย่อยรายด้านก็พบว่า

มิติย่อย	ปี 2558	ปี 2560	ปี 2562p
ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ	0.6095	0.5906	0.5843
ดัชนีย่อยด้านการศึกษา	0.4686	0.4462	0.4743
ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน	0.7054	0.7095	0.7237
ดัชนีย่อยด้านรายได้	0.5916	0.5765	0.5689
ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	0.8328	0.8433	0.8595
ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	0.6527	0.6276	0.6470
ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	0.5707	0.6665	0.6774
ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม	0.6060	0.5103	0.5208
ดัชนีความก้าวหน้าของคน	0.6220	0.6109	0.6219

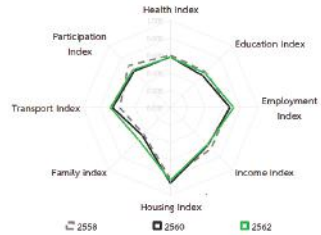
(1) ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติ ทวีราชอาณาจักร

มิติย่อย	ปี 2558	ปี 2560	ปี 2562p
ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ	0.5626	0.5552	0.5496
ดัชนีย่อยด้านการศึกษา	0.4404	0.4066	0.4379
ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน	0.6791	0.6806	0.6809
ดัชนีย่อยด้านรายได้	0.5909	0.5611	0.5519
ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	0.8810	0.9070	0.9214
ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	0.5900	0.5587	0.5959
ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	0.5396	0.6474	0.6709
ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม	0.6790	0.5930	0.5983
ดัชนีความก้าวหน้าของคน	0.6091	0.5999	0.6140

(2) ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติ ภาคเหนือ

มิติย่อย	คะแนน			ลำดับที่		
	2558	2560	2562p	2558	2560	2562
ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ	0.6002	0.5791	0.5758	43	42	40
ดัชนีย่อยด้านการศึกษา	0.5743	0.5192	0.5579	9	15	12
ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน	0.6706	0.6805	0.7232	53	48	27
ดัชนีย่อยด้านรายได้	0.6585	0.6065	0.5973	11	27	24
ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	0.8134	0.8627	0.8337	56	48	58
ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	0.4309	0.4525	0.5157	77	75	75
ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	0.5780	0.6609	0.6845	27	44	46
ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม	0.6777	0.5879	0.6085	20	21	16
ดัชนีความก้าวหน้าของคน	0.6166	0.6086	0.6301	27	31	22

(3) ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.6 ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติที่ทวีราชอาณาจักร ภาคเหนือ และจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2558-2562

ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562⁶⁰

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า ผ.1 2 ผ.1 4 และ ผ.1 22

ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีค่าสูงที่สุดคือ ได้คะแนนถึง 0.9214
แนะคะ

สำหรับด้านที่ได้คะแนนเป็นอันดับที่สองก็คือ ด้านชีวิตการงาน อันนี้
คะแนนค่อนข้างจะทิ้งช่วงเพราะได้คะแนน 0.6899 คะ ด้านที่ได้คะแนนรองลงมา
ก็จะเป็น ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านชีวิตครอบครัว
และชุมชน ด้านรายได้ ด้านสุขภาพ แล้วก็ด้านการศึกษา ตามลำดับคะ ปรากฏว่า
คะแนนด้านการศึกษาอยู่ที่ 0.4 กว่า ๆ ... น้อยกว่าของประเทศทุกปีเลยด้วยคะ ...
พุทไร อัมโม สังโฆ! คะเจ้ามีนตี๊บลေးเจ้า

คราวนี้ เราเจาะลงไปดูข้อมูลระดับจังหวัดดีกว่า ดูคะแนนในตารางตาม
ภาพที่ 4.6 (3) แล้วก็ค่อยมีกำลังใจขึ้นมาหน่อยนึง ของเจียงใหม่บ้านคะเจ้า
คะแนนดัชนีย่อยมีค่าเกินครึ่งทุกตัวคะ พี่น้อง โดยมีดัชนีย่อยที่มีคะแนนเพิ่มขึ้น
จากปี 2560 จำนวน 5 ตัว และลดลง 3 ตัว ตัวที่มีค่าเพิ่มขึ้น ได้แก่ ดัชนีย่อย
ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการคมนาคม
และการสื่อสาร แล้วก็ด้านการมีส่วนร่วมคะ เมื่อเปรียบเทียบในดัชนีย่อยของ
ปี 2562 แต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ ด้านที่อยู่อาศัยและ
สภาพแวดล้อมมีคะแนนเท่ากับ 0.8337 จัดอยู่ในอันดับที่ 58 ของประเทศ

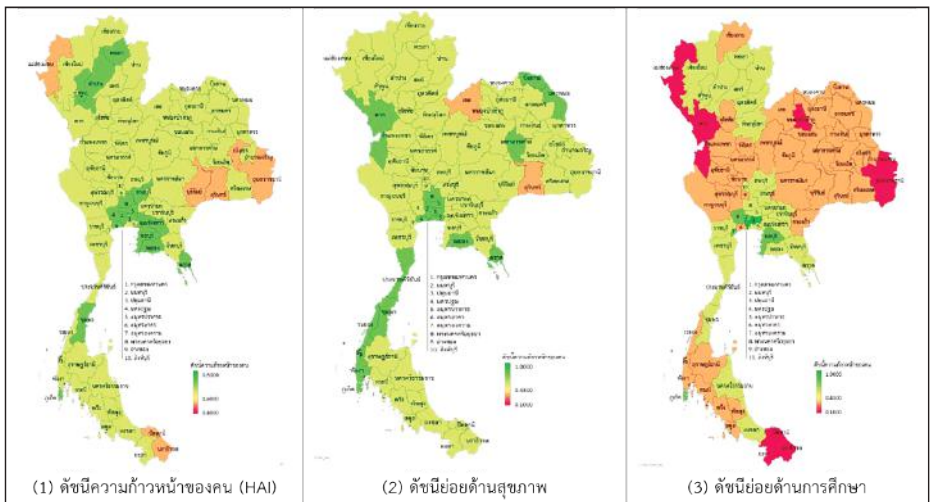
ส่วนด้านที่มีคะแนนรองลงมาคือ ด้านชีวิตการงาน (คะแนน 0.7232
อันดับที่ 27 ของประเทศ) ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร (คะแนน 0.6845
อันดับที่ 46) ด้านการมีส่วนร่วม (คะแนน 0.6085 อันดับที่ 16) ด้านรายได้
(คะแนน 0.5973 อันดับ 24) ด้านสุขภาพ (คะแนน 0.5758 อันดับ 40) ด้าน
การศึกษา (คะแนน 0.5579 อันดับ 12) และด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ ด้านชีวิต
ครอบครัวและชุมชน ได้คะแนน 0.5157 จัดอยู่ในอันดับที่ 75 ของประเทศคะ อู๋!
อยู่อันดับเกือบสุดท้ายเลย

จากข้อมูลดัชนีย่อยรายด้านชุดนี้ ก็พอจะบอกได้เบื้องต้นแล้วละคะว่า
จังหวัดเชียงใหม่มีจุดเด่น และจุดด้อยในเรื่องใดบ้างเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ
ด้านที่เป็นจุดเด่นก็คือด้านที่จัดอยู่ในอันดับต้น ๆ เช่น ด้านการศึกษา และด้าน

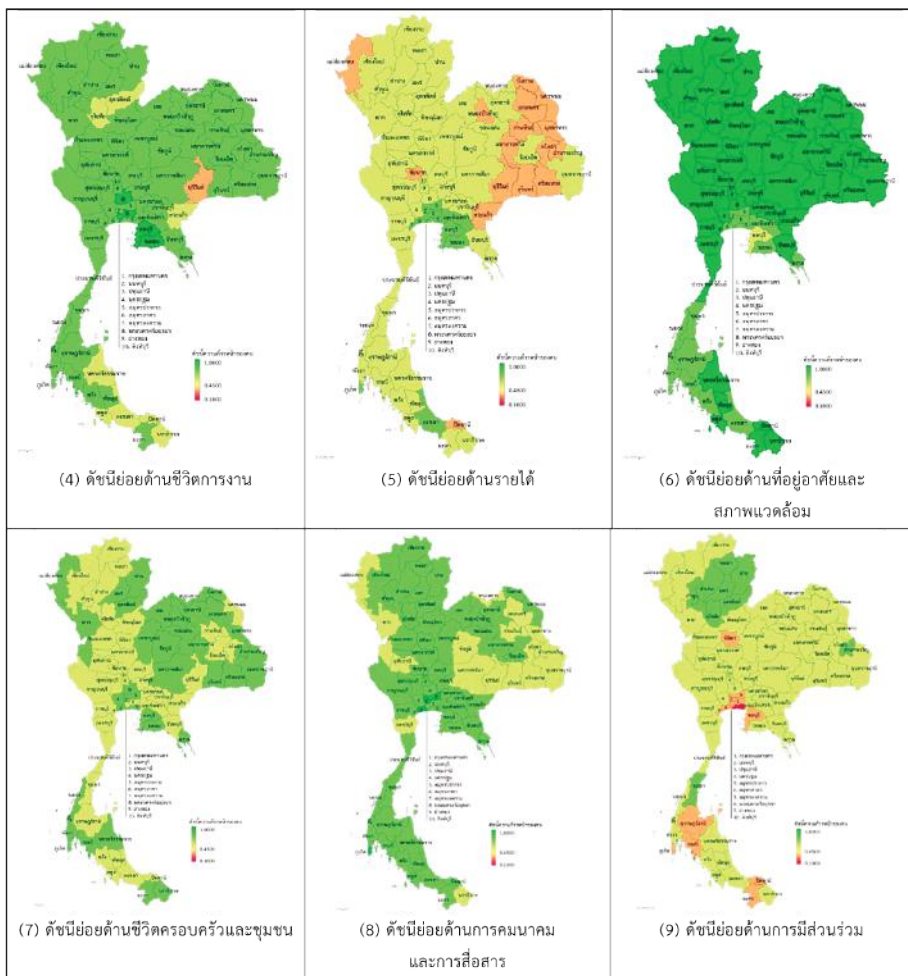
การมีส่วนร่วม แต่ก็ยังไม่ได้โดดเด่นมากเท่าใดนักเพราะอยู่ในอันดับที่ 12 และ 16 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีด้านที่เป็นจุดอ่อนซึ่งเป็นด้านที่อยู่ในอันดับท้าย ๆ ของประเทศ ได้แก่ ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนนี้ลึะโดดเด่นมาก บอกได้เลยว่า เข้าข่ายเป็นผู้ต้องหาคดีฉูดคะเนนรวมของประเทศให้ต่ำลงเลยละคะ อันนี้เราต้องหมายหัวเค้าไว้เลยนะคะว่าจะต้องทำการตรวจอาการโดยละเอียดจากข้อมูลรายตัวชีวิตที่เป็นองค์ประกอบของข้อมูลดัชนีย่อยด้านนี้อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้รู้ว่าจุดอ่อนนี้เกิดมาจากตัวชีวิตใด เราจะได้ดำเนินการแก้ไขโดยใช้ยุทธการ “เกาให้ถูกที่คัน” คือ การแก้ปัญหาที่สาเหตุ เพื่อจะได้กำจัดจุดอ่อนให้สิ้นซากต่อไปคะ

ก่อนที่จะไปดูข้อมูลรายตัวชีวิต ดิฉฉนข้อมูลดัชนี HAI รายจังหวัดที่สภาพัฒน์เค้าได้ทำการประมวลผลและนำเสนอในรูปแบบของแผนที่ทั้งประเทศไว้ (ภาพที่ 4.7) ซึ่งจะทำให้เห็นสถานการณ์การพัฒนาระดับจังหวัดในเชิงเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน และนี่ก็เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ชั้นเอกชิ้นหนึ่งที่ยืนยันได้ว่า ความเหลื่อมล้ำและภาวะ “รวยกระจุก จนกระจาย” มันมีอยู่จริง ไม่เชื่ออย่าลบหลู่นะคะ พี่น้อง

ภาพที่ 4.7 ดัชนีความก้าวหน้าของคนและดัชนีย่อยรายด้าน รายจังหวัด ปี 2558-2562

ภาพที่ 4.7 ดัชนีความก้าวหน้าของคนและดัชนีย่อยรายด้าน รายจังหวัด ปี 2558-2562 (ต่อ)
 ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562⁶¹

จากภาพข้างต้น จะระบายนีจังหวัดตามค่าคะแนนดัชนี ใช้หลักการเดียวกันทั้งดัชนี HAI รวมและดัชนีย่อยเลยนะคะ ดูจากแถบสีที่กำกับตรงด้านข้างแผนที่เป็นตัวเทียบคะแนนได้เลยคะ ถ้าจังหวัดไหนสีแดงเข้ม หมายถึงได้คะแนน

⁶¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 16, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 55 และ 60

น้อย ถ้าสี่ออกเหลือง ๆ ก็จะมีคะแนนอยู่ประมาณกลาง ๆ และถ้าคะแนนมาก ๆ ก็จะเป็นสีเขียว ยิ่งเขียวเข้ม ยิ่งคะแนนเยอะค่ะ ค่าคะแนนดัชนีรายจังหวัดนี้ ท่านสามารถดูได้จากในเล่มรายงานเลยนะค่ะ ทางสภาพัฒน์เค้าแจกแจงไว้ให้เรียบร้อยแล้ว จะอยู่ที่ทั้งในส่วนที่เป็นบทวิเคราะห์ แล้วก็ภาคผนวก 2 (ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติ) ค่ะ

ถ้ากวาดสายตาดูแผนที่คร่าว ๆ จะเห็นว่า โดยภาพรวมแล้ว กรุงเทพฯ และปริมณฑลจะมีคะแนนดัชนี HAI รวมและดัชนีย่อยสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ แทบทุกด้าน ดูจากที่สีเขียวเข้มกระจุกตัวกันอยู่แต่ตรงบริเวณจังหวัดเหล่านี้ จะมียกเว้นอยู่ก็แค่ 2 ด้านคือ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วมที่คะแนนจะตรงกันข้ามกับชาวบ้านเค้า เราลองมาเทียบคะแนนดูก็ได้ค่ะ อย่างเช่น ในภาพที่ 4.7 (1) จะเห็นว่ามีจังหวัดสีเขียวเข้มอยู่ 2-3 หย่อม หย่อมใหญ่ที่สุดจะกระจุกตัวอยู่ แถว ๆ กรุงเทพฯ ปริมณฑล แล้วก็จังหวัดแถบ EEC สำหรับจังหวัดที่เป็นสีออกแดง ๆ ก็จะมีอยู่ 2-3 หย่อมเช่นกัน โดยจะอยู่ทางภาคอีสานหลายจังหวัดหน่อย ทางภาคเหนือก็มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนจังหวัดเดียว (อันนี้ไม่น่าเรียกว่าหย่อมค่ะ แหะ ๆ) แล้วก็จะมีอีกหย่อมหนึ่งอยู่ทางใต้สุด

ทีนี้ถ้าเราลองเทียบคะแนนดูก็จะพบว่า จังหวัดที่ได้คะแนนดัชนี HAI รวมมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ นนทบุรี (คะแนน 0.7013) กรุงเทพฯ (0.6821) ปทุมธานี (0.6804) ภูเก็ต (0.6775) และระยอง (0.6747) ส่วนจังหวัดที่ได้คะแนน HAI น้อยที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา (0.4921) ปัตตานี (0.4988) แม่ฮ่องสอน (0.5154) สุรินทร์ (0.5287) และบุรีรัมย์ (0.5347) ค่ะ สังเกตนะค่ะว่าจังหวัดนครราชสีมาและปัตตานีนั้น ได้คะแนนยังไม่ถึง 0.5 เลยค่ะ

สำหรับการแปลความหมายจากแผนที่ของดัชนีย่อยในภาพที่ 4.7 (2) ถึงภาพที่ 4.7 (9) ก็สามารถใช้แนวทางแบบเดียวกับของดัชนี HAI รวมข้างต้นได้เลยนะค่ะ แต่ดัชนีมีข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับดัชนีย่อยอันหนึ่ง ที่ดัชนีว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายหรือวางแผนการพัฒนาควรจะทำให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ก็ดัชนีย่อยด้านการศึกษาตามภาพที่ 4.7 (3) ยิ่งไงละคะคุณ ๆ ขาดงเลือกเขียว สีเขียวเข้มก็กระจุกตัวอยู่แถว ๆ กรุงเทพฯ ซะเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่

เป็นสื่อออกแดงเนี่ย เกือบทั้งแผ่นดินเลยคะ พี่น้อง และที่สำคัญมีหย่อมสีแดงเจ้ตั้งหลายหย่อม อยู่ที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน แถบชายแดนภาคเหนือ แล้วก็ทางภาคอีสานด้วยอะ

ถ้าดูคะแนนรายจังหวัดของดัชนีย่อยด้านนี้ จะเห็นว่าจังหวัดที่ได้คะแนนสูงสุด 5 อันดับคือ กรุงเทพฯ (0.8434) ชลบุรี (0.7138) นนทบุรี (0.7050) นครปฐม (0.6620) แล้วก็ภูเก็ต (0.6439) ส่วนจังหวัดที่ได้คะแนนน้อยที่สุด 5 จังหวัด ได้แก่ นราธิวาส (0.1531) ปัตตานี (0.1923) แม่ฮ่องสอน (0.1959) หนองบัวลำภู (0.2360) และตาก (0.2553) จังหวัดที่ได้คะแนนสูงก็สูงลิ่ว ส่วนที่น้อยก็น้อยจริงน้อยจัง คะแนนสูงสุดกับคะแนนต่ำสุดห่างกันตั้ง 0.6903 แน่ะ ไม่เรียกว่าเหลือมล้ำก็ไม่ว่าจะเรียกว่าอะไรแล้วละคะ ท่านผู้ชม

ทีนี้ เรามาดูข้อมูลส่วนที่ 3 ของดัชนีการพัฒนาคมนาคมตามภาคผนวก 1 ของเล่มรายงานดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2562 กันต่อ ขอทวนอีกทีนะคะ ตอนนี้อยู่กำลังพูดถึงข้อมูลที่นำเสนอในภาคผนวก 1 (ดัชนีความก้าวหน้าของคน) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ ภาพรวมการพัฒนาคมนาคม ดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติ และข้อมูลตัวชี้วัดรายมิติ เราคุยกันจบไปแล้ว 2 เรื่อง ได้แก่ ภาพรวมการพัฒนาคมนาคม คือ อันที่เป็นกราฟแท่งสีเขียว 3 แท่งนั่นละคะ เรื่องที่สองก็เป็นดัชนีความก้าวหน้าของคนรายมิติ คือ อันที่เป็นตารางคะแนนดัชนี กับรูปกราฟใยแมงมุม ซึ่งดิฉันก็ได้นำแผนที่มาให้ท่านดูประกอบกันไปด้วย และในอีกไม่กี่อึดใจ

นับจากนี้เราก็จะไปดูเรื่องที่ 3 คือ ข้อมูลตัวชี้วัดรายมิติ ซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนสุดท้ายของรายงานดัชนีความก้าวหน้าของคนที่แสดงในภาคผนวก 1 กันนะคะ ไม่งั้นนะ

ตารางข้อมูลตัวชี้วัดที่ใช้ในการคำนวณค่าดัชนีย่อยรายมิติและดัชนี HAI ของทั้งระดับประเทศ ภาค และจังหวัดจะมีรายละเอียดหลัก ๆ ที่เหมือนกันได้แก่ รายชื่อตัวชี้วัดแยกรายมิติและ ข้อมูลตัวชี้วัดที่ใช้ในการคำนวณค่าดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2558 ปี 2560 และ ปี 2562 แต่ข้อมูลตัวชี้วัดระดับจังหวัดจะมีรายการที่เพิ่มเติมจากของระดับประเทศและระดับภาคอีก 1 รายการ

คือ อันดับของค่าตัวชี้วัดนั้น เพื่อที่จะบ่งบอกสถานการณ์ตัวชี้วัดของจังหวัดว่า อยู่ตรงไหนเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั้งประเทศ เป็นตัววัดคะแนนของภาคและประเทศให้สูงขึ้นหรือว่าลดลง และเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดจุดอ่อนของดัชนีย่อยที่เราเคยหมายหัวไว้ก่อนหน้านี้หรือไม่ เราลองมาดูตัวอย่างข้อมูลตัวชี้วัดของจังหวัดเชียงใหม่ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 4.2 กันเลยนะค่ะ

มิติ	รายการตัวชี้วัด	หน่วย	ข้อมูลตัวชี้วัด			ลำดับที่		
			2558	2560	2562p	2558	2560	2562
ด้านสุขภาพ	ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์	ร้อยละ	9.73	10.57	10.57	46	53	53
	ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน	ร้อยละ	12.40	12.64	12.64	64	66	66
	ประชากรที่พิการ	ร้อยละ	2.62	2.69	2.75	35	34	29
	คะแนนสุขภาพจิต	ร้อยละ	71.93	71.93	71.93	15	15	15
ด้านการศึกษา	จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป	ปี	8.50	7.89	8.16	13	41	34
	อัตราการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา	ร้อยละ	92.71	88.07	88.07	9	14	14
	ค่าเฉลี่ยเขาวินิจฉัย (IC) ของเด็กนักเรียนไทยชั้นป. 1	คะแนน	101.35	101.35	101.35	18	15	15
	คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-Net ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	ร้อยละ	37.14	36.08	37.85	8	8	9
ด้านชีวิตการทำงาน	อัตราการว่างงาน	ร้อยละ	0.99	1.47	0.72	56	60	32
	อัตราการว่างงานต่ำระดับ	ร้อยละ	1.04	1.01	0.70	58	57	55
	แรงงานที่มีประกันสังคม	ร้อยละ	32.73	35.77	37.79	16	15	17
	อัตราการประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน	ต่อลูกจ้าง 1,000 คน	12.22	9.41	9.41	64	51	51
ด้านรายได้	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน	บาท	14,950	18,970	18,970	76	62	62
	สัดส่วนประชากรยากจน	ร้อยละ	5.17	6.43	8.84	31	34	32
	ครัวเรือนที่มีหนี้สินต่อการอุปโภคบริโภค	ร้อยละ	16.66	26.11	26.11	5	12	12
	ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้	ร้อยละ	33.92	39.76	39.76	9	23	23
ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม	ครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง	ร้อยละ	79.77	68.71	65.59	42	59	62
	สัดส่วนเฉลี่ยการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	ตันก๊าซเรือนกระจกต่อคน	1.08	1.10	1.10	17	39	39
	ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ	ร้อยละ	6.82	5.78	11.65	75	55	75
	ประชากรที่ประสบภัยแล้ง	ร้อยละ	31.81	0.00	0.00	72	1	1
ด้านชีวิต	เด็กอายุ 15 - 17 ปี ที่ทำงาน	ร้อยละ	11.46	13.66	19.38	37	61	74
	ครอบครัวและชุมชน	ร้อยละ	30.48	30.05	28.23	72	66	56
ด้านการคมนาคม และการสื่อสาร	ผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยคนเดียว	ร้อยละ	14.74	11.68	7.39	77	74	43
	การแจ้งความคดี ชีวรางกาย เภส และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	รายต่อประชากรแสนคน	120.70	138.48	121.96	54	57	52
	หมู่บ้านที่อบสมทบหลักใช้การได้ตลอดปี	ร้อยละ	51.82	54.61	54.61	46	52	52
	ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ	รายต่อประชากรแสนคน	130.36	78.83	55.90	65	46	37
ด้านการมีส่วนร่วม	ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ	ร้อยละ	80.40	84.47	86.57	20	57	53
	ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต	ร้อยละ	43.38	52.26	53.53	10	16	32
	ประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2559	ร้อยละ	83.13	73.17	73.17	2	3	3
ด้านเศรษฐกิจชุมชน	แหล่งต่อประชากรแสนคน	113.53	94.51	124.11	36	50	43	
	ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่น	ร้อยละ	77.99	70.83	70.83	44	49	49
	ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	ร้อยละ	99.10	99.49	99.65	37	35	37

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลตัวชี้วัดรายมิติของจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562⁶²

⁶² เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘.1 22

จากตารางข้อมูลตัวชี้วัดข้างต้น ถ้าดูจากอันดับของตัวชี้วัด จะพบว่า ในปี 2562 มีตัวชี้วัดที่อันดับดีขึ้นจากปี 2558 จำนวน 11 ตัว อันดับต่ำลง 18 ตัว แล้วก็เท่าเดิม 3 ตัว แต่ว่าดูแค่อันดับว่าดีขึ้นอย่างเดียวไม่พอนะคะ ต้องดูข้อมูลตัวชี้วัดประกอบด้วย อย่างเช่น ตัวชี้วัดที่ 3 (ประชากรที่พิการ) ปี 2562 จังหวัดเชียงใหม่จัดอยู่ในอันดับที่ 29 แม้ว่าจะมีอันดับที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับเมื่อปี 2558 (อันดับ 35) และปี 2560 (อันดับ 34) แต่พอเราดูที่ข้อมูลของตัวชี้วัดกลับพบว่า มีประชากรที่พิการเยอะขึ้นเป็น 2.75% ในขณะที่เมื่อปี 2558 และปี 2560 มีประชากรที่พิการคิดเป็นร้อยละ 2.62 และ 2.69 ตามลำดับค่ะ นี่แสดงให้เห็นว่า น่าจะมีจังหวัดอื่นที่มีผู้พิการเพิ่มมากกว่าเชียงใหม่ ก็เลยทำให้เชียงใหม่ได้เลื่อนอันดับขึ้นสำหรับตัวชี้วัดนี้ค่ะ

มาดูตัวอย่างอีกซักตัวนึงนะคะ ตัวชี้วัดที่ 7 (ค่าเฉลี่ย IQ ของเด็กนักเรียนไทยชั้น ป.1) อันนี้ ค่าคะแนน IQ เท่าเดิมเป๊ะคือ 101.35 คะแนนทั้ง 3 ปี แต่อันดับดีขึ้นเฉยเลย จากที่เคยอยู่อันดับที่ 18 เมื่อปี 2558 กลับขยับขึ้นมาเป็นอันดับที่ 15 ในปี 2560 และปี 2562 ค่ะ พี่น้อง แสดงว่าน่าจะมีจังหวัดอื่นที่คะแนน IQ ของเด็กลดลง ก็เลยทำให้เชียงใหม่ได้เลื่อนอันดับขึ้นทั้ง ๆ ที่คะแนน IQ ของเด็กไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมค่ะ

มาดูตัวชี้วัดอีกตัวนึงที่คิดว่าอาการน่าเป็นห่วงมาก ๆ คือ ตัวชี้วัดที่ 21 (เด็กอายุ 15-17 ปี ที่ทำงาน) ซึ่งอยู่ในมิติย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ตัวชี้วัดนี้เป็นตัวชี้วัดเชิงลบนะคะ พี่น้อง หมายถึง ค่ายิ่งสูงยิ่งไม่ดี เพราะว่า สภาพครอบครัวที่พึงปรารถนาควรเป็นครอบครัวที่อบอุ่น สมาชิกอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา ไม่ให้เด็กออกไปทำมาหากินตั้งแต่อายุน้อย ๆ แต่ปรากฏว่าสถานการณ์ของเชียงใหม่ไม่ได้เป็นไปตามที่ควรจะเป็นเลยคะ มีเด็กที่ต้องทำงานเยอะขึ้นเรื่อย ๆ จาก 11.46% เมื่อปี 2558 จัดอยู่ในอันดับที่ 37 ของประเทศ เพิ่มเป็น 13.66% ในปี 2560 อันดับร่วงไปอยู่ที่ 61 โน่นแน่ะ

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของค่าตัวชี้วัดยังไม่ได้หยุดแค่นั้น ในปี 2562 มีเด็กทำงานเพิ่มขึ้นอีกเยอะคิดเป็น 19.38% ของประชากรในวัย 15-17 ปีของ

ทั้งจังหวัด คราวนี้อันดับร่วงหนัก ลงไปอยู่ที่ 74 ของประเทศกันเลยทีเดียว มันเกิดอะไรขึ้นกันแน่ ทำไมเด็กวัยรุ่นเชียงใหม่ถึงจะต้องออกมาทำงาน แล้วเค้าทำงานอะไรกันมั่ง เค้าไปขายแหวนขายสร้อยอยู่บนดอยปุ๋ยเหมือนในเพลงสาวเชียงใหม่ของคุณจรัล มโนเพ็ชรมั้ย อันนี้ก็เป็นที่ประเด็นสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะต้องรีบเสาะหาคำตอบในเชิงลึกเพื่อแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ก่อนที่สถานการณ์จะเลวร้ายไปกว่านี้นะคะ

มาดูกันอีกซักตัวอย่างนึงดีกว่าเนาะ ตัวชี้วัดที่ 27 (ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ) ซึ่งอยู่ในมิติย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร แม้ว่าข้อมูลตัวชี้วัดจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ คือ ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือเพิ่มจาก 80.40% เมื่อปี 2558 เป็น 84.47% ในปี 2560 และ 86.57% ในปี 2562 แต่ปรากฏว่าอันดับตกลงเยอะมาก จากที่เคยอยู่อันดับที่ 20 เมื่อปี 2558 กลับร่วงไปอยู่ที่อันดับที่ 57 และอันดับ 53 ในปี 2560 และปี 2562 ตามลำดับค่ะ แสดงว่าประชากรของจังหวัดอื่น ๆ เค้าก็มีโทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นเหมือนกัน แล้วก็เพิ่มเยอะกว่าของเชียงใหม่มากด้วย

อันนี้เรื่องจริงนะคะ เพราะดิฉันไปแอบส่องมาจังหวัดนึง จังหวัดอำนาจเจริญค่ะ เมื่อปี 2558 ประชากรเค้าที่มีโทรศัพท์มือถือแค่ 71.58% เอง จัดอยู่ในอันดับที่ 60 ของประเทศนูนแน่ะ แต่ปรากฏว่าเมื่อปี 2560 การมีโทรศัพท์มือถือประชากรของเค้าเพิ่มขึ้น ปาดหน้าแซงเชียงใหม่ไปอยู่ที่ 89.47% จุดให้อันดับพุ่งขึ้นไปอยู่ที่ 17 เลยทีเดียว แต่แม้ว่าในปี 2562 การมีโทรศัพท์มือถือของชาวอำนาจเจริญจะยังคงเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย ไปอยู่ที่ 90.47% แต่อันดับกลับตกไปอยู่ 19 แสดงว่ายังโดนจังหวัดอื่นขึ้นมาไปได้อีกนะคะเนี่ย อะไรมันก็ไม่แน่ไม่นอนก็เหมือนชีวิตคนเราละเนาะ เราคิดว่าทำดีแล้ว แต่ก็อาจจะยังดีไม่พอ ทุกวันนี้แข่งกับตัวเองอย่างเดียวไม่ได้แล้ว จะต้องแข่งกับคนอื่นด้วยนะคะ พี่น้อง

คิดว่ากรณีตัวอย่างที่ดิฉันได้หยิบยกมาเล่าให้ท่านฟังทั้งหมดนี้ คงพอจะช่วยให้ท่านได้เห็นหลักการจัดทำดัชนี HAI และการอ่านค่าจากรายงานที่ทางสภาพัฒน์เค้าจัดทำไว้ให้แล้ว สำหรับท่านที่สนใจข้อมูลในรายละเอียดก็สามารถศึกษา

เพิ่มเติมได้จากรายงานค่ะ ทั้งนี้ เราก็คงไปดูกันต่อณะคะว่า ข้อมูล HAI เนี่ย สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง และมีข้อควรระวังในการใช้งานอย่างไรคะ

4.4 แนวทางการนำข้อมูล HAI ไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้ข้อมูล HAI

HAI เป็นดัชนีที่ใช้ในการประเมินผลการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้คนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขโดยพิจารณาจากมิติต่าง ๆ ในวงจรชีวิตมนุษย์จำนวน 8 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดระดับจังหวัดจำนวนทั้งสิ้น 32 ตัวที่อาจถือเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาเลยทีเดียวได้ ดัชนี HAI นี้ นอกจากที่จะใช้เปรียบเทียบผลการพัฒนาระหว่างจังหวัด และระดับภาคเพื่อให้ทราบถึงลำดับตำแหน่งความก้าวหน้าของคนในแต่ละช่วงเวลาแล้ว ยังสามารถใช้เปรียบเทียบความก้าวหน้าระหว่างช่วงเวลาของจังหวัด ภาค และประเทศได้อีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้เห็นจุดเด่น จุดด้อย และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของดัชนีความก้าวหน้าการพัฒนาคนเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาของพื้นที่ต่อไปได้ค่ะ

เนื่องจากข้อมูลตัวชี้วัดซึ่งเป็นองค์ประกอบของดัชนี HAI เนี่ยเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมมาจากหน่วยงานต่าง ๆ อีกทอดหนึ่ง ดังนั้น การจะนำข้อมูลดัชนี HAI ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีประเด็นที่ควรระมัดระวังและตรวจสอบรายละเอียดให้ดีกว่านี้ ดังต่อไปนี้

ข้อควรระวังประเด็นแรก คือความเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริงของข้อมูลตัวชี้วัด ซึ่งมีสาเหตุมาจากความหลากหลายของแหล่งข้อมูลค่ะ โดยเฉพาะตัวชี้วัดที่มีค่าเป็นร้อยละ เช่น กรณีตัวชี้วัดที่ 11 การคำนวณค่าร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคมเทียบกับผู้มีงานทำ ซึ่งใช้ข้อมูลจำนวนผู้ลงทะเบียนประกันตนจากสำนักงานประกันสังคม และจำนวนผู้มีงานทำจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ส่งผลให้บางจังหวัดมีค่าร้อยละของแรงงานที่มีประกันสังคมสูงเกิน 100% หรือ

กรณีข้อมูลอัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา ซึ่งคำนวณร้อยละนักเรียนที่มีอายุ 15-17 ปีที่เข้าศึกษาในระดับชั้นดังกล่าว เทียบกับจำนวนประชากรที่มีอายุ 15-17 ปี พบว่า บางจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัด ที่มีนักเรียนมาจากจังหวัดอื่น มีอัตราการเข้าเรียนรวมของบางจังหวัดที่มีค่าเกิน 100% ตามที่ได้กล่าวโดยละเอียดไปแล้วในตอนต้นค่ะ

ประเด็นที่สอง เป็นเรื่องเกี่ยวกับความถี่ในการจัดเก็บข้อมูลของแต่ละตัวชี้วัดซึ่งมีช่วงเวลาในการจัดเก็บที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะข้อมูลตัวชี้วัดที่จัดเก็บไม่ตรงกับปีที่จัดทำดัชนี HAI ทำให้ค่าดัชนี HAI ที่ได้ ไม่สะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ณ เวลาที่จัดทำดัชนี และอาจทำให้ไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงได้ด้วย

ประเด็นสุดท้าย การเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของค่าตัวชี้วัดและคะแนนดัชนีความก้าวหน้าของคนระดับจังหวัด จะต้องพิจารณาค่าตัวชี้วัดหรือค่าคะแนนดัชนี ร่วมกับค่าอันดับเสมอ เพราะแม้ว่าค่าคะแนนตัวชี้วัดหรือค่าคะแนนดัชนีของจังหวัดจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าจังหวัดอื่นมีค่าคะแนนเพิ่มขึ้นมากกว่า จังหวัดที่เราสนใจอยู่ เราก็อาจจะตกไปอยู่ในอันดับที่ต่ำก็ได้ ในทางตรงกันข้าม แม้ว่าค่าคะแนนตัวชี้วัดหรือค่าคะแนนดัชนีของจังหวัดที่เราสนใจจะลดลง แต่ถ้าจังหวัดอื่นได้คะแนนลดลงมากกว่าจังหวัดเรา ก็จะทำให้อันดับของจังหวัดเราดีขึ้นกว่าเดิมได้นะคะ

บทที่

5

ระบบบริหารจัดการข้อมูล การพัฒนาคอนแบบซีเป้า

5.1 ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้าคืออะไร⁶³

ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้านี้ ถือกำเนิดเกิดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ตามที่นายกรัฐมนตรีได้มีข้อสั่งการให้นำระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มาใช้สนับสนุนการบริหารราชการแผ่นดินในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านการเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มโอกาสด้านการประกอบอาชีพอย่างครบวงจร ตั้งแต่การกำหนดนโยบายและมาตรการเชิงยุทธศาสตร์ และมาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของนโยบายและมาตรการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ มีหน่วยงานหลักที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจจำนวน 2 หน่วยงาน ได้แก่ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่เรารู้จักในนามว่า “สภาพัฒนา” และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ หรือ เนคเทค (NECTEC) ซึ่งทั้ง 2 หน่วยงานนี้

⁶³ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ และสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “Thai People Map and Analytics Platform 2560 - ปัจจุบัน” (เอกสารประกอบการอบรมการใช้งานระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) เพื่อการวิเคราะห์เชิงนโยบาย, อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย, 30 กรกฎาคม 2563).

ก็ได้พัฒนาระบบ Big Data นำร่องขึ้นมา โดยการนำข้อมูลจากหลายแหล่ง มาบูรณาการและยืนยันซึ่งกันและกันด้วยความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับความยากจน จำนวนทั้งหมด 4 ข้อด้วยกัน คือ “ใครคือคนจน” “คนจนอยู่ที่ไหน” “ปัญหาของคนจนเหล่านั้นคืออะไร” และ “จะแก้ไขปัญหาคนจนอย่างไร” ด้วยเหตุนี้ ระบบที่ถูกพัฒนาขึ้นในระยะแรกนี้จึงถูกขนานนามว่า “ระบบบริหารจัดการข้อมูลคนจนแบบชี้เป้า (Thai Poverty Map and Analytics Platform)” หรือเรียกย่อ ๆ ว่า TPMAP (ที-พี-แม็พ) ค่ะ

ระบบ TPMAP นี้สามารถเจาะรายละเอียดได้ทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงประเด็นของความยากจนเชิงวนะคะ ในเชิงพื้นที่นั้นก็หมายถึงว่า สามารถชี้ได้ว่า คนจนอยู่ที่ไหนบ้าง ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล ท้องที่/ท้องถื่น ชุมชน คริวเรือน ชี้ไปจนถึงตัวบุคคลโน่นแ่นะคะ ส่วนเชิงประเด็น ก็คือ สามารถระบุได้ว่า คนจนเหล่านั้น เคามีปัญหาในเรื่องใดบ้าง ซึ่งจะเป็นการชี้เป้าเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและแผนงานเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนต่อไป มาถึงตอนนี้ ท่านอาจจะสงสัยว่าเค้าทำได้ยังไง อดใจรอซักนิดนะคะ เดี่ยวจะเล่ารายละเอียดให้ฟัง ตอนนี้กำลังติดพัน ขอเล่าประวัติความเป็นมาของระบบต่อก่อนนะคะ

เมื่อต้นปี 2561 หลังจากที่ได้รับรายงานความสำเร็จในการพัฒนาระบบนำร่องนี้แล้ว นายกรัฐมนตรีก็ได้เห็นชอบให้คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (กบภ.) นำ TPMAP ไปใช้ในการดำเนินการแก้ปัญหาความยากจนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในส่วนของเกี่ยวข้อง ซึ่งทีมผู้พัฒนาระบบก็ได้เริ่มลงพื้นที่จัดอบรมการใช้งานให้กับผู้ใช้ระบบ TPMAP ในจังหวัดมุกดาหาร และนครพนมเป็น 2 จังหวัดแรกของประเทศ แถมเค้ายังใจดี เปิดระบบให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใช้งานระบบ TPMAP ได้ทางเว็บไซต์ <http://www.tpmmap.in.th> โดยไม่ต้องลงทะเบียนหรือเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน 2561 เป็นต้นมาด้วยคะ

ถึงแม้ว่าตอนนั้น จะถือว่าการพัฒนา TPMAP ได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่ผู้พัฒนาระบบเค้าก็ได้หยุดยั้ง ยังคงดำเนินการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้ TPMAP สามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่หลากหลายขึ้น และก็ครอบคลุมกลุ่มคนเป้าหมายที่กว้างขึ้นไปกว่าเดิมอีก ไม่ว่าจะเป็นเด็กแรกเกิด เด็กก่อนวัยเรียน วัยเรียน วัยทำงาน ผู้สูงอายุ หรือว่าผู้พิการคะ จนกระทั่งเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2562 TPMAP เวอร์ชันใหม่ที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกช่วงวัยก็ได้เผยแพร่ให้ผู้ที่สนใจได้นำไปใช้ประโยชน์ และแล้วเจ้า Thai Poverty Map and Analytics Platform ก็ได้รับการขนานนามใหม่ว่า Thai People Map and Analytics Platform เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถที่เพิ่มขึ้นนั่นเอง แต่ชื่อย่อของเค้าก็ยังเป็น TPMAP เหมือนเดิม เพราะแม้จะเปลี่ยนจากคำว่า Poverty ไปเป็น People แต่ก็ย่อเป็นตัว “P” คือเค้าจ๊ะ

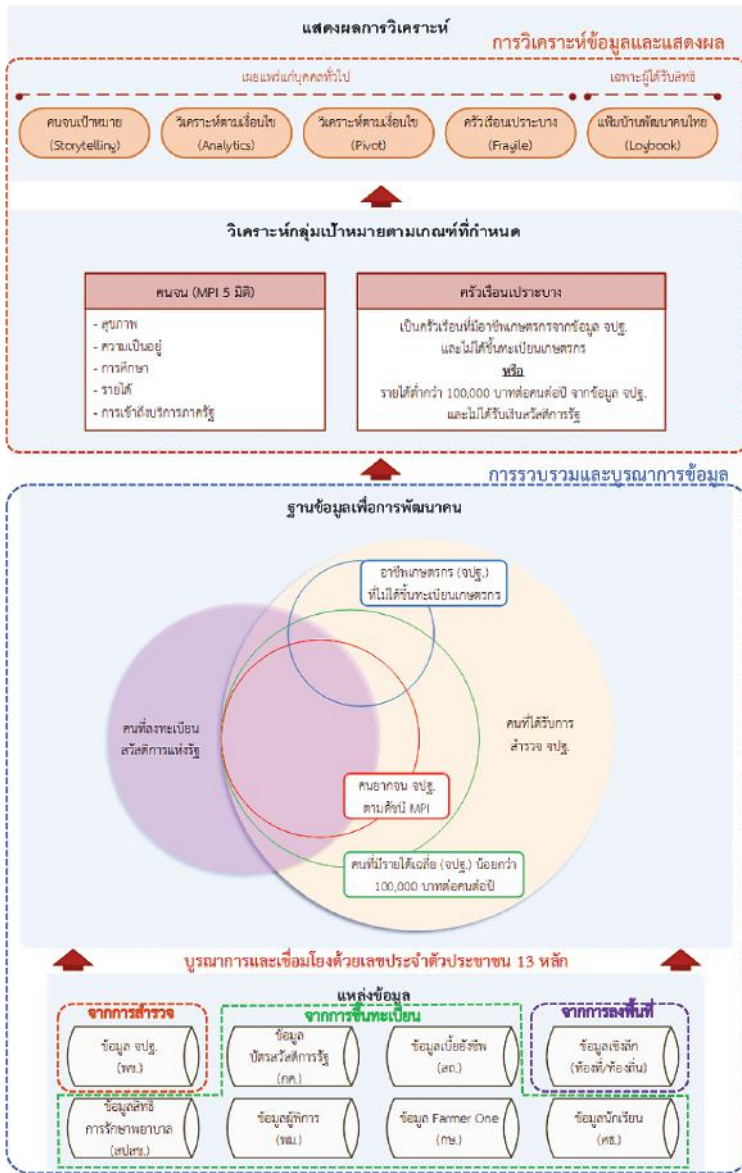
จากนั้น ทีมผู้พัฒนาระบบก็ยังได้ทำการขยายผลโดยแจ้งประสานไปยังกระทรวงต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการคลัง และกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้หน้า TPMAP ไปใช้ประกอบการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงระดับท้องถิ่นได้นำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้เกิดเอกภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างครบวงจรคะ นอกจากนี้ะคะ เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2563 ก็ได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) เพื่อเป็นกลไกเชิงนโยบายในการจัดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนการพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างบูรณาการและเป็นรูปธรรม โดยได้กำหนดให้ใช้ข้อมูลจากระบบ TPMAP เป็นข้อมูลหลักในการดำเนินการด้วยคะ⁶⁴

⁶⁴ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “เอกสารสำหรับระบบ Tpmmap,” สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, <http://nscr.nesdc.go.th/ระบบ-tpmap/> (สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน 2564).

ความเป็นมาโดยสังเขปของ TPMAP ก็เป็นเช่นที่เล่ามานี้แหละค่ะ ที่นี้ท่านที่สงสัยว่า TPMAP สามารถจะตอบคำถามเกี่ยวกับความยากจน 4 ข้อนั้นได้อย่างไรนะ เชิญขยับเข้ามาเลยค่ะ สองมือล้วงกระเป๋า สองเท้าก้าวเข้ามาเลย แต่อย่าลืมรักษาระยะห่างด้วยนะคะ ดิฉันจะเล่าเบื้องหลังการทำของระบบ TPMAP ให้ฟังค่ะ

5.2 หลักการทำงานของ TPMAP

โครงสร้างการทำงานของระบบ TPMAP จะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ด้วยกัน ส่วนแรกคือการรวบรวมและบูรณาการข้อมูล ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและการแสดงผลลัพธ์การวิเคราะห์ตามที่แสดงในภาพที่ 5.1 ค่ะ เรามาดูไปพร้อม ๆ กันทีละส่วนเลยนะคะว่ามีรายละเอียดอย่างไรบ้าง

ภาพที่ 5.1 โครงสร้างการทำงานของระบบ TPMAP

ที่มา: ประมวลและดัดแปลงจาก เอกสารสำหรับระบบ TPMAP⁶⁵

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.

ในส่วนของการรวบรวมและบูรณาการข้อมูลนั้น TPMAP ก็จะทำ การรวบรวมข้อมูลที่มีหน่วยงานต่าง ๆ จัดเก็บมาด้วยวิธีการอันหลากหลาย ทั้งการสำรวจ การลงทะเบียน หรือจากการลงพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 8 แหล่งข้อมูล ด้วยกัน ประกอบด้วยข้อมูลจากการสำรวจ 1 แหล่งข้อมูลคือ ข้อมูลความจำเป็น พื้นฐาน หรือ จปฐ. เป็นข้อมูลจากการสำรวจโดยกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) ส่วนข้อมูลที่ได้จากการลงทะเบียน และการลงพื้นที่นั้น มีจำนวน 6 และ 1 แหล่ง ตามลำดับ ดังต่อไปนี้ค่ะ

ข้อมูลที่ได้จากการลงทะเบียนทั้ง 6 แหล่ง ได้แก่ (1) ข้อมูลผู้ลงทะเบียน สวัสดิการแห่งรัฐ จากกระทรวงการคลัง (กค.) (2) ข้อมูลการจ่ายเบี้ยยังชีพ จากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) (3) ข้อมูลสิทธิการรักษาพยาบาล จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) (4) ข้อมูลผู้พิการ จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) (5) ข้อมูล Farmer One จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตร (กษ.) และ (6) ข้อมูล นักเรียน จากกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) สำหรับแหล่งข้อมูลสุดท้ายเป็นข้อมูลที่ได้ จากการลงพื้นที่ ได้แก่ ข้อมูลเชิงลึกจากท้องที่และท้องถิ่นค่ะ

ข้อมูลจากทั้ง 8 แหล่งที่ถูกรวบรวมมานี้ จะถูกนำมาบูรณาการ ตรวจสอบ และยืนยันซึ่งกันและกันโดยใช้ข้อมูลเลขประจำตัวประชาชน 13 หลักในการเชื่อมโยง และยืนยันตัวบุคคล ซึ่งข้อมูลอันเป็นผลลัพธ์จากการบูรณาการนี้เรียกว่า “ฐานข้อมูล เพื่อการพัฒนาคน” ค่ะ

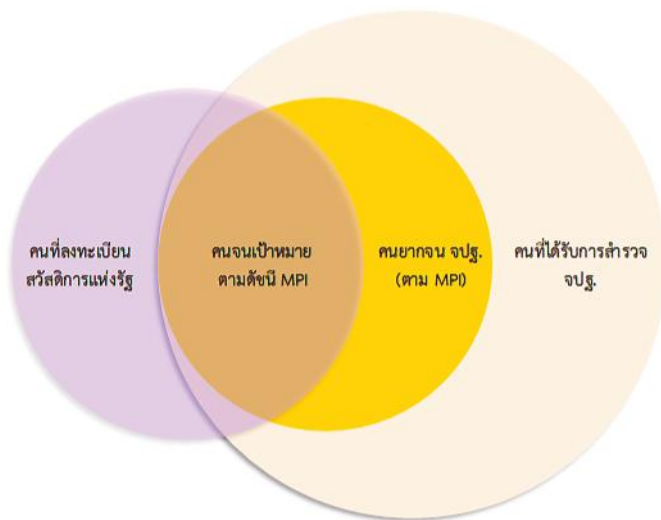
สำหรับการวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลนั้น TPMAP สามารถวิเคราะห์ ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายได้ 2 กลุ่มก็คือ “คนจน” และ “ครัวเรือนเปราะบาง” ค่ะ โดยเกณฑ์ที่จะตัดสินว่าใครเป็น “คนจน” นั้น เค้าจะอ้างอิงตามหลักการคำนวณ ดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index) หรือ MPI ที่คิดค้นโดย Oxford Poverty & Human Development Initiative (OPHI) และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) โดยมีแนวคิดว่า การจะ ตัดสินว่าใครเป็นคนจนหรือไม่นั้นจะไม่ดูแค่ด้านที่เป็นเงิน ๆ ทอง ๆ เพียงด้านเดียว

แต่เค้าจะดูคุณภาพชีวิตในภาพรวม ซึ่งใน TPMAP จะพิจารณาคุณภาพชีวิตทั้งหมด 5 มิติ ได้แก่ สุขภาพ ความเป็นอยู่ การศึกษา รายได้ และการเข้าถึงบริการภาครัฐค่ะ แต่ละมิติก็จะประกอบด้วยตัวชี้วัดย่อย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดตามข้อมูล จปฐ. จำนวน 17 ตัว ใช้เป็นตัวชี้วัดในมิติสุขภาพ ความเป็นอยู่ และการศึกษา มิติละ 4 ตัวชี้วัด แล้วก็เป็นตัวชี้วัดในมิติรายได้ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ จำนวน 3 และ 2 ตัวตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 5.2 ค่ะ

สุขภาพ	ความเป็นอยู่	
<ul style="list-style-type: none"> เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัมขึ้นไป ครัวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน ครัวเรือนมีการใช้ยาเพื่อป้องกัน บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที 	<ul style="list-style-type: none"> ครัวเรือนมีความมั่นคงไม่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพจนกว่า ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอลดปี อย่างน้อยคนละ 5 ลิตรต่อวัน ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 45 ลิตรต่อวัน ครัวเรือนมีการจัดการน้ำเน่าเป็นระบบแยกย่อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ 	
การศึกษา	รายได้	การเข้าถึงบริการภาครัฐ
<ul style="list-style-type: none"> เด็กอายุ 3-5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความพร้อมก่อนวัยเรียน เด็กอายุ 6-14 ปี ได้รับการศึกษาอย่างน้อย 9 ปี เด็กจบชั้น ม.3 ได้เรียนต่อชั้น ม.4 หรือเทียบเท่า คนอายุ 15-59 ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> คนอายุ 15-59 ปี มีอาชีพและรายได้ คนอายุ 60 ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ครัวเรือนคหบดี 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน ผู้พิการได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

ภาพที่ 5.2 มิติความยากจนและตัวชี้วัดตามดัชนี MPI

ในส่วนของการระบุตัวกลุ่มเป้าหมายแรกคือ “คนจน” นั้น ก็จะใช้ข้อมูลจาก 2 ฐานข้อมูลก็คือ จปฐ. และฐานข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ มาตรวจสอบยืนยันกันคือ จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการสำรวจพบว่าจน (ตกเกณฑ์ จปฐ.) และแจ้งว่าตัวเองจน (ตามทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ) ด้วยเท่านั้น จึงจะเรียกว่าจนจริง ๆ ตามดัชนี MPI นี้ ถือเป็นคนจนที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน หรือที่เรียกว่า “คนจนเป้าหมาย” ... นี่ก็คือคำตอบของคำถามแรกสำหรับ TPMAP ที่ว่า “ใครคือคนจน” ที่ได้เล่าไปในตอนต้นนั่นเอง

ภาพที่ 5.3 “คนจนเป้าหมาย” ตามดัชนี MPI

ที่มา: ดัดแปลงจาก คำอธิบายข้อมูล TPMAP⁶⁶

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการระบุกลุ่มเป้าหมายที่สองของ TPMAP คือ “ครัวเรือนเปราะบาง” หมายถึง ครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรกร (จากข้อมูล จปฐ.) แต่สมาชิกในครัวเรือนไม่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกร หรือว่ามีรายได้น้อยกว่า 1 แสนบาทต่อคนต่อปี (จากข้อมูล จปฐ.) แต่ไม่ได้รับเงินสวัสดิการภาครัฐ ในกรณีนี้ TPMAP ก็ยังได้วิเคราะห์ถึงไปถึงภาระในครัวเรือนอีกด้วย คือ หากมีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่สามารถทำงานได้ หรือต้องพึ่งพาคนอื่น ๆ ในครอบครัวคือ อาจจะเป็นเด็ก ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ ก็จะต้องว่าครอบครัวนี้มีภาระ ซึ่งทางกรมการพัฒนาชุมชนก็ได้ให้นิยามภาระของครัวเรือนเปราะบางไว้ 5 ประการคือ ไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มีเด็กยากจนตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ มีเด็กอายุระหว่าง 3-14 ปี มีผู้สูงอายุและไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ มีผู้พิการและไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ หรือมีผู้ป่วยเรื้อรังที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการ

⁶⁶ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, “เกี่ยวกับโครงการ,” <https://www.tpmaph.in.th/about> (สืบค้นเมื่อ 29 มีนาคม 2564).

พิจารณาจัดลำดับในการให้ความช่วยเหลือ กล่าวคือ หากครัวเรือนใดมีภาระสูง ก็ควรที่จะได้รับการช่วยเหลือเยียวยาเป็นลำดับแรก⁶⁷

ที่นี้มาดูในส่วนของการแสดงผลกันมั่งเนาะ ... TPMAP เนี่ยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ ได้ถึง 5 รูปแบบผ่าน “เครื่องมือ” หรือระบบย่อย ๆ ได้แก่ Storytelling, Analytics, Pivot, Fragile แล้วก็ Logbook ค่ะ เครื่องมือเหล่านี้ล่ะค่ะ ที่จะใช้ในการตอบคำถามที่เหลืออีก 3 ข้อสำหรับระบบ TPMAP ก็คือ คนจนอยู่ที่ไหน? เขามีปัญหาอะไรบ้าง? และ จะช่วยเหลือให้เค้าหายจนได้อย่างไร? ที่ว่าหายจนนี้ จะต้องหายแบบยั่งยืนด้วยนะค่ะ ไม่ได้หายประเดี๋ยวประด๋าวแล้วก็กลับมาจนอีก ซึ่งแต่ละเครื่องมือนี้ก็จะมีความสามารถและความเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป ดังจะได้สาธยายให้ท่านฟังดังต่อไปนี้ค่ะ

เครื่องมือแรกเรียกว่า “Storytelling” ใช้ในการแสดงผลวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนในรูปแบบของการ “เล่า” สถานการณ์ความยากจนอ้างอิงตามดัชนี MPI 5 มิติผ่านรูป “ดาวห้าแฉก” ที่แต่ละแฉกจะเป็นตัวแทนของแต่ละมิติความยากจน โดยสามารถแสดงผลได้ทั้งในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ในกรณีเราเลือกให้แสดงผลระดับประเทศก็จะแสดงจำนวนคนจนเป้าหมายในรูปแบบของตำแหน่งจังหวัดบนแผนที่ให้ด้วยล่ะค่ะ

เครื่องมือที่สอง “Analytics” เป็นเครื่องมือที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยสามารถแสดงผลได้ 2 ระดับพื้นที่ก็คือ ระดับประเทศ และจังหวัดค่ะ เครื่องมือนี้เค้าให้เราเลือกชุดข้อมูลย่อยที่จะใช้ในการประมวลผลได้ถึง 4 ชุดทีเดียวล่ะค่ะ เมื่อประมวลผลเสร็จก็จะแสดงผลลัพธ์ในรูปแบบของแผนภูมิ “Sunburst” ซึ่งเป็นแผนภูมิรูปวงกลม เหมือนลำแสงของดวงอาทิตย์

⁶⁷ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, “Tpmap & แนวการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย” (เอกสารประกอบการอบรมการใช้งานระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) เพื่อการวิเคราะห์เชิงนโยบาย, อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย, 30 กรกฎาคม 2563).

ที่เปล่งประกายออกมาเป็นชั้น ๆ (ดิฉันก็พรรณนาเอาเองตามชื่อเค้าล่ะค่ะ อี ๆ) แต่ละชั้นแทนเงื่อนไขที่เลือก และขนาดของลำแสงก็จะแทนจำนวนคนตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดค่ะ

เครื่องมือที่สาม “Pivot” ก็จะแสดงผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล 2 ชุดย่อยของ TPMAP ตามเงื่อนไขที่กำหนด สามารถแสดงรายละเอียดได้ตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับตำบล/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบตาราง ซึ่งเราสามารถคัดลอกไปวางในโปรแกรม Excel เพื่อเอาไปใช้งานต่อได้อีกด้วยละคะ ส่วนเครื่องมือที่สี่ “Fragile” นั้นจะใช้ในการแสดงสถิติครัวเรือนเปราะบางในรูปแบบแผนที่ พร้อมแจกแจงจำนวนคนเปราะบางแยกตามประเภทของภาระของครัวเรือนทั้งในระดับประเทศและจังหวัดค่ะ

สำหรับเครื่องมือที่ห้า “Logbook” หรือ “ระบบแฟ้มบ้านพัฒนาคนไทย” นั้น เครื่องมือนี้จะเรียกว่าเป็นอาวุธคู่กายของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เลยก็ว่าได้ เพราะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ถึงระดับบุคคลแบบครบวงจรเลยทีเดียว ตั้งแต่การค้นหาข้อมูลครัวเรือนยากจน การบันทึกและแสดงผลข้อมูลครัวเรือน การเพิ่มข้อมูล ปัญหาที่ตรวจพบเพิ่มเติมจากที่มีในระบบและกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ ไปจนกระทั่งการติดตามผลการดำเนินการผลการดำเนินงานเลยละคะ สำหรับคุณสมบัติและสรรพคุณโดยสังเขปของแต่ละเครื่องมือ นั้น สามารถสรุปได้ตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 5.1 นะคะ เพื่อท่านจะใช้ประกอบการพิจารณาว่า TPMAP ไปใช้ประโยชน์ต่อไปค่ะ

ตารางที่ 5.1 คุณสมบัติของเครื่องมือวิเคราะห์และแสดงผลของระบบ TPMP⁶⁸

เครื่องมือ	สิทธิการใช้งาน	คุณสมบัติ	แนวทางการใช้ประโยชน์
Storytelling	- ผู้บริหาร 5 ระดับ ⁶⁹ - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน - บุคคลทั่วไป	- แสดงผลวิเคราะห์ความยากจนเชิงพื้นที่ในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหมู่บ้าน/ชุมชน - แสดงผลความยากจน 5 มิติตามดัชนี MPI ในรูปแบบของดาวห้าแฉก - กรณีเลือกพื้นที่ระดับประเทศ จะแสดงผลจำนวนคนจนเป้าหมายในรูปแบบของตำแหน่งจังหวัด บนแผนที่และการเรียงลำดับจังหวัดตามจำนวนคนจนจากมากไปน้อย - แสดงข้อมูลปัญหาความยากจนรายประเด็นย่อย และจำนวนคนที่ต้องการรับความช่วยเหลือในแต่ละประเด็น	นำข้อมูลไปวิเคราะห์จำนวนคนจนในพื้นที่เป้าหมายเพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายหรือแนวทางการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างตรงเป้าหมาย
Analytics	- ผู้บริหาร 5 ระดับ - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน - บุคคลทั่วไป	- แสดงผลวิเคราะห์ความยากจนเชิงพื้นที่ในระดับประเทศและระดับจังหวัด	เลือกชุดข้อมูลมาวิเคราะห์ตามเงื่อนไขที่ต้องการเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายหรือแนวทางการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างตรงเป้าหมาย

⁶⁸ สถาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “เอกสารสำหรับระบบ Tpmmap.”⁶⁹ ได้แก่ (1) นายกรัฐมนตรีและ สสช. (2) หัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง/กรม หรือเทียบเท่า (3) ผู้ว่าราชการจังหวัด (4) หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ (5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เครื่องมือ	สิทธิการใช้งาน	คุณสมบัติ	แนวทางการใช้ประโยชน์
		<p>คุณสมบัติให้เลือก ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ชุดข้อมูลพื้นที่ คือระดับประเทศ และระดับจังหวัด 2) ชุดข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ อาชีพ บทบาทในครัวเรือน สถานะการถือบัตรสวัสดิการ สถานะการเป็นผู้สูงอายุ สถานะการเป็นผู้พิการ สถานะการเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง 3) ชุดข้อมูล Poor Household ประกอบด้วย การตกเกณฑ์ MPI การมีปัญหาด้านสุขภาพ การมีปัญหาด้านความ เป็นอยู่ การมีปัญหาด้านการศึกษา ด้านการเงิน และการเข้าถึงบริการภาครัฐ 4) ชุดข้อมูลคนในครอบครัว ได้แก่ การมีคนในบ้านถือบัตรสวัสดิการ การมีเด็กในบ้าน การมีคนในบ้านเป็นผู้พิการ และการมีคนในบ้านเป็นผู้สูงอายุ <p>- ผู้ใช้สามารถจัดลำดับชุดข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ในชุดข้อมูลที่เลือกได้</p>	
Pivot	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหาร 5 ระดับ - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน - บุคคลทั่วไป 		<p>เลือกชุดข้อมูลจากระบบ TPMAP มาวิเคราะห์ตามเงื่อนไขที่ต้องการเพื่อประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายหรือแนวทางการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างตรงเป้าหมาย</p>

เครื่องมือ	สิทธิการใช้งาน	คุณสมบัติ	แนวทางการใช้ประโยชน์
<p>Logbook</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ว่าราชการจังหวัด⁷⁰ - ผู้มีสิทธิเข้าถึงข้อมูล ส่วน บุ ค ล ะ ด้ บ จังหวัด 	<ul style="list-style-type: none"> - มี 5 ชุดข้อมูลให้เลือก ดังนี้ 1) ชุดข้อมูลสถิติจำนวนประชากรจาก จปฐ 62 และบัตรสวัสดิการรัฐ 2) ชุดข้อมูลการวิเคราะห์จาก TPMAP62 Sunburst Dataset 3) ชุดข้อมูลการวิเคราะห์จาก TPMAP62 Simplified Sunburst Dataset 4) ชุดข้อมูลการวิเคราะห์จาก Fragile Dataset (ครัวเรือนประเภท) 5) ชุดข้อมูลการวิเคราะห์จาก Fragile Dataset ระดับตำบล (ครัวเรือนประเภท) - แสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบกราฟ หรือตารางต่าง ๆ 	<p>สำหรับการค้นหาที่ใช้ในการบันทึกสถานการณ์ปัญหาการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจนตามดัชนี MPI และตัวชี้วัดมิติต่าง ๆ โดยบูรณาการข้อมูลร่วมกันจากหลายหน่วยงาน และทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเห็น บันทึก และใช้ข้อมูลครัวเรือนชุดเดียวกัน</p> <p>สำหรับผู้บริหาร ใช้ติดตามการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่</p>

⁷⁰ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “นร 1112/ว2245 เรื่อง ขอดัสดึงที่สผู้ใช้งาน (Username) และรหัสผ่าน (Password) สำหรับผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้มีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในจังหวัด ในการเข้าสู่ระบบ Tpmmap Logbook,” (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563).

เครื่องมือ	สิทธิการใช้งาน	คุณสมบัติ	แนวทางการใช้ประโยชน์
Fragile	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้บริหาร 5 ระดับ - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน - บุคคลทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงผลวิเคราะห์สถิติครัวเรือนประเภทบางในระดับประเทศและระดับจังหวัด - แสดงผลจำนวนครัวเรือนประเภทบางและคนประเภทบางแยกรายการ - แสดงผลในรูปแบบแผนที่ 	<p>นำข้อมูลไปวิเคราะห์จำนวนครัวเรือนประเภทบางและคนประเภทบางในพื้นที่เป้าหมายเพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายหรือแนวทางการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างตรงเป้าหมาย</p>

ท่านผู้ใดที่สนใจสามารถเข้าไปเยี่ยมชมและใช้บริการระบบ TPMAP ได้โดยค้ระบบเค้าเปิดให้บริการแก่ผู้้ใช้ตั้งแต่ระดับผู้้บริหาร เจ้าหน้าที่ผู้้ปฏิบัติงาน ไปจนกระทั่งบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปเลือกใช้บริการเครื่องมือต่าง ๆ ของ TPMAP ได้เลยแบบฟรี ๆ ไม่เสียตังค์ แล้วก็ไม่ต้องลงทะเบียนใด ๆ เลยค้ะ พี่น้อง จะมียกเว้นก็แค่อันเดียวคือเครื่องมือ Logbook ที่จะต้องมีการลงทะเบียนก่อนใช้งาน เพราะจะเข้าถึงข้อมูลระดับบุคคลของประชาชนได้ เค้าจึงสงวนสิทธิให้ใช้เฉพาะผู้้มีรหัสผ่านเข้าใช้งานเท่านั้นค้ะ มาถึงตรงนี้แล้ว ท่านคงอยากรู้แล้วใช่ไหม้ละค้ะว่าจะเข้าไปใช้ TPMAP ได้ยังงั้ งั้จะซ้กซ้าอยู่ไ้ เราไปสำรวจพร้อม ๆ กันเลยนะค้ะ

5.3 การใช้งานระบบ TPMAP

เนื่องจาก TPMAP เป็นระบบข้อมูลที้เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ เราที้จะต้องเริ่มต้นด้วยการเปิดเว็บไซต์ TPMAP คือ <https://www.tpmmap.in.th/> ขึ้นมาก่อนนะค้ะ ท่านใดจะเปิดคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟนทำตามไปด้วยก็ได้เลยนะค้ะ หากท่านใดไม่ถนัดพิมพ์ ก็อาจจะไปค้นหาจากค้าว่า TPMAP ที้หน้า Google แล้วเลือกเปิดเว็บไซต์ TPMAP ตามที้ระบุไว้ข้างต้นก็ได้ค้ะ ถ้าไม่มีข้อผิดพลาดประการใด ท่านที้จะเห็นหน้าเว็บตามภาพที้ 5.4 ... หน้าเว็บที้ส่วนบนมีพื้นที่สีน้ำเงินที้มีดาวสีเหลือง ๆ กระจายเต็มไปหมด เหมือนดวงดาวลอยคว้างอยู่กลางฟ้า ... นี้ละค้ะ แสดงว่าท่านมาถูกทางแล้ว

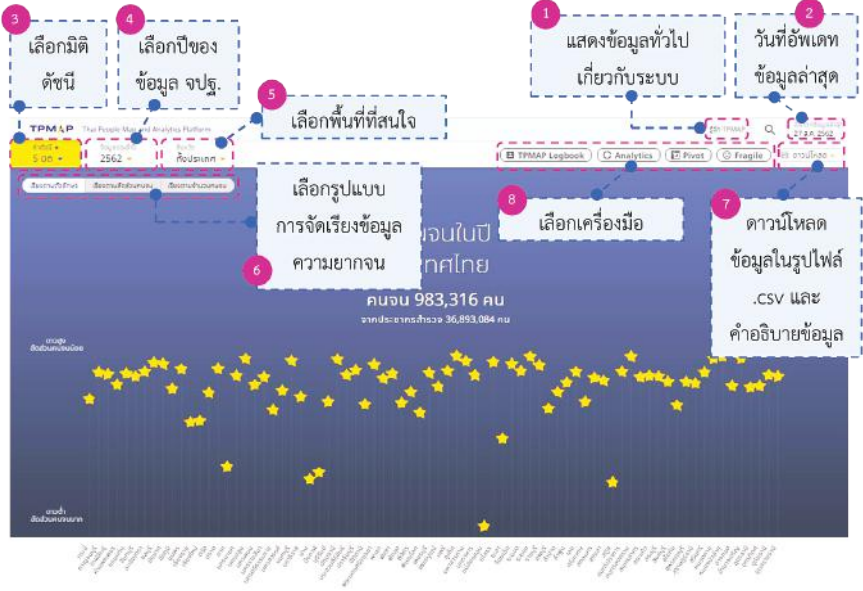
ข้อมูลต่าง ๆ ที้แสดงในหน้าจอนี้ ซึ่เป็นหน้าเว็บหลักของระบบ TPMAP เป็นผลงานของเครื่องมือ Storytelling เองละค้ะ... ท่านผู้้ชม เมื่อเปิดมาตอนแรก ข้อมูลที้แสดงในส่วนบนของหน้าเว็บจะเป็นข้อมูลภาพรวมของความยากจนระดับประเทศในปีล่าสุดที้มีข้อมูลในระบบ โดยจะแสดงจำนวนคนจนและจำนวนประชากรที้ได้รับการสำรวจทั้งหมดค้ะ ส่วนดาวแต่ละดวงจะเป็นตัวแทนของแต่ละพื้นที่ ในที้นี้คือจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพฯ เพราะในฐานะข้อมูล จปฐ. ซึ่เป็นแหล่งข้อมูลหลักของ TPMAP ไม่มีข้อมูลของกรุงเทพฯ) โดยระดับสูงหรือต่ำของดาวใช้แสดงข้อมูลความยากจนในเชิงเปรียบเทียบกันคือ จังหวัดที้ดาวสูงจะมีสัดส่วนคนจนน้อยกว่าจังหวัดที้ดาวต่ำกว่าค้ะ

ภาพที่ 5.4 หน้าแรกของเว็บไซต์ TPMAP

ก่อนที่จะเราจะไปดูผลการวิเคราะห์ความยากจนที่นำเสนอโดยเครื่องมือ Storytelling ดิฉันจะขอแนะนำวิธีการใช้งานเครื่องมือนี้ให้ท่านได้ทราบก่อนนะ แล้วเดี๋ยวเราก็ค่อยไปดูการอ่านผลการวิเคราะห์ที่เป็นลำดับถัดไปนะคะ ...

ในหน้าเว็บนี้นอกจากจะแสดงผลการวิเคราะห์ความยากจนตามคุณสมบัติของเครื่องมือ Storytelling เองแล้ว ก็ยังมีอะไรอื่น ๆ อีกมากมาย เปื่อเลอะเปื่อต่อ เยอะแยะเลยล่ะคะ แถมยังเป็นประตูดูใจ ... เอ้ย! ประตูที่จะเปิดเชื่อมไปหาเครื่องมือแสดงผลอื่น ๆ ของ TPMAP อีกด้วย เรามาดูพร้อม ๆ กันเลยนะว่าเค้ามีอะไรมาให้เราเลือกดูได้บ้าง เริ่มจากส่วนบนสุดของหน้าเว็บก่อนนะคะ ค่อย ๆ ไล่ไปที่ละส่วนตามที่ดิฉันเขียนลាយแทงไว้ให้ในภาพที่ 5.5 เลยคะ ท่านผู้ชม

ภาพที่ 5.5 ตัวเลือกเพื่อแสดงข้อมูลความยากจนในระบบ TPMAP

ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 ในหน้าเว็บหลักนี้ จะเป็นข้อมูลทั่ว ๆ ไปค่ะ หากท่านกดเลือกในส่วนที่ 1 ระบบก็จะแสดงข้อมูลเกี่ยวกับระบบ TPMAP ค่ะ ตั้งแต่ความเป็นมาของข้อมูล แหล่งข้อมูล ดัชนีชี้วัดความยากจน ไปจนกระทั่งช่องทางการติดต่อในกรณีที่ท่านต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งเค้ามีให้เลือกหลายช่องทางเชียวนะ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ Facebook หรือ Line ดิฉันเคยใช้บริการแล้วด้วยละ ผู้ดูแลระบบให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำดีมากเลยละค่ะ ขอบอก สำหรับส่วนที่ 2 นั้น ก็จะแสดงวันที่อัปเดตข้อมูลล่าสุดของระบบ TPMAP อย่างที่แสดงอยู่ ณ ตอนนี้อยู่วันที่ 27 ส.ค. 2562 ค่ะ

ทีนี้ ในส่วนที่ 3 ถึง ส่วนที่ 5 ก็จะเป็นตัวเลือกสำหรับแสดงผลในหน้า Storytelling นี้ละค่ะ โดยส่วนที่ 3 ถ้าท่านลองกดดู จะมีรายการย่อยให้ท่านเลือกเป็นรายชื่อทั้ง 5 มิติความยากจนตามดัชนี MPI ค่ะ ปกติจะแสดงข้อมูลทั้ง 5 มิติ แต่ท่านสามารถเลือกให้ระบบแสดงผลเพียงบางมิติก็ได้เนาะค่ะ ถ้ามีเครื่องหมาย

- ✓ สุขภาพ
- ✓ ความเป็นอยู่
- ✓ การศึกษา
- ✓ รายได้
- ✓ การเข้าถึงบริการภาครัฐ

ภาพที่ 5.6 ตัวเลือกใน ส่วนที่ 3

ส่วนที่ 5 ก็จะทำให้เราเลือกพื้นที่ที่สนใจค่ะ สามารถเลือกได้ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ไปจนถึงตำบลเลยคะ (สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีรายชื่อให้เลือกอยู่ในระดับเดียวกับตำบลนะคะ) แต่ข้อมูลรายละเอียดเชิงเปรียบเทียบที่แสดงก็จะเป็นข้อมูลของพื้นที่ระดับย่อยถัดไป 1 ระดับ เช่น กรณีท่านเลือกพื้นที่ระดับประเทศ ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบก็จะเป็นระดับจังหวัด ถ้าเลือกพื้นที่ระดับอำเภอ ก็จะแสดงข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระดับตำบล และหากเลือกพื้นที่ระดับตำบล หน้าเว็บนี้เค้าก็จะแสดงข้อมูลเปรียบเทียบระดับชุมชน/หมู่บ้านมาให้คะ

เดี๋ยวดิฉันจะแสดงวิธีเลือกพื้นที่ที่ท่านดูเป็นตัวอย่างซักทีหนึ่ง เลือกเทศบาล นครเชียงใหม่ บ้านคะเจ้านีละเนาะ หากินแถวบ้านตัวเก่านี้ละ อี ๆ ในการเลือกพื้นที่จะต้องเลือกทีละระดับนะคะ เริ่มจากจังหวัดก่อน (รายชื่อจังหวัดนี้เค้าแยกตามภาคให้เลยคะ ช่วยอำนวยความสะดวกให้เราอีกแนะ) แล้วก็อำเภอ หลังจากนั้น ก็เลือกตำบล

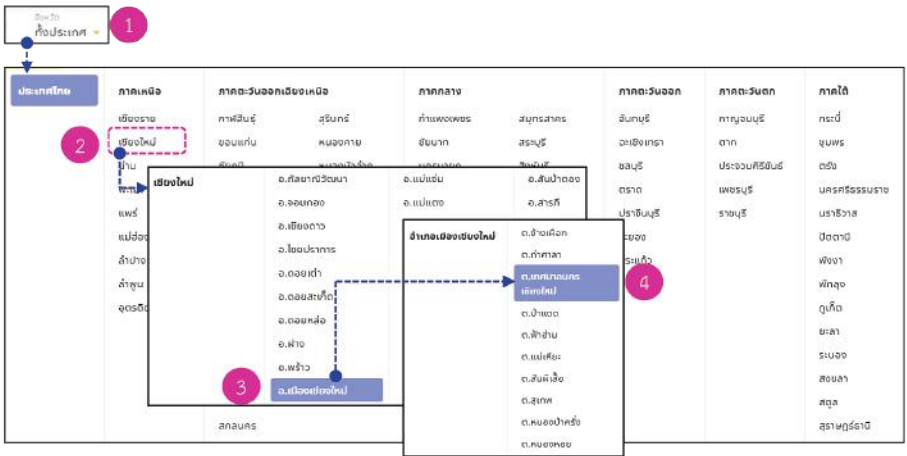
อย่างที่ได้อ่านท่านทราบไปก่อนหน้านี้แล้วนะคะว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะอยู่ระดับพื้นที่เดียวกับตำบล ดังนั้น ในกรณีนี้ เราก็จะกดคลิกตรงที่เขียนว่า “ทั้งประเทศ” ก่อน ที่หน้าจอก็จะแสดงชื่อจังหวัดมาให้ เราก็เลือก “เชียงใหม่” พอเลือกเสร็จ ตรงพื้นที่ที่เป็นรูปดาวสูง ๆ ต่ำ ๆ ก็จะแสดงเป็นดาวที่เป็นตัวแทนอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ รอดตรงนี้แป๊บหนึ่ง ระบบเค้าถึงจะแสดง

ติ๊กถูกหน้าชื่อมิติใดก็แปลว่าเลือกแสดงมิตินั้น แต่หากจะไม่ให้แสดงก็คลิกในช่องที่มีเครื่องหมายถูกอีกที เครื่องหมายถูกก็จะหายไป เท่ากับจะไม่แสดงข้อมูลของมิตินั้นคะ

สำหรับส่วนที่ 4 ใช้สำหรับเลือกปีของข้อมูล จปฐ. ที่ต้องการนำมาประมวลผล ตอนนี้มีให้เลือก 3 ปี คือ ปี 2560 ถึง 2562 ค่ะ ตรงนี้เลือกได้ที่ละปีเท่านั้นนะคะ ในตัวเลือก

รายชื่ออำเภอในจังหวัดเชียงใหม่มาให้ เราก็ค่อยเลือก “อ.เมืองเชียงใหม่” หลังจากนั้นก็รื้ออีกหนึ่งแบบ ก็มีรายชื่อตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเมืองเชียงใหม่ขึ้นมา ท่านก็เลือก “เทศบาลนครเชียงใหม่” ต่อ

ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ก็เป็นตามที่แสดงภาพที่ 5.7 เลยนะคะ โปรดสังเกตว่าเมื่อท่านเลือกพื้นที่ในแต่ละขั้นตอน ส่วนแสดงผลในหน้าจอตรงที่เป็นดาวสีเหลือง ๆ ก็จะไปปรับไปตามข้อมูลของพื้นที่ที่ท่านเลือกเลยละ

ภาพที่ 5.7 การเลือกพื้นที่ที่ต้องการแสดงผลการวิเคราะห์ความยากจนโดยใช้เครื่องมือ Storytelling

หลังจากเลือกพื้นที่ตามที่แสดงในภาพที่ 5.7 เรียบร้อยแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นผลการวิเคราะห์ความยากจนของเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งภาพรวมคนจนก็จะเป็นตามภาพที่ 5.8 นะคะ จะเห็นว่ามิดาวสีเหลืองบนพื้นหลังสีน้ำเงิน ในลักษณะเดียวกับหน้าจอที่ผ่าน ๆ มา แต่คราวนี้ดาวแต่ละดวงก็จะเป็นตัวแทนของแต่ละชุมชนในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่แล้วละคะ

ภาพที่ 5.8 ภาพรวมคนจนปี พ.ศ. 2562 ในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

ที่นี่เรามาว่ากันถึงส่วนที่ 6 ตามภาพที่ 5.5 กันต่อเนะคะ ตรงนี้ก็จะเป็นตัวเลือกรูปแบบการจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการแสดง ท่านสามารถเลือกให้เรียงตามตัวอักษรของชื่อพื้นที่ หรือเรียงตามสัดส่วนคนจน (หมายถึง ร้อยละคนจนเป้าหมายเทียบกับจำนวนคนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมด⁷¹) หรือว่าจะให้เรียงตามจำนวนคนจนจากน้อยไปมากก็ได้ TPMap เค้จัดให้ได้หมดเลยละคะ สำหรับส่วนที่ 7 ก็จะทำให้ท่านสามารถดาวน์โหลดข้อมูลชุดที่แสดงอยู่ ในรูปของไฟล์ .csv แล้วก็ยังมีคำอธิบายข้อมูลให้ดาวน์โหลดได้อีกด้วยคะ เพื่อท่านจะเอาข้อมูลไปใช้ต่อ เช่น อาจจะนำไปวิเคราะห์หรือสร้างกราฟใน Microsoft Excel นะคะ

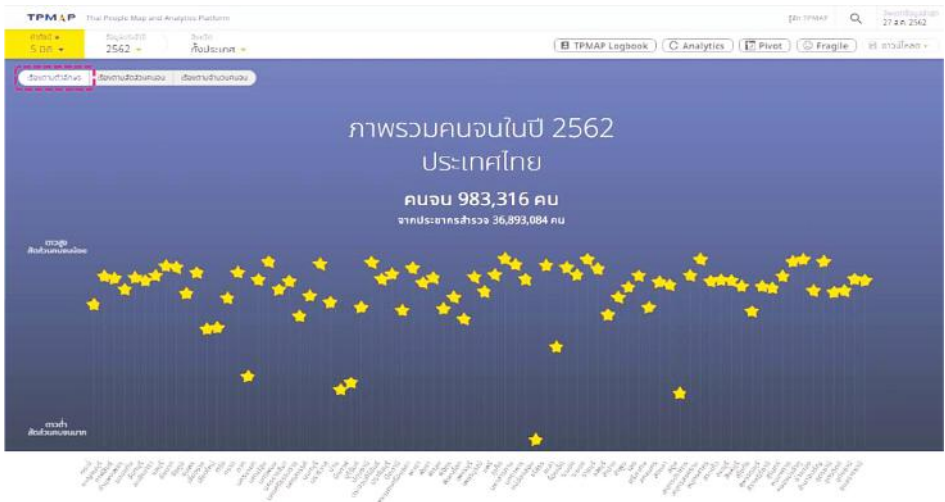
สำหรับส่วนสุดท้าย ... ส่วนที่ 8 ก็จะเป็นตัวเลือกเครื่องมืออื่น ๆ อีก 4 เครื่องมือของ TPMap นั่นเองคะ ทั้ง Logbook Analytics Pivot แล้วก็ Frangible ตามที่ได้แนะนำให้ท่านรู้จักไปแล้ว ท่านสนใจเครื่องมือใด ท่านก็กดตรงชื่อ

⁷¹ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, “Thai People Map and Analytics Platform,” <https://www.tpmmap.in.th>.

เครื่องมือได้เลย TPMAP เคื่้าก็จะเปิดหน้าเว็บใหม่ขึ้นมาให้สำหรับแต่ละเครื่องมือ ค่ะ ... เอาละ แนะนำเครื่องมือเครื่องมือครบถ้วนแล้ว ทีนี้เราก็มาดูการใช้งานแต่ละ เครื่องมือกันดีกว่า เริ่มตั้งแต่ Storytelling Analytics Fragile Pivot แล้วก็ Logbook เลยนะคะ

5.3.1 เครื่องมือ Storytelling

สำหรับวิธีการใช้งานเครื่องมือ Storytelling ดิฉันขอจะใช้พื้นที่ระดับ ประเทศเป็นกรณีศึกษาของเราละกันนะค่ะ ... ในตอนนี้ ถ้าท่านใดได้ทดลอง ทำตามดิฉันมาตั้งแต่ตอนต้น และหน้าจอท่านยังแสดงข้อมูลความยากจนของ เทศบาลนครเชียงใหม่อยู่ ท่านต้องกลับไปเลือกพื้นที่เป็นระดับประเทศก่อนนะค่ะ ตามขั้นตอนที่ 1 ในภาพที่ 5.7 ที่เราเคยทำมาแล้วนั่นละค่ะ แต่คราวนี้ให้เลือก ตัวเลือก “ประเทศไทย” ค่ะ ผลลัพธ์ที่ได้ก็จะเป็นตามภาพที่ 5.9 ค่ะ

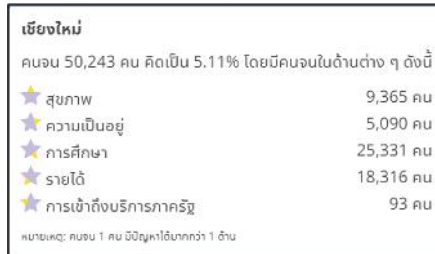

ภาพที่ 5.9 ภาพรวมคนจนในประเทศไทย ปี 2562

ตามภาพด้านบนนี้ Storytelling เคื่้าแนะนำเสนอว่าเมื่อปี 2562 ทั่วทั้งประเทศไทยของเรามีคนจนตามดัชนี MPI ทั้งหมด 983,316 คน จากที่สำรวจทั้งหมด

36,893,084 คน (โปรดสังเกตว่าจำนวนประชากรที่ได้รับการสำรวจนั้น ไม่ได้ครอบคลุมประชากรทั้งหมดนะคะ เพราะสำนักทะเบียนกลางเค้าประกาศว่าเมื่อปี 2562 ทั่วประเทศเรามีประชากรสัญชาติไทยทั้งหมดประมาณ 65.61 ล้านคน ค่ะ⁷²)

การนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้เขาจะใช้สัญลักษณ์รูปดาวแทนแต่ละจังหวัด และในตอนที่เปิดหน้าเว็บนี้มาตอนแรก ยังไม่ได้เลือกอะไรใด ๆ เลยเนี่ย รูปดาวก็จะเรียงตามชื่อจังหวัดนะคะ จากภาพนี้ถ้าท่านอยากทราบว่าจะจังหวัดไหนมีคนจนกี่คน จนด้านไหนบ้าง ก็ง่าย ๆ เลยค่ะ ไม่ต้องไปเปิดหาข้อมูลจากที่อื่นให้วุ่นวาย เพียงแค่นำเมาส์ไปชี้ที่ดาวของจังหวัดนั้น ข้อมูลรายละเอียดก็จะแสดงพริบมาในพริบตาเลยละค่ะ ท่านผู้ชม ขอยกจังหวัดเชียงใหม่ บ้านคะเจ้า เป็นตัวอย่างอีกทีละกันนะคะ แหะ ๆ เมื่อเราคลิกที่ดาวดวงที่ตรงกับชื่อจังหวัดเชียงใหม่ เค้าก็จะมีกล่องข้อความน้อย ๆ แสดงข้อมูลขึ้นมาเลย ตามภาพที่ 5.10 ค่ะ

ภาพที่ 5.10 ข้อมูลจำนวนคนจนปี 2562 ของจังหวัดเชียงใหม่

จะเห็นว่า ในจังหวัดเชียงใหม่ มีคนจนตามดัชนี MPI ทั้งหมด 50,243 คน คิดเป็น 5.11% ของคนที่ได้รับการสำรวจทั้งหมด ซึ่งในท่ามกลางคนจนทั้งหมดนี้ มีผู้ที่จนในมิติสุขภาพจำนวน 9,365 คน จนด้านความเป็นอยู่ 5,090 คน ส่วนคนจนด้านการศึกษา รายได้ และการเข้าถึงบริการภาครัฐมีจำนวน 25,331 คน 18,316 คนและ 93 คนตามลำดับค่ะ ทั้งนี้ คนจนคนนึงอาจจะจนมากกว่า

⁷² สำนักทะเบียนกลาง, “จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562,” (2563).

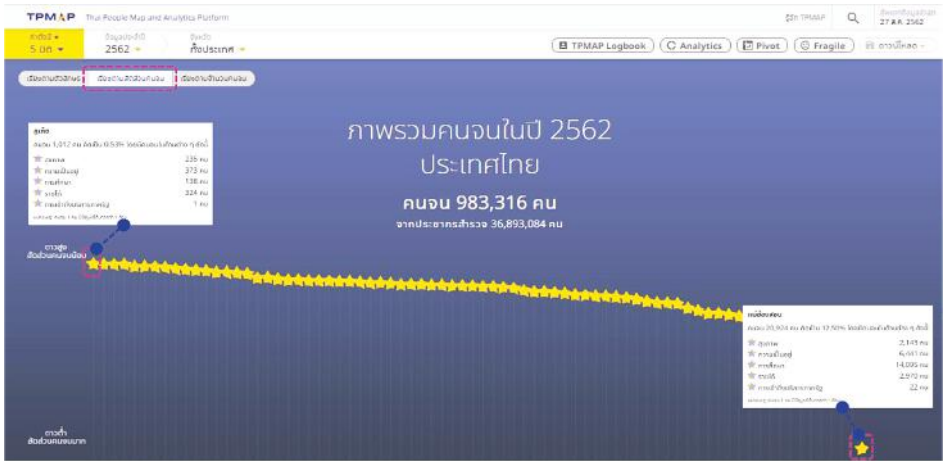
1 ด้านก็ได้ณะคะ การจัดเรียงข้อมูลแบบนี้เหมาะสำหรับกรณีที่ท่านต้องการหาจากรายชื่อจังหวัด แต่ถ้าท่านอยากรู้ว่าจังหวัดไหนมีคนจนมากที่สุดหรือน้อยที่สุดเนี่ย การเฝ้ามองหาดด้วยตนเองก็อาจจะทำได้ยากซักหน่อย อาจถึงขั้นหุ้อ้อ ตาลาย คล้ายจะเป็นลมก็ได้ วิธีง่ายที่สุดก็คือ สั่งให้ Storytelling ค่าเรียงข้อมูลตามสัดส่วนคนจนเลยคะ เมื่อกดแล้วก็จะได้ผลตามภาพที่ 5.11 ค่ะ

จากภาพนี้เราสามารถดูข้อมูลความยากจนของแต่ละจังหวัดได้อีกนะคะ เช่น ถ้าเราไปกดคลิกที่ดาวดวงที่สูงที่สุด (คืออันที่อยู่ด้านซ้ายมือสุดนั่นแหละคะ) ก็จะมีข้อมูลว่า จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนน้อยที่สุด คือจังหวัดภูเก็ต มีจำนวนคนจนตามดัชนี MPI เท่ากับ 1,012 คน คิดเป็นร้อยละ 0.53 ของคนที่ได้รับการสำรวจทั้งหมดในจังหวัดภูเก็ต โดยแยกเป็นคนที่ยังไม่มีสิทธิสุขภาพจำนวน 235 คน จนในมิติความเป็นอยู่ 373 คน จนมิติการศึกษา 138 คน และจนในมิติรายได้ และการเข้าถึงบริการภาครัฐเท่ากับ 324 และ 1 คนตามลำดับคะ ตรงนี้ ท่านอาจจะสงสัยว่าทำไมยอดรวมจำนวนคนจนแต่ละมิติ ถึงไม่เท่ากับจำนวนคนทั้งหมด ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าคนจนคนนึง อาจจะจนได้มากกว่า 1 มิติด้านนั้นเองคะ

ทีนี้มาดูจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุด คือจังหวัดแม่ฮ่องสอนกันบ้าง อันที่ดาวต่ำที่สุด ที่อยู่ด้านขวาสุดนะคะ มีคนจนตามดัชนี MPI เท่ากับ 20,924 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ของคนที่ได้รับการสำรวจทั้งหมดในแม่ฮ่องสอน โดยแยกเป็นคนที่ยังไม่มีสิทธิสุขภาพจำนวน 2,143 คน จนในมิติความเป็นอยู่ 6,441 คน จนมิติการศึกษา 14,095 คน จนในมิติรายได้ 2,970 และจนด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐเท่ากับ 22 คนคะ เป็นไงละคะ ง่าย ๆ แค่ปลายนิ้วสัมผัสเองเนอะ

ในทำนองเดียวกัน หากท่านอยากราบว่าทั้งประเทศเราเนี่ย จังหวัดไหนมีจำนวนคนจนมากที่สุดหรือน้อยที่สุด ก็แค่กดตรง “เรียงตามจำนวนคนจน” เท่านั้นเอง แต่ในกรณีนี้ ดาวเค้าก็จะไม่เรียงตามความสูงแล้วคะ เพราะระดับความสูงของดาวจะขึ้นอยู่กับสัดส่วนหรือเปอร์เซ็นต์ของคนจน ดังนั้น แม้ว่าบางจังหวัดอาจจะมีจำนวนคนจนมากที่สุดก็จริง แต่ถ้ามีประชากรทั้งจังหวัดมาก ๆ พอคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ออกมาอาจจะไม่เยอะคะ

ถ้าท่านลองทำดูจะเห็นว่าจังหวัดที่มีจำนวนคนจนน้อยที่สุด คือ สมุทรสงครามมี คนจนทั้งหมด 750 คนคิดเป็น 0.60 % ส่วนจังหวัดที่มีจำนวนคนจนมากที่สุดในประเทศก็คือ แถ่นแถนถั่นนนนน ... จังหวัดเจียงใหม่ บ้านคนเจ้าเองละเจ้า ป่าดโทะ! มีคนจนทั้งหมด 50,243 คน แต่พอคิดเป็นสัดส่วนคนจนเทียบกับจำนวนคนที่ได้รับการสำรวจทั้งจังหวัดเจียงใหม่แล้ว ก็พบว่าเท่ากับ 5.11% ซึ่งน้อยกว่าสัดส่วนคนจนของแม่ฮ่องสอนคะ

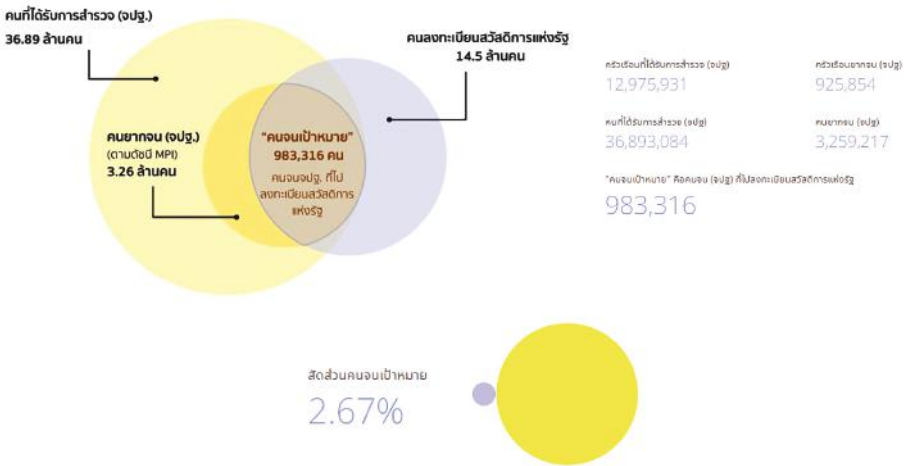
ภาพที่ 5.11 ภาพรวมคนจนปี 2562 รายจังหวัดของประเทศไทย เรียงตามสัดส่วนคนจน

ที่นี่ เราขยับลงไปดูส่วนถัดไปในหน้าเว็บของ Storytelling กันบ้าง ตามภาพที่ 5.12 นะคะ ส่วนนี้จะเป็นข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาพรวมคนจนในพื้นที่ที่เราเลือก ในที่นี้ก็คือทั้งประเทศนะคะ โดยเค้าจะบอกว่ามีจำนวนครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ก็ครัวเรือน ก็คน พบว่าเป็นครัวเรือนยากจน ก็ครัวเรือน และคนยากจน จปฐ. ก็คน และในท่ามกลางผู้ที่ได้รับการสำรวจนี้ มีคนจนเป้าหมายจริง ๆ ตามดัชนี MPI ก็คน

จากตรงนี้ เราก็จะเห็นว่า ณ 27 สิงหาคม 2562 ประเทศเรามีครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมด 12,975,931 ครัวเรือน และพบว่าเป็นครัวเรือน

ยากจน 925,854ครัวเรือน หมายถึง ครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ตัวชี้วัด จปฐ. ตามดัชนี MPI คือ ตัวชี้วัด 17 ตัวเราได้ดูกันไปแล้วในภาพที่ 5.2 นะคะ หรือถ้าคิดเป็นระดับบุคคลก็จะมีผู้ที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. เท่ากับ 36,893,084 คน (ในวงกลมสีเหลืองอ่อน) พบว่าเป็นคนจน จปฐ. เท่ากับ 3,259,217 คน (ในวงกลมสีเหลืองเข้ม)

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำไปตรวจสอบกับข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ (วงกลมสีม่วง) ซึ่งมีประมาณ 14.5 ล้านคนแล้ว ปรากฏว่าเป็น “คนจนเป้าหมาย” คือคนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ที่ไปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐด้วย 983,316 คน (ส่วนที่ทับซ้อนกันระหว่างวงกลมสีเหลืองเข้มและวงกลมสีม่วง) คิดเป็น “สัดส่วนคนจนเป้าหมาย” คือ จำนวนคนจนตามฐานข้อมูล จปฐ. ที่ไปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ เทียบร้อยละกับจำนวนคนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมด เท่ากับ 2.67% ค่ะ หลักการดูข้อมูลแบบนี้สามารถใช้ได้กับทุกระดับพื้นที่เลยนะคะ ไม่ว่าจะเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพที่ 5.12 “คนจนเป้าหมาย” และ “สัดส่วนคนจนเป้าหมาย” ตามดัชนี MPI⁷³

⁷³ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, “เกี่ยวกับโครงการ.”

ข้อมูล 2 ส่วนแรกของเครื่องมือ Storytelling ตามที่ได้เล่ามานี้แหละค่ะ ที่จะช่วยให้คำตอบกับเราว่า “คนจนอยู่ที่ไหน” เพราะเค้าแสดงข้อมูลจำนวน คนจนและสัดส่วนคนจนเชิงพื้นที่ ทำให้เรารู้ว่าแต่ละพื้นที่มีคนจนกี่ครอบครัว ก็คน เราจะได้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญในการความช่วยเหลือตามจำนวนและ สัดส่วนคนจนได้อย่างถูกต้อง ไม่ได้มโน มีที่มาที่ไปในการให้ความช่วยเหลือ ถามได้ ตอบได้แบบอับดุลยังงัยงั้นเชียวล่ะค่ะ พี่น้อง

มาถึงตรงนี้ เราก็ตอบคำถามใหญ่ ๆ เกี่ยวกับความยากจนไปได้ 2 ข้อแล้ว ทีนี้สำหรับคำถามข้อที่สาม ที่ถามว่า “คนจนมีปัญหาอะไร” นั้น เราจะหาคำตอบ จากไหน ง่าย ๆ เลยค่ะ ดูจากดาวเลยละค่ะ แม้ไม่ใช่เชิงเบ้ง ก็สามารถพยากรณ์ได้ค่ะ อ้อ จากที่เราเคยคุยกันไปเรื่องดัชนี MPI ว่ามีทั้งหมด 5 มิติ TPMAP เค้าก็เลยใช้ ดาวห้าแฉกมาเป็นตัวแทนในการนำเสนอสถานการณ์ความยากจนโดยแต่ละแฉก ของดาวก็จะแทนความยากจนแต่ละมิติ

มิติเหล่านี้เค้าจะมีแฉกประจำของเค้าเลยนะค่ะ เริ่มตั้งแต่แฉกบนสุดแทน มิติสุขภาพ วนตามเข็มนาฬิกาลงมาทางขวาก็จะเป็นมิติความเป็นอยู่ การศึกษา รายได้ แล้วก็การเข้าถึงบริการภาครัฐ ตามลำดับค่ะ ถ้าแฉกไหนแฉงก็แสดงว่า มีคนจนในมิตินั้น ยังมีคนจนมากก็ยิ่งแฉงมากค่ะ

เรามาลองดูตัวอย่างจากภาพที่ 5.13 ซึ่งเป็นการนำเสนอสถานการณ์ ความยากจนรายมิติระดับประเทศกันนะค่ะ ดูจากตัวเลขก่อนเนาะ ก็จะเห็นว่า ประเทศเรามีคนจนด้านรายได้มากที่สุดคือ 373,942 คน รองลงมาก็เป็นด้าน การศึกษา 355,593 คน จนน้อยลงมาอีกนิดก็คือด้านสุขภาพ 198,263 คน ส่วนด้านความเป็นอยู่ก็ใกล้เคียงกันคือ 192,489 คนและด้านที่มีคนจนน้อยที่สุด ก็คือด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ มีคนจนประมาณสองพันกว่าคนค่ะ

ทีนี้ถ้ามาดูที่รูปดาวก็จะเห็นว่าความแฉงของแต่ละแฉกดาวก็จะสอดคล้อง กับจำนวนคนจนที่นำเสนอไปเลย เพราะแฉกที่แฉงมาก ๆ หมายถึงแฉงจาก กรอบเส้นประสีฟ้านะค่ะ ก็คือด้านรายได้ ซึ่งมีระดับความแฉงใกล้เคียงกับด้าน การศึกษาเพราะจำนวนคนจนใกล้เคียงกัน รองลงมาที่มีระดับความแฉงใกล้เคียง ๆ

อีกก็คือ ด้านสุขภาพกับด้านความเป็นอยู่ ส่วนแฉกที่แหงนน้อยที่สุดก็คือด้าน การเข้าถึงบริการภาครัฐค่ะ

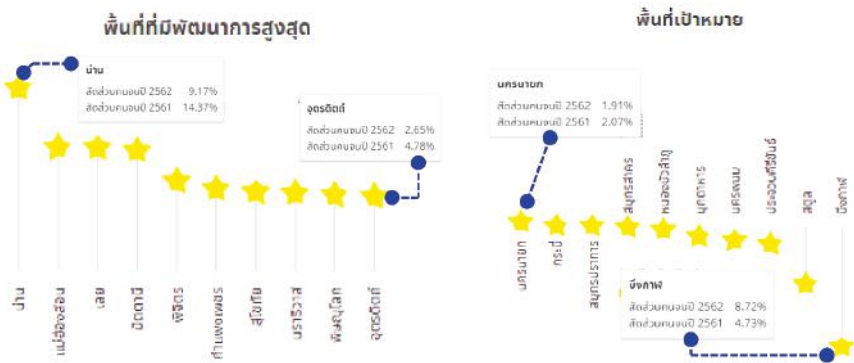
ภาพที่ 5.13 มิติความยากจน 5 มิติ

เครื่องมือ Storytelling นั้นนอกจากจะสามารถนำเสนอข้อมูลความยากจน ของปีที่เราเลือกแล้ว เค้ายังสามารถเปรียบเทียบข้อมูลกับปีก่อนหน้าได้อีกนะคะ ทำให้เราเห็นทิศทางหรือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัญหาว่ามีแนวโน้ม ลดลงหรือมีความรุนแรงมากขึ้นแค่ไหน เราจะได้วางแผนรับมือกับสถานการณ์ ได้อย่างเหมาะสม อย่างเช่นการวิเคราะห์ที่จะนำเสนอต่อไปที่เค้าเรียกว่า “พื้นที่ ดาวรุ่ง” ค่ะ โดยจะแบ่งเป็น 2 ประเภท ก็คือ ประเภท “พื้นที่ที่มีพัฒนาการสูงสุด” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสัดส่วนคนจนลดลงมากที่สุดเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แล้วก็ “พื้นที่ เป้าหมาย” คือ พื้นที่ที่มีสัดส่วนคนจนลดลงน้อยที่สุด หรือถ้าจะพูดง่าย ๆ ก็คือ “พัฒนาขึ้น” และ “พัฒนาลง” นั้นละคะ

ในการเปรียบเทียบพัฒนาการกรณีนี้ Storytelling เค้าก็จะแสดงรายชื่อ พื้นที่ที่มีพัฒนาการสูงสุดและต่ำสุดมาประเภทละ 10 พื้นที่ จากตัวอย่างข้อมูล ความยากจนระดับประเทศตามภาพที่ 5.14 จะเห็นว่าจังหวัดน่านเป็นจังหวัด ที่มีพัฒนาการสูงสุดในปี 2562 เนื่องจากมีสัดส่วนคนจนลดลงเหลือ 9.17% จาก ปี 2561 ที่เคยมีสัดส่วนคนจนถึง 14.37% คือ ลดลงจากเดิม 5.20% นอกจาก

จังหวัดน่านแล้ว จังหวัดที่มีพัฒนาการสูงสุดอีก 9 จังหวัดก็ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เลย ปัตตานี พิจิตร กำแพงเพชร สุโขทัย นราธิวาส พิษณุโลก แล้วก็อุตรดิตถ์คะ

ในทางตรงกันข้าม จังหวัดที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย 10 อันดับก็มี นครนายก กระบี่ สมุทรปราการ สมุทรสาคร หนองบัวลำภู มุกดาหาร นครพนม ประจวบคีรีขันธ์ สตูล และบึงกาฬ โดยพบว่าที่บึงกาฬ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพัฒนาการน้อยที่สุดในกลุ่มพื้นที่เป้าหมายนี้ มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นกว่าเมื่อปี 2561 ถึง 3.99% ซึ่งเป็นการเพิ่มที่สูงที่สุดในประเทศคือ มีสัดส่วนคนจนในปี 2562 เท่ากับ 8.72% ในขณะที่เมื่อปี 2561 มีสัดส่วนคนจนเพียง 4.73% ค่ะ

ภาพที่ 5.14 พื้นที่ดาวรุ่ง

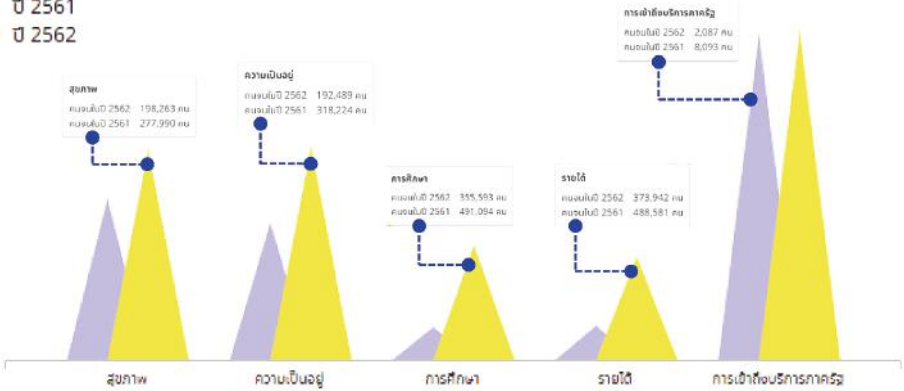
ข้อมูลส่วนต่อไปที่ Storytelling เค้าได้นำเสนอมาให้เรารู้ก็ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการของคนจนทั้งประเทศโดยพิจารณาจากจำนวนคนจนแยกเป็นรายมิติ ซึ่งนำเสนอโดยใช้กราฟแท่งรูปสามเหลี่ยมแทนพัฒนาการในแต่ละมิติคือ ถ้าคนจนในมิตินั้นน้อยลงแท่งกราฟจะยิ่งสูงขึ้น ตามที่แสดงในภาพที่ 5.15 ค่ะ ความสูงของแท่งกราฟสี่เหลี่ยมจะแสดงจำนวนคนจนในปีที่เราเลือกเทียบกับปีก่อนหน้าซึ่งเป็นแท่งกราฟสีม่วง ดังนั้นสามเหลี่ยมสี่เหลี่ยมนี้ยิ่งสูงยิ่งดีนะคะ

ในที่นี้เราจะเห็นข้อมูลจำนวนคนจนปี 2562 เป็นรูปสามเหลี่ยมสีเหลือง เทียบกับปี 2561 ที่เป็นสามเหลี่ยมสีม่วงเคียงคู่กันไปในทุกมิติ และเมื่อเรานำเมาส์ ไปชี้ที่รูปสามเหลี่ยมแต่ละมิติก็จะมีตัวเลขแสดงจำนวนคนจนในปี 2562 และ ปี 2561 ขึ้นมาให้เราดูเปรียบเทียบกัน ท่านอยากรู้จำนวนคนยากจนมิติไหน ก็คลิก ที่รูปสามเหลี่ยมมิตินั้นได้เลยนะคะ

ขอเรียนว่าตัวเลขที่แสดงในภาพที่ 5.15 เป็นฉบับรวบรัด ดิฉันตัดมาแสดง ให้ท่านเห็นทุกมิติในคราวเดียวกันค่ะ แหะ ๆ แต่ที่จริง ถ้าดูตามความสูงของ รูปสามเหลี่ยมก็พอจะบอกได้เบื้องต้นได้้นะคะว่า ในภาพรวมเมื่อปี 2562 ทั้งประเทศเรามีพัฒนาการที่ดีขึ้น คือจำนวนคนจนลดลงทุกมิติเมื่อเทียบกับ ปีที่ผ่านมา โดยด้านที่มีพัฒนาการของคนจนสูงที่สุด คือ ด้านการเข้าถึงบริการ ภาครัฐ รองลงมาก็จะเป็น ด้านความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพ และด้านการศึกษา ตามลำดับ ส่วนด้านรายได้เป็นด้านที่มีพัฒนาการของคนจนต่ำที่สุด

เมื่อเราดูตัวเลขจำนวนคนจนก็จะเห็นไปตามที่เราคะเนด้วยสายตาไป เมื่อตะกี้คือ การเข้าถึงบริการภาครัฐมีจำนวนคนจนในปี 2562 เท่ากับ 2,087 คน ลดลงจากเมื่อปี 2561 ซึ่งมีคนจนในมิติเดียวกันจำนวน 8,093 คน สำหรับ ด้านความเป็นอยู่ สุขภาพ และการศึกษาก็มีคนจนเท่ากับ 192,489 คน 198,263 คน และ 355,593 คนตามลำดับ ส่วนด้านรายได้ซึ่งเป็นด้านที่มีพัฒนาการของคนจน น้อยที่สุดนั้น มีคนจนในปี 2562 เท่ากับ 373,942 คน ลดลงจาก 488,581 คนเมื่อ ปี 2561 ค่ะ

■ ปี 2561
■ ปี 2562

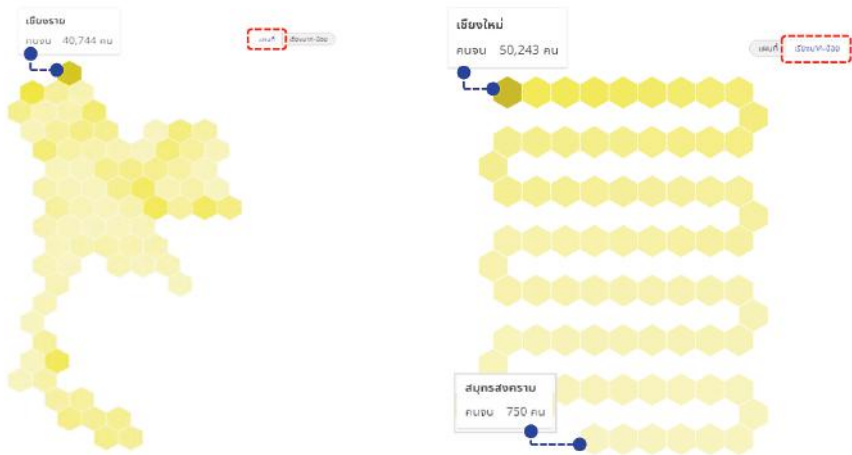

ภาพที่ 5.15 พัฒนาการของคนจนในประเทศไทยปี 2562 เปรียบเทียบกับปี 2561 แยกรายมิติ

นอกจากที่จะเปรียบเทียบจำนวนคนจนในภาพรวมของพื้นที่ตัวเองตามที่ได้เล่าไปแล้วนั้นคะ เครื่องมือ Storytelling ก็ยังแสดงการกระจายตัวของคนจนในพื้นที่ที่เราเลือกได้อีกด้วย โดยใช้รูปหกเหลี่ยมแต่ละรูปเป็นตัวแทนของแต่ละพื้นที่ย่อยลงไปอีกระดับหนึ่งจากที่เราเลือก อยากรู้ว่าพื้นที่ใดมีจำนวนคนจนเท่าใดก็นำเมาส์ไปชี้ที่รูปหกเหลี่ยมนั้น ระบบเค้าก็จะแสดงชื่อพื้นที่พร้อมกับจำนวนคนจนมาให้ พื้นที่ใดที่สีเข้มก็หมายความว่าจำนวนคนจนมากกว่าพื้นที่ที่สีอ่อนกว่าตามภาพที่ 5.16 ค่ะ

ยกตัวอย่าง เช่น ในตอนนี้ที่เราเลือกพื้นที่เป็นระดับประเทศอยู่ ระบบก็จะให้เราเลือกรูปแบบการนำเสนอได้ 2 รูปแบบคือ แบบแรกก็จะแสดงเป็นแผนที่แบบในภาพที่ 5.16 (a) ซึ่งจะแสดงการกระจายตัวของคนจนเป็นรายจังหวัด ส่วนแบบที่สองก็เป็นแบบเรียงลำดับจำนวนคนจนจากมากไปน้อย คล้าย ๆ กับบันไดงู ตามภาพที่ 5.16 (b) ซึ่งการนำเสนอแบบแผนที่นั้นจะแสดงเฉพาะกรณีที่เราเลือกพื้นที่ระดับประเทศเพียงกรณีเดียวเท่านั้น หากท่านเลือกระดับพื้นที่เป็นระดับจังหวัดหรือระดับย่อยลงไประบบเค้าก็จะนำเสนอแบบเรียงลำดับคือแบบ (b) แคแบบเดียวมาให้อัตโนมัติเลย ดังนั้นท่านไม่ต้องตกใจถ้าไม่มีการนำเสนอแบบแผนที่มาให้เลือกนะคะ

การนำเสนอข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่แบบนี้จะช่วยให้เราทราบว่า มีคนจนในพื้นที่กี่คน และเค้าอยู่ที่ไหนกันบ้าง ทำให้เราสามารถจัดลำดับ การดำเนินการให้ช่วยเหลือประชาชนได้ง่ายขึ้นโดยพิจารณาจากจำนวนคนจน ที่เค้าจัดลำดับมาให้ค่ะ อย่างเช่นในรูป 5.16 (b) นี้เราก็จะรู้ได้ทันทีเลยว่า จังหวัด ที่มีจำนวนคนจนมากที่สุดในประเทศคือจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งแทนด้วยรูปหกเหลี่ยม ที่สีเข้มที่สุดอยู่ด้านบนสุดของบันไดงู มีคนจนจำนวน 50,243 คน ส่วนจังหวัด ที่มีจำนวนคนจนน้อยที่สุดก็คือสมุทรสงครามที่เป็นรูปหกเหลี่ยมที่สีอ่อนที่สุด มีคนจน 750 คนนั่นเองค่ะ ที่จริงการจัดเรียงข้อมูลแบบ (b) นี้ก็เรียงแบบเดียวกัน กับแบบ “เรียงตามจำนวนคนจน” ในหัวข้อที่ 6 จากภาพที่ 5.5 เด๊ะเลย แค่ต่างกัน ที่สีและการนำเสนอเท่านั้นเองละค่ะ พี่น้อง อออิ

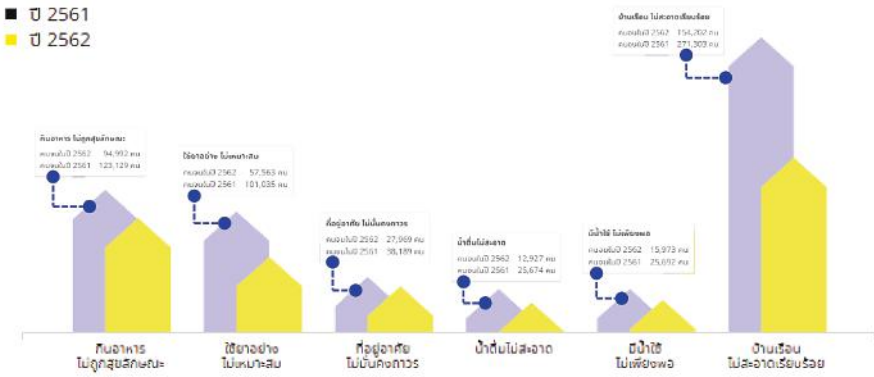
(a) แสดงผลในรูปแบบแผนที่

(b) แสดงผลเรียงตามจำนวนคนจนจากมากไปน้อย

ภาพที่ 5.16 การกระจายตัวของคนจนแยกเป็นรายพื้นที่

ทีนี้เรามาดูข้อมูลที่วิเคราะห์เจาะลึกลงไปอีกเรื่อย ๆ กันต่อไปเลยนะ ส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลพัฒนาการของคนจนตามความจำเป็นพื้นฐาน ที่ยังขาดแคลนของปีที่เลือกเทียบกับปีก่อนหน้า ความจำเป็นพื้นฐานที่ขาดแคลน

ที่นำมาพิจารณาในส่วนนี้ประกอบด้วย 6 หมวด ได้แก่ การกินอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ การใช้ยาอย่างไม่เหมาะสม การมีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงถาวร การมีน้ำดื่มไม่สะอาด มีน้ำใช้ไม่เพียงพอ และมีบ้านเรือนไม่สะอาดเรียบร้อย ในที่นี้เค้าจะใช้กราฟแท่งรูปเสาแทนความจำเป็นพื้นฐานแต่ละหมวด โดยความสูงของต้นเสาแสดงถึงจำนวนคนที่ยังขาดแคลนในหมวดนั้น เสาที่ยิ่งสั้นยิ่งดี แสดงว่ามีคนขาดแคลนน้อยลง สำหรับการเปรียบเทียบก็จะแทนข้อมูลของปีที่เลือกด้วยเสาสีเหลืองส่วนของปีก่อนหน้าจะเป็นสีม่วงค่ะ

ภาพที่ 5.17 พัฒนาการของคนจนในประเทศไทยตามความจำเป็นพื้นฐานที่ยังขาดแคลนปี 2562 เปรียบเทียบกับปี 2561

จากภาพที่ 5.17 ซึ่งแสดงพัฒนาการของคนจนตามความจำเป็นพื้นฐานที่ยังขาดแคลนในประเทศไทยเมื่อปี 2562 เทียบกับปี 2561 โดยรวมถือว่าคนจนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในทุก ๆ หมวด แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดก็ยังพบว่ามีคนที่ยังขาดแคลนอยู่ทุกหมวดเช่นกัน โดยมีพัฒนาการสูงที่สุดในเรื่องน้ำดื่มไม่สะอาดมีจำนวนคนจนเท่ากับ 12,927 คน รองลงมาได้แก่ การมีน้ำใช้ไม่เพียงพอ (15,973 คน) การมีที่อยู่อาศัยไม่มั่นคงถาวร (27,969 คน) การใช้ยาอย่างไม่เหมาะสม (57,563 คน) และการกินอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ (94,992 คน) ตามลำดับ ส่วนหมวดความจำเป็นพื้นฐานขาดแคลนที่มีพัฒนาการต่ำที่สุดก็คือ บ้านเรือนไม่สะอาดเรียบร้อยซึ่งมีคนจนถึง 154,202 คนเลยล่ะ

สำหรับข้อมูลส่วนต่อไปที่นำเสนอโดยเครื่องมือ Storytelling ก็จะเป็น การเจาะกลุ่มเป้าหมายซึ่งครอบคลุมครบทุกวัย เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด เด็กก่อนวัยเรียน เด็กวัยเรียน คนวัยทำงาน ไปจนถึงผู้สูงอายุ โดยจะนำเสนอข้อมูลเป็น 2 ชุดคือ ชุดเด็กและเยาวชน ส่วนชุดที่สองก็จะเป็นคนที่อายุ 15 ปีขึ้นไปค่ะ ชุดแรก ก็จะเป็นการนำเสนอจำนวนคนจนที่ในครัวเรือนมีเด็กและเยาวชนตกเกณฑ์ 4 ด้าน ได้แก่ น้ำหนักเด็กแรกเกิด ต่ำกว่า 2,500 กรัม เด็กเล็กไม่ได้รับการเตรียมพร้อม ก่อนวัยเรียน เด็กอายุ 6-14 ปีไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และเด็กโตไม่ได้ เรียนต่อ ม.4 หรือเทียบเท่า ซึ่งเค้าจะบอกว่าในแต่ละด้านนั้นมีคนที่ได้รับการสำรวจกี่คน มีคนตกเกณฑ์ จปฐ. กี่คน และในจำนวนนี้เป็นคนจนเป้าหมาย กี่คน คิดเป็นร้อยละเท่าใดของคนจนทั้งหมด

คนจนเป้าหมายในกรณีนี้จะหมายถึงคนที่ตกตัวชี้วัดด้านนั้นและมีสมาชิก ในครอบครัวได้รับบัตรสวัสดิการรัฐ สำหรับข้อมูลร้อยละคนจนเป้าหมายนั้นจะนำ เสนอโดยใช้แผนภูมิรูปตุ๊กตา 1 ตัวแทน 1% ดังนั้นในแต่ละด้านก็จะมีตุ๊กตาทั้งหมด 100 ตัว โดยตุ๊กตาสีม่วงใช้แทนร้อยละคนจนเป้าหมาย ส่วนตุ๊กตาสีเหลืองคือ ร้อยละของผู้ที่ไม่ใช่คนจนเป้าหมาย ตามภาพที่ 5.18 ค่ะ

จากภาพนี้จะเห็นว่ากรณีคนจนที่มีเด็กแรกเกิดน้ำหนักไม่ถึง 2,500 กรัม ในครัวเรือน มีผู้ได้รับการสำรวจทั้งหมด 371,620 คน พบว่าตกเกณฑ์ 1,098 คน เป็นคนจนเป้าหมาย 307 คน คิดเป็น 28% ของผู้ที่ตกเกณฑ์ทั้งหมด ตรงนี้ก็เลย มีตุ๊กตาสีม่วง 28 ตัว ส่วนที่เหลืออีก 72 ตัวก็จะเป็นสีเหลืองค่ะ สำหรับ ความยากจนด้านอื่น ๆ นั้น เมื่อใช้หลักการคำนวณเดียวกันก็พบว่า กรณีเด็กเล็ก ไม่ได้รับการเตรียมพร้อมก่อนวัยเรียน และเด็กอายุ 6-14 ปีไม่ได้รับการศึกษา ภาคบังคับ 9 ปี มีคนจนเป้าหมายคิดเป็น 25% ทั้ง 2 ด้าน จึงมีตุ๊กตาสีม่วงด้านละ 25 ตัวเท่ากัน ส่วนกรณีเด็กโตไม่ได้เรียนต่อ ม.4 หรือเทียบเท่า นั้น มีคนจน เป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 30 ก็เลยมีตุ๊กตาสีม่วง 30 ตัวค่ะ

ภาพที่ 5.18 จำนวนคนจนในครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนตกเกณฑ์ ปี 2562

ที่นี่เรากำลังดูกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่สอง คือคนอายุ 15 ปีขึ้นไปกั้นนะคะ การพิจารณาจำนวนคนจนของกลุ่มเป้าหมายนี้จะพิจารณาจากปัญหาของสมาชิกในครัวเรือน 3 ด้าน ได้แก่ คนอายุ 15-59 ปีไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทย หรือคิดเลขอย่างง่ายได้ คนอายุ 15-59 ปีไม่มีอาชีพหรือรายได้ คนอายุ 60 ปีขึ้นไปไม่มีอาชีพหรือรายได้ การวิเคราะห์และคำนวณร้อยละคนจนเป้าหมาย รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลก็ใช้หลักการเดียวกันกับกรณีของเด็กและเยาวชนเลยคะ

สำหรับข้อมูลชุดนี้ก็สามารถสรุปได้ว่า มีร้อยละคนจนเป้าหมายในด้านคนอายุ 15-59 ปีที่อ่านเขียนภาษาไทยหรือคิดเลขอย่างง่ายไม่ได้มากที่สุด เท่ากับ 43 รองลงมาคือ ด้านคนอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้ มีคนจนเป้าหมาย 33% ส่วนด้านคนอายุ 15-59 ปีที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้จะมีร้อยละคนจนเป้าหมายน้อยที่สุดคือ 31 ค่ะ

ภาพที่ 5.19 จำนวนคนจนในครัวเรือนที่มีคนอายุ 15 ปีขึ้นไปตกเกณฑ์ ปี 2562

และแล้วก็มาถึงข้อมูลส่วนสุดท้ายที่นำเสนอโดยเครื่องมือ Storytelling เป็นข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนคนจนในกลุ่มอื่น ๆ อีก 4 ด้านคือ ด้านคนที่รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตกเกณฑ์ ด้านคนอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ไม่ได้ออกกำลังกายอย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที ด้านผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน แล้วก็ด้านผู้พิการที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน โดยจำนวนคนที่แสดงในแผนภูมิรูปตุ๊กตาจะแสดงถึงร้อยละคนจนเป้าหมายว่าท่ามกลางจำนวนคนที่ตกเกณฑ์ 100 คนในด้านนั้น ๆ มีคนจนเป้าหมายจำนวนกี่คน

จากภาพที่ 5.20 จะเห็นว่ามีคนจนเป้าหมายในด้านคนที่รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตกเกณฑ์ 44% ด้านคนอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ไม่ได้การออกกำลังกายอย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาทีคิดเป็น 30% ในขณะที่ด้านผู้สูงอายุ และด้านผู้พิการที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน มีคนจนเป้าหมาย 33% และ 40% ตามลำดับค่ะ

ภาพที่ 5.20 จำนวนคนจนในกลุ่มอื่น ๆ ปี 2562

ถึงตรงนี้แล้ว ตอนนี้เราจะได้คำตอบของคำถามที่สามสำหรับ TPMAP ที่ถามว่า “คนจนมีปัญหาอะไร” กันแล้วนะคะ อย่างไรก็ตาม คำตอบเหล่านี้ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูล จปฐ. และข้อมูลการลงทะเบียนสวัสดิการรัฐเพียง 2 ฐานข้อมูลเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้ว ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความยากจนเนี่ย มันมีความลึกซึ้งซับซ้อนมาก ถ้าเรามีข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากขึ้นก็จะทำให้เรามองเห็นปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุ และวางแผนการแก้ปัญหา

ได้อย่างรอบคอบรอบด้านมากยิ่งขึ้นค่ะ ซึ่งเครื่องมือต่อ ๆ ไปของ TPMAP ที่เรากำลังจะไปดูกัน คือ Analytics Pivot และ Fragile ก็จะสามารถช่วยสนับสนุนการทำงานในส่วนนี้ของเราให้เป็นไปอย่างสะดวก ง่ายตายขึ้นอีกเยอะเลย ที่เดียวล่ะค่ะ มาดูกันเลยนะ

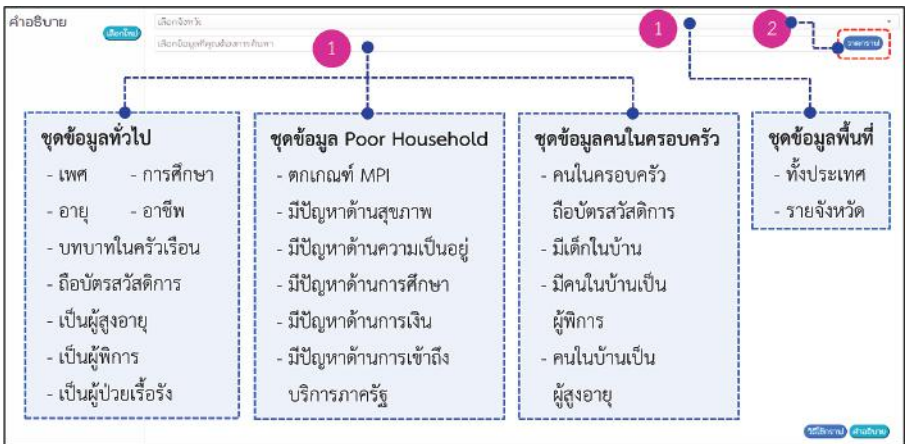
5.3.2 เครื่องมือ Analytics

เครื่องมือ Analytics เป็นเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์และประมวลผล ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรตามเงื่อนไขโดยใช้แหล่งข้อมูลเดียวกันกับ Storytelling คือ จปฐ. และข้อมูลผู้รับสวัสดิการรัฐ แต่เค้าจะให้ผู้ใช้งานสามารถ กำหนดเงื่อนไขการวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้นโดยเราสามารถเลือก ชุดข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ได้ถึง 4 ชุดเลยคะ

ข้อมูลชุดแรกของ Analytics เป็นชุดข้อมูลพื้นที่ สามารถเลือกได้ ในระดับจังหวัด หรือทั้งประเทศ ข้อมูลชุดที่สองคือ ชุดข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ อาชีพ บทบาทในครัวเรือน การถือบัตรสวัสดิการ การเป็นผู้สูงอายุ การเป็นผู้พิการ และการเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง ส่วนข้อมูลชุดที่สาม จะเป็นชุดข้อมูล Poor Household ซึ่งประกอบด้วย การตกเกณฑ์ MPI และการมีปัญหารายด้าน ตามดัชนี สำหรับข้อมูลชุดสุดท้ายก็จะเป็นชุดข้อมูลคนในครอบครัว ได้แก่ การมี คนในครอบครัวถือบัตรสวัสดิการ การมีเด็กในบ้าน การมีคนในบ้านเป็นผู้พิการ หรือการมีคนในบ้านเป็นผู้สูงอายุคะ ทั้งนี้ นอกจากที่เราจะสามารถเลือกข้อมูล จากแต่ละชุดข้อมูลได้ตามที่เราสนใจแล้วนะคะ เครื่องมือนี้เค้ายังให้เราจัดลำดับ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เราเลือกได้อีกด้วยล่ะคะ

วิธีการเรียกใช้เครื่องมือ Analytics สามารถทำได้ 2 วิธี วิธีแรก ก็โดยการเปิดหน้าเว็บไซต์ของเครื่องมือ Analytics โดยตรง คือ <https://analytics.tpmmap.in.th/> ส่วนวิธีที่สองนั้นไม่ยากเลยคะ จากหน้าเว็บหลักของ TPMAP ตามที่แสดงในภาพที่ 5.5 ท่านก็แค่คลิกเลือกเครื่องมือ Analytics ซึ่งอยู่ในส่วนที่ 8 ของภาพ เท่านั้นเอง ก็จะมีหน้าเว็บของเครื่องมือ Analytics ตาม ภาพที่ 5.21 ปรากฏขึ้นมาให้

จากหน้านี้ท่านสามารถเลือกชุดข้อมูลและลำดับการวิเคราะห์ที่เงื่อนไขตามที่น่าสนใจได้เลยนะคะ เมื่อเลือกชุดข้อมูลจนหน้าออกหน้าจอแล้วก็กดปุ่ม “วาดกราฟ” เลยค่ะ แล้วเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามเงื่อนไขที่เรากำหนดเสร็จแล้ว เครื่องมือ Analytics เคาะก็จะนำเสนอจำนวนคนที่มีคุณสมบัติตรงตามแต่ละเงื่อนไขในรูปแบบภูมิแบบ Sunburst ขึ้นมาตรงพื้นที่ว่าง ๆ ในหน้าเว็บให้เรียบร้อยเลยคะ

ภาพที่ 5.21 เครื่องมือ Analytics

เพื่อให้ท่านเห็นภาพ เราลองมาดูตัวอย่างกันซักกรณีหนึ่งดีกว่าเนาะ เช่น ถ้าเราอยากรู้ว่าในจังหวัดเชียงใหม่มีผู้อยู่ในกลุ่มวัยที่ เป็นผู้สูงอายุ และเป็น คนจนที่ตกเกณฑ์ MPI แล้วก็เป็นผู้ป่วยเรื้อรังด้วยเนี่ย ซักกี่คน ก่อนอื่นเราก็กดที่ “เลือกจังหวัด” เพื่อเลือกชุดข้อมูลพื้นที่ก่อน เมื่อมีรายชื่อจังหวัดมาท่านก็คลิกเลือกจังหวัดเชียงใหม่ เน้อเจ้า หลังจากนั้นก็คลิกที่ “เลือกข้อมูลที่คุณต้องการ ค้นหา” เมื่อมีรายการชุดข้อมูลขึ้นมา ตรงนี้เราต้องเลือกทั้งหมด 3 ตัวเลือก เพื่อให้ครบเงื่อนไขตามที่เรากำหนดนะคะ

ดังนั้น เราก็เริ่มด้วยการเลือก “อายุ” จากชุดข้อมูลทั่วไปก่อนเลย แล้วก็มาเลือก “ตกเกณฑ์ MPI” จากชุดข้อมูล Poor Household และตัวเลือกสุดท้ายก็คือ “เป็นผู้ป่วยเรื้อรัง” จากชุดข้อมูลคนในครอบครัว เมื่อเลือกเสร็จ

ก็กดปุ่ม “วาดกราฟ” เลยค่ะ และแล้วเราก็จะเห็นกราฟ Sunburst ปรากฏขึ้น ในหน้าเว็บของเราตามภาพที่ 5.22 ค่ะ ท่านผู้ชม

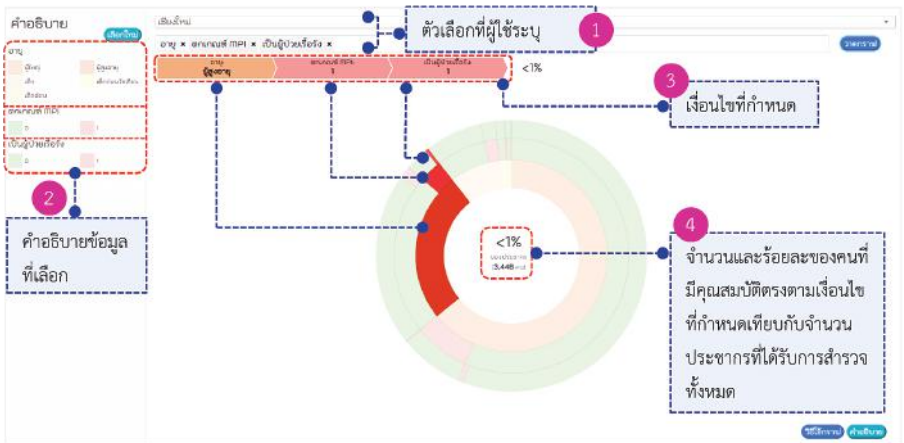
ข้อมูลที่แสดงในหน้าเว็บนี้ เค้าบอกระไรต่อมิอะไรให้เรารู้มากมายเลย ละค่ะ เริ่มจากส่วนที่ 1 ก็คือตัวเลือกจากชุดข้อมูลที่เราได้เลือกไป สำหรับส่วนที่ 2 บนแถบด้านซ้ายมือก็จะเป็นคำอธิบายค่าที่เป็นไปได้ของตัวเลือกเหล่านั้นว่ามีค่าอะไรได้บ้าง แต่ละค่าใช้สีใดในการนำเสนอบนกราฟนะค่ะ

ในกรณีนี้ ตัวเลือก “อายุ” จะมีทั้งหมด 5 กลุ่ม ได้แก่ เด็กก่อนเด็กก่อนวัยเรียน เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ใหญ่ โดยสีที่ใช้นำเสนอบนกราฟก็จะเป็นสีเหลืองอ่อนแล้วก็ค่อย ๆ เข้มขึ้นตามลำดับของกลุ่มอายุค่ะ สำหรับตัวเลือก “ตกเกณฑ์ MPI” และ “เป็นผู้ป่วยเรื้อรัง” มีค่าที่เป็นไปได้อยู่ 2 ค่าคือ 0 หรือ 1 กรณีที่ค่าเป็น 0 หมายถึง “ไม่ใช่” ส่วน ค่า 1 หมายถึง “ใช่” เช่น ถ้าตัวเลือก “ตกเกณฑ์ MPI” มีค่าเป็น 0 ก็คือ ไม่ตกเกณฑ์ แต่ถ้าค่าเป็น 1 ก็คือ ตกเกณฑ์ ในทำนองเดียวกัน ถ้าตัวเลือก “เป็นผู้ป่วยเรื้อรัง” มีค่าเป็น 0 ก็คือไม่เป็น แต่ถ้าค่าเป็น 1 ก็หมายความว่า เป็นผู้ป่วยเรื้อรังค่ะ

ทีนี้ ก่อนที่เราจะไปดูข้อมูลส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 ดิฉันจะขออธิบายกราฟ Sunburst ซักเล็กน้อยก่อนนะค่ะ ข้อมูลที่นำเสนอบนกราฟนี้จะเป็นวง ๆ ซ้อนกัน จะมีกี่วง ก็ขึ้นกับจำนวนตัวเลือกที่เราเลือกละค่ะ ในที่นี้เราเลือก 3 ตัวเลือก คือ “อายุ” “ตกเกณฑ์ MPI” และ “เป็นผู้ป่วยเรื้อรัง” Sunburst ก็จะมี 3 วงซ้อนกัน วงในสุดก็คือตัวเลือกแรก วงถัด ๆ ออกมาก็จะเป็นตัวเลือกที่สอง แล้วก็ที่สามตามลำดับเลยละค่ะ แล้ววิธีการที่เราจะหาคำตอบที่เราอยากรู้ เราก็จะต้องเป็นคนลงมือนำเมาส์ไปชี้ที่ค่าของตัวเลือกตามเงื่อนไขที่เราต้องการจึงจะได้คำตอบ เมาส์ชี้ตรงเงื่อนไขใด ข้อมูลที่แสดงในพื้นที่ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 ก็จะไปปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขนั้นค่ะ

งั้นเรามาลหาคำตอบของเรากันเลยนะค่ะ ทวนอีกทีละกันเนาะ เพื่อท่านลืม คำถามของเราคือ “มีกี่คนที่เป็นผู้สูงอายุที่ตกเกณฑ์ MPI และเป็นผู้ป่วยเรื้อรังด้วย” การตามล่าหาความจริงของเราก็ต้องเริ่มจากวงในสุดก่อนเลยละ

โดยนำมาใส่ไปชี้ที่พื้นที่ที่เป็น “ผู้สูงอายุ” จะชี้ถูกหรือไม่ ก็ตรวจสอบได้จากข้อมูลที่แสดงในพื้นที่ส่วนที่ 3 นะคะ ระหว่างที่เราเลื่อนเมาส์ไปบนกราฟ จะเห็นว่าตัวเลขที่แสดงบนพื้นที่ส่วนที่ 4 เค้าก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย เมื่อเจอ “ผู้สูงอายุ” แล้วท่านก็ขยับเมาส์ออกมาชี้ที่วงที่สองตรงที่ค่าของ “ตกเกณฑ์ MPI” มีค่าเป็น 1 หลังจากนั้นก็ขยับเมาส์ออกมาชี้ที่วงนอกสุด ตรงพื้นที่ที่ “เป็นผู้ป่วยเรื้อรัง” มีค่าเป็น 1 ตามภาพที่ 5.22 และคำตอบของเราก็คือ ในจังหวัดเชียงใหม่มีผู้สูงอายุที่ตกเกณฑ์ MPI และเป็นผู้ป่วยเรื้อรังด้วยจำนวน 3,448 คน ถ้าคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เทียบกับประชากรที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมดก็น้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ค่ะ

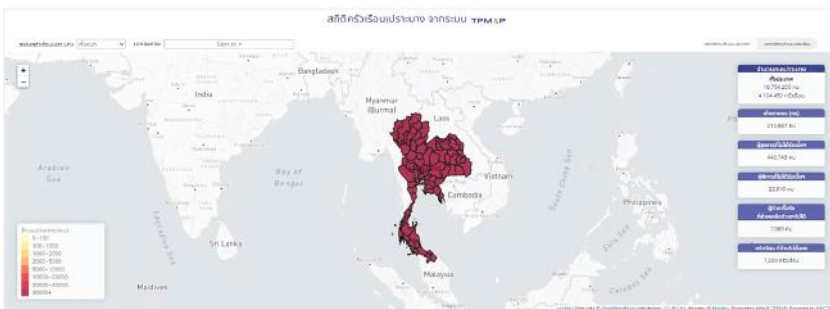
ภาพที่ 5.22 แผนภูมิ Sunburst แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามเงื่อนไขที่ใช้กำหนด

จากกรณีศึกษาที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าเครื่องมือ Analytics ช่วยให้เรากำหนดประเด็นปัญหาและเงื่อนไขในการวิเคราะห์ข้อมูลระดับประเทศหรือระดับจังหวัดได้ละเอียดมากขึ้นเมื่อเทียบกับ Storytelling ซึ่งจะทำให้เราสามารถกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินการแก้ปัญหาได้ตรงจุดตรงประเด็นและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น ก็ขอฝากท่านไปทดลองใช้ดูนะคะ ประเดี๋ยวดิฉันจะพาท่านไปชมเครื่องมืออีกอันหนึ่งของระบบ TPMAP ซึ่งน่าตื่นตาตื่นใจไม่แพ้เครื่องมือ Analytics เลยละ ขอบอก เครื่องมือนั้นก็คือ Fragile ค่ะ ท่านผู้ชม

5.3.3 เครื่องมือ Fragile

เครื่องมือ Fragile หรือเครื่องมือวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลสถิติครัวเรือนประบางโดยใช้ข้อมูลจากตั้ง 5 แหล่งตามที่ได้เล่าไปแล้วในตอนต้นก็คือ ทั้ง จปฐ, ข้อมูลบัตรสวัสดิการรัฐ ข้อมูล Farmer One ข้อมูลการจ่ายเบี้ยยังชีพ และข้อมูลนักเรียนน้นละคะ เราสามารถกำหนดเงื่อนไขในการคัดกรองครัวเรือนตามจำนวนภาระของครัวเรือน และประเภทของภาระแล้วให้เครื่องมือ Fragile แสดงผลสถิติอันได้แก่ จำนวนคนประบาง จำนวนเด็กยากจน จำนวนผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวนผู้พิการที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวนผู้ป่วยเรื้อรังที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และจำนวนครัวเรือนที่บ้านไม่มั่นคง โดยสามารถแสดงข้อมูลได้ทั้งระดับประเทศและระดับจังหวัดคะ

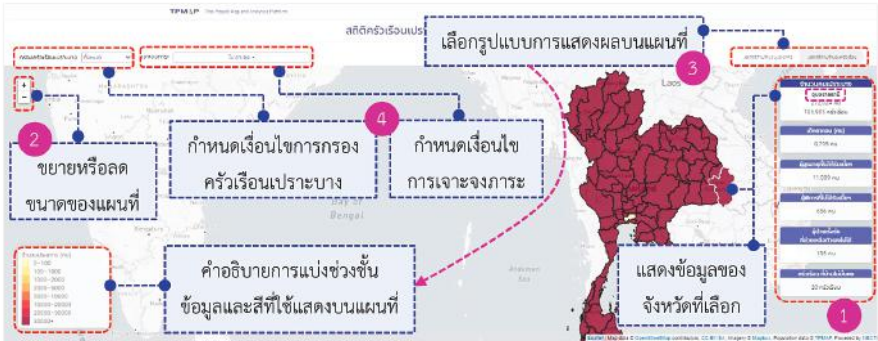
วิธีการเรียกใช้เครื่องมือนี้ก็ได้ 2 วิธีเช่นเดียวกับเครื่องมือ Analytics คือจะเปิดหน้าเว็บไซต์ของเครื่องมือ Fragile ที่ <https://www.tpmap.in.th/fragile> โดยตรง หรือจะคลิกเลือกปุ่ม Fragile จากหน้าเว็บหลักของ TPMAP ก็ได้ณะคะ ซึ่งหน้าเว็บหลักของเครื่องมือ Fragile ก็จะมีหน้าต่างตามภาพที่ 5.23 เลยคะ รายการข้อมูลสถิติที่แสดงอยู่ในหน้าเว็บจะเป็นข้อมูลระดับประเทศ โดยมีประเด็นย่อย ๆ ได้แก่ จำนวนคนและจำนวนครัวเรือนประบาง จำนวนเด็กยากจน จำนวนผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวนผู้พิการที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวนผู้ป่วยเรื้อรังที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และจำนวนครัวเรือนที่บ้านไม่มั่นคงคะ

ภาพที่ 5.23 หน้าเว็บหลักของเครื่องมือ Fragile

สำหรับวิธีการใช้งานตัวเลือกและการแสดงผลของเครื่องมือ ก็ไม่ยากเลยค่ะ จากที่ตะกี้เราเปิดหน้าเว็บแรกมา ค่าก็จะแสดงข้อมูลสถิติครัวเรือนเปราะบางระดับประเทศมาให้อัตโนมัติเลย แต่ถ้าเราอยากดูสถิติรายจังหวัดเราก็นำเมาส์ไปชี้ที่พื้นที่จังหวัดบนรูปแผนที่ ซึ่งจังหวัดใดข้อมูลสถิติที่แสดงก็จะเป็นของจังหวัดนั้นเลยคะ อย่างเช่น ถ้าเราอยากดูข้อมูลของจังหวัดอุบลราชธานี เราก็นำเมาส์ไปชี้ที่พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีในแผนที่ ก็จะมีกรอบสีขาวขึ้นมารอบขอบเขตจังหวัดอุบลราชธานีตามภาพที่ 5.24 และข้อมูลสถิติเกี่ยวกับครัวเรือนเปราะบางของจังหวัดก็แสดงในกล่องข้อความที่เรียงกันเป็นแถบด้านขวามือ (ส่วนที่ 1) จะเห็นว่าในจังหวัดอุบลฯ มีคนจนเปราะบางทั้งหมด 272,024 คน จากครัวเรือนเปราะบาง 106,985 ครัวเรือน แล้วก็มีเด็กยากจน 8,795 คน ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ 11,009 คน ผู้พิการที่ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ 656 คน ผู้ป่วยเรื้อรังที่ช่วยตัวเองไม่ได้ 195 คน และครัวเรือนที่บ้านไม่มั่นคง 20 ครัวเรือนคะ

ถ้าท่านอยากจะเปลี่ยนไปดูข้อมูลของจังหวัดอื่น ๆ มั่ง แต่รู้สึกวุ่นวายที่แผนที่แสดงอยู่มีขนาดเล็กเกินไปมองไม่เห็นไม่ถนัด ท่านก็สามารถปรับเพิ่มขนาดของแผนที่ได้ เพียงแค่กดเครื่องหมาย “+” ตรงตัวเลือกในส่วนที่ 2 หรือถ้าต้องการลดขนาดของแผนที่ลงก็กดที่เครื่องหมาย “-” ได้เลยคะ ทั้งนี้ ท่านสามารถเลือกรูปแบบการแสดงผลบนแผนที่ได้ว่าจะให้แสดงสีตามจำนวนประชากรหรือตามจำนวนครัวเรือน โดยคลิกเลือกจากปุ่มในส่วนที่ 3 ท่านเลือกการแสดงผลแบบใด คำอธิบายช่วงชั้นข้อมูลและสีที่ใช้แสดงบนแผนที่ที่ปรากฏในกล่องข้อความตรงมุมล่างซ้ายของพื้นที่แสดงผลก็จะปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบการแสดงผลที่ท่านเลือกด้วยคะ

ภาพที่ 5.24 ตัวเลือกและการแสดงผลของเครื่องมือ Fragile

ที่นี้มาดูการใช้งานตัวเลือกในส่วนที่ 4 กันบ้างนะคะ เครื่องมือ Fragile เนี่ยเค้าให้เราเลือกเงื่อนไขของข้อมูลที่ต้องการได้ 2 ประเภทคือ เงื่อนไขในการคัดกรองครัวเรือนประบาง และเงื่อนไขการเจาะจงภาวะ โดยเราอาจให้แสดงครัวเรือนที่มีจำนวนภาวะ หรือประเภทของภาวะในครัวเรือนตามที่เราสนใจได้อีก ซึ่งรายละเอียดของแต่ละประเภทเงื่อนไขก็ได้แจกแจงไว้ให้ตามทีแสดงในภาพที่ 5.25 ค่ะ

เงื่อนไขการคัดกรองครัวเรือนประบาง	เงื่อนไขการเจาะจงภาวะ
<ul style="list-style-type: none"> เลือกทั้งหมด ไม่มีภาวะ มีภาวะ 1 ข้อขึ้นไป มีภาวะ 2 ข้อขึ้นไป มีภาวะ 3 ข้อขึ้นไป มีภาวะ 4 ข้อขึ้นไป มีภาวะ 5 ข้อขึ้นไป 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่เจาะจง ไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ครัวเรือนมีเด็กยากจน ศธ ครัวเรือนมีเด็ก (3-14 ปี) ครัวเรือนมีผู้สูงอายุที่ไม่ได้เบี้ยยังชีพ ครัวเรือนมีพิการที่ไม่ได้เบี้ยยังชีพ ครัวเรือนมีผู้ป่วยเรื้อรังที่ช่วยตัวเองไม่ได้

ภาพที่ 5.25 ตัวเลือกเงื่อนไขการคัดกรองครัวเรือนประบางและการเจาะจงภาวะ

ที่ได้เล่าไปทั้งหมดนี้ก็ครอบคลุมการใช้งานหลัก ๆ ของเครื่องมือ Fragile แล้ว ดิฉันก็จะขอจบการรีวิวเครื่องมือ Fragile ไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อนนะค่ะ เดี่ยวเราไปดูเครื่องมือ Pivot กันต่อเลยค๊ะ

5.3.4 เครื่องมือ Pivot

เครื่องมือ Pivot เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลและแสดงผลในรูปแบบของตารางสถิติ วิธีการใช้งานก็ทำได้ 2 วิธีเช่นเดียวกับ Analytics และ Fragile คือ เปิดเว็บไซต์ของเครื่องมือนี้โดยตรง ที่ <https://analytics.tpmap.in.th/pivot/> หรือกดคลิกเลือกที่ปุ่ม “Pivot” จากหน้าเว็บไซต์หลักของ TPMAP ก็ได้ค๊ะ

ที่หน้าเว็บหลักของ Pivot ตอนเปิดมาครั้งแรกก็จะยังไม่แสดงข้อมูลใด ๆ เลยนะค่ะ เราต้องเลือกชุดข้อมูลก่อน ถึงจะไปทำขั้นตอนต่อไปได้ ข้อมูลที่เค้ามีให้เลือกก็จะมีทั้งหมด 5 ชุดข้อมูลด้วยกันตามภาพที่ 5.26 ค๊ะ เรียกได้ว่า เครื่องมือนี้เค้าเป็นลูกผสมของ 3 เครื่องมือที่เราได้ดูไปด้วยกันแล้วข้างต้นเลยละค๊ะ

วิเคราะห์ข้อมูล TPMAP ด้วย Pivot Table

-- เลือก Data Source --	คำอธิบายข้อมูล
-- เลือก Data Source --	
สถิตจำนวนประชากรจาก จปฐ 62 และบัตรสวัสดิการรัฐ	
TPMAP62 Sunburst Dataset (ส:วังโหลตนา)	
TPMAP62 Simplified Sunburst Dataset เพิ่ม field จังหวัด (โหลตเร็ว)	
Fragile Dataset (ครวีเรือเประบาง)	
Fragile Dataset *ส:ดับตำบล* (ครวีเรือเประบาง)	

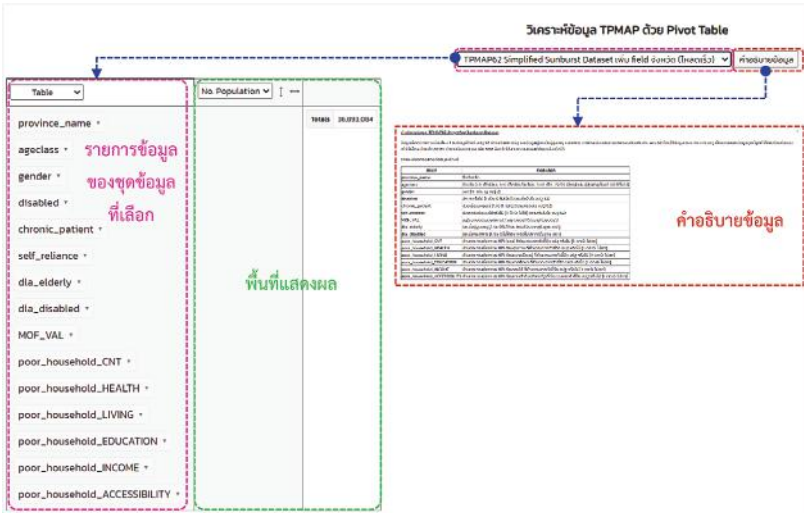
ภาพที่ 5.26 ชุดข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ Pivot

ข้อมูลชุดแรกของเครื่องมือนี้ได้แก่ สถิติจำนวนประชากรจาก จปฐ. ปี 2562 และบัตรสวัสดิการภาครัฐ ที่ใช้ในเครื่องมือ Storytelling ส่วนชุดข้อมูลที่สองและสามก็จะเป็นชุดข้อมูล Sunburst ของ Analytics ค๊ะ โดยชุดที่สองนี้ก็จะประมวลผลข้อมูลที่เดียวทั้งก้อน คือจะเป็นข้อมูลของทั้งประเทศ ดังนั้น หากท่านเลือกชุดข้อมูลนี้ก็ต้องเตรียมใจไว้ว่าจะใช้เวลาการประมวลผล

นานนิตหนึ่ง ผู้พัฒนาระบบเค้าก็เลยเขียนข้อความเตือนใจไว้ให้ว่า “(ระวัง โหลดนาน)” ค่ะ อออิ

สำหรับข้อมูลชุดที่สามเนี่ยก็จะเพิ่มเงื่อนไขให้เราเลือกจังหวัด ก็จะช่วยลดปริมาณข้อมูลที่จะนำไปประมวลผลได้ “ก้อน” ข้อมูลก็จะมีขนาดเล็กกลง ทำให้การประมวลผลเร็วขึ้น ผู้พัฒนาระบบเขาก็เลยเขียนบอกไว้ให้ว่า “(โหลดเร็ว)” ค่ะ ส่วนชุดข้อมูลที่สี่และชุดที่ห้า ก็จะเป็นชุดข้อมูลที่ใช้สำหรับเครื่องมือ Fragile ทั้งคู่ แต่ต่างกันที่ชุดที่สี่นี้เป็นข้อมูลทั้งก้อน แต่ชุดที่ห้านี้ท่านสามารถกำหนดเงื่อนไขในการเลือกข้อมูลได้ถึงระดับตำบลค่ะ

ทั้งนี้ หากท่านอยากทราบว่าแต่ละชุดข้อมูลมีข้อมูลอะไรให้เลือกบ้าง ก็เลือกชุดข้อมูลก่อน ระบบเค้าจะแสดงรายการข้อมูลในชุดข้อมูลพร้อมกับตารางแสดงผลเปล่า ๆ มาให้ตามภาพที่ 5.27 นะคะ สาเหตุที่เป็นตารางเปล่าเพราะเรายังไม่ได้เลือกว่าจะให้แสดงข้อมูลอะไร อย่งไร หากท่านยังไม่ทราบว่าแต่ละชุดข้อมูลมีรายการข้อมูลอะไรให้เลือกบ้าง จะตรงกับสิ่งที่ท่านอยากจะหาคำตอบอยู่หรือไม่ ท่านก็สามารถกดที่ปุ่ม “คำอธิบายข้อมูล” เพื่อดูคำอธิบายข้อมูลแต่ละรายการในตารางได้เลยนะคะ

ภาพที่ 5.27 การแสดงผลของ Pivot หลังจากเลือกชุดข้อมูล

ที่นี่เราลองมาดูวิธีใช้งานเครื่องมือ Pivot ไปพร้อม ๆ กันเลยนะคะ ใช้คำถามที่เป็นกรณีตัวอย่างเดียวกันกับ Analytics ที่เราเคยใช้ละกันนะ จะได้ตรวจสอบยืนยันอีกทีด้วยว่าทั้งสองเครื่องมือจะให้คำตอบเดียวกันมั๊ย ตอนนั้นเราเคยตั้งคำถามไว้ว่าในจังหวัดเชียงใหม่ประชากรกี่คนที่อยู่ในกลุ่มวัยที่เป็นผู้สูงอายุ และเป็นคนจนที่ตกเกณฑ์ MPI แล้วก็เป็นผู้ป่วยเรื้อรังด้วย

เราก็ก่อนด้วยการสำรวจดูก่อนว่าชุดข้อมูลไหนที่มีรายการข้อมูลตรงตามความสนใจของเรา จากการดูคำอธิบายข้อมูลแต่ละชุดก็จะพบว่าชุดข้อมูล “TPMAP62 Simplified Sunburst Dataset” เพิ่ม field จังหวัด (โหลดเร็ว)” นี้แหละ เป็นชุดข้อมูลที่ใช้สำหรับงานนี้ เพราะมีรายการข้อมูลตามเงื่อนไขของเราทั้ง 4 ข้อคือ ชื่อจังหวัด (province_name) ข้อมูลช่วงวัย (ageclass) ข้อมูลสถานะการตกเกณฑ์ MPI ของครัวเรือน (poor_household_CNT) และสถานะการเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง (chronic_patient) ก็จัดการคลิกเลือกชุดข้อมูลนี้เลยคะ

เมื่อเลือกแล้ว รายการข้อมูลก็จะปรากฏมาทันทีทันใด หลังจากนั้นก็ทำการเลือกและกำหนดเงื่อนไขของข้อมูลตามขั้นตอนที่แสดงไว้ในภาพที่ 5.27 ซึ่งขั้นตอนแรกเราจะกรองเอาข้อมูลเฉพาะของจังหวัดเชียงใหม่ก่อนโดยการคลิกที่หัวลูกศร หรือรูปสามเหลี่ยมตรงข้าง ๆ ชื่อรายการ “province_name” เมื่อคลิกแล้วก็จะปรากฏหน้าต่างข้อมูลอันน้อย ๆ ขึ้นมาอีกอันนึงซึ่งจะมีรายชื่อจังหวัดให้เลือก เราก็กดเลือกจังหวัดเชียงใหม่โดยการติ๊กถูกตรงหน้าชื่อจังหวัด แล้วก็กดปุ่ม “Apply” หลังจากที่กำหนดเงื่อนไขในการกรองแล้วจะเห็นว่าตัวอักษร “province_name” จะกลายเป็นตัวเอียง ๆ นะคะ เมื่อกำหนดเงื่อนไขเสร็จแล้วเราก็กดคลิกดึงรายการข้อมูลตามเงื่อนไขของเราไปวางในพื้นที่แสดงผลเพื่อสร้างตารางสถิติได้เลยคะ

The screenshot shows a data analysis tool interface. On the left, there is a list of provinces under the heading "เลือกจังหวัด" (Select Province). The province "เชียงใหม่" (Chiang Mai) is selected. The main area shows a pivot table configuration. The "Table" dropdown is set to "No Population". The "Rows" section contains "province_name" and "ageclass". The "Columns" section contains "chronic_patient" and "poor_household_CNT". The resulting pivot table is as follows:

province_name	ageclass	chronic_patient		poor_household_CNT		Totals
		0	1	0	1	
เชียงใหม่	ผู้ใหญ่	203,339	27,228	14,280	3,448	248,495
เชียงใหม่	ผู้ใหญ่	550,143	74,952	5,738	925	631,758
เชียงใหม่	เด็ก	67,555	17,022	37	14	84,628
เชียงใหม่	เด็กก่อนวัยเรียน	10,476	1,942	6	1	12,425
เชียงใหม่	เด็กอนุบาล	5,623	1,225			6,849
Totals		837,336	122,370	20,061	4,388	964,155

Annotations in the image include: 1. A box around the "เชียงใหม่" selection in the province list. 2. A box around the "คลิกเลือกรายการข้อมูลมาวางในพื้นที่แสดงผล" (Click to select data items to place in the display area) instruction. 3. A box around the "province_name" and "ageclass" row labels. 4. A box around the "chronic_patient" and "poor_household_CNT" column labels. 5. A box around the "รายงานข้อมูล" (Report Data) button. 6. A box around the "พื้นที่แสดงผล" (Display Area) button.

ภาพที่ 5.28 การเลือกข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ Pivot

การนำรายการข้อมูลไปวางก็แล้วแต่ท่านจะออกแบบเลย์เอานะคะ จินตนาการเหมือนกับว่าท่านตีตารางแสดงข้อมูลยังไงยังงั้นเลย อย่างในที่นี้ ดิฉันจะให้ชื่อจังหวัดกับรายละเอียดการแจกแจงช่วงชั้นอายุแสดงเป็นรายบรรทัด และให้ข้อมูลการเป็นผู้ป่วยเรื้อรัง กับการตกเกณฑ์ MPI แสดงในแนวตั้ง ดิฉันก็จะนำรายการ “province_name” และ “ageclass” ไปวางในพื้นที่สี่เหลี่ยมตรงด้านซ้าย แล้วก็นำรายการ “chronic_patient” และ “poor_household_CNT” ไปวางในพื้นที่สี่เหลี่ยมด้านบนของพื้นที่แสดงผล วางปุ่มเครื่องมือ Pivot เค้ก้าวดำตารางสีเขียว ๆ ให้ปุ่ม รวดเร็วว่องไวปานกามนิตหนุ่มเลย อ้อ! ผลการวิเคราะห์เป็นยังไง จะเป๊ะจะปังหรือไม่ ตามไปดูในภาพที่ 5.29 เลยค่ะ

เอาละ ก็แนะนำวิธีการใช้งานเครื่องมือ Pivot มาพอหอมปากหอมคอ ที่จริงความสามารถของเค้าก็ยังมีอีกเยอะมากเล่ากันไม่หวาดไม่ไหวเลยล่ะค่ะ ก็ขอฝากท่านไปลองศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมดูนะคะ ดิฉันยังมีเครื่องมือดี ๆ อีกเครื่องมือหนึ่งคือ TPMAP Logbook ที่จะนำมาบรรยายสรรพคุณให้ท่านฟังค่ะ

5.3.5 เครื่องมือ TPMAP Logbook

TPMAP Logbook หรือที่เรียกชื่อภาษาไทยว่าระบบแฟ้มบ้านพัฒนาคนไทยเนี่ย ตามที่ได้เรียนท่านไปเมื่อตอนต้นว่าเป็นระบบที่เปิดให้เฉพาะผู้ที่มีรหัสผ่านเข้าใช้งาน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ที่มีสิทธิเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลระดับจังหวัดเท่านั้น⁷⁴ ดังนั้น ดิฉันก็เลยจะขอเล่าให้ท่านฟังแบบคร่าว ๆ ละกันนะคะ แหะ ๆ ช่องทางการเข้าใช้งานเครื่องมือนี้ก็เข้าได้จาก 2 ช่องทาง ได้แก่ การเข้าไปที่เว็บไซต์ของ TPMAP Logbook โดยตรง ที่ <https://logbook.tpmap.in.th> หรือกดที่ปุ่ม “TPMAP Logbook” จากหน้าเว็บไซต์หลักของระบบ TPMAP ก็ได้ค่ะ

ถ้าจะพูดถึงความสามารถของเครื่องมือนี้แล้วเนี่ย ต้องบอกว่าครบเครื่องที่สุดในบรรดาเครื่องมือทั้งหลายของระบบ TPMAP เลยล่ะค่ะ เพราะใช้ข้อมูลครบทุกแหล่งข้อมูลของระบบ TPMAP เลย โดยเฉพาะข้อมูลเชิงลึกจากห้องที่/ห้องถิ่น รวมทั้งสามารถทำงานครบวงจรคือ ตั้งแต่การบันทึกข้อมูลคร่าวเรือน การค้นหาและแสดงข้อมูลคร่าวเรือนและสมาชิก การระบุพิกัดภูมิศาสตร์ของคร่าวเรือน การบันทึกข้อมูลปัญหา/ความต้องการรวมทั้งกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือ ไปจนถึงการติดตามการแก้ไขปัญหา/ความช่วยเหลือ และการรายงานผลการดำเนินงานเลยล่ะค่ะ

⁷⁴ หนังสือสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ นร 1112/ว2245 ลงวันที่ 24 เมษายน 2563 เรื่อง ขอจัดส่งรหัสผู้ใช้งาน (Username) และรหัสผ่าน (Password) สำหรับผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้มีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในจังหวัด ในการเข้าสู่ระบบ Tpmmap Logbook.”

ข้อมูลตามที่กล่าวข้างต้นนี้แหละ จะเป็นคำตอบสุดท้ายจากระบบ TPMAP ที่จะตอบว่า “จะแก้ปัญหาคนจนอย่างยั่งยืนได้อย่างไร” ซึ่งก็คงจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ และร่วมใจจากหน่วยงานต่าง ๆ ทุกภาคส่วน และทุกระดับตั้งแต่ระดับนโยบายลงมาจนถึงระดับท้องถิ่น แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเนื่องจากเป็นข้อมูลระดับบุคคล แต่หากว่าหน่วยงานใดที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ไม่ได้รับสิทธิให้เข้าใช้งานเครื่องมือ TPMAP Logbook นี้ก็สามารถประสานไปที่จังหวัดเพื่อขอข้อมูลเชิงลึก หรือจะดำเนินงานร่วมกันแบบบูรณาการในพื้นที่ก็ได้เนาะ⁷⁵

5.4 แนวทางการนำข้อมูลจาก TPMAP ไปใช้ประโยชน์ และข้อควรระวังในการใช้ข้อมูล TPMAP

จากสรรพคุณที่ได้เล่าไปทั้งหมดข้างต้น ก็พอจะบอกได้ว่าระบบ TPMAP เนี่ย คำมีความโดดเด่นอยู่หลายประการ ที่เห็นได้ชัด ๆ เลยก็คือ ความสามารถที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับความยากจนได้อย่างครบวงจรทั้ง 4 คำถาม ได้แก่ ใครคือคนจน? คนจนอยู่ที่ไหน? ปัญหาของคนจนเหล่านั้นคืออะไร? และจะแก้ไขปัญหาความยากจนดังกล่าวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร? ซึ่งดัชนีที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการชี้วัดความยากจนก็ได้จากการพิจารณาคุณภาพชีวิตของประชากรในหลากหลายมิติ นอกจากนี้ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ก็ได้จากการบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งโดยสามารถที่จะระบุถึงระดับตัวบุคคลได้เลย

คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ TPMAP ที่จะไม่พูดถึงไม่ได้เลยก็คือ การมีเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลให้เลือกใช้อย่างหลากหลาย แถมยังให้ผู้ใช้สามารถกำหนดเงื่อนไขในการคัดกรองและวิเคราะห์ข้อมูลได้อีกต่างหาก ดังนั้น ระบบ TPMAP นี้จึงน่าจะเป็นอาวุธคู่กายสำหรับผู้ที่มีภารกิจในการดูแลและแก้ปัญหาให้กับพี่น้องประชาชนโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องระดับผู้ปฏิบัติไปจนถึงระดับนโยบาย

⁷⁵ สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “เอกสารสำหรับระบบ Tpmap.”

จะให้เห็นและใช้ข้อมูลชุดเดียวกันเป็นแหล่งอ้างอิง ดังนั้นการค้นหาข้อมูลเพื่อชี้เป้าคนจน รวมถึงการกำหนดแนวทางและการจัดลำดับความเร่งด่วนในการให้ความช่วยเหลือ ไปจนกระทั่งการรายงานผลการดำเนินการ และการติดตามผลก็สามารถกระทำได้ครบถ้วนในระบบเดียว

อย่างไรก็ตาม การที่จะใช้ TPMAP ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น ก็มีข้อควรระวังอยู่หลายประเด็น ดังต่อไปนี้ นะคะ ประเด็นแรกคือ การทำความเข้าใจเงื่อนไขในการได้มาซึ่งข้อมูลแต่ละแหล่ง เนื่องจากแหล่งข้อมูลของ TPMAP จะมีที่มาจากทั้งการสำรวจ เช่น ข้อมูล จปฐ. และจากการลงทะเบียน เช่น ข้อมูลผู้รับสวัสดิการรัฐ หรือข้อมูลผู้รับเบี้ยยังชีพ ทั้งเบี้ยคนชราและเบี้ยผู้พิการ เราจะต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนะ ครอบคลุม ครบถ้วนและตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งานของเราหรือไม่ อย่างกรณีของ จปฐ. นี้ข้อจำกัดก็คือ ไม่มีการสำรวจข้อมูล จปฐ. ในพื้นที่กรุงเทพฯ ดังนั้น หากท่านจะวิเคราะห์ความยากจนในพื้นที่กรุงเทพฯ ละก็ TPMAP ก็จะไม่ใช่คำตอบแล้วละ ท่านอาจจะต้องไปหาข้อมูลจากช่องทางอื่นนะคะ

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการลงทะเบียน ก็จะเป็นการลงทะเบียนด้วยความสมัครใจ หากเจ้าตัวไม่มาลงทะเบียนใช้สิทธิ ก็จะไม่มีความข้อมูลของบุคคลนั้นในฐานะข้อมูลคะ ดังนั้น การเก็บข้อมูลแบบเชิงลึกโดยการลงพื้นที่จริงนี้แหละ จะเป็นตัวช่วยที่จะตามล่าหาความจริง และอุดช่องโหว่ของข้อจำกัดเหล่านี้ รวมทั้งเป็นการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลได้อีกทางหนึ่งด้วย ยิ่งเราสามารถเก็บข้อมูลได้ละเอียดเท่าใด และยิ่งเข้าถึงพื้นที่และพี่น้องประชาชนได้มากเท่าใด การกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินการแก้ปัญหาให้สำหรับพี่น้องประชาชนก็จะทำได้ตรงจุดตรงประเด็นมากขึ้นเท่านั้นคะ ทั้งนี้ หากท่านมีภารกิจรับผิดชอบในการปฏิบัติงานในพื้นที่ แต่พบว่าข้อมูลที่มีอยู่ในระบบยังไม่ถูกต้องไม่เป็นไปตามความเป็นจริง ก็สามารถรายงานให้ผู้ประสานงานระดับจังหวัดเพื่อดำเนินการประสานการแก้ไขข้อมูลในระบบให้ถูกต้องต่อไปได้นะคะ⁷⁶

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนี้ ท่านยังสามารถดาวน์โหลดข้อมูลระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลจากระบบ TPMPAP เพื่อนำไปต่อยอดสร้างประโยชน์ได้อีกเยอะแยะมากมาย หากท่านมีข้อสงสัย ข้อเสนอแนะ หรือต้องการสอบถามเพิ่มเติมก็สามารถติดต่อที่งานประชาสัมพันธ์เนคเทคได้โดยตรง ซึ่งช่องทางการติดต่อก็มีทั้งทางโทรศัพท์ 02-564-6900 ต่อ 2330-2340 ทางเว็บไซต์ www.nectec.or.th ทางไลน์ที่ Line ID: @tpmap หรือ Facebook: groups/tpmap ค่ะ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมการพัฒนาชุมชน. *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน* ปี 2560-2564. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน, 2559.

_____. *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค)* ปี 2560-2564. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน), 2559.

_____. *แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค)* ปี 2560. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด (มหาชน), 2559.

_____. “โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ปี 2560-2564.” <http://ebmn.cdd.go.th/#/jpt/report> (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2564).

_____. “โปรแกรมบันทึกและประมวลผลข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน กชช. 2ค ปี 2560-2564.” <http://ebmn.cdd.go.th/#/kcc/report> (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2564).

กระทรวงมหาดไทย. “มท 0810.3/ว 7467 เรื่อง แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570).” กระทรวงมหาดไทย, 2563.

คณะทำงานนิยามศัพท์การวิจัยทางประชากรและสังคม. “ศัพท์านุกรมการวิจัยทางประชากรและสังคม.” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, <http://www.popterms.mahidol.ac.th/showmean.php?id=t00079&keyword=Total%20fertility%20rate> (สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2564).

ชุม [นามแฝง]. “เมื่อคำว่า “โง่ จน เจ็บ” กลายเป็นคำพูด “หลงยุค.”” *ไทยรัฐออนไลน์*, <https://www.thairath.co.th/newspaper/columns/1233287> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2564).

บุญเลิศ เสียวประไพ. *ประชากรไทย อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557.

_____. *ระเบียบวิธีทางประชากรศาสตร์*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. *ข้อมูลกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น*. Edited by อีรพรพรณ ใจมั่น. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2550.

สรินทร์ เกรย์, อมรรักษ์ บุนนาค และเรวดี สุวรรณนพเก้า. “การใช้ประโยชน์จากทะเบียนราษฎรสำหรับการจัดทำสำมะโนประชากรในประเทศไทย.” *วารสารประชากรศาสตร์* 25, ฉ. 1 (2552): 1-13.

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546, มาตรา 3, *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 120 ตอนที่ 130 ก (31 ธันวาคม 2546): 1.

วารสารณ์ พรหมวิอินทร์. *Big Data Analytics*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ คอร์ฟังก์ชั่น, 2562.

วัลลภ พรเรืองวงศ์. “สังคมญี่ปุ่นปี 2550 (พ.ศ. 2593) จะเป็นเช่นไร.” OKnation.net, <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=157109> (สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2564).

ศิริพันธ์ ถาวรทิวังษ์. *ประชากรศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. “Thai People Map and Analytics Platform.” <https://www.tpmmap.in.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2564).

_____. “Tpmap & แนวการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย.” การอบรมการใช้งานระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) เพื่อการวิเคราะห์เชิงนโยบาย ณ อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย, 30 กรกฎาคม 2563.

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. “เกี่ยวกับโครงการ.”
<https://www.tpmmap.in.th/about> (สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2564).

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ และสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “Thai People Map and Analytics Platform 2560-ปัจจุบัน.” การอบรมการใช้งานระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) เพื่อการวิเคราะห์เชิงนโยบาย ณ อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย, 30 กรกฎาคม 2563.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561*. นครปฐม: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “นร 1112/ว2245 เรื่อง ขอจัดส่งรหัสผู้ใช้งาน (Username) และรหัสผ่าน (Password) สำหรับผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้มีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในจังหวัด ในการเข้าสู่ระบบ Tpmmap Logbook.” สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563.

_____. “เอกสารสำหรับระบบ Tpmmap.” สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, <http://nsrc.nesdc.go.th/ระบบ-tpmmap/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2564).

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, 2554.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *6 ทศวรรษสภาพัฒน์*. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด, 2553.

_____. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551.

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย. รายงานการพัฒนา คนของประเทศไทย ปี 2550. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนา แห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย, 2550.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. “นานาสาระ ข้อมูลประชากร.” สำนักงานสถิติแห่งชาติ, <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/pop/นานาสาระ.aspx> (สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2563).

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: บริษัท บี.ซี.เพรส (บุญชิน) จำกัด, 2562.

สำนักทะเบียนกลาง. “จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียน ราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562.” สำนักทะเบียนกลาง, https://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_62.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2564).

อสมมา กุลวานิชไชยนันท์. *Big Data Series I: Introduction to a Big Data Project*. กรุงเทพฯ: บริษัท คอราไลน์ จำกัด, 2562.

ภาษาอังกฤษ

PopulationPyramid.net. “Population Pyramids of the World from 1950 to 2100.” PopulationPyramid.net, <https://www.populationpyramid.net/> (accessed July 20, 2021).

Rogers, Luke T. “America’s Age Profile Told through Population Pyramids.” United States Census Bureau, <https://www.census.gov/newsroom/blogs/random-samplings/2016/06/americas-age-profile-told-through-population-pyramids.html> (accessed July 20, 2021).

Roser, Max, Hannah Ritchie, and Esteban Ortiz-Ospina. “World Population Growth.” OurWorldInData.org, <https://ourworldindata.org/world-population-growth> (accessed July 17, 2021).

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, and Population Division. “World Population Prospects 2019.” <https://population.un.org/wpp/> (accessed July 17, 2021).

United States Census Bureau. “A Century of Population Change in the Age and Sex Composition of the Nation.” United States Census Bureau, <https://www.census.gov/dataviz/visualizations/055/> (accessed March 17, 2021).

เกี่ยวกับผู้เชี่ยวชาญ

ศิริวรรณ หัสสรังสี

ศิริวรรณ หัสสรังสี เป็นสาวเชียงใหม่ เรียนจบปริญญาตรีด้านเกษตรศาสตร์จาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และวิทยาการคอมพิวเตอร์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต หลังจากนั้นได้รับทุนรัฐบาล (ก.พ.) ไปเรียนต่อในระดับปริญญาโทด้าน Computer Information Science ที่ Old Dominion University ประเทศ

สหรัฐอเมริกา ต่อมาก็ไปเรียนปริญญาเอกสาขา Remote Sensing and Geographic Information Systems ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology หรือ AIT) นอกจากการเรียนในมหาวิทยาลัยแล้ว ก็ได้รับทุนรัฐบาลอินเดียไปอบรมหลักสูตร Information Technology for Rural Development ที่ประเทศอินเดียด้วย

ในด้านการทำงาน ศิริวรรณได้เริ่มต้นชีวิตข้าราชการตำแหน่งเจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์ที่วชิรพยาบาล สังกัดกรุงเทพมหานครอยู่ระยะหนึ่ง ก็ย้ายไปเป็นนักวิชาการคอมพิวเตอร์ที่กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่สิบกว่าปี ในระหว่างนั้นได้มีโอกาสร่วมทีมวิจัยของสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายใต้การนำของศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย โดยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้พัฒนาระบบโปรแกรมบันทึกข้อมูลสำหรับการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นซึ่งออกแบบโดย ดร.ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ ภารกิจนั้นเป็น ตัวจุดประกายให้เริ่มสนใจและศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น อย่างจริงจัง ประกอบกับในระหว่างนั้นก็ได้มีโอกาสร่วมเป็นวิทยากรกระบวนการ ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วย ทำให้ความต้องการเรียนรู้เรื่องของท้องถิ่น ทั่วความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้ตัดสินใจโอนย้ายจากกรมการค้าต่างประเทศ

ไปรับราชการที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยเพื่อจะได้เข้าใจงานของท้องถิ่นให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยในระหว่างนั้นก็ได้รับมอบหมายให้เป็นวิทยากรบรรยายหัวข้อวิชาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารงานท้องถิ่น ณ สถาบันพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น รวมทั้งได้ร่วมเป็นวิทยากรกระบวนการและบรรยายในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้าอีกด้วย

ปัจจุบัน แม้ศิริวรรณจะเป็นข้าราชการบำนาญแล้ว แต่ก็ยังคงปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นตามความสนใจเดิมอย่างมิเปลี่ยนแปลง

ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุนฯ

ISBN 978-6164761988

9 786164 761988

ราคา 330 บาท

สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฝั่งทิศใต้
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทร.02-141-9600

www.kpi.ac.th

